6
8_F
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
13 H
28
6-28 F 5
Digitized by Google

[illegible]

PVRPVRA SANCTA,

SEV

VITA

PVRPVRATI S.R.E. PRINCIPIS

CÆSARIS BARONII

CARDINALIS PRESBYTERI

ET APOSTOLICÆ SEDIS BIBLIOTHECARII,
HISTORIÆ CHRISTIANÆ PATRIS, ANNALIUMQVE SACRORVM
CONDITORIS CONSVMMATISSIMI
EX CONGR. ORATORII S. PHILIPPI NERII,

AVCTORE

HIERON. BARNABEO

Ejusd. Congr. Rom. Presbytero.

CVI ACCEDVNT
PRÆTER COPIOSVM INDICEM

ELOGIA

BARONIO AB ILLVSTRIBVS SANCTITATE
ET DOCTRINA VIRIS
ATTRIBVTA,

Operâ

GREGORII FRITZ,

Congr. Orat. Vienn. Presbyteri.

…næ cum Approbat. Superiorum, nunc Viennæ.

VIENNÆ AVSTRIÆ,
…JOH. JACOBVM WOLRAB.

M DCC XVIII.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

REVERENDISSIMO,
PERILLVSTRI AC AMPLISSIMO

DOMINO,

DN. FRANCISCO ANTONIO JOSEPH. PETRO de PALLINGEN,

PRÆPOSITO IN EISGARN.

Sacræ Cæſareæ, Regiæque Cathol. Majeſtatis Conſiliario &c. Inferioris Auſtriæ Prælato &c.

Domino meo gratioſo &c.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

REVERENDISSIME,
PERILLVSTRIS, AC AMPLISSIME
DOMINE,
DOMINE AC PATRONE
COLENDISSIME &c.

NOn erubeſco, dum Tibi *Purpuram* hanc *Sanctam*, id eſt: Vitam Cæſaris Cardinalis Baronii

ıii offero ; neque oblatam ɔutabo fore inacceptam, quia ıfferente Principe Peripate-:icorum:* *Unicuiquè delectabi-e, quod amat.* Amas Baroni-ım, ſed cur? ſcio: Nihil enim Γibi in mundo gratum ma-ʒis, quàm audire homines ngenioſè ſcribentes, & piè ˀiventes; En: *Ex utroque Cæ-ar*, Cujus, ſeu vitam, ſeu ſcri-ɔta ſpectemus, ubique non ıiſi veſtigia profundiſſimæ ſa-ɔientiæ, ſtimuli pietatis, & vi-ˀa virtutum exempla noſtris è ſe ingerunt oculis. Sanè ıtrumque hoc neceſſum eſt ːi, qui Reipublicæ Chriſtianæ prod-

* Ariſtoteles lib. 1. Ethic.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE ROMA

prodeſſe contendit, niſi in mare venari, in ſylva piſcari, & cum Vate Regio ut loquar, in vanum laborare velit. Agnoſcebant idipſum veteres, apud quos jam olim illud vulgare lemma in adagium transivit:

Verba movere ſolent duri penetralia cordis;
Aſt exempla trahunt, abripiuntquè magìs.

Et Seneca *apud Lauredan. in ſylva pag.* 815. ait: Longum iter per præcepta, breve & efficax per exempla: me doces extemplo, ſi doces exemplo, res eſt multæ moræ, velle docere ore. Et nè quæramus

ramus aliunde hujus rei authoritatem, ſacris paginis id inſertum fuit, ibi enim legitur: *Incepit JEſus facere, & docere*; & iterum: * *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum.* Unde, ut puto S. Chryſoſtomus ſcribere auſus eſt: Si bene vixeris,& bene docueris,omnium judex eris; ſi male vixeris, & bene docueris, tui ſolius: nam bene docendo populum inſtruis, ſed malè vivendo doces Deum, quomodo debeat te condemnare. ** Et alibi: Grandis eſt

* Hom. 23. in Matth. ** Serm. de compunct.

con-

condemnatio componenti ſermonem ſuum, vitam verò ſuam negligenti: hucusque S. Doctor. Compoſuit utrumque Cæſar Baronius, neque ſeparavit, quod Deus in anima ejus conjunxit, & quia potens in opere, & ſermone, non habet, quòd metuat vulgarem illam calumniam: Quaſi alligâſſet ſuper alios onera importabilia, ad quæ nec ipſe digitum extenderit; cùm prius, imò plus ipſe fecerit, quàm docuerit, ideòq; nunc etiam libri ejus liberè loqui poſſunt, quæ olim ipſe viva voce, eruditòque calamo intrepi-

trepidè docuit. Placere ſcripta Baronii, & multum prodeſſe, totus agnoſcit litterarius orbis, & ut magis placeant, plusque proſint: Vita Ejus, quæ olim Romæ edita, & jamjam à plurimis latet oculis abſcondita, ut rurſus in lucem prodiret, mens mea continuò fuit, non ignorans, quia authoritatem doctrinæ vita facit. Fave igitur Reverendisſime, Perilluſtris, ac Amplisſime Domine &c. ut Vita hæc ſub glorioſa Tui Nominis umbra audeat denuò in lucem prodire, magnam enim inde fulgorem conſequetur, ſi il-

luſtrata Tui Nominis gloriâ edatur. Examinent mea pace Philoſophi: An in eundem effectum plures influant cauſæ totales? Ego in Te Tres video: Nobilitatem, Pietatem & Doctrinam, quas judico, ſine omni quidem partialitate, eſſe totales. Poſſem me hic diffundere in Tuas laudes, ſi modeſtiam, qua polles, ignorarem. Eſt avida in Te prærogativa, multa facere laude digniſſima, & ſola virtute contentum, laudes externas non morari. Non moror ego ſubmiſſisſimâ, qua par eſt, reverentiâ Vitam ipſius

us in manus Tuas Reverendiſſime, Perilluſtris ac Ampliſſime Domine porrigere, qui præclara ſcripta Baronii continuò manibus volvis, ſed neque Baronii ſolum, verùm & aliorum præclariſſimorum omnis generis Authorum, quibus nutrire ingenium ſoles. Eſt apud Te librorum larga copia, operoſa, ſed delectabilis ſarcina, & animi jucunda diſtractio; Multi, fateor, multos in vinculis tenent libros, qui ſi forſan, ut cum Doctiſſimo Petrarcha loquar, erumperent, & loqui poſſent, ad judicium eos privati

vati carceris evocarent, nunc autem flent taciti. Non ſic apud Te Reverendiſſime, Perilluſtris, ac Ampliſſime Domine, gloriam quæris ex libris, aſt non habendi, ſed noſcendi, & ſi litterarum odium multos in profundum ignorantiæ demerſit, Te earundem profunda notitia in Cathedram Seniorum evexit. Taceo & ſublimia illa & grandia, quæ mente concipio, & Plinius aliquis eruditò poſſet Panegyrico dilucidare, ſilentio officioſo perſtringo. Id ſolum tango, quod referunt de Principe quodam, Is cum

ali-

alicubi pretioſiſſimum conſpexiſſet theſaurum, in eòque annulorum magnam copiam, illicò è digito ſuo traxit annulum, copiæque illi adjiciens, dixit: *Aurum auro.* Conſpexi Bibliothecam Reverendiſſimæ, Perilluſtris ac Ampliſſimæ Dominationis Tuæ theſaurum certè non mediocrem, vidi ibidem repoſitos pretioſos annulos, Annales inquam Noſtri Cæſaris Baronii (Annulus enim quasì Annus teſte Iſidoro l. 5. Orig. & Annales ab annis dicuntur.) Liceat igitur & mihi his Annulis ſeu Annalibus addere

dere Annulum unum, ſcilicet ad Annales Cæſaris ipſam Vitam Cæſaris, quæ velut pretioſus annulus variis ſelectisſimisque virtutum gemmis corruſcat; Et ſi hoc licet, nihil aliud addo, ſed Annulo iſthoc Dedicatoriam hanc meam obſigno, & claudo.

Reverendiſſimæ, Perilluſtris, ac Ampliſſimæ Dominationis Tuæ

Non minus grato, quàm obſtricto vinculo mancipatus

GREGORIUS FRITZ,
Congr. Orat. Vienn. Presbyt.

Au-

Auctoris Proteſtatio.

CUm Felicis record. Urbanus VIII. die 13. Martii Anno 1625. Decretum ediderit, idemq́ confirmaverit die 5. Jul. A. 1634. quo inhibuit imprimi libros hominum, qui ſanctitatis, ſeu martyrii famâ celebres è vita migraverunt, geſta, miracula, vel revelationes, ſeu quæcunquè beneficia, tanquam eorum interceſſionibus à Deo accepta, continentes, ſinè cognitione atquè approbatione Ordinarii, & quæ hactenus ſinè ea impreſſa ſunt, nullo

modo

modo vult cenſeri approbata. Idem autem Sanctiſſimus die 5. Junii A. 1631. ità explicuerit, ut nimirum non admittentur Elogia Sancti & Beati abſolutè, & quæ cadunt ſuper perſonam; benè tamen ea, quæ cadunt ſuprà mores, & opinionem cum proteſtatione in principio, quod iis nulla adſit authoritas ab Eccleſia Romana, ſed fides tantùm ſit penes auctorem. Huic decreto, ejusquè confirmationi & declarationi, obſervantia ac reverentia, qua par eſt, inſiſtendo: profiteor me haud alio ſenſu, quidquid in hisce hiſtoriis refero, accipere, & accipi ab ullo velle,

quàm

quàm quo ea ſolent, quæ mente humana duntaxat auctoritate, non autem Divina Catholicæ Romanæ Eccleſiæ, aut S. Sedis Apoſtolicæ nituntur, præſertim revelationes, gratias, & miracula in hoc opere contenta, iis tantummodo exceptis, quæ de his referuntur, quos eadem S. Sedes Beatorum catalogo adſcripſit.

Ap-

Approbatio.

Imprimatur, ſi videbitur Reverendiſſimo P. Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

Aſcanius Rivaldus Viceſus.

Imprimatur.

Fr. Vincentius Fanus Magiſter, & Socius Reverend. P. Fr. Vincentii Candidi Sac. Palatii Apoſtolici Magiſtri Ord. Prædicatorum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DE VITA CÆSARIS CARDINALIS BARONII LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Ortus ejus, & educatio.

SORA olim Volſcorum, deinde Campaniæ Urbs antiquisſima, domi militiæque inclytos cives habuit, in his Baream Conſularem virum, atque Aſiæ Proconſulem, quicum virtutem ipſam impius Nero excindere viſus eſt, & Serviliam hujus Bareæ filiam ſpectatæ pietatis virginem cum parente optimo pariter necatam, nec tàm magicæ artis (ut creditur) quàm Chriſtianæ fidei damnatam: Alios præterea in omni memoria viros clariſſimos aluit, ut ex veteri hiſtoria ſacrisque tabulis accepimus, præſertim ex nobili Baro-

norum familia, quorum pietate, & munificentia quadringentis jam annis amplius celebre Monaſterium Caſemarii in Soranis finibus large locupletatum eſt. Hujus familiæ Princeps Camillus Baronus homo in primis honeſtus ex Portia Phœbonia raræ nobilitatis, & probitatis fœmina unicum ſuſcepit filium Cæſarem Baronum, ſive potius, ut ipſe appellari maluit, Baronium, cujus vitam, moresque literis tradere jubemur ab iis, quorum imperata detrectare nobis religio eſt, anno poſt Chriſtum natum MDXXXVIII. prid. Kal. Nov. Paulo III. Pont. Is qua demum pietate & ſanctitate Dei Eccleſiam illuſtraturus eſſet, illud fuit indicio, quòd quotieſcumque Beatæ Virginis ædem pia mater adibat, toties inſolito quodam motu, quaſi Joannes alter, infans in utero movebatur; quamobrem illa rei novitate permota ubi Cæſarem in lucem edidit, eidem Virgini ſacratiſſimæ ſtatim obtulit, & dicavit: quod quidem religioſæ matris obſequium, ratum, gratumque Dei Matrem habuiſſe paucis poſt menſibus oſtenſum eſt: vixdum enim Cæſar biennium exceſſerat, cum morbo graviſſimo opprimitur, ut plane jam jam moriturus videretur: ardens dolore mater (quæ ipſius pietas, & fides erat) extemplò ad Beatiſſimæ Virginis ædem advolat, vulgò ad Vallis radicem appellatur, & mille paſſuum Urbe diſtat, jacentem in cunis infantulum, ac pene mortuum ſecum defert, triduum ipſum ibi cum ſocru pariter atque aliis orando, atque obſecrandò perſeverat: nec fruſtra; adeſt precibus Virgo

go pietatis Mater, atque emiſſa é cœlo hac voce miſeræ parentis lacrymas conſolatur ; filius tuus vivit ; ſic factum, quandoquidem ſubitò quaſi revixit infans, atque è morbo graviſſimo emerſus recepta quam amiſerat voce matrem inclamitare cœpit ; accurrit illa, continuò filium convaluiſſe videt, atque admiratur ; quamobrem debitas Virgini gratias agit, & gaudii plena cum puero, & ſociis domum revertitur : exinde tam præclara in ſe Dei Matris clementia, & benignitate Cæſar invitatus (hæc enim omnia à parentibus acceperat) ubi primùm adolevit, in ejus maxime fidem, & clientelam ſe contulit. Cæterùm quò facilius omnes perciperent ſingulari Eccleſiæ bono puerum ſervatum, atque adeo renatum, haud ita multo poſt contigit, ut peregrinus quidam rudi, atque inculto oris, & corporis habitu ad paternas Cæſaris ædes cum veniſſet, eumque intentis oculis intuitus, crucis figura in fronte ſignaſſet, magnum hunc in Eccleſia Dei virum futurum eſſe prædixerit ; quamobrem, ut in ejus educatione ſtudium omne collocarent, parentes etiam atque etiam hortatus eſt, mox quæſitus, qui hæc dixerat, non potuit inveniri. Igitur bona mater filium, quantulum illa ætas capere poterat, ad omnes virtutes exercebat, utque ab infantia cum eo pariter creſceret miſeratio, eleemoſynas in pauperes per illum diſtribuere conſueverat, ſæpe etiam in vicos, & plateas Civitatis exire jubebat, pauperes, ac debiles, cæcos, & claudos undique convocare, & domum ſuam reficiendos, recreandoſque

 per-

perducere, quæ omnia ille tam prompto, atque alacri animo peragebat, ut Cives planè univerſos ad amorem ſui pariter atque admirationem excitaret.

Cap. II.

Ad Verulanam Urbem, mox Neapolim, deinde Romam, ſtudiorum cauſa mittitur.

CUm interim Cæſar magnæ atque excelſæ indolis ſatis clarum ſpecimen daret, ad Verulanam urbem à Patre mittitur, novem fere millibus paſſuum ab Sora: ibi ſe in humanioribus literis aliquandiu exercuit: Inde octodecim annos natus Neapolim petiit, ut ad graviora legum ſtudia animum intenderet; nec vero ille more juvenum præſertim ſcholaſticorum, ſocordia atque deſidia bonum otium conterère, ſed ad ſua ſtudia toto pectore incumbere, parvoque contentus, quod in adoleſcente admirere, quotidiano victui aliquid ſubtrahere, ut & aliquam ſibi librorum copiam pararet, & cui publice docenti operam dabat, eundem pacta mercede privatim quoque domi audire liceret: verùm anno poſt, quòd novo bellorum tumultu Neapoli ſtudia literarum, atque adeo omnia turbari viderentur; ſolum vertere cogitur, & patre jubente, in Urbem venit, ubi procul armis, procul omni tumultu, Cæſareo pariter, ac Pontificio juri totum ſe dedit, duce, ac proceptore Cæſare Coſta, qui deinde meritò Capuanæ Eccleſiæ Archiepiſcopus

pus electus eſt. Hanc ille ſedem ſemel ſortitus adeo conſtanter dilexit, atque retinuit, ut quicquid deinde in literis, moribuſque profecit, huic uni acceptum retulerit; quemadmodum ipſe, data occaſione, poſt eandem Urbem egregie laudatam diſerte teſtatur his: *Mihi certe de Urbe illud liceat haud ingrato fateri, quod de Athenis Gregorius Nazianzenus affirmat, nimirum Roma ipſa, etſi aliquibus fortaſſe pernicioſa fuerit, mihi certe gemmea, omnique ex parte beata, atque proficua ſemper extitit, utpote quæ me plenæ pubertatis adoleſcentulum vagum, & infrænem excipiens, mox ſub Chriſti jugo redactum, alumnum, quem ſuſcepit, edomuit, ſedula magiſtra morum exiſtens, ac literarum; ut plane intelligam, quòd minus in utriſque profecerim facultatibus, mihi cedere culpæ, non Urbi.*

Cap. III.

Sanctum Philippum adit.

FLorebat per eos dies Romæ Philippus Nerius, is quem noſtris temporibus cælitibus adſcriptum veneramur, quem ipſum Oratorii Congregatio parentem agnoſcit, & morum ſanctitate pariter, ac ſuavitate innumeros Chriſto filios pepererat: hos, ut ad virtutem in dies proveheret, crebris hortationibus, Deique verbo alére, atque educare ſtudebat; quamobrem multi ad eum audiendum

ædes Sancti Hieronymi, quas vulgò Charitatis appellant, ubi tum Philippus agebat, quotidie frequentabant; in his Marcus Soranus, cujus initio pietas enituit, quamquam haud diu in propoſito perſeveravit; is nihil antiquius habuit, quàm ut Cæſarem civem & amicum ſuum ad Philippum adduceret; quod nimirum ex virtute atque amicitia tanti viri non mediocrem utilitatem adoleſcentem capturum ſperaret. Philippus, qua erat humanitate atque hilaritate, adeuntem ad ſe juvenem complectitur, atque eo ipſo die Cæſaris animum uſque adeo devinxit, ut ad eum deinde frequens veniret, & ab illius conſpectu divelli vix poſſet. Quamobrem ex viri ſanctiſſimi conſuetudine, & familiaritate tantum virtutis, & pietatis ſtatim hauſit, ut continuò mortalibus rebus nuntium remittere, & in auſteriorem aliquam religioſorum familiam ſe recipere cogitaverit; quod & perfeciſſet, niſi Philippus quem aliò vocatum à Deo intelligebat, retinuiſſet, atque adeo currentem ſæpius retraxiſſet; ſcilicet excelſus animus, & amore virtutis incenſus pulchritudinem, ac ſpeciem religionis vehementius, quàm conſideratius appetebat: itaque eodem Philippo jubente, nec literarum ſtudia intermittere, nec de Chriſtianæ vitæ ſeveriori diſciplina aliquid remittere, ſed doctrina pariter ac pietate animum excolere, quarum altera alteri, ſiquidem ratio & modus adhibeatur, magnum adjumentum afferre conſuevit.

Cap.

CAP. IV.

Ægrotos viſitare jubetur.

CUm igitur Philippus de antiqua illa Chriſtianorum charitate revocanda ſeriò cogitaret, quæ in ſublevandis proximorum miſeriis præſertim enituit, ex ſuis aliquot in ſingula Urbis valetudinaria diſtribuit, ut alii aliò ægros & pauperes ſæpius inviſerent, eorumque menſis aſtarent miniſtrarentque, & amiciſſimis verbis quà animum, quà corpus reficerent: in his & Cæſar allegitur, quem quotidie ad noſocomium S. Spiritus adire Philippus jubet, decumbentes inibi mane, & veſperi viſitare, eoſdemque omni ope, & diligentia adjuvare: nihil plane jucundius, nihilque gratius accidere potuit juveni ſuopte ingenio ad pietatem currenti, quamobrem ex hoc tempore omnino numquam unum intermiſit diem, quin certis horis ægris ibidem præſto eſſet, iisque res omnes alacri, & prompto ore atque animo miniſtraret; nam ubi primùm advenerat, continuò linteatus quaquaverſum diſcurrere; aſſidere languentibus, deficientes fovere, conſolari; mox fercula inferre, & graviori morbo oppreſſis, ac prope enectis, pretioſa inſtillare liquamina, lectulos ſternere, nec quidquam prorſus omittere, quod miſerorum corporibus, animiſque curandis opportunum videretur; ut plane mirum non ſit (quod ipſemet publice teſtatum reliquit) ſæpius illum haud

haud leviter ægrotantem, & febre etiam æſtuantem ad noſocomium acceſſiſſe, mox indidem non modo diſcuſſa febri, ſed vel optime valentem domum revertiſſe; noluit ſiquidem Deus propriæ ſalutis jacturam ullam pati, qui magno ſuo periculo conſuleret alienæ. Erit autem operæ pretium hoc loco cognoſcere, quemadmodum per hos ipſos dies ægroto corporis juxta atque animæ ſalute periclitanti ſubvenerit. Reverterat aliquando ex eodem noſocomio ad Philippum, ſolemnem peccatorum ſuorum confeſſionem peracturus, ubi eum videt Pater, continuò, faceſſe (inquit) ad valetudinarium, audiam te poſtea, nihil eſt Pater (ait Cæſar) quamobrem illuc eatur, pranſis, & jam dormitantibus ægris, faceſſe modò (ſubjicit ille) ne quid ultra requiras; paret juvenis, ad locum venit, & quamvis nihil prorſus occureret, quod ad ſublevandos ægrotos opportunum videretur, hærere tamen adhuc, & cunctari, lectulos ſingulos propius inſpicere, ſi quem forte decumbentium reperiret, cui utcumque ſuccurreret; tantò nimirum ſtudio obedientiæ incenſus erat; ut fruſtra ſe acceſſiſſe ægre ferret, & loco excedere non auderet, ecce autem miſerum hominem videt graviſſime laborantem, & propter illum ſacrum cereum de more lucere, accurrit illico, & morienti ad aurem accedit, afflictum, & jacentem excitat, ad patientiam hortatur, numquid velit rogat, num omnia Chriſtiano ritu impleverit, atque Eccleſiæ Sacramenta acceperit. Ille veluti è gravi ſomno emerſus tantiſper ſe colligit,

ligit, atque intermortuis vocibus, Pœnitentiæ, atque Euchariſtiæ ſacramenta ſe ſe haud ſuſcepiſſe conqueritur. Nec mora, accerſito Sacerdote ſacra ſtatim confeſſione expiatur, ſanctiſſimoque viatico munitur, mox feliciter decedit, venerat porro is pridie ejus diei, alieno tamen tempore, ad noſocomium, atque â miniſtris per oblivionem inconſulto Confeſſario in lectulo collocatus in eum mox ſtatum pervenerat, ut vix tamdiu ſuperfuturus videretur, quoad ſacro infirmorum oleo inungeretur, itaque poſt extremam unctionem adminiſtratam, quaſi jam conclamatum eſſet, fuerat ab omnibus derelictus, deceſſurus utique abſque aliis Sacramentis, niſi divina pietas rem totam Philippo aperuiſſet, atque ea ratione miſero ſuccurrere decreviſſet. Tum vero intellexit Cæſar, quamobrem illuc à Philippo miſſus eſſet, qui ſcilicet divino lumine prædictus plus multo videret, quàm quantum humanorum oculorum acies intueri poteſt. Igitur admirationis, ac lætitiæ plenus ad Patrem redit, quemadmodum res ceciderit, ſigillatim refert, cui Philippus, diſce ergo obedientiam (inquit) & ſi quid interdum juberis, impigre exequere, nec quidquam ultra quærito.

Cap. V.

Ardor Charitatis in Adoleſcentia.

IN hac porro Chriſtianæ humilitatis, & charitatis palæſtra, in qua Philippus, quicumque

que ſalutis viam ingreſſuri eſſent, eos primò exerceri maxime voluit, per novem continuos annos Cæſarem detinuit, uſque eò ſcilicet, dum Sacerdos ex obedientia factus, & gravioribus Eccleſiæ curis præpeditus ad eum locum itare quotidie prohiberetur. Hinc igitur brevi tam uberes fructus demeſſuit, ut ipſo ferme initio, quo valetudinarium ejuſmodi frequentare cœpit, velut conceptis indidem flammis amore in proximos totus arderet; quamobrem & omnia libentiſſime impendere, & ſuperimpendi ipſemet ad eorum ſuſtentationem & ſalutem, cum Apoſtolo vehementer optabat; id quod quotieſcunque ſe dedit occaſio aperte demonſtravit. Contulerat ſe aliquando in Eccleſiam Sancti Jacobi Nationis Hiſpanæ auditurus ibidem concionantem Alphonſum Lupum à Capucinorum familia ſpectatæ eloquentiæ juxta ac probitatis virum, & ad permovendos animos natum. Is prima concionis parte abſoluta (ut mos eſt) auditores vehementer hortatur, ut eleemoſynam largius faciant, & pro ſe quiſque auro, argento, ære, veſte, ſummam quorumdam egeſtatem ſublevare conentur. Vix dum ille concionem dimiſerat, cum ſtatim Cæſar miſericordia commotus, quod ad largiendum, neque pecunia, neque aliud quidpiam ſuppeteret, domum advolat, quas nuper à matre acceperat tres ſubuculas celeriter arripit, ad concionatorem defert, eidemque humiliter offert, ſuam præterea inopiam excuſat, quòd majora, quæ dare cuperet, non haberet. Obſtupeſcit Lupus

tanta

:anta animi liberalitate, ac pietate, tamen pro tempore admirationem diſſimulat, rogat nomen, parentes, patriam, ſtatum; mox juvenem amplectitur, gratias agit, & pollicitus operam ſuam à ſe dimittit. Poſtridie vero è ſuggeſto palam, ac publice rem totam, quemadmodum ceciderat, narrat, ne præterito quidem Cæſaris nomine, eundemque laudibus ad cœlum tollit, hoc amplius addens; præclarum hujusmodi facinus magno Deum præmio remuneraturum, atque optimum adoleſcentem ad honores ampliſſimos provecturum. Proinde (inquit) ubi hæc videritis, Auditores, tum ea quæ diximus mementote: id quod à Viro graviſſimo, eodemque religioſiſſimo dictum tanquam ex oraculo tunc ab omnibus acceptum, mox & cumulatius nos ipſi vidimus impletum. Nec minorem in proximos charitatem Cæſar oſtendit, cum miſeros quosdam per æſtivos dies ligna ſecantes, eosdemque multo ſudore madentes è feneſtra deſpexit, veritus enim, ne quid illis, vel ad ſudorem detergendum non ſuppeteret, quod in tenuiſſima ſupellectili lineum conopæum habebat, ſæpius eadem occaſione in fruſtra concidit, atque in ſingulos diſtribuit; ſuam nimirum oblitus penitus, dum in alienam acrius intendit inopiam. Multa præterea ſuppetunt egregiæ pietatis, & charitatis exempla, quæ nos alið conſultò rejecimus; hæc tamen paucula recenſere, ac veluti libare hic ſatius duximus, ut vel hinc facile intelligere liceat, quantum deinde ad vitæ perfectionem proficere potue-

rit, qui jam tum adoleſcens tam alta virtutis fundamenta poſuerat.

Cap. VI.

Propter Chriſtum vexatus miris modis ad virtutem proficit.

SEd jam novus miles ex hac domeſtica exercitatione & umbratili in caſtra, atque aciem fuerat educendus, igitur, quod olim Hebræis profectionem ex Ægypto parantibus uſuvenit, ut ſcilicet durius quotidie affligerentur adeò ut etiam paleæ ipſæ ſubtraherentur, hoc plane accidit Cæſari ſæculi fugam meditanti, & ſalutis viam molienti, ubi enim ad Patrem Soræ (ut diximus) commorantem perfertur, filium humanis rebus nuntium remiſiſſe, & ad ſpirituales exercitationes totum ſe contuliſſe, illico exardeſcit ira, plenas ſtomachi & querelarum ad illum literas mittit; objurgat graviter, quod incepta legum ſtudia omiſerit, quod novum vitæ genus inſtituerit, & quidem aſperioris, quamobrem animi juxta, & corporis ægritudines, maciemque contraxerit: multa addit præterea, quæ alienatum ab ipſo atque offenſum graviter animum oſtenderent. Contra vero Cæſar molli reſponſione iram ſæpe frangere edoctus, ſubmiſſionis, atque humilitatis pleniſſimas literas reſcribit. De macie ſe breviter purgat: neque abſtinentia, neque jejunio, aut alia qualibet re ſe illi cauſam dediſſe, niſi forte hinc maxime pallor oriretur, quòd piſcibus per eos dies, copia invitante, veſceretur

ſceretur ultra quàm ſatis eſſet, atque homini natura pituitoſo expediret; de ſtudiis & priſtino labore nihil remiſſum, veſtitu ſe haudquaquam ſordido, ſed quàm decentiſſimo uti. Cæterum hoc ſibi jam olim ſtetiſſe, virorum bonorum inſtituto vivere, atque a frequenti Sacramentorum uſu numquam recedere: id ſibi certum & definitum eſſe, ſi exhæredari, ſi bonis omnibus ſpoliari ſe videat; proinde ſi ſapiat, non modo triſtitiæ, aut doloris, ſed ingentis lætitiæ oblatam ſibi occaſionem intelligat, & largitori bonorum omnium Deo gratias agat; plura in eandem ſententiam Cæſar iterum, ac ſæpius ſcripſit, quibus tamen pater nihilo placatiot factus, eò iracundiæ tandem furoriſque proceſſit, ut paterna charitate, atque adeo omni exuta humanitate, adoleſcenti optimo, eidemque filio innocentiſſimo alimenta ſubtraxerit. Neque vero Cæſar ea re vehementer commotus, ſed veluti jam ablactatus à lacte, avulſus ab uberibus, majores quotidie faciebat in ſolida virtute progreſſus, & ut minimum ſibi humanæ fiduciæ ſupererat, ita divino præſidio maxime nitebatur, Davidicum illud ſerio cogitans: *Jacta cogitatum tuum in Domino, & ipſe te enutriet:* nec ſpes eum fefellit; ubi enim Philippus juvenis inopiam, & ſolitudinem vidit, illico ad eum ſublevandum animum adjecit, & Jo. Michaeli Paravicino nobili Viro intime commendavit. Is, ut erat Philippi amantiſſimus, Cæſarem continuò domi ſuæ recepit, eumque officiis omnibus quaſi filium, toto fere ſeptennio aluit, ac ſu-

ac ſuſtentavit, ille tam liberale, atque adeo paternum hoſpitium nactus, ſua ſtudia impenſius colere, nec tamen à ſtudio pietatis, & ſanctitatis tranſverſum unguem (quod ajunt) diſcedere, ad conſueta charitatis officia aſſiduas orationes adjungere, plures hebdomadæ dies jejunare noctu vigilias agere, flagellis ſe acerrime cædere, & ne repugnantem gravior ſomnus opprimeret, duros, atque aſperos lateres defatigato jam corpori ſubſternere, quos linteis, & ſtragulis eleganter tegebat, quò facilius domeſticos omnes ſpecie munditiæ, ac politioris elegantiæ falleret. Incredibile dictu eſt, quantum utilitatis ex Cæſaris contubernio tum Paravicinus ipſe, tum reliqui ex ejus familia perceperint, quandoquidem optimus juvenis, quà dictis, quà exemplis ſingulos ad virtutem excitabat, ut plane viſus ſit, non tam beneficium accepiſſe, quàm dediſſe. Nihil porro antiquius habuit, quàm ut Paravicini ejusdem filios adhuc pueros ad omnem virtutem ac teligionem informaret; quod felix deinde ſingulorum eventus demonſtravit: ex his vero Octavium maxime excoluit, quòd eum præſertim (parentibus pueri ita volentibus) in Sacramento confirmationis ſpirituali ſibi affinitate conjunxerat, quamobrem omni ſtudio, ac diligentia enitebatur, ut cui ſe ſponſorem ad ſalutem præbuerat, eidem ſe in omnibus, & ducem, & monitorem præberet. Operæ pretium eſt hoc loco Cæſarem epiſtola quarto Annalium tomo præfixa Octavium ipſum alloquentem audire, in qua, & ſe jam inde ab adoleſcen-

leſcentia immortali beneficio ab ejus parentibus ornatum profitetur, & ex ea arbore, quæ olim in ejus ſolo diu coaluiſſet, fructus offerre, præterea meritò ſe illi Annales exhibere, *Cum alioqui* (inquit) *recorderis, te puerum olim decerpſiſſe eorundem tenella manu primitias, dum in candidum illum cupidumque diſcendi animum tuum res geſtas ſanctorum Patrum quotidianis ſermonibus inſtillarem, quas in noſtri Oratorii auditorio mira venuſtate, atque lepòre magna audientium voluptate, ac plauſu conſueviſti annis pluribus recitare, admirantibus cunctis in puerili ætate ſenilem in dicendo majeſtatem, atque facundiam, junctamque cum ſimplicitate prudentiam. Talibus namque tantiſque primordiis tua meruit pueritia conſecrari, cum & non unius Chironis manus, ſed certatim plurium ſanctiſſimorum virorum ſedulitas, ſumma induſtria, & aſſidua ſolicitudo longo tempore ad pulcherrimum virtutis exemplar te componere, atque efformare ſtuduerint. Ac cum adolevit ætas, majore incremento propogata virtutum, optime accidit, ut antequam conjicere poſſet in te oculos Ægyptia petulans, virgo illa caſtiſſima non habens maculam, neque rugam Dei Eccleſia te ſuis prævenerit optatis amplexibus, arctoque amoris nodo devinxerit, cum ſacris Ordinibus obligavit, aſtrinxerit verò tenacius, cum, ut primùm per ætatem licuit, te ſibi adjunxit in ſponſum ſpiritualium fœdere nuptiarum; cujus ſacri connubii pronubum eſſe voluit magnum illum*

Medio-

Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopum S.R.E. Cardinalem dignæ memoriæ Carolum Borromæum. Pergit deinde in ejus laudes, & honores ampliſſimos recenſet, ad quos evectus eſt: donec, *Agentem* (inquit) *tanquam Abraham in montanis* (ad Helvetios à Pontifice miſſus fuerat) *operi inſtantem, utque laboribus inſudantem ex inopinato quæſivit te tui cupida diu purpura, non tu illam, ornavit te, quò ipſa tuis virtutibus ornaretur.* Hæc ille, quibus ſuametipſe merita fateri cogitur, dum alienas proſequitur laudes. Siquidem filii gloria, & laus ad patrem quaſi ad fontem recurrit, atque Eccleſiaſtici verbo, Deus patrem in filiis honorare conſuevit. Igitur dum apud Paravicinum degeret; quotidie magis magiſque in ſolida virtute promovebat, adeo ut ſummam in ſe domeſticorum admirationem excitaret. Et multis autem, quæ ibidem præclare geſſit, longe omnium præclariſſimum illud eſt, quod, ut & ſuæ & aliorum caſtitati usque quaque proſpiceret, integer, & purus adoleſcens liberè auſus eſt. In interiori ædium parte, quam præſertim pueri, & Cæſar ipſe frequentabant, tabulis parietes veſtiebantur, quibus, (ut in licentia hac temporum) ſeminudæ quædam corporum imagines inerant, & quidem liberius depictæ, quàm ut Chriſtianus pudor ferre poſſet: has ubi novus hoſpes inſpexit, primùm ipſemet aliena impudentia erubeſcere, & ſecum fremere, mox impatiens moræ quæcunque pudicos oculos offendere poterant ſuffuſis utcumque coloribus illico obtexit: inte-

interim pueri non ſine querelis rem ad matrem perferunt; illa caſtum & purum adoleſcentis animum admirata, optime factum, inquit, filii, nec maculavit Cæſar tabulas, ſed emaculavit, non infecit, ſed perfecit. Agnovit nimirum ſapientiſſima fœmina ſummam juvenis virtutem & prudentiam ſingularem, qui caſtitatis pericula longe provideret, & ſanctiſſimorum exemplo virorum fœdus cum oculis ſuis pepigiſſet, ne qua per eos pernicioſa peſtis in animum inſidioſe ſubreperet; eo igitur ſtudio, ea diligentia, qua Cæſar oculos pariter & cæteros ſenſus arctiſſime continebat, ad tantam animi tranquillitatem ac ſecuritatem pervenit, ut ubiubi eſſet, continuò ſolutus & liber in cœleſtium contemplationem raperetur, ſolitus ſæpiſſime in apertam porticum ſe recipere, atque in eodem veſtigio diu inſiſtere, ut plane abſtractum à ſenſibus mentem in Deum defixiſſe penitus appareret.

CAP. VII.

In ædibus Charitatis de rebus divinis ſermones ad Populum habet.

INterea Philippus & vitæ ſanctitate & mira ingenii ſuavitate, qua potiſſimum ad animos demerendos factus videbatur, plures quotidie à lata ſeculi via ad arctam ſalutis ſemitam traducebat, & jamtum ea erat hominum frequentia, ut de ampliori loco, quo adeuntes ad ſe reciperet, ei cogitandum fuerit; itaque oblata ſibi facultate in ipſis ædibus Sancti Hie-

 ronymi

ronymi ſupra dextrum templi fornicem commodiorem ædiculam extruendam curavit, in quam quotidie certis horis optimi viri, tum ad ſacras preces & collationes, tum etiam ad ſanctum parentem audiendum convenire conſueverant. Placuit tandem Philippo ex ſuis aliquot ad id muneris ſocios adhibere, in his Franciſcum Mariam Tauruſium, & Joannem Baptiſtam Modium, conditione illos quidem atque externo corporis cultu laicos, ſed animo tamen & virtute religioſiſſimos viros: mox & Cæſarem adlegit, ipſum quoque nullo eccleſiaſtico ordine inſignitum, annos natum non amplius viginti, cujus tamen adoleſcentiam, (quod olim de Timotheo dictum) nemo ſapiens ſperneret, quippe qui indolis magnitudine, morumque maturitate, ſi quid deeſſet ætatis, ſatis ſuperque compleverat; igitur, ut parenti optimo obtemperaret, de rebus divinis in Oratorio dicere cœpit nullo prorſus apparatu verborum, ſed pure, ſimpliciter & familiariter, utpote qui cominus, & quaſi ex æquo loco, quod ipſe poſtea ad Sixtum Pontificem ſcribit, cum unoquoque agi optime intelligeret; verum tamen is erat orationis impetus, adeo grave ſententiarum pondus, tantus denique ardor e vultu atque oculis emicabat, ut auditorum animos ad amorem virtutis & pietatis acriter inflamaret. Die quodam primarius Romanæ curiæ Præſul, tresque alii nobiles viri præter conſuetudinem ad Oratorium cum veniſſent, atque obiter Cæſarem grauiter diſſerentem audiſſent, tam ſubito

æternæ

æternæ ſalutis deſiderio exarſere, ut continuò mortalibus rebus abjectis, velut ex longa navigatione in tranquillum Religionis portum, non ſine omnium admiratione, ſe receperint; idem plane aliis compluribus uſuvenit, ut nimirum audito Cæſare ſtatim reſipiſcerent, & longe alii, quàm acceſſerant, demum recederent.

CAP. VIII.

Quæ vitæ ratio ſibi ineunda eſſet, mirabiliter edocetur.

INter hæc Cæſarem Religionis ingreſſu non ſemel prohibitum gravis coquebat cura, quid ageret, quodnam potiſſimum vitæ genus animo deligeret. Dum enim hiſtoriam eccleſiaſticam perluſtrat, & in ea tanquam in ſpeculo ſanctorum virorum vitas inſpicit, mirum quantos illi amores religionis præclara aliorum exempla excitaverint; quamobrem dies noctesque Deum ac Superos omnes, tum precibus tum lacrymis obſecrare, ut qua demum ratione vita ſibi inſtituenda eſſet, clementer oſtenderent. Deinde quaſi explorata jam Dei voluntate, modo hoc, modo illud auſterioris diſciplinæ Cœnobium præoptare, & jam eò ſe propemodum inferre: Philippus tamen fervido adoleſcenti conſtanter obſiſtere, & veluti adductis habenis rapide currentem compeſcere; quod quidem multi cæteroqui religioſi viri

adeo non probarunt, ut apud illos nec leuiter Philippus offenderit, quaſi homines plus æquo cohiberet, atque ab ingreſſu religionis revocaret: næ ii longe aliter de viro ſanctiſſimo ac ſapientiſſimo exiſtimaſſent, ſi, quæ illi divinitus patebant, eadem ipſi pariter penetrare potuiſſent; ſed ita fere ſunt hominum ingenia, ut & de aliis promptius quisque judicet, nec mitiorem in partem quidquam facile interpretetur. Igitur toto ferme triennio eo æſtu curaque jactatus, denique ad Philippum venit, & ſacra confeſſione expiatus, obſecro te, inquit, Pater, hunc mihi ex animo ſcrupulum exime, qui me dies noctesque pungit ac ſtimulat: cedo tandem, quæ ſit de me voluntas Dei, quam potiſſimum vitæ rationem inire debeam, ut Domino meo inſervire gratius poſſim? cui Philippus: Age! age! Conſtantium conſule; hic profectò divinum tibi conſilium aperiet: Erat is Conſtantius Taſſonius homo in primis nobilis, ſed Chriſtiana virtute nobilior, addictus Philippo diſcipulus: abit ad hunc Cæſar & tum forte ibidem in eccleſia Sancti Hieronymi rem divinam faciebat: qua peracta, accedit ad eum juvenis, quæ à Philippo afferebat, enunciat: At ille, magni conſilii res eſt, inquit; multa, ac diligenti prece à Deo hoc petendum, quamobrem in tempus aliud differri deſiderium tuum, quæſo, æquo animo patere: aderit profectò orantibus ſervulis Pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis nos affatim conſolabitur. Acquievit parumper Cæſar, mox iterum inſtare, urgere utcummaxime: eum tamen

men vir optimus in quinque alios menſes amiciſſimis verbis extraxit; demum pridie ejus diei, quo Paulo ad Christum converſo tota gratulatur Eccleſia, Cæſar, qui Apoſtolico plane ſpiritu jamdudum clamitabat: *Domine quid me vis facere*; exoptatum diu reſponſum à Deo verius, quàm ab homine accepit: porro res ita ſe habuit. Ea, quam diximus, die ſolemnibus in Oratorio ſermonibus abſolutis, dimiſſa concione, Philippus in apertum de more exiturus cum ſuis, erant tum ii fere ſeptuaginta, ad Sancti Pauli extra Urbem iter intendit, quò quidem ubi tandem venere, adorato numine, fuſisque ad aram Apoſtolorum rite precibus, dum templi limen excedunt, Conſtantius divino ſpiritu afflatus manu Cæſarem apprehendit, ac ſeducit humaniter; mox quaſi Ananias alter Deum ſibi è cœlo dicentem audiſſet, *Vas electionis eſt mihi iſte, ut portet nomen meum*, jam pridem à me, inquit, reſponſum, Cæſar expectas, ſed ita rei magnitudo poſtulare videbatur, ut niſi poſt longam conſultationem, multasque ad Deum preces de re omnium graviſſima ſtatuendum omnino non eſſet, nunc demum pro certo habe, ad Religionem te neutiquam vocari, ſed ad eam dumtaxat vitæ rationem, ut ſacerdotio initiatus, doctrinæ & Sacramentorum cœleſti pabulo proximos alas, atque educes. Agedum vocantem Deum alacri ac prompto animo ſequere. Hæc Cæſar à Conſtantio tanquam ab oraculo accepit: mox ad Philippum retulit, qui id omne ratum ſibi gratumque eſſe reſpondit; ita-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

que perſpecta jam atque explorata Dei voluntate acquieſcere penitus Cæſar, nec animo quicquam ultra moliri aut dubitare; ſed Philippi ſapientiæ, fidei poteſtatique ſeſe committere, qui jampridem, quod ipſemet Cæſar teſtatum reliquit, & nos ſuo loco dicturi ſumus, rem totam apud Deum egerat; etſi abdicaſſe jam & ad Conſtantium rejeciſſe videbatur; ſcilicet humilitatis amator acerrimus, laudumque ſuarum juratiſſimus hoſtis miris modis gloriam declinabat.

CAP. IX.

Fit Clericus, propterea patris offenſionem incurrit, quem litteris placat.

QUamquam autem Cæſar divini conſilii certus, religionis ingrediendæ cogitationem omnem abjecerat; tamen illius ſtudio, quo tamdiu, tamque acriter flagraverat, facere non potuit, quin Philippo ſemetipſe perpetuo obedientiæ voto manciparet, quod deinde religioſiſſime cuſtodivit. Interea ubi primum licuit per clericalem tonſuram aditum ſibi ad minores Ordines aperuit, quibus ſuſceptis, ſacro Subdiaconatus ordine initiandus ad parentes ſcripſit epiſtolam Chriſtianæ pietatis ac divini ſpiritus plenam, in qua totam vocationis ſuæ ſeriem explicat, quamdiu de ea deliberatum fuerit, oſtendit, quemadmodum Dei voluntatem & diligentiſſime exploraverit, & aperte demum perſpexerit, quantæ ſancti-

ctita-

ctitatis, quantæque prudentiæ virum conſilii ſui ducem ſequatur; quamobrem Dei voluntati libenter acquieſcant, ac proinde longè ampliora ab eo præmia expectent, quam quæ mundus hic fraudis & fallaciæ plenus miſeris mortalibus pollicetur; plura in hanc ſententiam Cæſar, quæ ex eadem epiſtola per ſe quisque petere poterit in extremo hoc libro, digna prorſus, quæ ab omnibus legantur. Acceptis litteris pater eo Cæſaris conſilio graviter animo commovetur; quippe qui unicum filium aliis nuptiis deſtinaverat; multa cum eo per epiſtolam expoſtulat, quòd ſe inſcio, ſe inconſulto de re gravisſima conſilium ceperit, quòd neque domeſticum commodum, neque parentum ſpem in ſe uno collocatam quicquam cordi habuerit: ad hæc id omne in filium congèrit, quod ſubita & præceps ira dictare potuit. Cæſar animo placidiſſimo quæcumque reſcribit pater, æqui bonique facere, iterum ac tertiò eum per litteras conſolari: ea de re ſe idcirco certiores domeſticos non feciſſe, ne qua illis majoris perturbationis daretur occaſio, ne ſcilicet humano quodam affectu ab ratione longius abducti, ac ſubito impetu in transverſum acti Spiritui Sancto reſiſtere temere auderent: quamobrem in divinam indignationem inciderent. Si quid tamen in hac re peccatum eſſet, delicti veniam ſe humillime expoſcere. Cæterùm majorum ſuorum honore, ac reverentia nihil unquam antiquius ſeſe habuiſſe atque adeo habiturum eſſe in poſterum, licet ab iis rejici, licet abdicari ſe intelligat: Doctora-

laudeam (ſiquidem ita juberent) ſe demum ſuſcepturum, hoc autem Cæſaris conſilium, hæ litteræ longe aliter patrem ac matrem affecere: hæc enim, quamvis initio tantiſper commoveri viſa ſit, tamen obfirmato ſtatim animo ad divinam providentiam, & voluntatem omnia referebat, & in ea facile conquieſcebat: quodque admirere in fœmina, eademque unici filii matre, de Cæſaris conſilio adeo non doluit, ut plane geſtire, atque exultare lætitia videretur; Dei ſcilicet gratia naturam ſuperabat, & Chriſtiana charitas maternum vincebat affectum: id quod ut primùm Cæſar accepit, ſtatim impertitam à Domino lætitiam per litteras gratulatus eſt matri, eamque jampridem ad omnem virtutem ſponte currentem non ſemel ſcribendo incitavit. Admonebat præterea, ne conſueta pietatis officia deſereret, ſed ut quotidie largius humaniusque victum pauperibus miniſtraret. Cæterùm meminiſſet, ſe cum pridem in hanc lucem editus eſſet, & ſacro Baptiſmate recreatus, ejurato tenebrarum principe, mundo, & pompis ejus nuntium remiſiſſe, atque in unius Dei fidem & clientelam confugiſſe; quamobrem haud mirum videri debere, quòd nunc demum fidem ſuam liberaret, ſeque totum Regi Regum, & Domino Dominantium conſecraret. Plura identidem Cæſar ad matrem, quòd crebras ab eo literas flagitaret, haud diſſimili argumento, quæ plane divinæ charitatis flammas exſpirant. Interim parentes cupido inceſſit illum in patriam revocandi, quicum reliquam ſenectutem tranſigêre animus erat:

erat: igitur eorum litteris, & precibus quotidie fatigatus, primùm quidem ſpe ſui reditus eos alere ac delinire, ſed modò importunos calores, modò pericula itinerum excuſare, deinde purgare ſe apud ipſos, orare, obſecrare, quantum filii ſalutem amarent, ne illi tam præclaram occaſionem e manibus eriperent, qua nimirum ad omnem virtutem quotidie ſeſe exercere optimorum virorum verbo atque exemplo propemodum cogebatur; ne tenerum & flexibilem adhuc ramulum ex naturali oleaſtro nuper exciſum, inſertumque in bonam olivam, præpropere atque in alienum plane locum transferri velint, cum præſertim Philippus, vir omnium judicio ſanctiſſimus prudentiſſimusque, ea de re longe ſecus exiſtimaret, cujus nutum atque imperium detrectare religio ſibi eſſet; quandoquidem longo jam experimento, & ſuomet periculo compererat, quidquid annuente Philippo fieret, bene & feliciter evenire; ſi quid eo abnuente quiſpiam auſus esſet, id demum peſſime cecidiſſe: quamobrem pro certo ſe habere, ſi quid unquam præter ejus voluntatem commiſerit, dæmones omnes, atque infernum ipſum in caput ſuum excitatum iri, ſtatimque ſe divinæ juſtitiæ graviſſimas pœnas daturum: contra verò ejus conſilio atque arbitrio dum regitur, omnia licet concurrant, omnino ſe nihil timere; his aliisque rationibus, ut ſui deſiderium æquo animo ferrent, parentibus non modò ſuaſit, ſed brevi etiam perſuaſit.

CAP. X.

Parentes & cives ſuos ad omnem virtutem inſtituit.

QUamvis autem Cæſar longius à patria atque à parentibus abeſſe videretur, animo tamen & charitate præſens aderat; & quos ad virtutem coram hortari non poterat, eosdem per litteras crebrò admonebat atque inflammabat. Operæ pretium eſt legere, quæ per hos dies ad patrem, quæ ad matrem ſcripſit, profectò videas illum non tam ſtilum per paginas deducentem, quàm divini amoris fulmina jaculantem: ut plane mirum non ſit, quòd exinde ejus parentes tantis cohortationibus incitati, abjecta rerum humanarum cura, ad cœleſtium meditationem ſe converterint, atque in hoſpitali domo, quamdiu vixere egenis, ægrotisque inſervire, cibos miniſtrare, facultatibus ſuſtentare, in omni denique officio charitatis & pietatis ſe ſe exercere ſtuduerint; quorum exemplum optimus quisque admirari, nonnulli etiam imitari, improbi contra improbare primùm privatim, mox publice ac palam impugnare; nimirum illud a Deo jampridem ſtatutum eſt, *ut omnes, qui piè volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patiantur.* Hanc verò hominum impiorum licentiam Cæſaris pater in ſpirituali militia etiamnum rudis ac tiro diutius ferre non potuit; quamobrem ad eundem ea de re plenas querelarum literas

literas dedit, quibus demum ſignificabat, impudentiſſimos jamnunc aliquot eò inſolentiæ proceſſiſſe, ut non modò obtrectationibus ſe ſociosque ſuos laceſſerent, ſed ne conviciis quidem & ſibilis abſtinerent. Porro Cæſar agere & pati fortia, jamdudum cum didiciſſet, tranquilliſsimo animo omnia accepit; & qui ſuper ſenes intelligebat, eosdem prudentiam docere cogitur: quamobrem ad patientiam patrem vehementer hortatur, monet, ut dæmonis malas artes agnoſcat, & veteratoris aſtutiam deludat: ſtet illud, virtutem ſine adverſario marceſcere, charitati invidiam plerumque ſe opponere, proinde reſumat animos uſurpetque Davidicum illud: *Si conſiſtant adverſum me caſtra, non timebit cor meum*, quicumque opprobria, contumelias, maledicta pro Chriſto fortiter ferrent, eos demum beatos eſſe, quibus nimirum dicitur ab ipſomet Domino: *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis, & ego diſpono vobis regnum, ſicut diſpoſuit mihi Pater.* Ad hæc recentiſſimum exemplum ob oculos ponit: Spoleti in Umbria, duos nobilitate & pietate longe clariſſimos viros eam ſibi vitæ rationem nuperrime præſcripſiſſe, ut per urbem totam ſtipem rogarent, & panem oſtiatim emendicarent, qua ratione pauperes miſerosque alere & ſuſtentare ſtudebant. Multa præterea Cæſar ad parentes ſcripſit, quæ ad permovendum animum, pietatemque excitandam facere videbantur. Nec verò ille ſuorum dumtaxat, & maxime domeſticorum cura (quod Apoſtolus præcipit) contentus erat, ſed

uni

univerſorum etiam civium ſuorum præcipua quadam ſolicitudine urgebatur, quorum corruptos depravatosque mores ſæpius per litteras queritur; quamobrem de Chriſtiana diſciplina in patriam revocanda diu multumque cogitavit; & cum Sorano Epiſcopo acriter egit; quo annuente Marcum, quendam ex iis, qui nuper laudabili plane inſtituto, tum Romæ, tum alibi pueros, rudemque populum doctrinæ Chriſtianæ præceptionibus erudire in Eccleſiis cœperant, Soram delegandum curavit, hominem ſpectatæ probitatis & charitatis. Hunc itaque parentibus cæterisque civibus ſuis ex animo commendatum voluit, & ut pro ſe quisque tum in ſua tum in proximorum ſalute procuranda ſummo ſtudio elaborarent, vehementer hortatus eſt. Adfuit cœptis Deus, & dum hic plantabat, ille rigabat, non modicum incrementum dedit.

CAP. XI.

Acta ejus in ædibus S. Joannis Florentinæ Nationis.

INterea qui tum Romæ degebant Florentini cives, Philippum precibus quotidie ſolicitabant, ut templum Sancti Joannis Baptiſtæ a Natione ſua excitatum curandum gubernandumque ſuſciperet: id quod diu fruſtra cum ab eo flagitaſſent; denique interpoſita Pontificis auctoritate obtinuere: paruit ſiquidem S. Pater,

ter, ea tamen conditione, ut ne ab ædibus Sancti Hieronymi, quò vocatum ſe olim a Deo meminerat, diſcedere cogeretur, quamobrem e ſuis aliquot delegit, quibus ejuſmodi curam adminiſtrationemque committeret, in primis verò Cæſarem, quem triennio ante ſacro Diaconatus ordine initiatum ad ſacerdotii gradum juſſit aſcendere: primus itaque omnium ſociorum Sacerdos inſtituitur annum agens ſextum & vigeſimum, ſolemnique ritu in ipſo Florentinorum templo Miſſæ ſacrificium celebrat. Eum deinde alii ſequuntur, atque omnes pariter, Philippo jubente, in Florentinorum ædes commigrant. Incredibile dictu eſt, quantus in ſingulis amor erga Deum & proximos eluceret; virtute, labore, officiis inter ſe certabant; cæterùm admirabilis concordia & conſpiratio omnium in vinea Domini excolenda, duce ſimul ac moderatore Philippo, quem ut parentem ſinguli diligebant, omneſque pariter quotidie iterum iterumque adire conſueverant, præſertim dum frequentaretur Oratorium ſancti Hieronymi, ſiquidem decennio poſt Florentini in ſuis ædibus novum, atque amplius Oratorium exſtruxerunt, eòque ſpirituales noſtras exercitationes transferendas curarunt. Igitur Cæſar ſacro Presbyteratus ordine ſuſcepto, quaſi inſtaurato ac renovato ſpiritu mentis ſuæ, ad omnem virtutem toto pectore incubuit, atque arctiſſimis nexibus ſe in Dei obſequium obſtrinxit; quandoquidem ad ſolemne votum caſtitatis, quod ſacris ordinibus initiandus emiſerat, ſummamque obedientiam, qua

ſe

ſe Philippo ſpontanea religione obligaverat, eam præterea paupertatem atque humilitatem Deo vovit, ut tenui patrimonio contentus, cæteris omnibus rejectis, congruente pauperculo vitam degeret, & ab omni prorſus ſplendore alienam; quæ omnia quàm religioſe cuſtodierit, intuenti in ejus vitam moreſque facile apparet. Illud autem hoc loco animaduerterim, ejuſmodi vota ex ſingulari quodam ſpiritus fervore ſponte ſua eum ſuſcepiſſe, non ex noſtræ Congregationis inſtituto, quæ neque ullas adhuc leges acceperat, neque aliis unquam aſtricta eſt vinculis, quàm amoris & charitatis: itaque perfectiorem atque excellentiorem hanc viam ingreſſus, humiliora & abjectiora quælibet munia prompto ore atque animo obibat; in templo ſcopis pavimentum purgare, parietes tergere, altaria exornare, vaſa expolire, campanas pulſare ſolebat; non minus, non majus negligebat officium; domi autem, quòd inter Patres convenerat, ut ſua quisque hebdomada neceſſarium omnibus victum obſonaret, miniſtraretque; Cæſar charitate ferventior, ſuo onere ſuoque labore contentus eſſe non poterat, ſed aliorum etiam officia atque hebdomadas infimis precibus redimebat: quin etiam beneficii loco petiit a Philippo, ut coquinariam adminiſtrare ſibi perpetuò liceret; tum verò exultare lætitia, ac triumphare gaudio videbatur, cum in ſordidis vilibusque miniſteriis verſaretur; igitur ſumma cum alacritate ac diligentia ipſemet cibos coëmere, parare, coquere, ligna ſubvectare, menſam ponere, atque epulis

lis exſtruere; ipſe promus, ipſe condus, ipſe omnia. Crederes illum non in labore ac ſordibus, non in fuligine ac fumo, ſed in deliciis atque amœnitate, in honore & gloria verſari; tantumque ponderis & dignitatis officia ejusmodi habuere apud Cæſarem, ut in media coquina, in ipſa fronte camini, uncialibus litteris nomen ſuum inſcripſerit, ſeque ipſe feſtive præclaro hoc titulo cohoneſtaverit. *Cæſar Baronius coquus perpetuus*; quamobrem ſæpe fieri conſuevit, ut qui ad illum veniebant, de ſtudiis aliquid, aut de ſuamet ſalute eum conſulturi, linteatum, atque adeò ſordidatum invenirent, patinas ollasque eluentem, atque hoc genus alia munera exercentem.

CAP. XII.

Conciones ad populum habere, & ſacras confeſſiones audire jubetur.

HOc igitur vitæ inſtituto eò pervenit, ut, qui diu ſub modio modeſte latuerat, jam demum ſupra candelabrum ponendus videretur in domo Dei. Itaque Philippus pervigilio Sanctorum Apoſtolorum Philippi & Jacobi ſub noctem ad illum mittit, qui ſuo nomine nunciet moneatque; ut ſtatim ſigno dato, poſtridie mane in Eccleſia e ſuggeſtu concionem ad populum habeat; ille ad Philippi nutum expeditus ac promptus, rei novitate nihil commotus, non laborum, non temporis anguſtias excuſavit, ſed una fretus obedientiæ virtute, quam-

quamvis numquam antea in Eccleſia e ſuperiore loco dixiſſet, & impoſitum ſibi munus libenter ſuſcepit, & feliciter demum implevit; id quod non raró eidem uſuveniſſe compertum eſt; quandoquidem S. Pater nihil unquam habuit antiquius, quàm ut filios ſuos ad ſuimet contemptum proveheret, atque ad altiſſimam illam ſpiritus paupertatem. Quamobrem modò hunc, modò illum accerſére conſueverat, atque extempore perorare jubebat. Illud autem vel maxime admirere, quòd cum olim ſpirituales exercitationes in ipſo B. Patris cubiculo fierent, eſſetque locus confluentium multitudine completus, recurrente præſertim Epiphaniæ pervigilio, Philippus extemplo Cæſarem de proxima ſolemnitate coram omnibus diſſerere jubet: erubuit ille initio adhuc adóleſcens, & dicendi prorſus inſolens, virtute tamen obedientiæ confiſus ſtatim animos ſumpſit, & rem laudabiliter perfecit. Porro ex ea die, qua in Eccleſia concionem ad populum habuit, unà cum Joanne Franciſco Bordino, qui deinde invitus (quod infra dicturi ſumus) Caballionenſi, mox Avenionenſi Eccleſiæ præeſſe juſſus eſt, alternis diebus Dominicis Dei verbum e ſuggeſtu prædicare conſuevit, & quidem tanto cum animi ardore, ac fervore, ut auditores prope omnes ad pietatem inflammaret, multosque ad Dei amorem a vitæ pravitate converteret. *Non* enim *in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis* (quod ait Apoſtolus) *non ſublimitate ſermonis* ſtudium ſuum collocabat, *ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis nihil arbitratus ſe ſcire, niſi Chri-*

ſtum,

ſtum, & hunc crucifixum. Ad hæc per hebdomadam ſæpius in Oratorio Sancti Hieronymi de rebus Eccleſiaſticis plano & facili ſermone ediſſerebat, atque opportunis digreſſionibus certos identidem locos tractabat graviter, ad corrigendos componendosq; hominum mores maxime accommodatos. Hoc ferme tempore ſacras populi confeſſiones audire jubetur, quo quidem munere triginta amplius años perfunctus eſt, ſum̃amque adhibuit diligentiam, ut quos ſemel Chriſto pepererat filios, eosdem ſpiritualibus nutrimentis in dies aleret, atque ad omnem virtutem educaret: ad hæc amoris, ſtudii, pietatis nullum officium prætermittere, quo ſe unicuique eorum gratum facturum intelligeret, ut plane aliis natus, ſui propemodum oblitus videretur: quamvis autem continuo labore, multisque anguſtiis undique premeretur, ea tamen erat lætitia, & jucunditas, quam ex ſpirituali ſuorum profectu percipiebat, ut defatigatum illius animum mirifice recrearet, omnemque moleſtiam penitus abſtergeret; quamobrem per hos ipſos dies ad parentes ſcribens: *O utinam* (inquit) *partiri vobiscum & communicare liceat gaudium meum, quod quidem* (*fateor*) *verbis exprimere non poſſum: quicquid enim lætitiæ, quicquid oblectamenti, ac ſolatii in terris eſt, præ illo triſtitiam & mærorem merum exiſtimarim; utinam quos dedit mihi Dominus in ſpiritu filios intueremini, mihi* (*inquam*) *hominum peſſimo ac flagitioſiſſimo, viros optimos & divinis virtutibus ornatiſſimos, ut profectò de me*

illud ſcriptum videatur. Lætare ſterilis, quæ non paris, erumpe, & clama, quæ non parturis, quia plures erunt filii ſterilis, quàm illius, quæ habuit virum; *& quod olim Jacob, hoc ego quoque merito uſurpaverim:* In baculo meo transivi Jordanem iſtum, & ecce cum tribus turmis regredior: ea porro humanitate atque effuſa in proximos benignitate incredibilem ſibi benevolentiam omnium, præſertim verò Florentinorum civium comparaverat: quamobrem cum per hos dies ex altero genu graviter laboraret, concurrere ad eum certatim omnes, & pro ſe quiſque in eo ſubleuando & recreando curam omnem, atque operam ponere, ut in unius ſalute ſalus univerſorum & vita conſiſtere videretur. Ad hæc cum Caroli Cardinalis Borromæi litteris Mediolanum evocaretur (ſiquidem vir ſanctiſſimus Cæſaris virtutem ſatis perſpectam habebat, & de ſui gregis ſalute ſolicitus, eundem ſibi ſocium atque adjutorem laborum conſiliorumque vehementer optabat) tantùm abfuit, ut eò ſe transferre potuerit ut nec unius dieculæ ſpatio Urbe abeſſe permitteretur.

CAP. XIII.

Oblatum ſibi in Patria Canonicatum recuſat.

DUm hæc Romæ gerit Cæſar, interim à Sorano Epiſcopo Canonicatu Cathedralis Eccleſiæ inſcius ornatur, agente nimirum

mirum patre, ut ea dignitate auctum facilius in patriam revocaret; quamobrem ipſemet pater, ne qua moræ diſpendia res pateretur, filii nomine negotium conficit, omnia cum deinde rata grataque habiturum ſpondet. Hæc ubi Cæſari nuntiata ſunt, ſtatim ad patrem litteras mittit, quicum graviter queritur, quòd ſe inſcio inconſultoque rem non modò incœperit; ſed etiam abſolverit; ſe antehac aſſenſiſſe, numquam, neque in poſterum omnino aſſenſuarum; certum ſibi, Philippo, quem in ſpiritu Patrem agnoſcebat, ita volente, ita etiam hortantibus amicis omnibus) Urbe pedem non efferre. Interea Soranus Epiſcopus Romam venit, & cum Cæſare acriter agit, delatum ſibi Canonicatum ne recuſet, officium & pietatem erga patriam & parentes ne deſerat, ad civium ſuorum ſalutem omne ſtudium curamque convertat; multa pæterea Epiſcopus, ut eum omnino de ſententia dimoveret; at ille modeſto ac placido vultu maximas gratias agere; fore ſe beneficii memorem, quoad viveret; alium tamen quæreret, in quem hujuſmodi honorem dignitatemque conferret; ſe cuilibet omnia de jure ſuo cedere: huic demum conſtantiæ Soranus Epiſcopus ſuccumbit, & Canonicatum in alium transferre cogitur. Igitur Cæſar ad patrem ſcribit, omnia ſe cum Epiſcopo compoſuiſſe, proinde laqueis omnibus exutum atque expeditum in poſterum impedire ne quærant; ea ratione vir prudens, Deo volente, fortiter in propoſito perſtitit, longe uberiore atque ampliore pietatis ac re-

 ligio-

ligionis fructu, quemadmodum poſtea magno totius Eccleſiæ bono atque ornamento perſpectum eſt.

CAP. XIV.

E morbis graviſſimis divinitus ſervatur.

NEc ita multo poſt in varios incidit morbos eosdemque graviſſimos; nimirum optimus miles, qui nuper præclarè ſe geſſerat, atque externis rebus nuntium remiſerat, iterum evocatur ad pugnam, & ſecum ipſe acrius contendere cogitur. Ardebat per eos dies odio atque invidia in Chriſtianum nomen Turcarum tyrannus ſæviſſimus Solimanus, quamobrem maxima inſtructa claſſe Melitenſem obſidionem atque adeo totius Italiæ cladem meditabatur. Cæſar, ut erat, Chriſtianæ reipublicæ ſtudioſiſſimus, ea de re intimis ſenſibus angebatur; igitur dies noctesque Deum precibus & lachrymis fatigare, vigiliis, jejuniis, flagellis corpus excruciare, ſe ipſum denique divinæ juſtitiæ tanquam omnium piaculum pro cummuni ſalute atque incolumitate devovere; itaque ex tanta vitæ aſperitate febrim contraxit ſatis periculoſam & gravem, ex qua demum convaluit. Interea tamen, dum neque de aſſiduo labore, neque de auſteriori vivendi ratione quidquam remittit, tanta improvisò morbi vis illum oppreſſit, ut non multos poſt dies in extremum vitæ diſcrimen adduxerit: jam-

jamque ſacro infirmorum oleo inungendus, nocte quadam ſibimet viſus eſt in cœlum deferri; quamobrem vehementer Deum rogare, obteſtari, ut ſe in purgatorium ignem ante detrudi juberet, quàm in conſpectum tantæ majeſtatis veniret, jueque enim decere quavis vel minima labecula leviter aſperſum in cœlum conſcendere; hoc ſibi longe optabilius eſſe, vel atrociſſimas pœnas diutius ſuſtinere. Sed emerſit tandem è graviſſimo morbo, & cum viribus pariter ingentes labores reſumpſit. Paucis deinde interjectis menſibus, iterum putrida atque acuta febri corripitur, qua quidem quotidie atrocius ſeviente, poſt diem decimum quam ægrotare cœperat, proxime ad mortem acceſſit: itaque omnibus Eccleſiæ ſacramentis rite ſuſceptis, vitali dein ſenſu deperdito deploratus à medicis amicisque omnibus, tantùm non ſpiritum emiſit. Ad Philippum interim triſtis nuncius defertur, de Cæſare jam conclamatum eſſe: Tum verò Pater optimus de illius periculo valde ſolicitus ad Deum confugit, ſalutem atque incolumitatem Cæſari ſupplex petit, mirabiliter impetrat: id quod quemadmodum ceciderit, per idem tempus Cæſari divinitus oſtenſum eſt. Iacebat ille exanimis (quod modò narravimus) atrocitate morbi prope confectus, cum ex improviſo ſomnum capit; mox per quietem Chriſtum Dominum majeſtatis & gloriæ plenum ſtantem ex adverſo videt; ad ejus dexteram Virginem Matrem, ad pedes Philippum ſalutem ſibi humilibus precibus expoſcentem, & maxima cum fiducia ſæpe illud

 clami-

clamitantem. Da quæſo, da Cæſarem Domine, ſic cupio, ſic volo Domine, mihi Cæſarem redde: Chriſto autem abnuente, videt extemplo Philippum in Dei Matrem oculos precesque convertere, atque ea denique apud Filium intercedente ſtatim exoratum eſſe intelligit: itaque experrectus ac bonæ ſpei plenus ereptum ſe è mortis periculo pro certo habuit; Philippo deinde ad eum venienti rem totam narrat, agitque maximas gratias; Porrò illie ad ſuas virtutes occultandas declinandamque gloriam natus; cave ſis (inquit) ſomniantium viſis fidem habeas; periculi plena res eſt; paratus expeditusque eſto ad Dei nutum, nec quidquam ultra quærito. Quod autem non inane falſumque ſomnium fuerit, ſed objectum à Deo cœlitus viſum, rei probavit eventus; nam illo ipſo die è morbo graviſſimo ita recreatus eſt, ut plane jam extra omne periculum eſſe certò crederetur, quamobrem medici admiratione vehementer commoti inſperatam ſalutem Cæſari gratulantur atque uni Philippo acceptam referendam eſſe, palàm omnes profitentur.

CAP. XV.

Ad Vallicellanam Eccleſiam venit.

COnfirmatis igitur viribus intermiſſum opus reſumpſit, ita ut cum maxime & in vinea Domini excolenda totus erat. Cum autem ad Oratorium Sancti Hieronymi quotidie

tidie magis magiſque hominum multitudo conflueret, & locus jam populi frequentiæ impar eſſet; Florentini, ut ſupra tetigimus, ædem ſatis amplam, ornatamque ultro extruxere, in quam deinde ſolemnia exercitia translata ſunt, donec biennio poſt ad Eccleſiam Sanctæ Mariæ in Vallicella deventum eſt, ubi Gregorio XIII. Pont. Max. annuente atque adhortante, mox etiam incœptum opus quà auctoritate, quà pecunia liberaliter promovente, Oratorii Congregatio erecta eſt, novumque Templum in honorem Virginis Deiparæ, & Sancti Gregorii Magni à fundamentis excitatum; itaque primus omnium Cæſar ad novas ædes venit, magnamque cœpit in ipſo aditu Vallicellanæ Eccleſiæ lætitiam; continuò enim (quod ipſemet ad patrem ſcribit) occurrit animo Soranum templum ad Vallis radicem eidem Virgini pariter dedicatum, in quo ſe olim infantem prope demortuum vitam divinitus recepiſſe memoria alte retinebat: quamobrem nunc demum in auguſtiſſimæ Dominæ clientelam, atque ædes veniſſe ſibimet gratulabatur. Hìc verò cum ex Apoſtoli præcepto identidem ſpiritum innovare jam didiciſſet, fervori ſuo laxiores habenas immiſit: cibum non ſolùm modice ſumebat, ſed etiam intra modum, ut eum ſæpius jam cænatum Philippus iterum cænare juberet, ne ſcilicet corporis debilitatem ex nimia victus parſimonia contraheret; ſomni etiam parciſſimus fuit, in lucem nunquam dormivit: quatuor, vel ut maxime, quinque horas quieti dabat; quamobrem pau-

cis ante menſibus, quàm ex hac vita migraret ingenue profeſſus eſt, ſe per triginta atque eo amplius annos citra ſatietatem quieviſſe; quod autem noctis ex modica quiete ſupererat, id totum ſtudiis, atque orationibus impendebat. Quæ quidem ita inter ſe temperabat, ut non modò alterum alteri nullum impedimentum, ſed maximum contra adjumentum afferret: itaque lectionem ejus aut ſcriptionem crebra ſuſpiria interrumpebant, & jaculatoriæ quædam ad Deum preces, atque identidem propheticum illud inclamitabat, *O Iſrael! quàm magna eſt domus Domini.* Lectus illi anguſtus, & brevis, ſclicet minus quatuor palmos latus, longus ſeptem, atque ab humo parum elatus; ut plane hominem ſtatura corporis grandiorem haud caperet, & brachia ſi forte diduceret, utraque manu pavimentum facile tangeret. Ad hæc fractum ac debilitatum vigiliis & jejuniis corpus cilicio & flagellis gravius excruciabat, ut in ſervitutem usquequaque redigeret, cumque aſſiduis iisque graviſſimis occupationibus diſtineretur; tamen non ſemel rogatus nulla ratione adduci potuit, ut ex domeſticis aliquem minus occupatum in cubiculum interdum admitteret, qui tot tantisque laboribus oppreſſum, utcumque ſublevaret, quamobrem Philippus (ut erat homo ſupra quam credibile eſt prudens ac lenis) clavem alteram ad fores ejusdem cubiculi aptari jubet, eamque cuipiam ex junioribus tradit, qui cum Cæſar abeſſet, tum denique cubiculum verreret, ſterneret lectulum, cæteraque ejusmodi, vel invito, ac repugnanti mi-

ti miniſtraret. Fuit is Joannes Matthæus Ancina Foſſanenſis, noſtræ Congregationis presbyter, jam tum optimæ ſpei adoleſcens, quem ſuperioribus annis plenum dierum pariter ac meritorum ad cœlum evolaſſe certò credimus.

CAP. XVI.

Baſilicam Principis Apoſtolorum quotidie viſitat.

AT verò quantumvis laboribus atque occupationibus premeretur, unum tamen omnino (dum potuit) non intermiſit diem, quin Vaticanam Baſilicam pedes inviſeret, nulla habita temporum ratione, non hyemem, non æſtum, non ventos, non pluvias metuebat. Porro ſacra limina aſcendentem extemplò pauperes undique occurrentes, facto agmine, arctiſſime obſidebant ſolemnem ſtipem accepturi: die quodam adfuit inter ceteros ſpectatæ probitatis homo Litteratus nomine, & qui nuperrime, abjecta rerum humanarum cura, multos ex pueris rerum inopia per Urbem vagantibus collegerat, eosque alendos & gubernandos per ſummam pietatem & charitatem ſuſceperat: huic Cæſar argenteum nummum more ſuo cum dediſſet: næ tu (inquit ille divino ſpiritu afflatus) horum puerorum eris aliquando protector: & plane quemadmodum prædixerat, ita res cecidit; ubi enim ad Cardinalatus dignitatem evectus eſt, continuò Litteratorum (ſic deinde iidem pueri a Litte-

rato parente vulgo appellati) tutelam & patrocinium ſponte ſuſcepit. Templum ipſum ingreſſus, incredibile dictu eſt, quantam animi vultusque demiſſionem præ ſe ferret; cumque ad æneam Principis Apoſtolorum ſtatuam propius acceſſiſſet, pedibus ejus caput humiliter ſubjiciebat, eosdemque devotiſſime oſculabatur, hæc tacite dicens, *Pax*, *& obedientia!* atque illud, *Credo unam Sanctam Catholicam & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam;* hanc porro laudabilem conſuetudinem alii quoque imitati ſunt, usque eò, ut pedes ejusdem ſtatuæ attritiores ſint, quòd exinde non modò venerari, verum etiam oſculari omnes conſueverint. Ad ſepulchrum Apoſtolorum mox veniens toto corpore proſtratus adorabat, ſacrumqué pulverem fideli ore lambebat, ſuam deinde ac proximorum ſalutem Deo, atque Apoſtolorum Principibus commendabat, & quidem tanto cum ſpiritus ardore, ut lacrimis & ſingultibus temperare non poſſet; in primis autem pro Catholica Eccleſia preces gemitusque fundebat; cum enim videret Petri naviculam quotidie infidelium atque hæreticorum motibus impeti, quodque dolendum eſt magis, peſſimis Chriſtianorum moribus agitari, intimis ſenſibus angebatur. Hanc ipſam Petri naviculam in atrio ſummo ipſius Baſilicæ è regione veſtibuli muſivo opere, miro artificio expreſſam intuebatur quadam die, erantque cum illo pariter Cardinales alii, Diechtriſtain, Taverna, Pamphilius, Tauruſius; quorum unus rogavit, quam ob cauſam eó potiſſimum loco à majoribus

bus poſita eſſet, cui Cæſar: *Ad tollendam* (inquit) *quorundam ſuperſtitionem, qui templum ingreſſuri priſco more Gentilium, converſo corpore* (ut ait Beatus Leo Papa) *ad naſcentem ſe Solem reflectere & curvatis cervicibus in honorem ſe ſplendidi orbis inclinare conſueverant; Ego verò triginta annorum ſpatio quotidie ferme ſacram picturam viſitare & flexis genibus venerari non prætermiſi, addita etiam hac brevi oratione, Domine ut erexiſti Petrum à fluctibus, ita eripe me à peccatorum undis:* quæ quidem ſupra memorati Cardinales pio atque alacri animo exceperunt, & continuò Pamphilius cæterique unà omnes procidentes orationem ejusmodi devote recitarunt, magna adſtantium ædificatione, & pro ſe quisque in poſterum ibidem recitare conſtituit, cum ad Apoſtolorum limina perveniret.

CAP. XVII.

Matris animam in cœlum abeuntem videt.

AGebatur annus ab ortu Chriſti Salvatoris MDLXXX. ſolemnisque dies recurrebat, quo Jacobi Apoſtoli anniverſaria memoria celebratur octavo Kal. Sextilis, cum Cæſar de more in Eccleſia confeſſiones excipiens repente videt in ſpiritu matris animam ad ſuperos hinc abeuntem: rei novitate commotus, ne citius quàm par erat, crederet, ſtatim in patriam mittit, qui perſpectis atque exploratis

ratis omnibus vera renunciet: vixdum ille mediam itineris partem emenſus erat, cum ecce tibi nuncius ab Sora litteras ad Cæſarem perferens, quibus de morte matris plenius admonebatur: has deinde ille cum accepiſſet ſub eandem horam eam deceſſiſſe comperit, qua ſe illi per viſum obviam dederat: itaque de ejus ſalute ſpem certiſſimam tenens, tantum abfuit à lacrimis ac mœtore, ut maximam lætitiam perceperit. Igitur dolentem vehementius patrem per litteras conſolatur, utque piisſimæ conjugis veſtigiis inſiſtat, etiam atquè etjam hortatur: ad hæc velle ſe optimæ fœminæ memoriam poſteris commendari, ne ſcilicet ſuo honore fraudaretur in terris, quam certò crederet à Deo gloria, & honore coronatam in cœlis. Quamobrem, nec ita multo poſt epitaphium ejusmodi marmori inſculptum, ſepulchro illius imponendum curavit.

D. O. M.
PORTIÆ PHOEBONIÆ
MVLIERI RELIGIOSISSIMÆ
PAVPERVM MATRI
CVI VIVERE CHRISTVS
ET MORI LVCRVM FVIT
CAMILLVS BARONIVS CONIVX
ET CÆSAR FILIVS
OB VIRTVTVM MERITA POSVERE
LICET EXIGVA AMPLIORA MERENTI
OBDORMIVIT IN DOMINO
OCT. KAL. AVG. ANNO DOMINI MDLXXX.
CVM IMPLESSET AD HORAM VSQVE
ANNVM SVÆ ÆTATIS LXV.

Admonuit prætereа Patrem, ut quotannis recurrente ejus obitus die, pauperibus convivium para-

pararet, multosque Presbyteros ad exequias cohoneſtandas poſtridie convocaret, quos itidem laute ac liberaliter acciperet. Hæc eadem pietatis officia ipſi etiam patri perſolvit, qui paucis poſt annis honeſtum vitæ curſum feliciter implevit. Sed hoc loco de Cæſaris matre aliquid ſcribere, operæ pretium eſt, cujus præclaras virtutes ſilentio præterire omnino nefas ſit; igitur omiſſa generis nobilitate, quod illa Tranſaquis, veteri Marſorum oppido, ex Phœbonia illuſtri familia deduxit, quæ ſunt propria illius tantummodo recenſebimus; quandoquidem ſola apud Deum nobilitas eſt, clarum eſſe virtutibus; verum ne longius, quàm par eſt, à propoſito divertere cogamur, multa paucis atque adeo uno verbo omnia perſtringemus; quo nimirum ex Apoſtoli ſententia *inſtaurantur omnia*, una videlicet in proximos charitate. Mos erat fœminæ ſanctiſſimæ (quod initio diximus, cum de Cæſaris pueritia ageremus) non modò occurrentes atque ultro venientes ad ſe pauperes benigne excipere, ſed certis etiam anni temporibus diligenter undique perquiſitos convocatosque colligere, ut pietati ſuæ cumulatius ſatisfaceret; tunc enimvero illa nimia quadam voluptate exilire videbatur, cum egenis, miſeris & languentibus miniſtrabat: quamobrem ipſamet propria manu conſumpta languoribus atque inedia miſerorum membra fovere, ipſa etiam menſam apponere, cibos parare, inferre, porrigere: ut plane non hominibus, ſed Chriſto pauperi miniſtrare ſeſe oſtenderet. Hanc verò effuſam

in proximos charitatem, non ſemel à Deo miris modis comprobatam fuiſſe exploratiſſimum eſt: cum aliquando ingraveſceret annona, & ad eam pauperes undique fame enecti concurrerent, conſuevit piiſſima fæmina quoties pro ſe ſuisque domi panis conficeretur, duodecim panes ad miſerorum inopiam ſublevandam ſeponere, coctosque in fruſta diſpertire, atque in mactra ſeorſum recondere: mox emendicantium cuique benigne elargiri; nunquam tamen (quod admirere, præſertim in fœmina) ſi quid præterea elargiendum ſuperaret, curioſe inſpexit, ne ſcilicet Dei bonitate parum confidere videretur; itaque divinitus factum eſt, ut quantumvis illa large ac liberaliter diſpergeret, tamen quod daret, nunquam deſideraverit. Quod autem ei in pane uſuvenerat, hoc & in vino pariter accidit; cum etenim horrida quædam grando in agro Sorano vineta omnia devaſtaſſet, & jam ſumma vini penuria civitatem vexaret, habebat forte Portia doliolum vino plenum, quamquam ne ſibi quidem in eum annum, nedum univerſæ familiæ ſuffecturum; ſed illa (ut erat fidei & pietatis pleniſſima) tum in Eccleſias & religioſorum familias, tum in ægrotos & pauperes, utcum maxime vinum profudit: tantisque incrementis augeſcere ſenſit, ut domeſticis omnibus cæterisque exterorum indigentium abunde ſatisfactum fuerit: hæc porrò haud obſcura in ſe divinæ bonitatis indicia bona mater filio non ſine lacrimis enarrabat. Alia quoque ſupereſſent dicenda, quæ incredibilem illius pietatem oſtendunt, tum quòd in

he-

hebdomadas ſingulas ſexta quaque feria carceri addictos benigne reficeret, tum quod in publica hoſpitali domo pauperibus & languentibꝰ quotidie inſerviret, & hoc genus alia in proximos charitatis officia: ſed aliò properantibus, hæc de ejus vita ac moribus belibaſſe ſufficiat, quos & S. Philippus ſatis perſpectos habuit & dilexit unice, adeo ut cum aliquando in Urbem veniſſet apud Cæſarem, & ſocios, qui per id tempus in ædibus Florentinorum degebant, citra omnem conſuetudinem atque exemplum, prandere illam omnino voluerit.

CAP. XVIII.

Annales Eccleſiaſticos ſcribere jubetur.

SEd jam ad Cæſarem redeamus, deque ejus Annalibus ſcripturi rem à principio exordiamur. Vixdum ille Romam pervenerat, cum ad Philippum (quod initio diximus) adducitur, nec ita multo poſt in Oratorio S. Hieronymi ad populum verba facere jubetur, mox Eccleſiaſticas hiſtorias percurrere, demum etiam ſcribere cogitur. Hujus rei cauſam præbuit recens hæreticorum impudentia atque audacia: ſiquidem non ita pridem ſacrilegæ Magdeburgenſium centuriæ ex inferi portis eruperant, qui cum antiquorum res geſtas ad verum ſe collecturos falſò profiterentur, re ipſa nihil aliud moliebantur, niſi, ut Eccleſiaſticæ hiſtoriæ veri-

veritatem puritatemque contaminarent, ſuisque figmentis & mendaciis turrim alteram confuſionibus extruerent, qua ſcilicet cœlum ipſum & ſuperos cœco perciti furore oppugnarent; quamobrem Philippus Zelo Eccleſiæ laborantis exæſtuans, divino ſpiritu afflatus Cæſarem accerſit, monet, ut ad veteres rerum Eccleſiaſticarum ſcriptores recognoſcendos examinandosque animum penitus appellat, nihil aliud poſthac in Oratorio ediſſerat, quàm quod ad hiſtoriam Eccleſiaſticam facere videatur: ea re nonnihil commotus eſt Cæſar, quòd nec aliud quicquam tam præter opinionem accidere poterat, nec magis ingenio atque inſtituto ſuo alienum; quippe qui de rebus hominis noviſſimis verba facere, & modò terribilem mortis ſpeciem audientibus offerre, modò horribilem divini judicii diem, modò æterna inferorum ſupplicia ante oculos ponere conſueverat; ad quæ narranda, & ſuopte ingenio impellebatur, & quòd ad commovendos animos nihil aptius, nihil fortius exiſtimabat; igitur Philippi conſilium, ſi minus aperte at certe clam declinare, modò hoc modò illud excuſare, & rem in longum trahere ſtudebat; contra ille inſtare, urgere, denique expreſſe jubere, quamobrem hæreret Cæſar: hinc præcepti vim revereri, illinc onus graviſſimum formidare; excuſare imperitiam, ingenii tarditatem prætendere; ad hæc minime multos deeſſe, qui res Eccleſiaſticas melius multo ſcribere poſſent, atque ea tempeſtate Onuphrium Panvinum, hominem longe doctiſſimum magnum hoc opus moliri;

liri: proinde ſe homuncionem illitteratum, infantem, ad dicendum aut ſcribendum de rebus graviſſimis ne cogeret; multa præterea attulit, rogavit, obſecravit; & tamen apud Philippum proficere nihil potuit; qui divini conſilii certus, & futuri conſcius, Tu (inquit) dictis obtempera, ne quid ultra quærito: laborioſum opus videtur, ſuſtine: in Deum ſpem erige, atque ab eo auxilium expecta. Tunc enimvero in ſummas anguſtias adductum ſe eſſe intellexit; quandoquidem ex altera parte Philippo nunc jam non ſuadenti, ſed imperanti reluctari religio erat; ex altera impoſitum ſibi onus non modò ſuſtinere deſperabat, ſed & ſuſcipere refugiebat. Igitur, quo ſe verteret, prorſus ignorabat; ſed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt eum Deus, & in tanto æſtu curisque nutanti peropportune radius divinæ claritatis affulſit: etenim per quietem ſibi viſus eſt colloqui cum Onuphrio Panvino, qui per eos dies, ut antea diximus, hiſtoriam Eccleſiaſticam contexebat, eumque rogare, ut inchoatum à ſe jampridem opus abſolveret atque perficeret; ſed abnuere ille, atque aures oculosque pariter avertere, & cum Cæſar id ipſum urgeret, extemplo vox ſonuit: Quieſce Baroni, ne quid ultra loquere, Annales ipſemet ſcribes; hanc autem ipſiſſimam Philippi vocem fuiſſe certò credidit: itaque poſtquam illuxit, ad eum venit, & rem, quemadmodum ceciderat, narrat; nec verò is factum negat, ſed riſu & joco ſuaviter de more prætexit, &, Apage (inquit) iſtiusmodi ſomnia. Ex ea die non tam homi-

nis, quàm Dei conſilium eſſe intellexit, & ad rerum Eccleſiaſticarum ſtudium totum ſe contulit.

CAP. XIX.

In Annalibus componendis Cæſaris labor atque induſtria.

IGitur veteres omnes hiſtoricos diligenter evolvit, & cum multa quotidie excerperet & ſuis quæque locis ſeponeret, ac diſtribueret, maximam rerum ſylvam in unum congeſſit; præſertim adverſus Novatores noſtri temporis pro ſacris traditionibus tuendis, & conſervanda Catholicæ Eccleſiæ dignitate, triginta anni erant, ex quo ad hæc ſtudia ſe contulerat & ſepties jam in Oratorio repetitam Eccleſiaſticam hiſtoriam ſatis ſuperque contriverat, cum demum, Philippo jubente, cohortantibus amicis omnibus, de Annalibus Eccleſiaſticis contexendis ſeriò cogitare cœpit; quamobrem divina aſpirante gratia è portu ſolvit, & quidem optime inſtructus ac munitus; erat enim in eo incredibilis quædam ingenii vis ac magnitudo; cumque jam in mare profundum atque immenſum abſtractus eſſet, innumeras ac prope inexplicabiles difficultates devoravit, dum novam quandam chronologiam condere, certosque hiſtoriæ fines ponere nititur, dumque ſuo quæque tempore vult recenſere, nimirum quid quolibet anno, atque adeo quid hyeme, quid æſtate, quid denique ſingulis quibusque

que menſibus factum ſit; rem ſanè arduam ac perdifficilem, necdum cuiquam hiſtoricorum, niſi forte qui ſuorum temporum res geſtas ſcripſere, tentatam; itaque in nobiles Urbis Bibliothecas ſeſe abdere, præſertim autem in Vaticanam, quam ditiſſimum rerum antiquarum penum promptuariumque dicere ſolebat; non modò apud noſtros, ſed apud exteros etiam authores veritatem perveſtigare, omnia tum Græcorum, tum Latinorum Patrum ſcriptorumque monimenta perquirere, manu deſcriptos codices ſcrutari, nihil inviſum, nihil intentatum relinquere: Quòd ſi olim Dionyſius ille Halicarnaſſæus hac una ratione Romanæ hiſtoriæ ſuæ fidem ſatis conciliare ſibi viſus eſt, quod per annos plurimos Romæ verſatum ſe eſſe diceret, atque antiquiora Urbis monumenta ſedulò perluſtraſſe; profectò Cæſar longe majorem auctoritatem ſuis Annalibus comparaverit, qui, & in eadem Urbe, principe magiſtraque orbis terrarum, quinquaginta ipſos annos vixerit, & penitiſſima quæque ſummo ſtudio ſummoque labore quæſiverit & inſpexerit; Ad hæc, quòd veteri proverbio, ſapientiam habitare in conſilio optime intelligebat, multa cum eruditiſſimis viris, quorum copia in Urbe eſſe ſolet, diſſerere conſueverat, ſæpe etiam cum exteris per litteras agebat, nec niſi cum aliis de rebus gravioribus deliberabat; quid ibi laboris impenderit, quid ſuſtinuerit difficultatis; quotieſque ceſſaverit, & obedientiæ ſtudio rurſus incœperit, teſtes ſunt, qui cum eo pariter vitam duxerunt, & querelæ, quibus

ipſemet Annales reſperſit, identidem clamitans, opprimi ſe tanto onere, tantisque alienis laboribus diſtineri, ut reſpirare liberè non poſſet. Et ſanè vitam ejus quotidianam ſi ſpectes, vix tandem intelliges, qua ratione vir, cœteroqui occupatiſſimus, quà privatis, quà publicis rebus impeditus, id oneris non modò ſuſtinere, ſed vel ſuſcipere potuerit. Primùm enim Parochi munus, atque animarum cura illi demandata fuerat (quæ quidem valentiſſimo cuique delaſſando per ſe ipſa ſufficiat,) deinde confluentium ad Eccleſiam confeſſiones audire quotidie opus erat, deinde alternis prope diebus ad populum verba facere, præterea domeſticis rebus Congregationis præeſſe; denique importunos interpellatores in horas ſingulas ad colloquium admittere; & cum tot tantisque occupationibus premeretur, tamen tantæ molis opus, & quod multas manus poſceret, nullo prorſus adjutore properare cogebatur, ut plane ab illo (quod ajunt) ne transverſum quidem unguem; usque eò Philippus urgebat. Hoc porrò vel maxime admiratus eſt Transalpinus quidam Epiſcopus doctrina æque ac pietate ſpectabilis, qui per hos dies ad eum cum veniſſet, & quas paraverat ad Romanum Martyrologium eruditiſſimas notationes inſpexiſſet, magnamque præterea rerum copiam, quas ad conſcribendos Annales congeſſerat; rogavit: quotnam amanuenſium opera uteretur; cui ſubridens Cæſar propheticum illud ingenue reſpondit: *Torcular calcavi ſolus*; tunc enimvero vir doctiſſimus vehementer obſtupuit, & exinde

exinde Baronium prope ſupra hominem ſuſpexit; quid ſi ille vidiſſet non modò notationes ad Martyrologium Romanum, ſed etiam Annales integros unius Cæſaris manu ſemel atque iterum conſcriptos, quorum duodecim tomos authoris ipſius munere Vaticana Bibliotheca hodieque ſervat alios, qui de duodecim alteris poſt ejus obitum reperiri potuerunt; nos ipſi aſſervamus in noſtra Vallicellana Bibliothéca una cum notationibus iiſdem, aliiſque opuſculis nondum in lucem editis: Illud autem ſilentio prætereundum non eſt, quòd cum beneficii loco petiiſſet à Philippo, ut ne ex ordine cum aliis pariter ad Miſſam celebrandam cogeretur (ea eſt enim noſtræ Congregationis conſuetudo, ut Sacerdotes ſua quiſque hora in urbem ad rem divinam faciendam evocentur,) *Age ſane*, inquit Pater, *at horam certam tibi præſcribito, quam quotidie conſtantiſſime ſerves*; quamobrem Philippus idem æditu is ſeveré præcipit, ut ſtato tempore illum accerſant, & maximis licet rebus implicito, n● tantulum quidem ſpatii indulgeant: quod quidem nihilo illi facilius erat, quàm ſi ex ordine cum aliis pariter vocaretur. Ad hæc cum Annales jam prodirent in lucem, & ſingulos tomos Philippo Cæſar offerret, hoc pro mercede, & præmio referre ſolebat, ut eo nomine tricies Miſſæ Sacrificio miniſtraret. Neque verò de ſummis ejus occupationibus aliquid tandem imminutum eſt, ſed cum annis ſimul labores crevere, quò enim clarius illius virtus quotidie enitebat, hòc frequentius ad eum omnes, tan-

quam ad oraculum concurrebant. Itaque cum Gregorius XIII. ſanctiſſimus & ſapientiſſimus Pontifex, deque noſtra Congregatione optimè meritus, de Romano Martyrologio reformando ſeriò cogitaret, eamque provinciam viris doctiſſimis demandaſſet, hortante præſertim Guilielmo Cardinale Sirleto, homine pietate & doctrina inſigni, Cæſarem inter alios allegit, ejusque opera uſus eſt plurimùm; oblata etiam annua Eccleſiaſtica penſione, quam cum ille modeſte reſpuiſſet, quòd paupertatis voto ſe jam adſtrictum affirmaret, Pontifex optimus aureos decem in ſingulos menſes, ut acciperet, imperavit, coëgitque; quibus nimirum à manu aliquem apud ſe habere commode poſſet: hæc deinde fuit cauſa, quamobrem hoc ipſum Martyrologium, Philippo jubente, eodem Sirleto impellente, accuratiſſimis notationibus illuſtraverit, Summoque Pontifici Sixto V. dicaverit; quod cum ad ipſius pedes attuliſſet, interrogavit illum Pontifex, quibusnam ſtudiis ejusmodi opus aggreſſus eſſet; cui Cæſar veteres omnes Patres tum Latinos, tum etiam Græcos ſeſe evolviſſe, neque aliter rem peragi potuiſſe reſpondit: de ſuo parum aut nihil contuliſſe; tunc Pontifex præclaros hominis labores admiratus; *parumne* (inquit) *tibi videtur Sanctorum Patrum volumina contriviſſe? igitur ut Annalibus Eccleſiaſticis, quos te jam conſcribendos ſuſcepiſſe gaudemus, commodiorem operam navare poſſis, annuam penſionem Eccleſiaſticam tibi attribuimus, & ſine ulla contradictione te accipere jubemus.* Libet autem

tem hoc loco narrare, quid acciderit Cæſari à Pontifice domum redeunti: vix dum enim ad Vallicellanas ædes ſe receperat, cum ecce tibi nuncius à Philippo, qui ab illo Congregationis nomine annuam contributionem exigit; voluit nimirum ſanctiſſimus idemque prudentiſſimus Pater, quas filiis ſuis præſcripſerat leges & inſtituta ipſo initio ſtabilire, atque firmare, illudque inprimis, ut ex cenſu pro ſuis quisque facultatibus in commune commodum Congregationis libere conferat, propriisque ſtipendiis militet: re audita Cæſar pluribus ſeſe excuſat, quicquid ſibi invito ac repugnanti à Pontifice fuerat attributum, id totum in Annalibus conſcribendis, excudendisque inſummendum eſſe; quandoquidem eo tantum nomine accepiſſet: cumque Philippus in ſententia permaneret, & quamvis multis modis tentatus à propoſito dimoveri non poſſet, Cæſar, alioqui Sancto Parenti in omnibus obſequentiſſimus, humani aliquid paſſus eſt, rogavitque plurimum Thomam Bozium, virum ex noſtra Congregatione & morum & ſtudiorum ſimilitudine ſibi conjunctiſſimum, librisque editis celebrem, ut quibus poſſet rationibus Philippum flectere conaretur, ne forte ſibi daretur occaſio aliò cogitandi: igitur cum Philippo agit Bozius, ſingulas affert cauſas, quibus Cæſar ei contradicere cogebatur, orat, obſecrat, obteſtatur, ut aliquanto remiſſius cum illo agere velit; ſed fruſtra: nihil enim Pater vehementius exigebat, quàm ut ſuos omnes ad obediendum promptos expeditosque haberet; & quò repugnare illos

 acrius

acrius videbat, hóc urgebat impenſius, quamobrem paucis reſpondit: *Aut pareat Cæſar, aut abeat; hominibus enim non indiget Deus.* His auditis redit Bozius, & ut erat homo ſapiens, idemque mitiſſimus, Cæſarem hortatur, ut ſeſe Philippi judicio libere ſubmittat, & captivet intellectum ſuum in obſequium Chriſti, meminerit, quicquid in ſpiritu, aut litteris profeciſſet, id totum Philippo acceptum eſſe referendum. Accepit optimum amici conſilium Cæſar, & rectà ad Philippum abiit, ejusque genibus advolutus, pertinaciæ ſuæ veniam petiit; quæcumque præterea à Pontifice ſibi fuerant attributa, ſuaque omnia, & ſe ipſum libere obtulit. Tum verò Philippus, nunc demum quod debueras feciſti; abi jam, & cenſu tuo utere, ut libet, nihil enim, niſi voluntatem à te requiro; diſce inpoſterum obedientiam, & ſuperioris imperio te ſubjicere. Sed ut ad Annalium ſcriptionem redeamus, tum demum labores, curæque graviſſimæ illum opprimere viſæ ſunt, cum opt. mem. Clementis PP. VIII. ſacris confeſſionibus aures dare coactus, nec ita multo poſt ab eodem in Cardinalium numerum eſt cooptatus, hinc namque factum eſt, ut longe ſerius quàm ſoleret poſtremos ſex Annalium tomos abſolverit, qua de re cum ipſomet Pontifice graviter quidem, per ſummam tamen modeſtiam expoſtulat in ea præſertim epiſtola, quam ſeptimo Annalium tomo præfixam legimus: ſic enim poſt multa: *Quare ut vere & libere dicam, honores & dignitates coacervatæ, quibus brevi tempore immeritum me &*

nihil

nihil tale cogitantem cumulaſti, accincte & expedite currenti, tanquam laxæ nimis & laciniosæ veſtes impedimento fuere, partim ipſa rei natura, partim novitate; primùm enim me Notarium tuum, & S. Sedis Apoſtolicæ creaſti, ex primo ordine eorum, qui ſupernumerarii dicuntur, cujus ſane dignitatis indumenta, etſi inſtituto non plane aliena viderentur, quod tamen eſſent incongrua voluntati, impedimento potius, quàm tegumento fuere, & oneri, quàm honori. Vbi verò ampliſſimæ dignitatis laxiora, fuſioraque ornamenta purpuræ addidiſti, curſus noſter novæ vitæ nexibus implicatus, jam multò magis eſt retardatus, adeo ut mihi non ſecus ac David acciderit, dum regiis indutus armis incedere non valeret, eò quod (ut ipſe dicebat) conſuetudinem non haberet: qua eò magis ipſe carebam, quò longius aberam à propoſito: ſtatueram enim, votisque nuncupatis & iteratis ſæpe firmaveram, (teſtis eſt Deus) in privato illo ſimplicique vitæ genere optime inſtituto & hactenus feliciter ducto bene præcinctus mundi contemptu, & expeditus usque ad obitum permanere, una cum Job illa decantans: In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies, *quæ diminutione eorum, quæ deorſum ſunt, foliorum, procera extollitur cœlum verſus dulcibus fæcunda fructibus.* Multa ille præterea conqueritur, nec deinde (quoad vixit) expoſtulandi finem fecit. Sed hæc in præſentia libaſſe ſatis eſt, ut plane quantum in contexendis Annalibus deſudatum fuerit intelligatur.

CAP. XX.

In ſcribendo quantum veritati ſtuduerit!

CUm autem Cæſar eam potiſſimum hiſtorico legem conſtitutam eſſe intelligeret, ut ne quid falſi dicere audeat, ne quid veri non audeat; ne qua ſuſpicio gratiæ ſit in ſcribendo, ne qua ſimultatis; nihil plane habuit antiquius, quàm ut latentem rerum notitiam usquequaque perquireret, quæſitamque diu diligenter expenderet, denique multo labore repertam comprobatamque veritatem candide ſimpliciterque proferret. Igitur quemadmodum quæcumque optimis rationibus ac teſtimoniis ſubnixa comperiebat, facile prompteque affirmabat: ita etiam ſiquid minus probabile, minusque conſentaneum veritati videretur, quantumvis graves alioqui authores haberet, libere atque aperte rejiciebat; quamobrem antequam certi quidquam ſtatueret, ſingula ſuis momentis expendere, qui rerum ſcriptores, quæ cauſæ, quæ conſilia, loca, tempora, uno verbo omnia explorare diligenter, ac recognoſcere: nec verò alienas ille opiniones re fellens, ſuo judicio temere utebatur, ſed cum eruditiſſimis viris conferre conſueverat, eorumque ſententiæ facile acquieſcebat; quandoquidem eo erat ingenio, ut quamprimum veritatem conſpiciebat, effuſo illam ſinu complecteretur, usque adeo ut ſiquid uſpiam erraſſe in ſcribendo deprehenderetur, ſine controverſia

libere

libere corrigeret, ac retractaret; id quod in Annalibus non ſemel factum videmus: itaque monitores reprehenſoresque tum factorum, tum etiam dictorum ſuorum, non modò non declinabat, aut rejiciebat, ſed etiam quærebat, ac diligebat mirifice; Auguſtini verbo ſæpiſſime utens: *Verum, & ſeverum diligo correctorem meum*; illud etiam dictitans: *Corripiat me juſtus, ſi modò juſte:* ſcilicet Ambroſium optime docentem audiebat (quod ipſemet ad Sixtum Pontificem ſcribit:) *Unumquemque fallunt ſua ſcripta, & authorem prætereunt, atque ut filii etiam deformes delectant, ſic etiam ſcriptorem indecores ſermones ſui palpant.* Id verò unum ſatis ſuperque ſit ad intelligendum, quantum Cæſar in ſcribendo veritatem adamaverit, quòd nimirum præ illa divitias, honores, dignitates, humana omnia contempſerit. Annales ipſi loquuntur; in quibus ea fiducia ac libertate dicendi uſus eſt, ut, ubi res poſtulabat, non nationum, non Principum, non Regum, ullam omnino rationem habuerit. Ex his igitur ſatis perſpicere poſſumus, quàm non audiendi ſint ii, qui viri plane ingenui, atque integerrimi ſcriptis maligne detrahunt, & Harpyiarum more, ubi laute ac ſplendide ſunt epulati,

——— *Magnis quatiunt clangoribus alas,*
Diripiuntque dapes ....

næ (ſi ſaperent) remiſſius ac benignius agerent cum eo, qui tot tantisque laboribus de Chriſtiana republica præclare meritus eſt: ſique illum audirent, meritò excuſantem rei magnitudinem

dinem, temporis anguſtias, cæteraſque innumeras difficultates, quas in Eccleſiaſtica hiſtoria contexenda expertus eſt. Legat qui volet præfationem ad ipſos Annales, & facile intelliget, quantæ molis opus, quantisque implexum nodis fuerit, res Eccleſiaſticas ab initio ſcribere; ſummas autem atque incredibiles authoris occupationes, & nos paulo ante narravimus, & ipſemet nihil frequentius conqueritur; operæpretium eſt eundem audire hac de re breviter diſſerentem in octavo Annalium tomo: *Quòd S. Gregorium ſcripturum dialogos, quibus hiſtoria texeretur, captaſſe receſſum legi, non ita verò cum alias ſcriptiones adorſus erat; mihi in mentem veniunt, quæ de his Cicero, quæ Plinius, ſive alii in eandem ſententiam ſcriptis prodidere: omnibus namque ſolutum eſſe negotiis oportere, qui in ea ſe exercere vult facultate, Cicero tradidit; Plinius itidem rogatus ſcribere hiſtoriam, eandem excuſationem affert, nimirum non eſſe ſibi integrum id aggredi, niſi ſecretum ſolitariumqae locum aliis liber negotiis petat, quod tradit ad Euritium ſcribens. Hæc autem volui conſideranda propoſuiſſe, quò ſi minus forte omnes expleſſe me numeros in Annalibus conſcribendis quis invenerit; excuſet, quòd nunquam mihi licuerit, vel diem unam vacuam ab interventoribus, absque alienis curis atque moleſtiis felicem albo ſignandam lapide tranſigere ſolitarium.* Ecquis ergo tam rigidus rerum æſtimator & judex eſſe poterit, qui virum optimum, eundemque occupatiſſimum, facile non excuſet,

ſet, ſi quid in ſcribendo uſpiam offenderit? quamquam ille, ut diximus, & in cavendis erroribus fuit maxime perſpicax, & in perveſtiganda veritate ſagaciſſimus. Illud autem hoc loco haud prætermittendum exiſtimamus, quòd S. Pater Philippus paucis ante diebus, quàm ex hac vita migraret in cœlum, accerſitum ad ſe Cæſarem admonuit, & *Scito* (inquit) *humiliter de te ipſo ſentiendi cauſas multas te habere, hanc autem omnium potiſſimam, quòd Annales conſcripſeris, non enim id tuo labore aut induſtria, ſed Dei dumtaxat ſingulari beneficio factum eſt*; id quod Sanctus Pater iterum ac tertiò inculcavit; cui ille conſtanter reſpondit: *Equidem* (Pater) *quòd ſcripſerim, quòd vivam, id totum Deo, atque orationibus tuis acceptum refero.* Nec ita multo poſt, cum Philippus jam deceſſiſſet, eſſetque locus libere dicendi de ipſius laudibus & virtutibus, continuò pleniſſimam quandam gratiarum actionem pro iisdem Annalibus contexuit, eamque ut omnium oculis pateret, tum octavo Annalium tomo præfixit, tum etiam Beati Patris ſepulchro, quaſi votivam tabulam, ſuſpendi voluit ad poſterorum memoriam ſempiternam. Hanc porro, quanta quanta eſt, veluti hujus capitis appendicem hic attexendam duximus, ex qua primus Annalium auctor atque architectus facile dignoſcatur.

Beato Patri Philippo Nerio Congregationis Oratorii Fundatori Gratiarum actio.

QUod de his, quæ ſpectant ad Eccleſiaſticorum Annalium ſcriptionis primam originem, atque progreſſum, vix pauca hactenus attingere licuit, ut involviſſe obſcuritate potius ea, quàm explicaſſe viſi fuerimus, eò quod adhuc ſuperſtes is eſſet, de quo dicendum erat, qui non ſolum ſuarum laudum eſſet contemptor, ſed acerrimus hoſtis: eo jam ad ſuperos evocato, quibus detinebatur compedibus oratio libera, ſecura per latum campum acceptorum ab ipſo beneficiorum excurrat: eſt enim majorum noſtrorum jucunda memoria, à quibus tanquam ex uberrimo fonte innumera nobis bona copioſe fluxere: Sed & eſt proficua ipſa patrum noſtrorum recordatio, quod admoneat nos non debere ab eorum virtutibus eſſe degeneres, ſecundum illud oraculum: Attendite ad petram, unde exciſi eſtis, & ad cavernam laci, de qua præciſi eſtis: Attendite ad Abraham patrem veſtrum, & ad Saram, quæ peperit vos. *Verum quæ jucunda, atque proficua, eadem eſt & neceſſaria commemoratio eorundem, à quibus ſumus & maxima beneficia conſecuti, ne ex ſilentio vel oblivione turpiter redarguamur ingrati. Sanè quidem, generatim cuncta, quæ filiis proſpere feliciterque obveniunt, ea accepta ferenda eſſe parentibus*

tibus, ſæpe divinis litteris admonemur, potiſſimum verò illa à magno Patriarcha Jacob impertita Joſeph benedictione, qua inter alia iſta divinitus dicta narrantur: Stetit in fortitudine arcus ejus, & diſſoluta ſunt vincula brachiorum, & manuum illius per manus potentis Jacob, inde paſtor egreſſus eſt lapis Iſrael. *Cum igitur cuncta proſpera Joſeph potenti manui Jacob adſcribantur, qui non ſolum abeſſet quàm longiſſime, ſed jam eum deploraſſet mortuum, planxiſſetque occiſum: quid nobis de Patre illo dicendum, qui in omnibus præſens & adjutor exiſtens, in primis Apoſtolico ſpiritu nos ſæpe parturiit, & ab ipſa adoleſcentia ejusdem ſpiritus fræno coërcuit, cohibuitque à lubrico juvenilis ætatis procurrentis ad malum, atque reddidit indomitum pullum divinis legibus obſequentem, ſuper quem & Chriſtum fecerit conſidere. At cum nos multiplici nomine ipſi longe plurimum debeamus, de his modò, quæ ſpectant ad Annalium, quam habemus præ manibus, ſcriptionem, extet ei tanquam inſtitutæ omnis lucubrationis noſtræ auctori, iſta ſemper vivens, ſemper loquens Gratiarum actio monumentis perpetuis conſignata. Æquum eſt enim & animi humiliter de ſe ac modeſte ſentientis, per quem profecerit, profiteri: iniquum vero, & arrogans ſuis viribus plus ſatis adſcribere. Qui enim magis, quàm par erat, ſibi tribuit, atque dixit:* In fortitudine manus meæ feci, & in ſapientia mea intellexi: *acerbum illud accepit à Deo ultore reſponſum:* numquid gloriabitur ſecuris in eum, qui

ſecat

ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra contra eum, à quo trahitur? *moxque addita eſt comminationi vindicta, quam & ille quoque infelix expertus eſt, qui eadem de cauſa è regio ſolio dejectus, inter beſtias exulavit. Quamobrem quod mortales omnes æterna ſapientia Chriſtus ipſe Redemptor noſter edocuit, cum de Patre ad Philippum ſic locutus eſt, dicens:* Pater in me manens ipſe facit opera: *de Patre Philippo & nos ingenue profitemur: non quòd gloriemur in homine, & non in Deo, ſed ut per quem tanta beneficia largitus eſt Deus, Dei cooperatorem hominem demonſtremus; ſicque ut Deo, ita & hominibus grati ſimus. Ipſe enim divini quodam impulſu ſpiritus iſta facienda præcepit: non ſecus ac Moyſes, qui quod vidit Tabernaculi exemplar in monte, faciendum illud indixit opifici: ejusdem namque Patris noſtri iteratis ſæpius juſſionibus, ſumus nos tantum opus aggreſſi, inviti licet, ac renitentes, propriisque diffiſi viribus, ſuſcepimus tamen tanquam divino parentes imperio, quo quidem ipſe adeo opus urgebat, ut ſiquando nos tantæ molis pondere ſuperati, deſiſteremus à cœptis, ſtimulis acerrimæ reprehenſionis impelleret. Exæſtuans tu quidem (ad te enim, Pater, orationem converto) exæſtuans, inquam zelo Eccleſiæ laborantis, ubi mente illa tua divino perfuſa lumine, ac prophetico (dicere liceat) afflata ſpiritu, vidiſti è portis inferis in Eccleſiæ detrimentum progreſſas eſſe centurias Satanæ;* ex adverſo conſurgens pro domo Iſrael prœliaturus prœlia Domini, *non majori, vel pari*

ſaltem

numero militum compenſato certamine decernendum putaſti, ſed probe ſciens, quod quæ infirma mundi ſunt, elegit Deus, ut confundat fortia: *puerum tuum, fratrum minimum & hebetioris ingenii delegiſti, quem unum eundemque inermem tot objiceres armatis hoſtibus, & aliud agere ſimulans, non latum campum ad prælium, ſed ad experiendas vires anguſtum ornaſti locum paleſtræ, ipſum videlicet ſacrum Oratorium S. Hieronymi, ubi inter quotidianas de rebus divinis collationes illud à nobis ſymbolum exegiſti, quo res geſtas Eccleſiæ in medium afferremus: quod tua juſſione ſemel cœptum ad triginta annorum ſpatia eſt feliciter propagatum, ipſa integra rerum geſtarum ſerie dicendo jam ſepties in Oratorio repetita. Adſtabas jugiter operi, urgens præſentia; inſtabas verbis, durus ſemper (ignoſcas ſi hoc dixero) diurni penſi exiſtens exactor, adeo ut piaculum putares, ſi interdum ad alia enarranda divertiſſem, dum ne minimum quidem ab inſtituto deflectere patereris: ſæpe verò, & in eo humani aliquid paſſus ſum, fateor, cum nondum intelligens, rem ipſam occulte abs te apud Deum precibus confici, meas ipſe metiens vires quererer, mecum ferme agi tyrannice, quòd non ſolùm aliquis non jungeretur ex fratribus, qui ad collaborandum eidem ſubjiceret collum jugo; ſed multiplicato labore, nec datis paleis multiplex opera exigeretur; cum inquam, & adhuc alii ad ſuſceptum munus negotiorum faſces imponerentur, cura videlicet animarum,*

 publi-

publicum de ſuggeſtu miniſterium verbi Dei, præfectura domeſtica, pràter alia quampluri-ma, quæ inopinatò, & importune moleſtiores quotidie ingererent interventores: adeo ut tu vel ita faciens, vel fieri ab aliis patiens, nihil minus velle videreris, quàm quòd plurimum velles. In quo quidem viſus es imitatus Eliam, dum congreſſus cum ſacerdotibus Baal, eos expugnaturus per ignem cœlitus implorandum, qui propoſitam victimam inflammaret atque conſumeret, in contrarium niſus, eandem quatuor aquæ hydriis tertiò voluit affluenter aſpergi, quò magis ſumma Dei potentia innoteſceret: At verò alia ex parte cum prompto animo idem tu ipſe ad præſtandum auxilium precibus tuis manum fortiſſime admoviſti, viſus es ſecutus Hæliſæum, qui manum ſuam Regis manui ſuperimponens in emiſſione ſagittæ, fecit eum eſſe totius Syriæ percuſſorem: quo pariter ſymbolo tu mecum agens, manui meæ debili tuam validiſſimam jungens, obtuſum ſtilum in ſagittam ſalutis Domini, contra inſultantes Aſſyrios convertiſti: quod ſicut verum, ita pulchrum ac jucundum eſt mihi de te publice profiteri. Pugnaſti tu quidem, ſed aliena manu, uſitato more tuo, qui cum admiranda operari conſueveris, mirandus tamen numquam volueris apparere, nihil tàm ſollicite cavens, quàm ne quid de te magnifice diceretur, operimento ſtultitiæ ſæpe operiens ſapientiam, juxta pervulgatum illud & celebratum, mentique tuæ infixum penitus Apoſtolicum paradoxum: Qui vult ſapiens eſſe, ſtul-

ſtultus fiat: *ita quidem, ut nullis compedibus blandientis ſæculi tenereris; exemplo David ad tempus ora mutantis magna dona ſpiritus occultares, quæ ſunt infirmitatis humanæ foris oſtentans*, ſciresque, *ſecundum Apoſtolum*, abundare, & penuriam pati: *ut cum ipſo dicere poſſes:* ſive mente excedimus, Deo, ſive ſobrii ſumus, vobis; *atque exemplo cognominis tui Philippi Diaconi pro ratione temporis, vel inhæreres hominibus, ipſorum ſaluti conſulens, vel magno impetu ſpiritui venienti vela panderes. Sed quam tu vivens in Chriſti ærarium gloriam copioſiſſime intuliſti, poſt migrationem ex hac vita, aucto multiplici fænore, ipſe rependit: ſiquidem ubi laguncula terrea fracta eſt, quæ latebat intus, ſua claritate refulgens lampas apparuit, & quæ abſconſa erat ſub modio lucerna ardens & lucens, ſuper æternitatis altum candelabrum exaltata perſpicua facta eſt, miraculorum fulgore coruſcans. Tunc enim, & quæ vivens edideras, ſed occultaveras, mirifica ſigna ſunt cognita, & alia quamplurima recens edita patuerunt. Splendet, vile licet adhuc, utpote temporarium ſepulchrum tuum, votivis tabellis, & ex pretioſo metallo ſignis affixis, tuorum miraculorum indicibus, quibus magis quàm pretioſorum marmorum cruſtis, vel Ægyptiis pyramidibus & obeliſcis effulget; majus decoris in dies accipiens incrementum ab iis, qui nova beneficia conſecuti, inferunt nova ſigna. Detur & mihi locus (vos fratres appello, qui pia ac nobili corona ejus cingitis monumentum) ut*

hæc mea gratiarum actio, tametſi acceptis beneficiis longe impar, eidem adhæreſcat affixa ſepulchro; ita tamen, ut per Orbem terrarum, quocumque iidem feruntur Annales, excurrat, mobilis ſit ipſa atque vocalis ſculpta columna, quæ amplis notis ipſum prædicet Annalium primum auctorem & architectum; ut ſi quem ex eis mortales fructum cœperint, ipſi in primis omnes gratias agant: ſtet, inquam, mea iſta profeſſio velut indelebile eidem ſepulchro inditum epitaphium, cupiens & ego ipſe eidem inhærere viva tabula, quæ formata penicillo ipſius precum, integram referat ejus ſanctitatis imaginem. Age jam Pater, (te rurſum, tanquam præſentem alloquor, dum eum vides, qui præſens ubique adeſt) Age, inquam, fave operi tuo, & ut tibi in omnibus victoria adſcribatur (quod Joab ſcripſit ad David) Veni, & quod reliquum eſt confice prœlium; *cæleſtium deſuper tuis precibus move militiam, ut debellatis tandem penitus hoſtibus, triumphale carmen Deboræ concinamus:* De cœlo dimicatum eſt contra eos, ſtellæ manentes in ordine ſuo adverſus Siſaram pugnaverunt, *me verò filium tuum, quem degens in terris aſſiduo foviſti præſidio, vigilantia cuſtodiſti, conſilio gubernaſti, patientia toleraſti, vivens in cælis fortioribus protege patrociniis: ampliora mihi creſcant de tua jam perfecta, & in omnibus conſummata charitate ſubſidia; ſed & quod à Baſilio ſe Gregorius Theologus conſecutum affirmat, ut eum etiam poſt obitum habuerit monitorem, hoc nobis*

bis adundantius præſta, ut te ipſo adhuc etiam vitæ meæ moderante habenas, quod reliquum eſt labilis hujus curriculi ſenectutis inoffenſò pede percurram, perveniamque tandem poſt labores bene perfunctos ad beatam illam requiem, qua tu modò frueris in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, quibus in unitate perfecta ſemper ſit laus, honor & gloria in ſæcula ſæculorum,

Amen.

DE VITA CÆSARIS CARDINALIS BARONII
LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

Clementis VIII. Confeſſionibus audiendis eligitur.

INTEREA dum Cæſar totus eſſet in Annalium ſcriptione, is qui erat Pontifici à confeſſionibus forte deceſſit; nec mora, Sylvius Antonianus tunc temporis Apoſtolici cubiculi Magiſter (quem deinde eximia virtus evexit ad purpuram) ad noſtras ædes mittitur, qui Baronium ſtatim ad Pontificem deducat, eumque in demortui locum ſuffectum eſſe, certiorem faciat; itaque, ubi coram adfuit Cæſar, recuſare onus, atque excuſare laborem

rem Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, ad quam perficiendam tempore egebat maxime, verùm nequicquam verba, & rationes adhibuit; ſiquidem Pontifex excuſationes nullas accepit, ſed impoſitum munus obire juſſit, quamquam ſtudiorum ejus præcipuam rationem ſemper habuit, & veſperi dumtaxat ad ſe adire eum voluit; id quod, dum Pontifex vixit, quotidie obſervatum eſt: hoc autem munus alioqui periculoſum, & lubricum, mirum eſt, qua prudentia, ſollicitudine, integritate adminiſtraverit; quæcumque enim reprehendenda exiſtimabat, hæc omnia libere, & candide Pontifici ſuggerebat: in primis autem, ut à ſuis locupletandis abſtineret, aut certe id parce admodum & reſtricte faceret, qua re quamquam multorum invidiam in ſe concitandam certo ſciret, tamen ab officio numquam receſſit, cum præſertim intelligeret, Pontificem optimum æquiſſimis auribus hæc accipere. Illud verò in primis Cæſaris conſtantiam, & pietatem in hoc munere exercendo commendat, quòd per id tempus pro Henrico Borbonio Navarræ Rege cum Catholica Eccleſia reconciliando ſtrenue laboravit. Summa erat inter Romanæ Eccleſiæ Principes viros contentio, quid in hac re potiſſimum ſtatuendum eſſet, utrum antiquum Eccleſiaſticæ diſciplinæ rigorem tenere oporteret, cum præſertim nonnulli ſimulatæ pœnitentiæ Regem inſimularent; an verò eundem recipere quamprimum expediret, ne qua daretur occaſio in Gallia res novas amplius moliendi, id quod ne fieret, tanti eſſe, vel Eccleſiaſticos ritus ſemel

 ſilere.

ſilere. Itaque cum ea res Pontificis animum maxime ſollicitum & anxium haberet, multique contra vehementer obſiſterent, incredibile dictu eſt, quantum Cæſari elaborandum fuerit, ut ad optatum finem negotium perduceret. Igitur dies noctesque precibus & lacrimis Deum orabat, adhibito etiam (ut in his ſolebat) aſperrimo cilicio, adhæc, B. P. Philippo jubente, ad pedes Pontificis provolutus rogabat, atque obſecrabat, ut omni dubio metuque depoſito, ſupplicem Regem benigne tandem exciperet, & delicti veniam petentem clementer abſolveret: quæ res tantum adverſus Cæſarem odium apud adverſarios concitavit, ut ſæpe ab amicis admoneretur, ne ultra cum Pontifice ea de re verba faceret, quandoquidem multa illi, & quidem graviſſima pericula à malevolis imminerent. At Cæſar ſacerdotali conſtantia usquequaque munitus tantum abfuit, ut vel metu mortis ab incœpto deſiſteret, ut etiam intrepide reſponderet, optare ſe, non ſemel tantùm, ſed & centies, & millies (ſi fieri poſſet) ſanguinem vitamque profundere, dummodo ea ratione divini nominis gloriæ, Eccleſiæ paci, & animarum ſaluti conſultum iri intelligeret. Igitur cum ſæpius quà precibus, quà rationibus Pontificem hortatus eſſet, nec tamen flectere potuiſſet, ad extremum novo quodam ſpiritus ardore ſuccenſus Pontificem adit, edicit, ſeſe illius confeſſiones in poſterum non auditurum, niſi de Rege Gallorum recipiendo abſolute decernat; qua re factum eſt, ut Pontifex tamdiu ſollicitus, Regem abſol-

abſolvere decreverit, quod & deinde feliciter perfecit, non ſine magna Chriſtianæ reipublicæ utilitate, atque lætitia, quam turbulentiſſimis illis temporibus optare quidem omnes boni, ſperare autem vix pauci videbantur. Sed hæc ab aliis fuſius narrata relinquimus, nobis vel leviter tetigiſſe ſufficiat, ut ex iis quisque facile perſpicere poſſit, quàm egregie Cæſar ſui muneris partes impleverit; Erat annus à Virginis partu M D XCIIX. ſumma annonæ caritate inſignis, & quamquam Cæſar ad Cardinalatum jam fuerat evectus, adhuc tamen Pontificis confeſſiones excipiebat. Itaque miſericordia commotus de miſero reipublicæ ſtatu deque nonnullorum ea in re negligentia Pontificem monet. Ille, ut erat in omnibus vigilantiſſimus, idemque Pater amantiſſimus, ſtatim Petrum Cardinalem Aldobrandinum fratris ſui filium acciri jubet, quicum ea de re graviter expoſtulat, is factum excuſat, & quibus poteſt modis Pontificem placat: mox Baronium ipſum, quem iſthæc omnia ad Pontificem detuliſſe conſtabat, aggreditur, eumque iratus acriter arguit, quòd res iſtiusmodi ad Pontificem deferat, atque illius animũ, tum in ſe, tum in alios etiam miniſtros commoveat: meminerit porro & purpuram, & quæcumque haberet, Aldobrandinæ domus beneficium eſſe. Adhæc Cæſar, (ut erat ingenio præferoci, ac maxime libero, ubi conſcientiæ ſecuritas agebatur: *Ego verò* (inquit) *neque dignitatem hanc quæſivi unquam, neque unquam optavi, quamobrem ſine dolore dimitto, quod ſine amore poſſideo:*

habeto tibi tuam purpuram, nunc enim meas veſtes reſumo libentiſſime: nihil mihi optatius, quàm ut ad fratres meos revertar, & ad cubiculum meum, cujus adhuc clavem mecum defero: munera tua ſint tecum, bona tantum conſcientia mecum eſto.

CAP. II.

Præpoſitus Congregationis eligitur.

PEr id tempus, hoc eſt biennio antequam ex hac vita diſcederet S. P. Philippus Sanctiſſimorum virorum exemplum ſecutus, Præpoſiti munere, quod olim à Patribus noſtræ Congregationis perpetuò illi fuerat injunctum, ſeſe abdicare conſtituit; ajebat enim, hominem jam ſenectute confectum oneri ferendo non eſſe; adhæc, dato ſibi jam receptui ſigno, optare aliquid otii, dum ad profectionem poſtpaulo accingeretur. Igitur convocatis Patribus voluntatem ſuam libere exponit, rogatque, ut nulla habita ſui ratione, communi omnium utilitati proſpiciant, ſibique virum ſufficiant & animi & corporis viribus firmiorem, at Patres, cum optime intelligerent, Philippum propriæ quieti & commoditati nequaquam ſtudere, ſed, qua erat humilitate, privatæ vitæ avidiſſimum eſſe, uno ore omnes reſiſtunt, atque enixe petenti aperte negant: ille ubi videt precibus, & rationibus nihil profici, vel interpoſita Pontificis authoritate id obtinere conſtituit; itaque Auguſtinum Cuſanum & Federicum Borromæum Cardinales, filiosque ſuos in ſpiritu dilectiſ-

dilectiſſimos rogat, ut re prius cum Pontifice communicata, cum Patribus agant, & ad novum Præpoſitum eligendum eos impellant. Igitur prid. non. Jul. anno M D XCIII. Congregatione coacta præſentes adſunt Borromæus & Cuſanus, Philippi voluntatem ac deſiderium Patribus exponunt, & cum Philippo pariter ſentire Pontificem affirmant, proinde alium Congregationi Præpoſitum deligant, cui quidem muneri aptiſſimus cenſebatur, tum Philippi, tum etiam Pontificis ipſius ſuffragio, Baronius. Hic autem Cæſar, ut digniori loco inter noſtros ſedebat: *Mihi verò Patres* (inquit) *diſplicet vehementer hoc Parentis noſtri conſilium, tamen obfirmatæ ejus voluntati diutius repugnare non auſim; cum præſertim de re hujusmodi authoritas graviſſima tantorum virorum, atque ipſius ſummi Pontificis intercedat.* Idipſum omnes ſenſere, & jam ad ſuffragia ventum eſſet, niſi Baronius idem ſtatim ſubjeciſſet, ſeſe Præpoſiti munus numquam ſubiturum, niſi in electione ratio Patrum decreto jam difinita ſervetur, hoc eſt, ut libera unicuique cujusvis eligendi facultas relinquatur: id quod & Pontificem ipſum, ſiquidem Congregationis decreta cognoſceret, ratum, gratumque habiturum pro certo ſe habere: multa præterea in hanc ſententiam adjecit, quibus tum Cardinales, tum etiam Patres permoti in aliam Congregationem rem differre conſtituunt; interim aſſiduis precationibus & ſacrificiis divinæ ſapientiæ lumen, opemque ardenter expoſcere; igitur x. Kal. Augu-

Auguſti iterum Patres in conſilium veniunt, & quoniam Philippum in propoſito perſeverare conſtabat, de novi Præpoſiti electione deliberant, atque ubi ad ſuffragia ventum eſt, ſtatim Præpoſitus Congregationis Cæſar renunciatur, nemine, præter ipſum, discrepante. Hic verò ingens lætitia omnium animos inceſſit, ac præſertim Philippi, qui tum demum emori ſe libentiſſime fatebatur, cum in Baronii manu ac tutela Congregationem relinqueret: ipſe unus, lætantibus cæteris, dolebat, ac flebat; quòd indignum ſeſe omnino judicabat, qui aliis præficeretur: quapropter ad Patres Neapolitanæ Congregationis ſcribens ab illis Prophetæ verbis exorditur: *Verſa eſt in luctum cithara mea, quia ſuſcepi de manu Domini duplicia pro peccatis meis, juxta illud: duplici contritione contere eos.* Mox cum ſinguli Congregationis, tum presbyteri, tum etiam laici ex more ad pedes ejus acciderent, humilem ac facilem ſeſe omnibus exhibebat, eosque humaniter amplectens, *Fratres* (inquiebat) *fratres ſumus:* itaque nihil unquam ſingulare habere voluit domi foriſve: ſiquidem illud Eccleſiaſtici alte retinebat: *Rectorem te poſuerunt, noli extolli, eſto in illis quaſi unus ex ipſis.* In exigendis ſingulorum officiis non tam verba adhibebat, quàm exempla: neque enim quicquam alteri obſervandum proponere conſueverat, quod non ipſemet ante ſervaſſet: itaque quamquam erat (ut diximus) conſcribendorum Annalium onere prægravatus, atque aliarum rerum multiplici cura implicitus,

plicitus, tamen ſigno dato ad ſingula congregationis munera primus, aut inter primos veniens cæterorum opperiebatur adventum, quandoquidem privatis communia; aliena propriis anteponere didicerat: igitur admirabili quadam ratione ſingulos in officio continebat, eosque ad virtutem ac laborem incuſſo pudore provocabat; non terrore: in ſublevandis autem omnium & animi & corporis neceſſitatibus ſummam curam & diligentiam ſemper adhibuit, ægrotos frequentiſſime inviſebat; atque opportunis remediis reficiendos curabat: Cum ex noſtris unus ad eum veniſſet, & ſe lectoris munere in Eccleſia ante ſermones (ut moris eſt noſtri) fungi amplius non poſſe affirmaret, quòd ea res ſtudio ſermocinandi impedimentum afferre videretur; *Bene habet*, inquit, *ex hoc tempore quoties in Eccleſia legere minus commode poteris, toties me admoneas velim, & libentiſſime id munus implebo.* Cibo veſcebatur cæteris communi, craſſiore autem libentius, eoque parciſſime: veſtem induebat rudem, obſoletam, ac prope laceram; honores, & obſequia longiſſime averſabatur, quamobrem ubi per occupationes ſuas poterat, aliorum vel infima quælibet munia lætus obibat, & pauperum ac rudium potius, quàm nobilium atque illuſtrium virorum conſuetudinem affectabat; quamobrem Principum curias adeo non frequentabat, ut earum aſpectum perhorreſceret, ac tolerare non poſſet; cæterùm ubi locus & occaſio expoſcebant, omnium horarum hominem dixiſſes, ita

ſe

ſe ad aliorum arbitrium ac voluntatem accommodabat. Ingenio autem erat adeo ſimplici & candido, ut mentiri aut fallere putaret neminem: id quod Sanctis Viris Sanctus aſcribit Ambroſius, *qui cæteros de ſuo affectu æſtimant, ac libenter credunt, quod ipſi ſunt, nec poſſunt ſuſpectum habere, quod non ſunt, juxta illud Eccleſiaſtici: Innocens credit omni verbo.* Quamobrem ſi quid ab aliquo peccatum eſſe falsò acceperat, hunc ſtatim tanquam culpæ obnoxium acriter increpabat; cognita deinde cauſa, ejusdemque innocentia perſpecta, ſeipſum nimiæ credulitatis arguebat, & quem paulo ante reprehenderat, eundem errati ſui veniam humiliter rogabat. Hinc etiam interdum fiebat, ut ſi quis in aliqua re vel leviter offendiſſet, ſubito quodam naturæ impetu acrius fortaſſe, quàm par erat, hominem objurgaret, mox facti pœnitens, aut ab illo veniam petebat, aut certe, ſi id fieri minus commode poſſet, humi proſtratus, quaſi ob grave aliquod delictum, divinam pietatem & miſericordiam implorabat. Porro in conſultatione ac deliberatione rerum ſententiam ſuam nec inaniter oſtentabat, nec obſtinate retinebat; ſed ubi primum veritatem perſpexerat, continuò ſine ulla contradictione acquieſcebat. Interea dum Præpoſiti munus diligenter exequitur, S. P. Philippus ad cœlum evocatur; quem Cæſar ipſe oleo ſancto inunxit, & jam abeuntem ſacris precibus, multisque lacrimis proſecutus eſt. Accidit autem hoc tempore eidem Cæſari res plane memorabilis. Stabat ille cum

cæteris

cæteris Patribus de more in Eccleſia circa ſacrum cadaver, & qua potiſſimum prece eum rogaret, quem in cœlo feliciter vivere, & regnare pro certo habebat, ſecum ipſe cogitabat: ibi Deus illum in eam mentem impulit, ut Breviarium aperiret, & quod ante oculos legendum occurrebat, inſpiceret: nec mora, librum aperit, & primo aſpectu ei ſeſe offert illud pſalmi: *Reſpice de cælo, & vide, & viſita vineam iſtam, & perfice eam, quam plantavit dextera tua.* Qua deinde precatiuncula, tanquam divinitus inſpirata, tum Cæſar ipſe, tum etiam alii noſtræ Congregationis alumni Beato parenti ſupplicare conſueverunt; poſtero autem anno quàm Philippus deceſſerat, cum triennium jam in ſuo munere Baronius impleſſet, iterum Patres de more ad novum Præpoſitum eligendum conveniunt, idemque plane conſenſus in eo retinendo extitit, qui olim fuerat in eligendo, quæ res quantam illi moleſtiam, quantumque dolorem attulerit, intelligi poteſt ex iis præſertim litteris, quas hoc tempore dedit ad Patres Neapolitanæ Congregationis, ubi querelarum nullus eſt finis.

CAP. III.

Protonotarius Apoſtolicus efficitur.

INter hæc de probitate & doctrina Cæſaris opinio & exiſtimatio apud omnes quotidie augebatur, adeo ut Clemens VIII. Pont. Max.

Max. lucernam ardentem atque lucentem denique ſuper. candelabrum ponere decreverit; igitur poſt multam conſultationem, ac deliberationem Baronium inter Protonotarios Apoſtolicos, eosque quos ſupernumerarios appellant, adſcribere ſtatuit, id quod qua demum ratione peractum ſit, facile percipitur ex iis, quæ per id tempus ipſemet Cæſar ſcripſit ad Antonium Talpam, virum ex Congregatione Neapolitana ſibi longe amiciſſimum, quicum omnia libere communicabat, ait ergo; *Equidem vix audeo præ pudore manum calamo admovere, nunciaturus rem, quæ mihi quidem ruborem & confuſionem, tibi, cæterisque Patribus, fratribusque haud mediocrem dolorem ſit allatura. En cecidit fulmen, antequam tonuerit. Die lunæ, qui fuit vigeſimus Novembris, hora noctis dimidia Pontifex cum ſacra ſe confeſſione de more expiaſſet, continuò præter morem ſuum in thronum conſcendit, perinde ac ſi Pontificium aliquod munus peracturus eſſet; tum verò in hanc ſententiam locutus eſt mecum. Optamus vehementer, atque etiam rogamus te, Cæſar, ut nobis opera tua uti volentibus neutiquam contradicas; hæc illum, atque alia ejusmodi per ſummam lenitatem dicentem; ego, quod imminebat malum mente præſagiens, ſtatim interpello, & mihi verò inquam (Beatiſſime Pater) magnum timorem incutiunt iſtiusmodi exordia: ecquis enim, oro, eſt qui neſciat, me tibi ad nutum præſto eſſe debere. Tum ille; quoniam ſcriptorem Annalium Eccleſi-*

cleſiaſticorum Protonotarii Apoſtolici nomen ac dignitas maxime decet, ea te nunc demum inſignire omnino decrevimus; hic ego reclamare fortiter cœpi, nequaquam hoc titulo opus habere Annales, qui jam toto Orbe recepti eſſent: quod ſi ſecus beatitudini ſuæ videretur, nudus ac ſimplex titulus ad id mihi ſatis eſſe poterat, quemadmodum Galeſino, atque aliis rerum Eccleſiaſticarum ſcriptoribus: ſin autem ea me dignitate exornandum cenſeret, quæ, & præſulem conſtitueret, & ad habitum immutandum compelleret, id enimvero me nunquam paſſurum, quòd præſertim hanc rem non modò non honori aut dignitati, ſed mihi quidem pudori & dedecori, cæteris etiam offenſioni futuram eſſe certo ſcirem; quandoquidem experimento didiceram multos exterarum Eccleſiarum Antiſtites cum ad me veniſſent, atque hominem vidiſſent, attrita, ac prope ſordida veſte contectum, palam ac publice dixiſſe, hæc longe majorem ſibi admirationem moviſſe, quàm quòd Annales conſcripſerim: nimirum magnum aliquem virum ſplendide ornatum, gregibus hominum ſtipatum, ac prope inacceſſibilem propoſuerant animo. Hæc atque alia multa ejuſmodi in medium proferebam, ac fortiter reluctabar, cum ecce tibi Pontifex formidabile obedientiæ fulmen emittit, & quieſcere me ſtatim jubet: nec tamen acquieſcere potui, ſed ingemiſcere, & conqueri graviter cœpi, quòd tam ſubito præcepti fulmine me perculiſſet, ac longe ſeverius mecum agere-

ageretur, quàm cum aliis unquam: quandoquidem Avenionenſis Archiepiſcopus (fuit is Franciſcus Maria Taurusius) *non niſi audita cauſa, ſemel atque iterum rogatus, denique poſt aliquod temporis ſpatium ad eam dignitatem ex obedientia compulſus fuerat; quamobrem mihi quoque ſpatium aliquod dari ad deliberandum, Deumque conſulendum pateretur. At verò* (inquit Pontifex) *de hac re, & diu jam cogitavimus, & Deum ſæpius conſuluimus, atque eo tantum nomine hodiernum Miſſæ ſacrificium obtulimus, quamobrem certum & deliberatum hoc nobis eſt. Ego contra objicio votum meum, quo me in hoc humili ac ſimplici vitæ ſtatu perpetuò permanſurum, Deo ſuperisque omnibus promiſeram; nec tamen audior; ſed iterùm præcepto obedientiæ conſtringor, quod quidem (rem miram) vocem mihi, & ſpiritum quodammodo auferre videbatur, ut lingua propemodum faucibus hæreret, & cum defenſionem cogitarem, toto corpore contremiſcerem, nec verbis exprimere poſſem, quod habebam in mente; itaque Pontifex cum in ſummas anguſtias adductum me videret, rurſus obedientiæ præcepto urgebat. Ego verò me, ut poteram, perſeveranter tuebar, & quoniam nullum rationibus locum relictum videbam, ad preces & lacrimas me converto; nec quicquam proficio: quandoquidem Pontifex ſubiratus, quòd extorquere mihi conſenſum nulla ratione potuiſſet, accepto tintinnabulo ſignum dedit: ecce autem Pontificii cubiculi Præfe-*

Præfectus, & cum eo pariter Didacus de Campo ſtatim Pontifici præſto adſunt, atque ex compoſito violaceas veſtes multas ſecum deferunt, quibus Pontifex è throno deſcendens imperat, ut e veſtigio meis veſtibus exutum me violaceis induant, & in proximum cubiculum ad ſe deducant, quò ſe recepit, ut ſacrum amictum ſolemni ritu mihi præberet: ubi primùm Pontifex receſſit, continuò illi in me manus injiciunt, & pallium vi detrahere nituntur, ego contra reprehendere illud manu, & fortiter ſtringere, & clamare, nunquam me commiſſurum, ut ad Vallicellam alio habitu redirem, quàm quo exieram; in hac igitur pugna diu mihi multumque ſudatum eſt, usque adeo ut tota pene ſubucula ſudore madeſceret; denique, quoniam neque Hercules (ut dicitur) contra duos, ad pedes eorum me projicio, eosdemque rogo atque obſecro, ut vel unius dieculæ inducias mihi à Pontifice obtineant, rediturum me poſt eam diem, & dicto ſtatim pariturum: tum verò amborum animis miſericordia commotis, eorum alter intrò ad Pontificem abit, & pro me enixe precatur, is denique foras exit, & de me multa conqueritur, aitque: ſeſe optatum temporis ſpatium mihi denegare quidem nolle, ſed certe invito animo id facere, quòd præſertim videret dignitatem ejusmodi ſubterfugere me omnino non poſſe, quandoquidem ea de re jamdiu apud ſe deliberatum eſſet; itaque vultu, atque animo ſubirato dimiſit me, quem egredientem aulici omnes admirabantur, ita

contentionis fervor frontem mihi atque oculos immutaverat. Venerat mecum ea die in Palatium P. Germanicus Fidelis, quem Pontificio cubiculo præfectus foras egreſſus ſeducit, & quæ facta fuerant ſingillatim edocet, ut nimirum reliquos ex noſtris Patribus de Pontificis mente ac voluntate certiores faceret; & alia hujusmodi. Nec verò illud omittam, quòd Pontifex animi mei auguſtias cum videret, quaſi dolori leniendo hæc adjecit; nolle ſe ex Vallicellanis ædibus me extrahere, nec à priſtinis vitæ inſtitutis ulla ratione avocare, quin etiam optare ſe, ut in Eccleſia ſacras confeſſiones audirem, & in Oratorio ſermones ad populum haberem, nec quidquam omnino ſolemnium exercitiorum omitterem: cum autem illud opponerem, minus conſentaneum videri & loco, & perſonæ, à me, præſertim intra Congregationis limites, ſervitium & familiam comparari; reſpondit, duobus famulis rem peragi commode poſſe. Adjeci me à violaceis veſtibus induendis longe, multumque abhorrere, ſed ille nigras fieri juſſit, tamen, quæ Præſulem decent, neque ullo pacto extorquere potui, ut proprias veſtes foras circumferre liceret, ne ſcilicet (quod ait Pontifex) cæteris Protonotariis offenſionis, & querelarum daretur occaſio: denique ab aliis functionibus, quæ publice in ſacello Pontificio fieri conſueverunt, liberum me eſſe voluit, quamquam rationi valde conſentaneum eſt (inquit) ut ſolemnioribus quibusdam diebus in eum locum omnes conveniant.

niant. Hora circiter ſecunda noctis domum redeo, & rectà ad B. Patris tumulum propero; rogo, obſecro, obteſtor, ut pro ſua veteri pietate & charitate è tantis periculis me eripere dignetur; mox convocatis Patribus triſtem, lugubremque tragœdiam refero; obſtupeſcunt omnes ad novum inopinatumque caſum: de remediis varie diſſeritur, denique decernitur, ut poſtridie duo ex noſtris ad Pontificem adeant, & ut Congregationis nondum adultæ atque firmatæ rationem aliquam habere velit, vehementer orent. Eodem tempore pro hac ipſa re Cardinali Cuſano ſupplicatum eſt, qui non modò ſeſe proxima die aditurum Pontificem, atque ex animo rogaturum promiſit, ſed etiam alios Cardinales Palæotum, Medicem, & Veronenſem, ejusmodi legationis ſocios adhibiturum. At fruſtra: quandoquidem ſummo mane Didacus de Campo ad me venit, jubetque Pontificis nomine, ut quas attulerat veſtes, ſtatim induam: aderant tum forte mecum in Sacrario Cardinalis Pamphilius, & Abbas Maſſa, aliique nobiles viri, qui audito Pontificis præcepto, uno impetu omnes obſident me, detractisque violenter veſtibus, quas habebam, novas injiciunt, renitente quantumvis me, ac repugnante: convertat Deus monſtra in bonum. Equidem fateor, operuit confuſio faciem meam, *& quò majores quotidie honores accipio, eò acriores pudoris ſtimulos ſentio; Venerunt ad me per hos dies Cardinales aliquot, alii per nuncios me viſitarunt; ego verò*

domi habitu meo utor, meoque cubilo; etſi enim Patres aliud cubiculum adjungere voluerunt, tamen acquieſcere nolui; famulum unum accepi, quendam nimirum ex meis in ſpiritu filiis, qui extra ædes noſtras degit: præter hunc retineo amanuenſem meum; quotidie mane in Eccleſia confeſſiones audio, ut ſolebam; in Oratorio ſermones habeo, ut ſolebam, uno verbo idem ſum, qui fueram: domeſticos, ut ne alio quàm Patris nomine me appellent, ſeriò admonui; ſolus ſub veſperam è domo in Palatium contendo more præſulis indutus, ſed nigris veſtibus: quoniam verò cæteri hujus ordinis viri de hac re graviter conqueſti ſunt, quòd ſcilicet præter omnem ſui ipſorum Collegii conſuetudinem nigris veſtibus incedam, Pontifex per ſummam benignitatem me hortatus eſt, dicens, valde laudabile eſſe à communi aliorum uſu nunquam recedere; unum exciderat, quòd cum me pertinaciter reluctantem videret Pontifex; Atqui (inquit) demum quieſcere deberes, & beneficii loco ponere, quòd te è domo extrahere noluerimus; memineris porro, quemadmodum cum Avenionenſi Archiepiſcopo, & Caballionenſi Epiſcopo actum ſit; quibus ego minis adhuc acquieſcere non potui, ſed ingenue teſtatus ſum, malle me fidei ac religionis cauſa ad Britannos, aut etiam ad extremos Indos mitti, quàm Præſulis more indutum per urbem incedere. Enimverò, ait Pontifex, caſtiganda plane videtur hæc tua pervicax contumacia. Ego verò (inquam) Beatiſſime

tiſſime Pater, multò libentius ad carcerem ibo, quàm ad Vallicellanam domum iſtiusmodi veſte obvolutus; denique eò licentia, ac prope dixerim impudentiæ, meus ſermo proceſſit, ut, niſi me Pontifex tanquam in ſpiritu patrem reveritus eſſet, non dubitem, quin longe acrioribus, & durioribus verbis me perculiſſet. En igitur, Pater mi, periit fuga à me, *ſi me amas, imò, quia me amas, miſereat te mei; conſolare afflictos fratres, atque enixe roga, ut mihi ſui ipſorum doloris authori humaniter ignoſcant, precibus me apud Deum juvate: cruciant me mala, & pejora perterrent: non ab re futurum exiſtimo, ſi totius Congregationis nomine ad Pontificem ſcripſeris, eumque rogaveris, ne ulterius procedat, ſed ad Congregationis noſtræ neceſſitates reſpiciat: plura habeo, quæ ſcribam, ſed præ dolore, & confuſione compos mei plane non ſum. Deus O. M. tibi in omnibus præſto ſit: omnes in Domino ſaluta.* Hæc Cæſar novum hunc honorem, & dignitatem, quaſi improperium & miſeriam deplorans; quæ ferme repetit in ſeptimo Annalium tomo ad ipſum Pontificem ſcribens, ubi de Ruthenis ad communionem Sedis Apoſtolicæ nuper receptis verba facturus exordii loco. *Inter cæteros* (inquit) *ejusdem primi ordinis præclariſſimos viros eidem operi mancipatos* (Protonotarios intelligit) *me, licet indignum, atque immeritum cooptaſti; At quanto id animi ardore perfeceris, neminem latet: Etenim* (*Domini ſententia*) *quod factum eſt in*

 cubi-

cubiculo, prædicatum eſt in tectis: ſciunt omnes vim tunc illatam, cum juxta Propheticum illud, velociter ſpolia detrahe, *adverſum me magno impetu actum eſt: cum verò tunc vidiſſes duos uni ſuccumbere renitenti, divinâ putaſti ad perficiendum quod volebas, opus eſſe potentia, nempe Apoſtolica authoritate, qua tibi datum eſt, non terram tantùm, ſed & cælum poſſe ſubigere; viciſti tandem animum refractarium, atque flexiſti cervicem ferream, ſed, fateor, non domuiſti, ut impoſitum honoris jugum æquo animo ferrem, quod ad ſingula fermè momenta (ſcit Deus) à me excuſſiſſem, ſi licuiſſet.* Hæc eadem ſæpius ad amicos ſcribens queritur, ut videre eſt in iis litteris, quas hoc tempore dedit, maxime autem ad Jo. Juvenalem Ancinam noſtræ Congregationis presbyterum, quem itidem ob plæclara virtutum merita Pontifex idem Saluciarum Epiſcopum creavit, quamlibet obſiſtentem, fugientem, ac fortiter repugnantem: in quo quidem munere ita ſe geſſit, ut magnam ſuæ ſanctitatis opinionem reliquerit: huic porro Cardinalatum ſibi prænunciant, ac metuenti hæc perbelle reſpondet: *Moviſti mihi riſum, cum legens litteras tuas te adeo timere vidi, ubi non erat timor; ita me Deus liberum velit ab aliis malis, ut de hoc plane ſecurus ſum; ne tibi, quæſo facile ſuadeas aſinos volare poſſe, quamvis interdum ephippiis, phalerisque illos videas ornatos.* Ex quibus ſatis aperte intelligitur, quantopere Cæſaris animus ab honoribus

ribus ſemper abhorruit. Per hoc fere tempus cum illum tanquam Cardinalem certiſſimum vir quidam nobilis etiam atque etiam rogaret, ut amicum ſibi hominem in familiam ſuam aſcribi pateretur, ubi Cardinalatus nomen audiit, continuò, quaſi aliquo gravi ictu perculſus, in genua procumbens, & ad Deum exclamans ait: *Faceſſant à me longius, Domine, faceſſant iſtiusmodi onera, citiusque mors opprimat me, quàm gravem hanc ſarcinam ſubire cogar.* Sed aliter viſum eſt illi, *qui ſuſcitat de pulvere egenum, & de ſtercore elevat pauperem, ut ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat. Domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem:* id quod quemadmodum factum fuerit, latius enarrabimus.

CAP. IV.

Cardinalis creatur.

SEx jam fere menſes abierant, nec tamen illius dolor ſeſe ulla ex parte remittebat, ſed recrudeſcebat quotidie magis magisque, adeo ut dies noctesque miſeram ſortem ſuam deploraret, nec finem ullum faceret querelarum. Acceſſit huc, quòd per hos ipſos dies, cum in Tuſculanum veniſſet, nocte quadam per ſomnium audire ſibi viſus eſt S. Patrem Philippum dicentem; *Heus tu, Cæſar, Deus aliquid requirit à te, cave igitur tibi, & ſaluti tuæ proſpicito,* quibus verbis in eam

mentem impelli ſe ſenſit, ut vehementer vereretur, ne amplioris dignitatis onus ſibi à Pontifice immineret, in quo nimirum vel accipiendo, vel ſuſtinendo caute admodum agendum eſſet. Ecce autem de Cardinalibus proxime creandis tota Urbe increbreſcit rumor, quorum numero aſcribendus Baronius certiſſime ferebatur. Itaque de rei exitu ſuſpenſus atque ſollicitus, meditatus eſt fugam, quam procul dubio ſtatim arripuiſſet, niſi Patres, quos in conſilium adhibuit, uno ore omnes abnuiſſent; ajebant enim, non ſine gravi levitatis atque arrogantiæ nota id fieri poſſe: quandoquidem de Pontificis mente nihil exploratum habebatur, & ſolo vulgi rumore res nitebatur. Igitur aliorum conſilio acquievit, ſeque continuit: interea verò ad opem divinam de more confugit, ac præter lacrimas, macerationes, jejunia, quæ tum per ſe, tum per amicos, & ſuos in ſpiritu filios ad Deum propitiandum adhibuit, voto inſuper ſe Deo obſtrinxit, ſi è tanto periculo eriperetur, Septem præcipuas Urbis Eccleſias nudis pedibus ſeſe obiturum; quod quidem iter duodecim millibus paſſuum vix abſolvitur. Ad hæc Pontificem adiit, eique de Cardinalibus eligendis conſultanti Archiepiſcopum Avenionenſem (erat is Franciſcus Maria Tauruſius, quo de ſupra meminimus) ante oculos poſuit; ratus nimirum imminentem dignitatem à ſe longius rejici poſſe, ſi in alium noſtræ ipſius Congregationis hominem transferendam curaret. Accepit conſilium Pontifex, qui jampridem

pridem optima inclinatione voluntatis in Tauruſium propendebat: quare Cæſar à me tu reſpirare cœpit, ſed plane non ſine metu; igitur prid. Non. Jun. ſub veſperam è Palatio domum revertitur lætus, ac bonæ ſpei plenus, quòd nimirum audiſſet Pontificem libere affirmantem, ſeſe ex domeſticis, aut ſanguine conjunctis ad Cardinalatus dignitatem promoturum eſſe omnino neminem. Inter hæc Franciſcus Cardinalis Sfortia, pro ſua erga Congregationem noſtram benevolentia, unum ex familiaribus ad Cæſarem ac cæteros Patres mittit, qui de Tauruſio Cardinale certiſſimo proxima die renunciando ſuo nomine gratuletur; ſiquidem illum jam viderat in albo Pontificis conſcriptum. Erat tum forte Cæſar cum aliis Patribus, atque omnes pariter cœnati, ut mos eſt, animum recreabant: hoc itaque nuncio accepto exultare gaudio viſus eſt, ac ſubitò exclamavit: *Deo atque ejus Matri Sanctiſſimæ gratias, quòd me de hoc periculo liberarunt.* Sed, ut ſunt humana omnia, citò ortum, citò occidit gaudium; necdum enim prior nuncius limen exceſſerat, cum ecce tibi alter ingreditur (fuit is Offredus de Offredis Petri Cardinalis Aldobrandini cubiculo Præfectus) qui Pontificis, ejuſdemque Cardinalis nomine Cæſarem admonet, ut proximo mane domi ſe contineat, in Palatium deducendus, & Cardinalatus inſignia ſumpturus. Hic verò exhorruit ille, & expalluit, vultuque in terram demiſſo: *At tu* (inquit) *Cardinali Aldobrandino gratias age, atque à me dicito,*

cito,

cito, aditurum me proximo mane ad Pontificem, eique rationes allaturum, quamobrem hanc dignitatem ſuſcipere omnino non poſſim. Interea Pontifex nuncii reditum præſtolabatur, nec ante cubitum ire voluit, quàm Baronii reſponſum acciperet; quo audito, Cardinalem Aldobrandinum accerſit, ac præcipit, ut Baronio omnem aditum ad ſe omnemque viam intercludat: *Siquidem illum* (inquit) *audire nolumus. Igitur usque ad horam Conſiſtorii ei moras nectito;* hoc interim ſpatio Cæſar, dimiſſo nuncio, ſtatim Patres convocat, rem totam exponit, ſententiam rogat, num fuga, quod ipſe jampridem decreverat, huic malo medendum exiſtiment. Viſum eſt omnibus, fugæ remedium, tanquam minus efficax, minusque opportunum prætermittere; ubi enim gentium latitaret homo, vulgata jam per Orbem totum Annalium fama, ubique notiſſimus? Itaque multo ſatius eſſe, adire Pontificem; eique cauſas afferre, quamobrem eam dignitatem ſuſcipere non poſſet. Hoc inito conſilio Cæſar ſummo mane Miſſæ ſacrificium peragit, atque è ſuis in ſpiritu filiis aliquot cœleſti pane reficit, quos ut precibus ſe opportune apud Deum adjuvent, enixe rogat; imploratoque cœleſti præſidio unà cum Germanico Fideli, & Pompejo Paterio Congregationis noſtræ presbyteris in Palatium venit, & quamquam alienum tempus eſſet, ad cubiculum usque Pontificis perventum eſt, nemine aulicorum interpellante. Ecce autem ab Aldobrandino ad Cæſarem nuncius,

nuncius, qui ſtatim inde abſcedere eum jubet, & ad ſe venire: cui ille: *Ego verò, niſi adito Pontifice ex hoc loco receſſurus plane non ſum.* Iterum Aldobrandinus monet, rogatque, ut ſtatim ad ſe advolet, aditum ad Pontificem nequicquam tentari; ſiquidem ipſemet Pontifex id nominatim prohibuiſſet. Tum deniqûe Cæſar cedit, & ad Aldobrandinum deductus exclamat, ſe loqui omnino velle cum Pontifice; mox poſitis genibus, ſuppliciter procumbit, atque infimis precibus rogat, ut ab eo conſilio Pontificem avertere toto pectore ſtudeat: ille ubi hominem tam certo, tamque obſtinato animo loquentem videt, continuò veſtes petit, ac ſumit, (necdum enim è lecto ſurrexerat) &, quamquam invitus, ad Pontificem adducit; tum verò Cæſar ad pedes Pontificis provolutus, orat, obſecrat, obteſtatur, ne ſe ætate jam gravem tantæ dignitatis onere prægravaret, atque hominem laboribus defeſſum è nidulo ſuo, in quo jamdiu mori decreverat, nunc demum violenter extraheret; neve occaſionem præberet hæreticis, qui cum quotidie Annalium ſcriptioni invidioſe detraherent, poſtea in authorem ipſum, tela miſſuri eſſent, & palàm dicturi, non aliam ob cauſam ſeſe ad Eccleſiaſticam hiſtoriam conſcribendam animum applicuiſſe, niſi ut ea ratione aditum ſibimet ad honores & dignitates aperiret. Præterea ſi Annalium ſcriptionem diligeret, ſi ad Eccleſiaſticam rem momentum aliquod ullo unquam tempore allaturam exiſtimaret, ſcribenti otium atque occaſio-

caſionem ne eriperet: denique è tutiſſimo privatæ vitæ portu, atque è ſinu matris, hoc eſt Congregationis ſuæ abſtractum fluctibus negotiorum ne committeret; ubi vel peritiſſimi ſæpe naufragium facerent. Hæc atque alia dicenti lacrimæ ubertim cadebant, cui Pontifex; & rationes iſtiusmodi omnes ſeſe jam olim expendiſſe, & rem accurate admòdum conſideraſſe teſtatur; igitur quieſceret, & ad Dei voluntatem ſe conformaret; è Palatio exiturum non eſſe, niſi purpuratum. Obſtrepant licet hæretici, & per invidiam ſummam quantumlibet obtrectent, ſeſe eo præſertim conſilio id facere, ut ipſimet catholici nominis hoſtes intelligant, Chriſtianæ vitæ probitatem cum Eccleſiaſticis dignitatibus maxime congruere. De Annalibus nihil laboret, curaturum ſe diligenter, ne nimio negotiorum pondere opprimatur. His dictis Pontifex, Petro Aldobrandino præcipit, ut eum in ſuas ædes perducat, & Cardinalium more in coronæ ſpeciem, & ſimilitudinem tonderi jubeat. Quo audito Cæſar, perinde ac ſi capite damnatus eſſet, graviter ingemiſcebat, & quibus poterat precibus Pontificem, ne faceret, obſecrabat. Sed ille: *Enimvero durior, quàm par eſt, mihi videris, neque ultra jam clementer accipiendus. Ergo qua fungimur Apoſtolica authoritate jubemus, atque imperamus, ut pareas, nec quicquam ultra loquare: ni facias, anathematis ſententiam incurſurum te certò ſcias.* Hic verò, veluti improviſo quodam fulmine tonitruque percul-

perculſus, oculos in terram dejecit, & quò plus vocem comprimebat, eò copioſiores lacrimas exprimebat dolor; ita dimiſſus à Pontifice, pallenti ore, humentibus oculis, mœrentem ac tacitum Aldobrandinus manu præhendit, & ad ſe deducit: Cynthioque Cardinali S. Georgii, Sylvio Antoniano Apoſtolici cubiculi præfecto, ac duobus ex noſtris, qui, ut diximus, tanquam auxiliares ſocii Cæſari ſeſe adjunxerant, & rei exitum ſolliciti expectabant, omnia ſigillatim refert, aitque: *Hic enimvero per oſtium intravit*, quod nimirum ad eam dignitatem non amicorum aut divitiarum præſidio ſuffultus, ſed unius virtutis auxilio & ductu vel invitiſſimus aſcenderat. Interea cum aliqui ex Cardinalibus, qui ad Conſiſtorium de more vocati in Palatium venerant, tantæ mœſtitiæ, tantique doloris cauſam ab eo percontarentur, neque ullam prorſus rationem eſſe dicerent, cur tantopere contriſtaretur: *Vos* (inquit ille) *læto animo eſtote*, *ego vero ſentio*, *& quamdiu vivam*, *ſentiam onus hoc graviſſimum*, *quòd humeris meis hodie imponitur.* Adjecit præterea, qui Epiſcopatus, Cardinalatus, & Pontificatus dignitatem ideo acciperent, ut tranquille & beate vivere poſſent, eos haud levi conjectura reproborum numero aſcribendos eſſe: in eamque ſententiam plura afferebat argumenta. Itaque cæremoniis omnibus, quæ in Cardinalibus creandis fieri ſolent, expletis, dolore ac pudore potius, quàm purpura coopertus, in ædes ſe recipit, quas illi Pontifex prope

Biblio-

Bibliothecam Apoſtolicam parari juſſerat; ibi ſolus, remotis arbitris, ſecum ipſe ſtatim cogitare cœpit, quæ res potiſſimum viro ad Cardinalatum evecto prorſus indignæ ſibi olim viſæ fuerant: ut nimirum, quæ in aliis ipſe reprehenderat, ab iis nunc ſeſe abſtineret. Illud autem primum omnium animo occurrit, plerumque uſuvenire, ut ſi forte quiſpiam ad Cardinalatus dignitatem extollitur, continuò propinqui atque amici omnes fauſta & felicia quæque ominentur, & ſummum Pontificatum illi præſagiant. Quamobrem, ut ſunt plerique amantes ſui, & ad honores dignitatesque propenſi, ſæpe hominem in eandem opinionem adducunt, & ad ſupremam illam dignitatem uno jam gradu proximam appetendam, atque adeo affectandam impellunt: quo quidem nihil Eccleſiaſtico viro indignius, nihil Chriſtianæ Reipublicæ perniciofius eſſe exiſtimabat. Igitur ut ſe ab hujusmodi præſtigiis atque captionibus usquequaque tueretur, ſtatim decrevit, &, voto etiam nuncupato, Deo firmiter promiſit, nihil unquam ſe, aut dicto, aut facto commiſſurum, quod viam ſibi ullo pacto ad Pontificatum munire poſſet. Itaque ne qua ratione graviſſimam atque arctiſſimam hanc legem transgrederetur, ita deinde ſe geſſit, ut non modò amicitias, clientelas, atque id genus alia ſibi comparare noluerit; ſed ea etiam facere non dubitaverit, quæ ad illam dignitatem aditum obſtruerent, atque intercluderent. Interea de Baronio ad Cardinalatum aſſumpto

fama

ſama non modò Urbem totam pervaſit, ſed brevi etiam Orbem prope univerſum complevit, gratulantibus omnibus, virum doctiſſimum, eundemque ſanctiſſimum ad eam dignitatem elatum, in qua Chriſtianam rempublicam juvare atque illuſtrare maximè poſſet. At verò in communi omnium lætitia & plauſu Congregationis noſtræ Patres non mediocri dolore afficiebantur, quippe qui & virum iſtiusmodi ſibi ereptum videbant, & eundem tanto mœrore correptum, ut nullam omnino conſolationem admitteret. Illud autem hoc loco prætermittendum non eſt, Baronii Cardinalatum longe ante à S. Patre noſtro Philippo præcognitum, atque prænuntiatum fuiſſe. Primùm enim, quadam die loquens cum ſuis aliquot, & ad Cæſarem ſe convertens: *Tu* (inquit) *Cardinalis quidem eris, non autem Pontifex, quia præduro ingenio es, & nimis auſtero.* Id quod & aliàs ſæpe prædixit Pater: deinde cum ad eum aliquando veniſſet Joannes Franciſcus Aldobrandinus, Clementis VIII. fratris filiæ conjux, videretque duo Cardinalatus inſignia depicta, & parieti affixa, in quorum medio duæ hominum calvariæ delineatæ erant, rogavit Philippum, quid rei hoc eſſet, quidve portenderet; cui ille, quamquam initio reſponſum declinabat, ad extremum tamen: *Hoc* (ait) *indicio eſt, duos ab exceſſu meo, ex hac mea Congregatione Cardinales futuros*: nec dicto fides abfuit, ſiquidem anno poſt quàm ille evolavit ad cœ-

G lum,

lum, Tauruſius & Baronius (ut diximus) ad hanc dignitatem compulſi ſunt.

CAP. V.

Quemadmodum ſe geſſerit in Cardinalatu.

IGitur ad eum honorem aſſumptus veſtem mutavit, non animum, quem humilem ſemper atque demiſſum retinuit, illud Eccleſiaſtici mente revoluens: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam, quoniam magna potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur;* itaque cumprimùm ſe purpureis veſtibus indutum aſpexit: *En* (ait his qui aderant) *ſaccum hunc purpura cooperviſtis:* cumque ad illum unus à cubiculo Pontificis veniſſet, qui purpureum pileum deferebat, nihil ad eum Cæſar (erat tum forte in triclinio noſtro apud nos de more pranſurus, nec dum diſcubuerat) ſed manu cuidam ex noſtris, ut acciperet, indicavit, aitque: *Accipite, & ſuo tempore ſepulchro meo illum appendite.* Interea noſtri, non tam gratulandi, quàm conſolandi gratia ad ipſum cum adirent, tanta eos humanitate atque animi demiſſione ſuſcipiebat, ut ſingulis occurreret, atque in genua etiam procumbens, eosdem dulciter amplecteretur dicens: *Fratres, fratres ſumus.* Venit ad eum hoc tempore Angelus Vellius Præneſtinus, vir noſtris laudibus major,

major, qui poſt Baronium Præpoſitus Congregationis renunciatus, antequam ad Pontificis pedes accederet, de honore eidem Congregationi collato gratias acturus, Baronium ipſum adire voluit, cui ille extemplo obviam factus omne officii genus exhibuit, mox manu prehenſum intrò in cubiculum duxit, ejusque genibus advolutus, quam fortiter tenebat dexteram, oſculabatur, dicens, velle ſe tanquam Congregationis filium debitam illi obedientiam ac reverentiam præſtare: qua re ſtatim commotus modeſtiſſimus Pater in terram ſeſe & ipſe dejecit, ſicque pari humilitate atque humanitate utrinque certatum eſt. Alia etiam die, cum ad illum veniſſet idem Vellius, & quod rarò eum inviſeret, ſeſe pluribus excuſaret: *Ne quæſo* (inquit) *Pater*, *ita loquere*, *ſed mecum perinde agito*, *quaſi cum domus janitore.* Præterea tum à noſtris omnibus, tum etiam ab aliis admoneri & corripi flagitabat: nec quicquam aliud vehementius ab amicis, hoc maxime tempore, exigebat: quamobrem ad Jo. Juvenalem Ancinam per hos dies reſcribens, hæc ait: *Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum convivii. At quænam, & ubi ipſa domus luctus? cogita, te quamprimum auditurum, Cardinalem Baronium vitam finiſſe, tum altius philoſophaberis, & dices illud Sapientis:* Riſum reputavi errorem, & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis? vere vere omnia vanitas; *adjicies & illud:* Melior eſt dies mortis, quàm dies nativitatis: *Illo enim naſcimur ad pericula, iſto eripi-*

eripimur à periculis: videsne quòd in domum luctus melius ſit ire, in qua quisque momento temporis magnus philoſophus efficitur? Hæc, frater, de me velim cogites, & pro me Deum depreceris; Vale, meque ſalutaribus interea monitis corrobora. Nec ita multo poſt, quod optabat beneficium, adeptus, eidem Ancinæ gratias agit, aitque: *Perlibenter lego litteras tuas, eòque gratius, quò admonitionum ſanctarum ſale canſperſæ guſtui meo ſunt ſapidiores; ſic perge, ut cœpiſti, & ad plenius condimentum, adde preces ad Deum, ſic planè fiet, ut me delectando ſimul paſcas, atque corrobores.* Hæc Cæſar nuper ad Cardinalatum evectus: ex quibus facile perſpicimus, qualem in ea dignitate mentem retinuerit. Quamquam autem illi ſtatim Pontifex ædes in Vaticano parandas curaverat, atque ea quidem ſupellectile inſtructas, quæ Cardinalem decebat; tamen ne qua ratione à ſua paupertate, atque humilitate recederet, ligneam ſibi cellulam in iisdem ædibus componi juſſit, quæ nihil aliud contineret, quàm lectulum ſuum brevem, ac ſimplicem, feretri potius (ut diximus) quàm lecti ſpeciem habentem, ligneam ſellam, ſcriptoriam tabulam, ſcabellum genicularium, æreum catillum ad manus abluendas, pyxidem veterem, & longo uſu attritam, cum ferro, ſilice, ac ſulphure, lucernam, atque atramentarium rude ex argilla, quo ad extremum usque vitæ finem uſus eſt. In victu eandem rationem tenuit, quam in noſtra Congregatione ſervaverat: cibi, ſomni-

ſomnique parciſſimus, quod à publicis negotiis atque occupationibus tempus ſurripiebatur, diligenter recuperare ſtudebat: domeſticos omnes (quod infra dicturi ſumus) quà exemplo, quà auctoritate in officio continebat. Ad nos cum diverteret (quod ſæpe fiebat) dimiſſis famulis, ſolus in antiquam cellulam ſuam ſeſe recipiebat, nec quicquam præ aliis in menſa habere voluit, præter loci dignitatem: quin etiam ipſemet interdum linteo præcinctus cæteris omnibus diſcumbentibus, (ut apud nos moris eſt) menſam ponere, & cibos miniſtrare conſueverat. Ad noſtram Eccleſiam veniens, Miſſæ ſacrificio peracto, ſacrum Chriſti corpus confluenti populo frequenter adminiſtrabat; feſtis autem diebus, veſpertinis horis celebrandis in Choro cum presbyteris noſtris intererat: ejusque exemplo commoti multi alii ejusdem Ordinis viri, idem præſtabant; poſt veſperas decantatas è ſuggeſtu, ut mos eſt, ſermonem ad populum habebat; à ſacris confeſſionibus habuit neminem, niſi quem Congregatio ſuis hominibus conſtituiſſet, ad eumque accedens, publice in Eccleſia genuflexus nullo ſuppoſito pulvillo, quod aliàs etiam rejiciebat, conſcientiam ſuam expiabat. Quæ quidem res intuentibus non parvo erat ad Chriſtianam pietatem incitamento. Purpureas veſtes, quas à Clemente Pontifice initio accepit, per undecim annos, quibus Cardinalatum geſſit, nunquam mutavit, quamvis longo uſu attritas, & prope conſumptas: thorace, ac femoralibus

 pelli-

pelliceis vilibus atque obſoletis, quibus olim utebatur, ad mortem usque uſus eſt. Eccleſiaſticos proventus à Pontifice nunquam petiit, quamvis initio Cardinalatus exiguos haberet reditus, & qui ad eam dignitatem ſuſtinendam plane non ſufficerent: de qua quidem re Ferraria Neapolim ad Antonium Talpam ſcribens, hæc ait: *Pontifex Diœceſis hujus aliquot loca viſitavit; meque ſibi comitem adjunxit; per hos dies Abbatiam mihi conferre voluit in Hydruntino ſitam, ſed quoniam jurisdictione gaudet Epiſcopali, accipere illam nolui; neque enim viſitare eam pro libito potuiſſem; præſtat parum, aut etiam nihil rerum habere, quàm animarum cura onerari: quid acturus ſit Pontifex, neſcio; mihi decretum eſt, omnino nihil petere, ſed à Dei providentia usquequaque pendere, ne quando me de Eccleſiaſticis proventibus quicquam quæſiviſſe pœniteat. Multi amicorum me reprehendunt, ſed abundet unusquisque in ſenſu ſuo: hoc ego & mihi tutius, & ad aliorum exemplum utilius exiſtimo.* Verùm qui ab Eccleſiaſticis reditibus petendis adeo alienum ſeſe oſtendit, Titulum contra libere petiit à Pontifice, atque etiam obtinuit, nimirum Eccleſiam SS. Nerei & Achillei vetuſtate collapſam, & prope ſolo æquatam, pro qua reficienda, atque exornanda multam pecuniam juſto fœnori ſumere non dubitavit. Sed ea de re ſuo loco fuſius dicturi ſumus. Per hæc ferme tempora cum vita functus eſſet Antonius Cardinalis Carrafa Bibliothecarius Apoſto-

Apoſtolicus, vir pietate, & eruditione clariſſimus, in ejus locum electus eſt Cæſar, qui pro tam ſingulari beneficio Clementi VIII. Pontifici debitas gratias agit in epiſtola octavo Analium tomo præfixa, aitque: *Cujus rei gratia ob recens in me collatum honorificum Bibliothecarii Apoſtolicæ Sedis munus, ei congruum donum offero, librum ſcilicet, veluti fructum perceptum ex latifundio, quod excolendum accepi; primitias ipſas debitas ſacerdoti, qui eas primùm offerat Deo bonorum omnium auctori, deinde verò in ſuum convertat uſum, parans ex iis lautiſſimam ſibi menſam ex rebus præclarè geſtis ſanctiſſimorum prædeceſſorum Pontificum, quibus veſcens epuleris opiparè & de reliquiis diſpertiendis in populos cumules Apoſtolicos cophinos fragmentorum.*

CAP. VI.

Cura Domeſticorum.

QUoniam verò Apoſtoli verbo, Eccleſiaſtici viri partes eas eſſe noverat, ut *ſuorum, maxime autem domeſticorum curam habeat*, idcirco quamquam aſſiduitate ſtudiorum, & quotidianis occupationibus implicitus, aliud agere videretur, re vera tamen in gubernanda familia totus erat; in qua quidem re durior, atque auſterior fortaſſe videbatur, quàm mores hujus temporis ferre poſſint; ſiquidem, ut erat ingenio ſubito atque

præfervido, ſi quid ab aliquo vel leviter peccatum eſſet, ſtatim acriter increpabat, eumque extemplo ædibus ſuis deturbaturum ſe minabatur: id quod exquiſitæ morum integritati ac puritati potius, quàm nimiæ auſteritati tribuendum videtur; cætera enim mitis & placabilis erat; atque, ubi primus ille animi fervor, & impetus remiſerat (quod ſtatim fiebat) & ſe ipſum acriter arguebat, & quem correxerat, humaniter amplectebatur; itaque quà timore, quà amore domeſticos omnes ad virtutem ſuaviter impellebat. Quamobrem Juſtus Calvinus vir clariſſimus, idemque doctiſſimus, qui Annalium beneficio ex hæretico Catholicus, Baronii fidem & nomen accepit (ut ſuo loco dicturi ſumus) cæteris ejus virtutibus hanc quoque non ultimam laudem adſcribit; aitque: *Ambulat inter ſuos, non quaſi Dominus, ſed parens: eminet, excellit; tum virtute, & gravitate elatior aliis & excelſior; cætera par omnibus, & hòc ſaltem major, quò melior: juxta eum maxima quies, tantum ubique ſilentium, & tam altus pudor, ut ad parvos penates, & larem anguſtum ex domo Principis modeſtiæ & tranquillitatis exempla referantur.* Hæc ille; qui ut Cæſaris domum diligenter inſpexerat, ita in ejus laudes identidem prorumpit, atque *omnium virtutum, pietatisque ſacrarium* appellat. Hoc igitur primum in more poſitum habuit, ut ſingulis menſibus domeſticis omnibus ſacra confeſſione expiatis Eucharistiam ſuis ipſe manibus adminiſtraret; ad hæc ſabbato cujus-

cujusque hebdomadæ Dei verbo eosdem reficiendos curabat, ſermonemque de rebus divinis ad illos, vel habebat ipſe, vel certe, quod plerumque fiebat, unus ex noſtris. Huic porro dicenti non modò aderat ipſe, ſed etiam attentiſſimas aures præbebat, adeo ut aliquando inter eundem ſermonem audiendum, ſemel atque iterum accitus à Pontifice, qui ab ea ædium parte prope aberat, ſolus conſurgeret, atque aulicis ferme omnibus in auditorio relictis, ad Pontificem advolaret, ab eoque ſe quàm citiſſime expediret, ut ad ſermonem audiendum rediret. Veſperi quotidie cum ſuis omnibus in domeſticum ſacellum convenire ſolebat, ibique Litanias, aliasque pias ad Deum preces unanimes recitabant. Menſam cum ſuis ſibi communem eſſe voluit, in qua (dum fieri poterat) ex noſtris ſive presbyteris, ſive laicis, aliquem optabat; alios præterea religioſos viros, præſertim advenas Epiſcopos, ſemper invitabat, usque adeo ut Oeconomo mandaverit, hac de cauſa largius quotidie obſonaret: & ne à Congregationis ritu diſcederet, Lectorem etiam adeſſe volebat, à quo primùm è ſacris Bibliis aliquid, deinde pii cujuſpiam auctoris monumenta, denique probatæ Sanctorum hiſtoriæ, vel ſalutaria documenta italicè conſcripta legerentur. Lectione autem finita (neque enim ultra dimidium prandium extendebatur) ex ſacris litteris aliquid, aut ex morali diſciplina proponebatur, ad quod ſinguli diſcumbentes reſponderent. Si quis forte ſuorum in ægritudinem incidiſ-

ſet, quicumque ille eſſet, ſive primus, ſive ultimus ex familia, æqualiter omnes quotidie inviſebat, amiciſſimis verbis conſolabatur, & adhibitis omnibus remediis diligenter reficiendos curabat. Quibus paternæ charitatis officiis, mirum eſt, quantum ſibi amoris & benevolentiæ apud domeſticos omnes conciliaret.

CAP. VII.

De accepto Cardinalatu dolere pergit, & ab eo ſe abdicare contendit.

MAgnam ſane virtutem Cæſar oſtenderat, cum oblatam Cardinalatus dignitatem tanto cum animi ardore declinavit, & fugit; ſed non minorem plane conſtantiam præ ſe tulit, dum, & impoſitum ſibi honorem maximo cum dolore ſuſtinuit, & à ſe longius rejicere ſæpe tentavit. Longum eſt, & non neceſſarium, quotidianas ejus querelas retexere, quas apud amicos omnes tum præſentes, tum etiam abſentes effundere conſueverat, miſeram ſuam ſortem deplorans, crucem ſuam, compedes ſuos (hiſce enim vocabulis Cardinalatum appellabat.) idcirco pauca ex iis dumtaxat ſeligemus, quæ tamen hujus rei pleniſſimam fidem faciant. In primis autem operæpretium eſt audire illum in ſeptimo Annalium tomo ad Clementem VIII. Pontificem ſcribentem, ubi enim de obſtinata voluntate ſua in recuſanda dignitate pluribus ſe excuſavit, accuſat Pontificem ipſum, quaſi de vi, & metu.

Iſta

Iſta enim (inquit) *conſiderans, non eſt, quod queri poſſis, Pater ſanctiſſime, quòd Sanctitati tuæ ipſe adeo videar reluctatus: ſed ſi liceret, eſſet mihi jure expoſtulandum, quòd cum à prædeceſſoribus tuis, qui me à privatæ vitæ portu abſtrahere non ſemel voluerunt, tamen quam deprecatus eſſem, obtinuerim honorum immunitatem; à te verò, à quo magis amari ſcirem, nequaquam potuerim impetrare: ſed quò mei amantiorem (venia petita dixerim) eò violentiorem expertus ſum, cum per tuos ſeorſum abreptus, cubiculo clauſus, vixque tandem ut audirer, multum rogans admiſſus, ante conſpectum tuum Angelis reverendum, poſt meam defenſionem, abs te reſponſum illud unum tantùm acceperim, quo robuſta voce diram anathematis protuliſti ſententiam, ſi ampliùs reſiſterem, & niſi penitus acquieſcerem. Quem non terruiſſet, ac non penitus dejeciſſet atque proſtraſſet talis erumpens è cœlo repente tanto fragore tonitrus, fulmen æternæ damnationis explodens? Ita ſubactus, etſi manus dedi, non æque animum: ſi enim licuiſſet, retraxiſſem illas, ſicuti Zara olim, dum è materno utero progreſſurus, ubi ſe altera manu vinctum coccino ſenſit, primigenia non curans, eam retrahens eundem repetiit uterum, malle ſe non naſci ſignificans, quàm vinctum purpura progredi; ſed ſicut naturæ tandem ille ceſſit imperio, qui ſupra naturam quiddam admiratione dignum viſus fuerat operatus: ita & ego le-* gibus

gibus Chriſti obtemperare coactus, tanquam abortivus ſum projectus ex utero, illo videlicet, in quo ſemel conceptus ſpiritu, cupiebam formari in virum perfectum, nec exire, donec transferrer ad tumulum, ne oculus me videret: *Maternum jure dixerim uterum domum illam, in qua poſt conceptionem illam meam coaleſcere cum fratribus meis, diemque extremum claudere, absque aliqua lucis uſura, fulgore videlicet cujuslibet dignitatis, in mentis firmo propoſito erat, ne illud audirem infauſtum:* Quare miſero data eſt lux? *Lux enim (inquit S. Gregorius) miſeris datur, cum & tolerare honoris munera compelluntur.* Et quò unusquisque facile intelligat, Cæſaris dolorem temporis beneficio ne tantillum quidem lenitum eſſe; immo verò quotidie magis recruduiſſe, audiamus illum ad finem ejusdem tomi poſt multas querelas hæc perorantem; *Meritò mihi lamentandum, illudque lugubre dicendum:* Quare egreſſus ex utero? quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus? nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem cum Regibus illis & Conſulibus terræ, qui ædificant ſibi ſolitudines. *Hæc dum mecum verſo, laudare non deſino ſenem ſapientiſſimum illum Berzellajum, qui à Rege, licet ſanctiſſimo, invitatus in regiam, ad quietem, ad ſecuritatem, ad gloriam:* Non indigeo *(inquit)* hac viciſſitudine; ſed obſecro, ut revertar ſervus tuus, & moriar in civitate mea, & ſepeliar juxta ſepulchrum patris mei, & matris meæ: *Jure præfe-*

præferens aulæ regiæ patriam ſepulturam, atque regium apparatum poſthabens vitæ ruſticæ hactenus feliciter ductæ: ſed & quem ſapientem prædico, non deſino beatum atque felicem dicere atque invidere, dum quod rogavit, eſt conſecutus; nec fuit juſſu Regis retentus invitus, ſed permiſſus lætus ad propria remeare, atque in pace vitæ curſum abſolvere. Aſt ego cum à quiete, & tranquillitate, aliiſque bonis abſtrahar violenter, atque invitus abripiar, unum dumtaxat reliquum eſt, quod petam, ut cum hæc adeo inquieta, triſtia, ærumnoſa, metu plena atque periculis, nonniſi, te curante, Dei genitrix, mihi contigerint, tu ipſa per lubrica gradienti, in ſummo verſanti diſcrimine, deque æterna ſalute ad ſingula momenta periclitanti, feras opem aſſidue, & fluctuanti præſidium afferas: alioquin perplexos reſolvas laqueos, atque moleſtæ & invitæ vitæ fila disrumpas, ne ob inanem gloriolam iſtam miſer incautè veræ perennis gloriæ diſpendium patiar. Ex quibus videre licet, quanto ſtudio, quantiſque votis Cardinalatum dimittere flagitaverit. Illud autem hoc loco animadvertendum nobis eſt, idcirco Dei genitricem ab illo ſuæ dignitatis auctorem appellari, quòd olim cum morbo periculoſiſſimo laboraret in ædibus Florentinorum, eamque ardenter invocaret, audire ſibi viſus eſt dicentem: *Bono animo es Cæſar, nequaquam morieris, ſed eris magnus Eccleſiæ Præſul.* Nunc ea videamus, quæ ipſemet ſcribit ad Antonium

tonium Talpam. *Ego* (inquit) *meam crucem fero, quæ cum ſit aurea, levior fortaſſe cuipiam videri poſſit, ſed certe longe oneroſior mihi eſt, quàm ſi eſſet ferrea.* Et ad eundem: *Egeo* (inquit) *veſtris orationibus, quòd imbecillo animo ſim, & prope obruar mœrore, ac tædio vitæ; niſi Dei offenſam timerem, mihi credite, pallium meum reſumerem, & ad priſtinum ſtatum redirem. Cardinalis Avenionenſis adventum levamento mihi fore confido; Deum rogate, ut liberet me à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate.* Hæc atque alia ejusmodi ex animo conquerebatur per eos menſes, quibus ad hanc dignitatem promotus eſt; anno autem poſt, quaſi longo jam tædio victus, cum diutius hanc crucem ferre non poſſet, ad eundem Talpam hæc ſcribit. *Accipe (quæſo) patienter, quod jamdiu ad te ſcribere cogitaveram, ſed hactenus me continui, incertus, quonam ſpiritu res ageretur, quemadmodum etiam nunc dubito: ſecretò hoc audi; ea tecum fiducia loquar, quæ mihi olim cum B. P. Philippo interceſſit; procido itaque ad pedes tuos, ut gravem tibi cogitationem aperiam, quam ſæpe ab animo propulſavi, quòd à malo dæmone immiſſam crederem, ſed cum videam eam diutius perſeverare, augerique in dies magis magisque, à Deo eſſe facilè mihi perſuadeo. Ex ea die, qua creatus ſum Cardinalis, tantam moleſtiam, tantamque triſtitiam cœpi, ut prope dolore conficerer, & hoc unum me conſolabatur, fore aliquando, ut grave*

hoc

hoc onus deponerem, & Cardinalatu me abdicarem, cujus rei conficiendæ opportunitatem hucusque expectavi; tenuit autem me, ne id facerem, ſuſpicio quædam, ne ſcilicet hominibus præbeatur occaſio dicendi, me idcirco in hanc ſententiam veniſſe, quòd eos mihi proventus Pontifex non attribuerit, qui, & hunc ſtatum decent, & aliis etiam regularibus dari conſueverunt; hoc me primùm cohibuit, ne id facerem; huc accedit, quòd certo ſcirem, Pontificem ex ea re magnum dolorem ſuſcepturum, & in eandem ſuſpicionem cum aliis pariter facile venturum; hæ duæ res me retinebant: quibus addo tertiam, quæ quidem præcipua eſt; nimirum vereor, ne ingentes de me rumores excitem, nec tamen quod velim, obtineam; & quod vulgò dicitur, grandem me in foro venditem, & loquendi de me nequicquam materiam præbeam. En ſtatum vitæ meæ longe amariſſimum, in quo manere; dolor eſt intolerabilis, à quo recedere, plane difficillimum; itaque rem totam tibi aperire volui; nec verò, reſponſum, aut deliberationem feſtines velim, ſed rem continuatis precibus cum Deo conſulas, & ab omni humano affectu penitus abſtractus animi tui ſenſum liberè ſignifices. Si hoc beneficium impetro, ſpondeo & promitto Romam illicò me relicturum, & ad vos iſtuc advolaturum, ubi nova ſpiritus tirocinia ponam, ne me imparatum vicina mors opprimat. Scis optimè, quanti ſit reliquos hos paucos dies, pie ſancteque traducere, & præ æternis

illis

illis bonis iſthæc fluxa, & caduca contemnere; oro te, id mihi conſilium dato, quod verum amicum decet, virumque ab omni humano affectu ſejunctum. Hunc animi mei ſenſum nemini unquan aperui, niſi forte aliquando per jocum verbulum aliquod excidit, quod itidem ab aliis tanquam jocoſè dictum, acceptum eſt; quamquam (ut verum fatear) ex abundantia cordis os loquitur, nec poſſum me continere, quin aliquid, ſaltem interruptè loquar; quemadmodum accidit iis, qui carceribus detinentur: dicere enim identidem ſolent, heu quando tandem egrediar? Denique his omnibus illud addo, veræ vocationis indicium eſſe, cum in eo ſtatu pacem & quietem invenimus, ex quo quidem certò affirmare me poſſe exiſtimo, neutiquam me ad hunc ſtatum à Deo fuiſſe vocatum; quandoquidem in eo quietem animi, aut pacem nunquam, nunquam, nunquam, nunquam inveni. Hæc igitur omnia diligenter expendito, & cum maturè ſingula conſideraveris, atque examinaveris, quæ tua ſit ſententia ad me reſcribito; omnia autem ſecretò agantur.
Neque hic finis querelarum fuit, ſed iterum, ac ſæpius ſuper hac ipſa re ad eundem ſcribit, & ſe majori quotidie deſiderio dimittendæ dignitatis laborare ſignificat; ſiquidem moleſtia, & ſollicitudo in dies creſcere videbatur, ita ut tæderet illum etiam vivere, nec aliam omnino, niſi de vicina morte conſolationem capiebat. At Deus, qui ad eum honorem, publico Eccleſiæ bono, Cæſarem evocaverat, Anto-

Antonium in hanc mentem impulit, illum ut moneret, nequaquam rejiciendam eſſe eam dignitatem, quam & ſola Pontificis voluntate atque auctoritate compulſus acceperat, & in qua toleranda ingentem meritorum cumulum ſibi comparare poterat: quod ſanè conſilium à Cardinali Tauruſio pariter cum accepiſſet, Cardinalatum quidem, uti jam in animum induxerat, non repudiavit, verum tamen quam retinere dignitatem cogebatur, eam deinde tanquam domeſticum inimicum ſemper habuit, cujus ne aſpectum quidem, aut umbram ferre poterat; quamobrem neque privatum ſacellum, neque cubiculum, neque aliam ædium partem, præter communem omnium Cardinalium conſuetudinem, purpureis veſtibus, veliſque ornari unquam permiſit. Quadam die cum illi ſanguis flueret è naribus, & qui tum forte aderat Medicus diceret, medicæ artis peritos ſuper hac re illud præſcribere, ne quis, dum flueret ſanguis, rubras veſtes haberet, aut aſpiceret, eò majori alacritate purpuram ſibi detraxit, ac prope diſcerpſit. Alia die cum graviter ægrotaret, & Medicus itidem ad epithemata, & fomenta quædam facienda panni purpurei fruſtum quæreret, repente Cæſar arreptum è capite biretum, ut vocant, in fruſta diſcindit: adeo ille purpuram non faſtidiebat ſolùm, ſed etiam vehementer averſabatur. Denique compertum eſt apud omnes, eum ſemel, iterum, ac tertiò cum Clemente Pontifice egiſſe, atque oraſſe, ut quam olim ab ipſo initio Cardinalatus abdicationem

tionem meditatus fuerat, benigne tandem admitteret, ſeque tanto onere liberaret. At Pontifex audire illum noluit, ne ſcilicet hæreticis daretur occaſio oblatrandi, Cardinalatus dignitatem cum ſanctitate morum ſtare non poſſe. Igitur dies noctesque miſeram ſortem ſuam deplorabat, & paucis ante menſibus, quàm ex hac vita diſcederet, cum Jacobum Abbatem Creſcentium, virum ſibi & amore, & virtute conjunctiſſimum, familiariter alloqueretur; rogabat, qua demum ratione voti ſui compos fieri poſſet, ut ne ea dignitate implicitus vitam finiret, cui ſtatim Jacobus belle, & feſtive reſpondit: *Enitendum eſt tibi, ut Pontifex fias;* at ille graviter ſuſpirans ait: *Ego verò non iſtuc quæro, ſed ad priſtinum ſtatum redire cupio: quandoquidem ex ea die, qua è ſinu Congregationis meæ abſtractus ſum, ne horulæ quidem ſpatio quieſcere licuit: nunc denique illud unum me conſolatur, quòd propediem ad Vallicellam rediturus ſum, & in ea ipſa cellula, in qua diu vixi, vitæ finem impoſiturus.* Alia multa habemus, quæ illius animum ab ea dignitate retinenda alieniſſimum oſtendunt; ſed ne modum in ſcribendo excedamus, hæc in præſentia retuliſſe ſufficiat.

CAP. VIII.

A Pontificatu appetendo quàm fuerit alienus.

QUamquam autem ex iis, quæ hactenus diximus, facile unusquisque intelligere poteſt,

poteſt, quàm longe Cæſaris animus ab appetendo Pontificatu abeſſet, tum quia ab honoribus, ac dignitatibus ſemper abhorruit, tum etiam quia ex ea die, qua ad Cardinalatum promotus eſt, Deo ſuperisque omnibus voto promiſit, nihil unquam ſeſe admiſſurum, quod aditum ſibi ad Pontificatum quoquo pacto aperire poſſet; tamen quoniam res maximum momentum habere videtur ad ejus virtutem demonſtrandam, idcirco ad ea, quæ diximus, aliqua ſpeciatim adjungere decrevimus, ut ne minima quidem ſuſpicionis umbra de hac re cujusquam in animo relinquatur. Igitur illud in primis Cæſaris mentem egregiam, excelſam, & omnia humana deſpicientem maxime declarat, quòd nulla habita ratione rerum ſuarum, ſolo veritatis ſtudio, & zelo tuendæ Eccleſiaſticæ libertatis adductus, de Sicula Monarchia tractationem inſtituit, & illam quidem numeris omnibus abſolutam, quam etiam judiciali ſchemate (prout res poſtulabat) proſecutus eſt: adeo ille Regum & Principum gratiam non affectabat. Porrò ubi primum ad ſcribendum animum appulit, & calamum ſumpſit, ſtatim ei in mentem venit, atque optime intellexit, quale quantumque odium ex ea ſcriptione eſſet reportaturus, nec idcirco tamen deſtitit ab incœpto, ſed omni humana ratione ſubmota ob eam maxime cauſam libenti animo ad ſcribendum acceſſit, quòd eo pacto aditum ſibi ad ſupremam dignitatem intercluſum iri intelligeret: quemadmodum ipſemet cuidam ex noſtris, data occaſione, li-

bere profeſſus eſt, atque Antonio Talpæ per litteras aperte ſignificavit; ad quem poſt editam hanc tractationem hæc ſcribit: *Quod attinet ad meam de Monarchia Siciliæ ſcriptionem, ſcito olim à Pio V. Pontifice Cardinalem Alexandrinum ea de cauſa in Hiſpaniam Legatum, dein Gregorium XIII. per Nuncium Facchinettum (fuit is poſtea Innocentius IX.) idipſum pertractaſſe, nec tamen effici quicquam potuit; ſiquidem Rex verba dare, & rem in longum ducere conſuevit; quæ quidem omnia diligenter ſcriptis mandata penes me ſunt; itaque præter ea, quæ ego nuper ſcripſi, multa ante ſcripta fuerant, & in Hiſpaniam transmiſſa, ſed nullo fructu; nunc verò quoniam de hac re ſcribere neceſſe habui, operæpretium facturum me credidi, ſi ad eam pertranctandam omne ſtudium, artemque conferrem, & aculeatum quoddam dicendi genus adhiberem, quod nimirum S. R. E. Cardinalem deceat, cujus ea ſunt partes, utne timidè, & (ut dicitur) intra dentes loquatur; quamquam judicium tuum & voluntatem ſecutus, quædam immutavi, ut Regiæ Majeſtati debitus honor ac reverentia usquequaque ſervetur. Scito itidem, Pontificem ipſum accurate ſcriptionem hanc perlegiſſe, & nonnihil mitigatam typis mandandam exiſtimaſſe, quod idem Cardinales aliquot cenſuerunt. Ego verò id libentiſſime facio, eo maxime nomine, quòd hanc rem haud mediocrem utilitatem mihi allaturam eſſe confidam, nimirum ad humilitatem*

tem ſervandam; quandoquidem Hiſpanis ea præbetur occaſio, ut in ſolemnibus comitiis, (ſiquidem eò perventum fuerit) adverſos, atque infenſos mihi ſeſe oſtendant, quæ res non parum momenti habet apud me: ſed hæc tecum habe: porrò iſtiusmodi ſcriptionem idcirco ad te miſi, ut ex te intelligerem, quam in partem in Regno Neapolitano accipienda videretur, non ut ab ea promulganda abſtinerem, quandoquidem volente ac jubente Pontifice id fit. Hæc ille. At quoniam de hac ſcriptione incidit mentio, alienum non erit aliqua hoc loco referre, quæ ea potiſſimum occaſione Cæſari acciderunt. Primùm enim Cardinalis quidam inprimis nobilis ac potens, quòd partem oppoſitam plus æquo tueretur, ſcripto ejusmodi offenſus, librum ex adverſo ſcripſit, atque vulgavit: quem tamen ipſe haud facti pœnitens, ſed in ſententia fortiter perſeverans, luculenta apologia ſtatim confutavit, quam quidem cum in Tuſculanum ſeceſſiſſet, libris omnibus deſtitutus deproperavit. Deinde Clemente Pontifice defuncto, cum Cardinales omnes quadam die (ut mos eſt) in unum conveniſſent, lecta eſt epiſtola, quam à Prorege Siciliæ ad Sacrum Purpuratorum Collegium transmiſſam dicebant, revera tamen fictam, & commentitiam eſſe deprehenſum fuit; ubi multæ adverſus Baronium querelæ, quòd ſcilicet contra Hiſpaniæ Regem vehementius quàm par erat inveheretur: quòd minus dignos viro Eccleſiaſtico ſeveritatis aculeos in optimos Principes emitteret:

teret: quòd demum quæcumque adverſus Siculam Monarchiam afferebat monumenta, non aliunde, quàm ex Gallorum manibus accepiſſet. Hic verò Cæſar (quòd iſtiusmodi calumniæ non in ſe ſolum, ſed etiam in totum Ordinem, atque adeo in ipſum Pontificem referri videbantur, ſurgit, atque ex tempore præclaram apologiam orditur ab illis verbis pſalmi: *Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os doloſi ſuper me apertum eſt:* affirmat, ſeſe, niſi ſemel, atque iterum jubente Petro (hoc enim nomine Pontificem intelligebat) ad ſcribendum non acceſſiſſe; quæcumque afferebat, ea omnia ex Vaticana Bibliotheca deſumpta eſſe, neque ullo pacto ex Gallia transmitti potuiſſe, quippe quæ iſtiusmodi monumenta non haberet; ad hæc, omnia Petri arbitrio, & cenſuræ fuiſſe ſubjecta, nec niſi ab eodem Petro lecta, atque relecta, mox etiam à tribus Cardinalibus ad id delectis diligenter diſcuſſa in publicum prodiiſſe; denique ſe non tam in Regem, quàm pro Rege locutum eſſe, nec alium in ſcribendo ſtilum adhibuiſſe, quàm quem res poſtulabat. Multa porro in hanc ſententiam cum dixiſſet, perorationis loco illud adjecit: *Dies mali ſunt, dies mali ſunt, dies mali ſunt.* Quare plurimi Patrum animo commoti Cæſaris conſtantiam juxta atque eloquentiam admirabantur vehementer, & falsò ab æmulis inſimulari virum optimum, atque Eccleſiaſticæ immunitatis propugnatorem acerrimum conclamabant: itaque ſtatim diligenter inquiritur, verane an fictitia

eſſet

eſſet iſtiusmodi epiſtola, & quis eam detuliſſet: quoniam autem res vacillare, & claudicare ſatis aperte videbatur, futiles & commentitiæ querelæ facili negòtio rejectæ ſunt. Nunc verò videamus, quemadmodum ille ſe geſſerit in publicis Eccleſiæ comitiis, ubi quò periculo propior, hòc ad fugiendum cautior, atque expeditior viſus eſt: vixdum enim Clemens Pontifex è vita migraverat, cum per Urbèm totam fama percrebuit, Baronium certiſſime Pontificem renunciandum. Nec verò levis duntaxat populi ſermone res nitebatur, ſed magno tum Cardinalium, tum etiam Chriſtianorum Principum conſenſu: quod cum videret Petrus Aldobrandinus, quem penes arbitrium eligendi Pontificis potiſſimùm videbatur, Cæſari libere dixit, ſtatuiſſe ſe, è ſuis, ut vocant, creaturis aliquam ad Summum Pontificatum extollere; quamobrem *Unanimes omnes* (inquit) *in eo conſilio perſtemus*; quòd ſi id minus ex ſententia ſuccederet, Alexandrum Medicem, Cardinalem optimum, ad eam dignitatem evehere ſeſe in animo habere; hæc ubi audivit ille (quippe in hac re ſilentium valde ſuſpectum habebat, ea enim ratione viam ſibi ad Pontificatum aperire videbatur) ſtatim Paulum Teggium virum ſibi in primis carum accerſit, & ad Cardinalem Sfortiam mittit, quicum libere omnia communicet, moneatque, ut in ſententia permaneat, ſiquidem haud dubie futurum, ut Cardinalis Medices (quò ipſemet Sfortia remis, veliſque contendebat) ad Pontificatus apicem evehe-

retur; quemadmodum poſtea ſucceſſit, Cæſare ipſo fortiter adnitente: cum enim jam comitia agerentur, atque Aldobrandinus ad eam electionem lento gradu procedere videretur, multis illum rationibus extimulavit, & quæ paulo ante de tanto viro ſecum ediſſeruerát in memoriam reduxit; denique nihil obſtare, quò minus Cardinalem digniſſimum, atque in rebus agendis prudentiſſimum ad Apoſtolicam ſedem efferret. Quibus permotus Aldobrandinus eadem ipſa hora animum in ea ſententia obfirmavit, atque ita Alexander Pontifex renunciatus eſt, & Leo XI. nuncupatus. Porro in ipſis comitiis ita ſe geſſit, ut à privatis congreſſibus longiſſime ſe abſtineret, & qui ultro ſuffragium & patrocinium ſuum offerrent, eos averſaretur, atque repelleret; quin etiam ut eorundem animos ab ejusmodi conſilio averteret, de vivaci majorum ſuorum ſenectute ſermonem inferre conſueverat: minari præterea graviter, teſtarique ſingulis, ſi ſe eligerent, fore ut deinde facti eos pœniteret, cum nimiam imperii ſui ſeveritatem experirentur. Quamobrem Franciſcus Cardinalis de Yoyeuſa ad Henricum IV. Galliæ Regem ſcribens, deque comitiis, quibus denique electus eſt Pontifex Paulus hujus nominis Quintus, ſigillatim pertractans, aperte teſtatur, ſeſe nunquam auſum eſſe cum Cardinali Baronio agere de Pontificatu, ad quem plurimorum votis jam deſtinabatur, veritum ejus offenſionem; tantum aberat, ut ille eam dignitatem affectaret. Ad hæc cum videret

multo-

multorum ſtudia, & ſuffragia in ſe converti, adeo ut quadam die duo & triginta Cardinales ad eum eligendum conſenſerint, contrariæ factionis anteſignanos ſtatim adivit, eisque ſecretò ſignificavit, nihil ſe carius, nihilque antiquius habere, quàm ut in ea re adverſarios pateretur; quamobrem conſtanter agerent, & pro certo crederent, quicumque ipſius electioni obſiſterent, iis ſe tanquam pro ſingulari beneficio gratias immortales habiturum: interim Deum enixe rogabat, ut imminentem tempeſtatem à ſe depelleret, dumque oraret, tantam à Deo ſupremi luminis claritatem accepit, ut non modò Pontificatum, ſed etiam omnia mundi regna, atque imperia uno obolo minus arbitraretur: alium etiam quendam ejusdem factionis, qui ſe illi infenſum & inimicum palam oſtentabat, exemplo David lapidantem Semei fortiter ſuſtinentis, benigne excuſabat, & ad Deum omnia referebat: præterea ſocios & amicos omnes rogare, obſecrare, ne tam benigne in ſe ſuffragia quotidie conferrent. Denique vel illud indicio eſſe poteſt, quantum à Pontificatu appetendo alienum ſeſe præſtiterit, quòd ingreſſurus Conclave ad ſacra comitia celebranda, delegit, ſecumque duxit homines rudes, & ad ejusmodi negotia pertractanda prorſus inertes. Unum exciderat, quòd pridie quàm Conclave ingrederetur, Cardinalis quidam magnæ nobilitatis, atque auctoritatis ad eum miſit, qui ſuo nomine certum illi Pontificatum denuntiaret; cui Cæſar: *Ego verò (inquit) vehementer*

admiror, hæc tibi illum ad me perferenda dediſſe: ego enim Pontificatum nolo, quippe qui nullus homo ſum, rerumque ignarus, & domui meæ præeſſe neſcio; itaque hæc ad eum referes; de hac re ne laboret quicquam; ſin autem, illi graviter ſuccenſebo: aliorum animos (ſi me amat) à me potius avertat, & ut ne Pontifex fiam, totis viribus obnitatur. Hoc ſi faxit, polliceor, illum toto pectore me amplexurum; ac pro ejus ſalute æternùm Deo vota facturum. At ille, proximam Crucifixi imaginem oculis ac manu deſignans, ait: *Quid ſi hoc voluerit Deus, atque Eccleſiam ſuam tibi jam deſponderit, ac deſtinaverit?* cui Cæſar: *Ego verò eo caſu*, inquit, *ad ipſum me converterem, & libere dicerem; mi Domine Eccleſiam tuam, obſecro, tu ipſe regito, & ſervulo tuo tantum onus ne imponito:* adjecit præterea, non continuò ſi hæc ſciret, manus ſe daturum fuiſſe, ſed omni ope ac diligentia elaboraturum, ut eam dignitatem declinaret. Igitur ſolutis comitiis, ubi ſe periculo ereptum ſenſit ac liberum, gaudio triumphans in cubiculum ſtatim ſe recepit, & ad cœlum oculos manusque tendens: *Gratias tibi* (inquit) *maximas ago, Virgo Beatiſſima, quæ mihi dignitatem hanc dari noluiſti, ne reciperem mercedem meam invita mea.* Cumque deinde Cardinalis quidam ſupervenisſet, diceretque, ferendum eſſe patienter, quòd Cardinales aliquot promovere eum ad Pontificatum noluiſſent: *Hæc* (ait digito atque oculis Deiparæ imaginem indicans) *hæc*

mihi

mihi verum ſummumque Pontificatum demum largitura eſt. Itaque è Vaticano domum revertitur, tanta cum lætitia, atque animi exultatione, ut ſe vix capere poſſet; quamobrem ad Antonium Talpam hæc ſcribit: *Legi litteras tuas, quibus felices mihi feſtos hoſce dies comprecaris, quos ego viciſſim tibi, cæterisque feliciſſimos exopto, & charitatis atque concordiæ pleniſſimos. Plurimas autem gratias omnibus debeo, quòd me apud Deum precibus juverint his turbulentis temporibus, quibus præſentiſſimum divinæ gratiæ auxilium expertus ſum, id contemnens, fugiens, atque abhorrens, quod Mundus ſummam eſtimat felicitatem. Deo honor & gloria, neque enim meis viribus, ſed unius Dei munere hoc factum eſſe intelligo: ſi narrare vellem ſingula, multæ paginæ implendæ eſſent; ſed tempus non ſuppetit, &, ut verum fatear, religio eſt mihi ea ſcribere; valde enim periculoſa res eſt de ſe ipſo loqui, quamvis omnia Deo accepta referantur: ſiquando unquam coram inter nos loqui contigerit, fallendi temporis gratia, hæc tibi fortaſſe narrabo; nunc verò nihil aliud ſcripſerim, quàm ut pro me Deo gratias agas immortales. Quod ſpectat ad novum Sanctum Paſtorem, de hoc libere gloriabor in Domino bonorum omnium auctore, quòd cum ante comitia de me provehendo ferventer ageretur, ego quaſi per cuniculos agere cœpi pro Cardinali Florentiæ, ut à me omnium animos averterem, ea via negotium dirigens, per quam deinde ad finem*

ſinem perventum eſt; placuitque Domino, ut ego ipſe qui cœperam, ipſe perficerem, atque Aldobrandinum hærentem adhuc valde, ac titubantem confirmarem; qui Deo ita volente, eadem ipſa hora decrevit, & ſic tota res finem habuit. Hæc nunc breviter ad te ſcribere volui. Deo gratias agamus, ſiquidem meo, & aliorum judicio ex toto noſtro Collegio unus hic omnium optimus eſt habitus, cui multæ inſunt partes, quæ haud ita facile in aliis reperiebantur. Gloria, & honor Deo, qui vos ſemper in omnibus protegat, atque adjuvet. At verò ex tot periculis, velut ex alto nuper emerſus, cum iiſdem fluctibus iterum luctari cogitur: nondum enim elapſo menſe, Leo Pontifex vita fungitur, quamobrem de novis comitiis cogitandum fuit, atque haud diſſimili ratione certandum. Verùm antequam Conclave ingrederetur, quemadmodum ipſemet poſtea, data occaſione, candide narravit Franciſco Zazzaræ noſtræ Congregationis homini, quem ob ſingularem virtutem moreſque ſuaviſſimos præcipue diligebat, & quocum familiariter & libere multa communicabat, cum ardentiſſimis Deum precibus oraret, ut eum è tanto periculo iterum ſalvum ac liberum eſſe vellet, divino quodam lumine illuſtratus, & ſub diverſis rerum imaginibus non ſemel admonitus eſt, ut in propoſito firmiter permaneret, & maximam omnium dignitatem maxime fugeret; quippe quæ ſaluti ſuæ minus conſentanea eſſe videtur. Modò igitur per anguſtiſſimum pontem ipſe ſibi

ſibi tranſire viſus eſt, ſub quo præceps valde & lubricus locus deſpiciebatur: modò ad altiſſimi montis verticem invitus trahi, & mox indidem præceps dari. Hæc atque alia ejusmodi veluti præſagia ſeſe dormienti per noctem offerebant, quæ timorem haud mediocrem poſſent incutere, nocte quadam deduci ſibi videbatur per amœniſſimum collem mira florum varietate vernantem, cui latiſſimum pratum undique ſubjacebat: cumque loci amœnitate magnopere oblectaretur, ecce tibi repente rapidus fluvius egreditur, atque in pratum irrumpens primùm quidem collis radices alluere, deinde confluentibus in eum magno impetu torrentibus intumeſcere, & ad ſummum collis faſtigium ſeſe extollere, ita ut jam jam pedes ipſius propemodum tangeret: quamobrem incredibili timore perculſus, ne ſcilicet violento aquarum impetu ſtatim abriperetur, omnia oculis luſtrabat, ſiquid forte inveniret, ad quod adhæreſceret, & cum nihil omnino reperiret, conturbari cœpit, & contremiſcere, atque inter hæc ſomnus abrumpitur. Igitur ex hujusmodi viſis apertè intellexit, Pontificatus dignitatem, tanquam rem curæ, ac periculi plenam, ſibi longiſſime fugiendam eſſe: in qua quidem contemnenda nihil magnum ſe præſtare dicebat, neque enim pluris ejusmodi honorem ſe facere affirmabat, quàm pomum aliquod vile ac putre: Hinc porro factum eſt, ut cum jam de novi Pontificis electione ageretur, & à Principibus, iisdemque amiciſſimis viris etiam atque etiam

roga-

rogaretur, ut ex iis, quæ ſcripſerat de Sicula Monarchia nonnihil immutaret; quòd nimirum ea ratione quæcumque illi ad Pontificatum obtinendum obſtabant, tolli omnino videbantur; nunquam adduci potuit, ut eorum precibus, rationibusque acquieſceret; ſed conſtanter negavit, ſe quicquam unquam admiſſurum, quod viam ſibi ad Pontificatum ſternere poſſet. Cum autem in Conclave jam ventum eſſet, multorumque ſuffragio Pontificem ſe deſignari videret, imminentis periculi timore perterritus, fuga præſidium quærendum exiſtimavit: quam cum ab amicis omnibus vetitam ſibi, atque intercluſam vidit, rogare Deum, atque obſecrare diu noctuque, ut ab humeris ſuis graviſſimum hoc pondus benignus averteret, & in alium corporis atque animi viribus præſtantiorem opportune transferret. Interea verò Petrus Aldobrandinus, aliique plurimi Cardinalium de certi cujusdam electione deliberant, rem procul dubio ad exitum mox perducturi, ni Cæſar obſiſtat, qui cum hominis ingenium jamdiu perſpectum haberet, & Apoſtolicæ Cathedræ minus aptum exiſtimaret certis de cauſis, non illis quidem graviſſimis, quæ tamen viro ſevero ſanctiſſimoque haud leves videbantur, quamquam omnes jam ad illum adorandum concurrerent, oppoſuit ſeſe unum ex adverſo; accerſitus enim ab Aldobrandino, & ad novum Pontificem adorandum ſæpius invitatus, accedere noluit; denique iterum evocatus, cum in ſummo jam diſcrimine res eſſet, poſitis genibus

oravit,

oravit, & S. Gregorio Thaumaturgo negotium calidiſſimis precibus commendavit, atque: *O Sancte* (inquit) *Gregori, o patrator miraculorum, nunc virtutem tuam oſtendito, mihique tantum roboris atque conſtantiæ infundito, ut contradicere ac reſiſtere fortiter poſſim, electionemque hujusmodi omnino infringere.* His dictis cubiculo egreditur, & cum in Cardinales aliquot incidiſſet, rogareturque ab iis, cur adeo tardus atque invitus accederet: *Idcirco* (inquit) *omnium ultimus accedo, ut ſcribantur hæc in generatione altera, atque in Annalibus narrare poſſim.* Quibus auditis Cardinalis Montaltus ad cæteros Cardinales ſe convertens exclamat, aitque: *Quin virum hunc ſanctum nunc pro Pontifice adoramus unanimes: Agite, quæſo, hunc omnes eligamus.* His dictis interceptæ atque inverſæ ſunt Cardinalium mentes, multique eorum, qui modò pro Pontifice alterum illum expetebant, ſtatim ad Baronium ſe convertunt; qua re diviſis Cardinalium ſtudiis electio illa penitus evanuit. In quo quidem mirari licet Cæſaris virtutem, atque conſtantiam ſingularem, quippe qui nulla habita ratione rerum ſuarum, una dumtaxat Eccleſiæ utilitate ſibi propoſita, nec apud futurum Pontificem, nec apud cæteros Cardinales, qui ei favebant, offendere quicquam penſi habebat: Itaque poſt multam diſceptationem, ubi tandem ex inexſpectato repente Pontifex renunciatus eſt Cardinalis Burgheſius, cui Paulo Quinto nomen eſt inditum, tantam cœpit

animo

animo lætitiam, quantam ipſemet in fine duodecimi Annalium tomi poſteris omnibus teſtatam reliquit, ait enim: *Abſolutus eſt præſens tomus, cum poſt menſem Pontifex Romanus creatus eſt Paulus, cui ipſe dicandus pro tanto munere Deo immortali perennes gratiarum contineat actiones, quæ & acceſſionem accipiant tanquam ex inundante torrente majorem, quòd in his à Deo ingentia valde ſim beneficia conſecutus, ereptus è ſummis periculis imminentibus; nam è profundo maris abyſſo horribili tempeſtate jactati, cum jam incidiſſemus in dithalaſſum, ipſa adhuc naufraga ſpe, Dei ope ad optatum littus una cum Paulo in ſalutem Urbis & Orbis evecto, ſalvi tandem emerſimus; quamobrem partus hic ipſe noſter præſens Annalium tomus, qui ob multiplices parientis ærumnas penè interitu pereuntis, Benoni, filius doloris mei fuerat nuncupandus, ſubita rerum mutatione in contrarium facta, mutato quoque nomine, ſicut & rebus, erit Benjamin, dexteræ filius, nominandus, Paulo noſtro jam in dextera collato.* Quis loquetur potentias Domini? auditas faciet omnes laudes ejus? mirabiles vidimus elationes maris, mirabilis & apparuit in altis Dominus: *Qualis tunc rerum facies? quàm tetra, horrida, & formidabilis? cum & præter tumentes fluctus illos, adhuc ex improviſo tam vehementi eſt concuſſa Eccleſia terræ motu, atque terrifico ſimul tonitru excuſſo fulmine perturbatæ, & interceptæ, atque inverſæ ſunt mentes hominum, ac pariter actio-*

actiones? qui tunc æſtus mei, cum adeo violentis, licet amicis flatibus abreptus ferrer in ſyrtes, è quibus haud facilis eſſet emergendi facultas? Laboravi clamans, raucæ *re ipſa* factæ ſunt fauces meæ, *exclamans ad Omnipotentem Davidicum illud:* Mitte manum tuam de alto, libera me de aquis multis. *Quærebam anxius, ſi quò modo, ut Jonas, dedens me fluctibus honeſta jactura mei ſolius poſſem cæteris periclitantibus eſſe ſalus; ſed judicio ſapientum fratrum, qui aderant, damnoſum exiſtimatum eſt hujuſmodi conſilium, eò quod non ego, ſicut ille fugerem à facie Domini, ſed potius pro Domino ſtarem, atque perſiſterem pro domo Iſrael, utcumque debiles vires ferrent, murus oppoſitus: firmiter iiſdem aſſeverantibus, loco non cedendum, ſed firmiſſime ad finem usque perſtandum infractum, immobilem, atque conſtantem; ſic igitur fratrum ſententia intercluſus, cunctiſque evadendi remediis deſtitutus, tædio vitæ gravatus ſupra modum, ultra vires, in illa ærumnoſa cum Jeremia erupi ſæpe lamenta:* Væ mihi, mater mea, quare me genuiſti virum rixæ, virum diſcordiæ in univerſa terra? *Cum verò his tenerer vallatus anguſtiis, & à Deo tantùm, qui eſt ſolus Omnipotens, præſtolarer auxilium; ecce ſtatim ex inſperato, cataſtrophe facta eſt rerum repentina, ſicut & admiranda mutatio; Excitatus namque tanquam dormiens Dominus clamore ſuorum, qui laborantes erant in remigando, feſtinus exurgens* imperavit ventis,

tis, & mari, & facta eſt tranquillitas magna, *atque dicto citius miro conſenſu omnium ecce provehitur Paulus tanquam è maris ereptus tempeſtate ſalvus in Cathedram Petri, cui unà cum univerſa Eccleſia Catholica, feliciter acclamamus* Paulo Papæ V. à Deo electo ſalus & vita. Hæc ille, qua par erat modeſtia, de ſe loquens, atque incredibilem animi lætitiam præ ſe ferens, ubi ſe è tantis periculis divinitus ereptum videbat. Hinc eſt, quòd ſolutis comitiis domum reverſus, cum domeſticos omnes, atque amicorum plurimos conquerentes audiret, quòd præter communem omnium expectationem ad ſupremam dignitatem non eſſet elatus, mirari ſe dicebat, & quidem vehementer, amicos ea de re dolere atque triſtari, in qua & ſibi maxime gratulari, & Deo immortales gratias agere deberent. Porro ad eos, qui religionem illi propterea injicerent, ſeſe identidem excuſans affirmabat, numquam ſibi religioni fuiſſe, quò minus omnem lapidem moveret, ut viam ſibi ad Pontificatum intercluderet; ſiquidem exploratiſſimum habebat, ſi ſecus Deus voluiſſet, nequicquam ſeſe omnia tentaturum: id quod Heliæ exemplo confirmare ſolebat, hic enim quæ divinitus inflammanda erat victima, eam ſemel, iterum, ac tertiò aqua perfundi juſſit: *Cecidit tamen ignis Domini, & voravit holocauſtum, & ligna, & lapides, pulverem quoque, & aquam, quæ erat in aquæ ductu lambens;* itaque *Spiritus* (inquiebat) *ubi vult ſpirat, & cor Regis in manu Domini;* hoc ſe recenti

recenti experimento didiciſſe, quos enim in ſuperioribus comitiis fautores habuerat, eoſdem paucis interjectis diebus adverſarios habuiſſe, contra verò quos adverſarios antea, hos ipſos poſtea mutata voluntate propitios. Plura de hac re dicenda ſuppetunt, ſed ne longius evagemur, hæc nobis dixiſſe ſufficiat, ex quibus optimus quisque rerum æſtimator facile intelliget, quantum Cæſaris animus ab honoribus & dignitatibus ſemper abhorruit.

CAP. IX.

Ad Vallicellam redit, in morbum incidit, moritur.

IGitur tot tantisque perfunctus periculis, ætate ac laboribus prope confectus, & vicinam mortem præſentiens ad Vallicellam, ſuamque Congregationem redire decrevit, ut nimirum, unde primitias ſpiritus hauſerat, ibi ſpiritum Deo redderet: quoniam verò abdicato Cardinalatu priſtinum vitæ inſtitutum, (quod ſemper optavit) reſumere non licuit, ad noſtras ædes ſaltem, quàm proxime, ut accederet, curavit; daturum enim ſe operam, ajebat, ut ſibi per Pontificem liceret non modò ſolemnioribus feſtis, quod jam facere conſueverat, ſed aliis etiam diebus ſermones ad populum habere, in quibus S. Gregorii Papæ dialogos narrandos ſuſcipere cogitabat; ad hæc velle ſe quotidie in Oratorio aliorum ſermones audire, &, quantum poſſet, ad anti-

quas exercitationes redire: itaque Patres contiguas noſtræ Eccleſiæ ædes ei libentiſſime tradiderunt, quas tamen in ampliorem, & meliorem formam redigi oportuit, ut domeſticorum commoditati conſuleretur: igitur ſenex optimus quotidie opus urgebat, nihil illi longius fiebat, quàm ut ad Vallicellam ſeſe reciperet; ajebat enim: *Emori volo in manibus Patrum fratrumque meorum.* Interea dum parabantur ædes, quadam die apud nos prandere voluit, quod aliàs non raró conſueverat: accidit autem, ut ex ſacris bibliis legeretur Job caput XXIX. ubi vir ſanctiſſimus poſtquam innumera beneficia recenſuit, quæ in ſe Deus ab ipſa adoleſcentia contulerat, hæc ſubjicit: *Dicebamque, in nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies:* quibus auditis mirum eſt, quantam Cæſar animi lætitiam perceperit, atque ubi primum lectio finem habuit, ita exorſus eſt: *Equidem (patres mei dilectiſſimi) jure, ac meritò, quæ lecta ſunt, mihi vendicare poſſe videor, dum priſtinos annos meos recogito, & dies illos longe feliciſſimos.* Quibus Deus cuſtodiebat me, *nimirum intra domeſticos hos parietes degentem;* Quando ſplendebat lucerna ejus ſuper caput meum: *B. Patre Philippo illam præferente.* Et ad lumen ejus ambulabam in tenebris, ſicut fui in diebus adoleſcentiæ meæ: quando ſecretò Deus erat in tabernaculo meo, quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu meo *vos fratres mei:* Quando lavabam pedes meos butyro: *Præ abundantia videlicet cæ-*

leſtium

leſtium conſolationum, quibus in ſpirituali-bus ſtudiis, atque exercitationibus vobiſcum pariter affluebam. Et petra fundebat mihi rivos olei: *Illa ſcilicet petra, ex qua exciſi ſumus, Beatus (inquam) Pater, cujus & ex ore ſuaviſſimo præclara ſalutis documenta, & ex ſacro pectore amoris pleniſſimo fluenta charitatis hauriebamus. Tunc enimvero, ego quoque* dicebam. In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies: *Sed ab eo violenter extractus, & quaſi columba ex arca emiſſus, ac turbulentis ſæculi fluctibus expoſitus, cum non invenerim, ubi requieſcat pes meus, in arcam ad vos reverti ſemper optavi, atque extremo hoc vitæ tempore, ut-cummaxime, exopto: nimirum, ut in hac mea Congregatione tanquam in nidulo meo mo-riar. Quapropter oro, obteſtorque vos, Pa-tres cariſſimi, ut me tot procellis ac tempe-ſtatibus diu jactatum, ſed Deo gubernante ex naufragio ereptum, &, fracta licet rate, denique ad portum appulſum, eo amore ſuſci-piatis, quo licet immeritum, atque indignum ad hanc usque diem proſecuti eſtis.* Qua re commotis Patrum animis incredibile eſt, quàm dulces amoris affectus erga ſe excita-verit, adeò ut verba etiam ipſa ferè omnes memoria alte retinuerint. Igitur cumprimum paratæ ſunt ædes, continuò in eas ſumma cum animi alacritate immigravit, atque ad anti-quam cellulam ſuam iiſdem ædibus incluſam, quam ampliſſimis Regum palatiis longe mul-tumque præferebat. Hic verò quotidie unum

ex noſtris tàm presbyteris, quàm laicis ex ordine ad prandium ad ſe vocabat, ut nimirum amantiſſimus Pater fratrum ac filiorum ſuorum conſortio aſſidue frueretur. At Deus illi longè præſtantiores ædes, longèque chariores contubernales paraverat, quando eum ex laborioſa atque ærumnoſa hac vita ad ſempiternam ac beatam illam rèquiem transferre decreverat; itaque gravem ei morbum immiſit, qui ad æternam ſalutem felicem exitum aperiret. Jamdiu erat, quòd ille graviſſimum ciborum omnium faſtidium patiebatur, nunc autem eò devenerat, ut nihil niſi liquatum acciperet, idque ſtomacho renuente, ac repellente; qua re corporis vires quotidie magis magisque extenuari, & ſenſim deficere. Sed cum langueret corpore, animo tamen vigebat, & quò carne infirmior, hoc ſpiritu promptior apparebat; etenim ſepoſitis omnibus tum negotiorum curis, tum etiam ſtudiorum, in rerum divinarum meditatione totus erat; relictisque temporalibus, æterna cogitabat: quamobrem futurarum rerum admiratione ſuſpenſus extra ſe rapi videbatur, atque identidem exclamabat: *O æternitatem, ò æternitatem!* Interea fama de ejus ægritudine periculoſa non modò Urbem repleverat, ſed ad exteras etiam nationes pervenerat, & quidem tanto cum omnium dolore, ut litteræ, quæ hoc tempore undique mittebantur, non tam atramento exaratæ, quàm fluentibus lacrimis conſcriptæ eſſe viderentur. Ingraveſcente autem in dies morbo, medicorum conſilium fuit, ut in

in Tuſculanum ſe reciperet, cœlo liberiore & ſalubriore fruiturus; hoc audito Cæſar Auguſtinum Mannum noſtræ Congregationis hominem, Philippi in ſpiritu filium, dignumque Magiſtro diſcipulum, quo ipſe per id tempus ad ſacras confeſſiones utebatur, accerſiri jubet, eique Medicorum ſententiam refert, aitque: *Equidem ſatis ſcio, hanc cæli mutationem nihil mihi profuturam, quippe jam proximam mortem pulſare fores ſentio; tamen quia ita medici jubent, parendum eſt. Unum rogo, ut te mihi comitem adjungere velis, & ſi forte mors advenerit, abeunti auxilium feras.* Annuit libenter Auguſtinus ejus voluntati, atque in Tuſculanum proficiſcentem, una cum Pompejo Paterio, aliiſque familiaribus proſequitur. Hic verò Cæſar de animæ potius quàm de corporis ſalute ſollicitus, frequentes de rebus divinis miſcere ſermones, peccatorum veniam ſuſpiriis ingentibus expoſcere, mortis occurſum fortiter præſtolari; certus nimirum, quòd *velox eſſet depoſitio tabernaculi ſui, ſecundùm quod Dominus noſter ſignificaverat ei.* Id quod quemadmodum acciderit, ipſemet duobus ex noſtris, videlicet Angelo Salutio viro plane integerrimo, eidemque Auguſtino Manno, quos unice diligebat, data occaſione, narravit: huic enim ſciſcitanti, quidnam eſſet, quòd in ſacris bibliis, & in aliis etiam libris ac paginis grandioribus characteribus depinxiſſet numerum hunc LXIX. *Cum eſſem* (inquit) *olim in Congregatione, & in eo ipſo cubiculo; in quod nu-*

per Dei beneficio remigravi, in lectulo graviter adeo decumberem, ut brevi me moriturum putarem, nocte quadam in ſomnis videre mihi viſus ſum in adverſo pariete iſtiúsmodi numerum nigris characteribus delineatum; quamobrem ſomno experrectus, & rei novitate commotus mecum ipſe cogitare cœpi, quidnam hæc viſio portenderet, neque aliud unquam animo occurrit, quàm ut exiſtimarem, annos vitæ meæ hoc numero deſignari; in qua quidem cogitatione cum aliquandiu perſtitiſſem, denique ab ea animum avertere ſtudui, atque iterum ſomnum cœpi: ecce autem rurſus in eodem loco eundem numerum aſpicio grandioribus characteribus, non illis quidem nigris, ſed candidis, tanquam ex ſolido gypſo efformatum. Evigilans itaque & mecum reputans, quid hoc eſſet, quod iterum ſeſe mihi offerebat, id unum rediit in mentem, ut crederem, hanc eſſe annorum meorum periodum: nec tamen huic viſo certam fidem habere volui, veritus diaboli fraudes, non raró hominibus per has ſpecies illudentis, quò ſcilicet illos nec opinantes imparatosque mors opprimat, dum longioris vitæ ſpatium ſibi promittunt: quamquam igitur hæc res ſemper animo meo hæſit, nunquam tamen id mihi perſuaſit, ut ne cogitarem, me quotidie mori poſſe: nunc veró cum ad hanc ætatem pervenerim, & corporis vires omnino deficere ſentiam, hunc planè ſupremum vitæ meæ terminum eſſe pro certo habeo. Hæc Cæſar: nec ſanè falsò; cum enim

paulo

paulo poſt ad graviſſimam valetudinem febris acceſſiſſet, brevi ad optatum vitæ finem pervenit. Interea verò cum in lectulo langueret, Deo, Beatæque Virgini Mariæ, Sanctisque Apoſtolis Petro & Paulo ſalutem animæ ſuæ ardentiſſimis precibus commendabat: cumque admoneretur à medico, ut ab aſſidua illa mortis meditatione, crebriſque ſuſpiriis temperaret, ne ſcilicet ea ratione illam accerſeret, aut acceleraret: *Quidni ego* (inquit) *de morte cogitem? numne timere me putas illam, cum qua quotidie familiariter ago, & loquor? apage ſis; haud equidem timere illam poſſum, quam ut ſororem cariſſimam diligo.* Cum itaque totus igne charitatis æſtuaret, in varios prorumpebat Chriſtianæ pietatis affectus, quorum aliquos iisdem planè verbis, quibus ille utebatur, expreſſos ab re fortaſſe non fuerit recenſere: *Miſerere* (ajebat) *Domine, miſerere mei. Numquid ego timebo Dominum Deum meum? Numquid non diligis me Domine? Benedictus ſis ſemper Domine Deus meus. Nullum eſt tempus, quo non liceat de Deo cogitare, eumque laudare. Beatus ille qui bene vivit, & ſervit Deo. Diligite Jeſum: Jeſum omnes diligite. Gratias tibi ago Domine, quia ad B. Patrem me miſiſti. Tibi gratias, tibi gratias.* Quæ quidem verba frequentiſſime repetebat: *O quàm periculoſa res eſt Cardinalatus? Servite Deo, cui ſervire magis præſtat, quàm regem eſſe: Servite Deo, alioqui nihil invenietis in manibus veſtris: O quàm*

bonum, & quâm jucundum eſt facere voluntatem Dei mei? ire cupio ad Jeſum meum. O amor, ò amor, ò amor! Jeſus amor meus! Beati qui perveniunt ad illam gloriam. Paradiſus, Paradiſus! Eja fratres! eamus in Paradiſum. Hæc atque alia ejusmodi identidem veluti jaculabatur, & quaſi ſcintillas quasdam ex incendio pectoris emittebat. Cum autem extremum vitæ ſuæ diem jam appropinquare videret: *Eamus* (inquit) *& Romæ moriamur, neque enim decet Cardinalem mori in agro, eamus: quandoquidem nihil mihi optatius eſſe poteſt, quàm ut in Congregatione mea apud Patres meos diem atque oculos claudam.* Igitur in lectica delatus, quam ab amico mutuam accepit, ad Urbem pervenit XIII. Kal. Jul. hora prima noctis, quanquam itineris moleſtia, tum propter ſummos calores, tum etiam propter lecticæ brevitatem, atque anguſtiam adeo graviter affectus, ut plane ſemimortuus videretur: itaque è lectica in lectulum deportatur, atque à noſtris, qui audito ejus adventu, ſtatim ad illum convolaverant, quibus poteſt charitatis officiis recreatur; interea dum tantiſper quieſceret, Patres ſanctiſſimum Chriſti Corpus in ſacellum cubiculo proximum deferunt, ut, ſi forte opus eſſet, ſtatim communicaret; ſub mediam autem noctem, cùm evigilaſſet, admonitus eſt, adeſſe Chriſtum Dominum, rogatusque, an illum libenter exciperet? continuò: *Ubi eſt*, inquit. *Ubi eſt? eja agite, afferte illum ad me.* Sacra deinde confeſſione

ne amplius elutus, & maxima cum animi demiſſione coram omnibus, qui aderant, petita peccatorum ſuorum venia, antequam Evchariſtiam ſumeret, ut mos erat illi, hæc ait: *Abrenuntio Satanæ, & ſatellitibus ejus, & adhæreo tibi Domine Jeſu Chriſte.* Mox cum adſtante ſibi Sacerdote Simeonis canticum alternis canere cœpit, quo finito paululum ſecum ipſe tacitus oravit, atque iterum quieti ſe tradidit; at verò ubi primùm illuxit, continuò feneſtras aperiri juſſit, & quamquam viribus deficientibus conſiſtere omnino non poterat, tamen è lectulo ſurgere, & in Sacellum ſe transferri voluit, atque intereſſe divinis myſteriis, quæ ad ultimam usque diem coram ſe ut peragerentur curavit. Nec ita multo poſt Camillum Baldinum affinem ſuum accerſiri jubet, & ſic eum alloquitur: *Ecce ego (fili mi) ingredior viam univerſæ carnis, itaque tibi relinquo, quod meus mihi pater reliquit, nempe ipſam paupertatem. Audio te nimiam litterarum ſtudiis operam dare, incumbe potius, fili, ad Chriſtianas virtutes, & ad eam præſertim, quam vocant, mortificationis; noli altum ſapere, ſed eſto humilibus conſentiens; terrenam ſubſtantiam pondus exiſtimato.* His dictis paternam illi benedictionem impertit, ac mœrentem cum lacrimis ab ſe dimittit. Convocatis deinde domeſticis omnibus optima illis recte vivendi præcepta tradit; accedente autem ad illum Angelo Salutio, qui in ejus curam ſumma charitate ac diligentia incumbebat, elata voce

clama-

clamare cœpit: *Nihil eſt plane, nihil eſt, nihil, quod in hac vita majorem mihi moleſtiam atque dolorem attulerit, quàm Cardinalatus. Notum facite hoc omni populo: cavete dæmonis inſidias, cavete: is enim dumtaxat verus honor eſt, ſervire Deo cum omni humilitate: pudet me Cardinalem fuiſſe; dignus quippe non fui, qui eſſem vel ſimplex ſacerdos. O me nequiſſimum! quærite Deum, quærite Deum.* Poſtero die cum morbi vis nihil remitteret, ſed magis magisque invaleſceret, iterum Evchariſtiæ Sacramento munitur. Inter hæc quadragenarum horarum ſupplicatio in Eccleſia noſtra à Patribus peragitur: quamobrem ingens populi concurſus factus eſt, lugentibus omnibus imminentem tanti parentis jacturam, ejusque mortem tanquam commune quoddam exitium metuentibus; at ille (Deo ita volente ad exercendam, & coronandam ſervi ſui patientiam) acrioribus quotidie doloribus cruciabatur, quippe ſtomachi orificium graviter exulceratum (ut deinde poſt ejus mortem à Medicis compertum eſt) acutiſſimos illi dolores infligebat, præſertim cum in eum cibus trajiciendus erat; ad hæc ſtomachus ipſe ex longa inedia valde attenuatus, ac prope conſumptus, nihil fere alimenti retinebat; quàmobrem quoties ei cibus ſumendus erat, toties tormentum, ac prope mortem ſubire cogebatur, nec tamen vis ulla doloris vocem illi, aut nutum exprimere unquam potuit, quo minus patientem ſeſe oſtenderet; ſiquando enim natura doloribus

ribus ſuccumberet, nullæ aliæ querimoniæ ex illius ore audiebantur, niſi, *Fratres non poſſum amplius: audite, quæſo, Cæſarem pauperculum: ſuſtinete paululum pro veſtra charitate.* Atque his ſimilia; quæ quidem aſtantium omnium, maxime autem domeſticorum ſummam admirationem excitabant. Per idem tempus, cum jam ſe deficere videret, ad Angelum Victorium Medicum præſtantiſſimum ſe convertit, & *Nihil* (inquit) *jam facto opus eſt; ſiquidem paucis hiſce diebus, qui ſuperſunt vitæ meæ, ut patiar, neceſſe eſt.* Cumque ille ſtatim ſubjeciſſet: *Ergo cibus tibi ſumendus eſt, in quo ſcilicet deglutiendo tam graviter cruciaris, at tu id reſpuis, & me conaris decipere. Equidem* (inquit) *nec quemquam ullo tempore decepi, neque nunc decipere animus eſt; ſed mihi crede, de mea ſalute jam actum eſt: quamobrem de corpore nihil ultra laborandum, ad animum cura omnis & ſollicitudo transferenda eſt: mittite qui à Summo Pontifice ſalutarem benedictionem, & peccatorum indulgentiam decedenti obtineat; nec aliud mihi à Domino quàm felicem exitum rogate.* Convertens deinde oculos ad Franciſcum Zazzaram: *Vellem* (inquit) *Franciſce, hoc mihi in ſummo beneficio à Patribus impetrares, ut me in Eccleſia Sanctorum meorum Nerei & Achillei, tanquam pauperculum aliquem ſepeliendum curarent:* ibi enim ille jampridem ſibi juxta tutelares Martyres ſepulchrum paraverat. Sed cum audiret, nunquam hoc à Patribus impetratum

tratum iri, quippe qui fratrem, atque adeo parentem ſuum dilectiſſimum à ſe longius abeſſe nulla ratione paſſuri eſſent, tandem acquievit. Interea die noctuque continuas preces ad Deum fundebat, & *lacrimis ſuis ſtratum ſuum rigabat*, omniumque orationibus ſe commendabat, tanta cum animi demiſſione & humilitate, ut presbyteros prius à ſe non dimitteret, quàm ſuper eum manus imponerent, ac benedicerent: Laicos etiam noſtræ Congregationis aqua benedicta ſeſe ut aſpergerent omnino juberet: hortanti autem ex iis cuipiam, ut bono lætoque animo eſſet, nec quicquam timeret, ſed laborum ſuorum præmia à Domino expectaret: *Næ tu* (inquit) *frater, parum ſapis. Equidem timeo, & contremiſco, nec quiſquam eſt hominum, cui timendum non ſit maxime in hac hora.* Quanquam autem timebat Cæſar, & tanquam humilis ſervus ſuis meritis diffidebat; tamen divina bonitate ac pietate confiſus, veluti optimus filius ad patrem miſericordiarum maxima cum fiducia recurrebat: atque intermortuis licet vocibus frequentiſſime clamabat: *Ubi eſt? Ubi eſt?* rogatus autem, quid quæreret: *Jeſum meum* (inquit) *Jeſum meum quæro, vellem diligere Deum meum*, ſublatisque in cœlum oculis, atque extenſis brachiis: *Ubi eſt* (inquit) *ſponſus meus? date mihi ſponſum meum, Jeſum meum.* Mox accepta in manibus Crucifixi imagine: *Quàm bonus es* (ait) *ò mi Jeſu. Cupio diſſolvi, & eſſe tecum; ò ſi poſſem, quàm libenter venirem ad te.*

te. In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum, atque id genus alia identidem repetebat. Hæc inter Flaminius Riccius per eos dies Congregationi noſtræ Præpoſitus Anxano Romam redit, atque ubi Baronium laborare in extremis comperit, ſtatim ad illum advolat, cujus adventu aſpectuque incredibile dictu eſt, quantam ille animo voluptatem perceperit: erat enim vir ſumma pietate, prudentia, cæteriſque virtutibus ornatus, iiſque nominibus Cæſari apprime carus. Quamobrem ut conceptam animo lætitiam, quibus poterat modis, exprimeret, acceptum extemplo tintinnabulum pulſare cœpit; brevique ſermone ſeſe ejus precibus commendavit. Biduo deinde antequam ex hac vita diſcederet, ex ejuſdem Flaminii manibus Sanctiſſimum Evchariſtiæ viaticum accepit, tanto cum ſpiritus ardore, ut nimia quadam lætitia geſtiret, diceretque: *Dei ſum, Dei ſum, Dei ſum*, &: *Quid melius, quam eſſe cum Deo? non ſum dignus, non ſum dignus, qui ſim cum Domino meo. Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus ejus in ore meo. Magnus Dominus, & laudabilis nimis.* Denique morti proximus, ſacro (quod optaverat) inungendus oleo infirmorum, cum illi numerus annorum ſuorum, quem olim præviderat, veniſſet in mentem: *Vere* (inquit) *jam ſexageſimus nonus annus eſt; Domine miſerere mei.* Mox ad Patres, qui de more noſtræ Congregationis aderant omnes, ſeſe convertens: *Quid mihi* (ait) *gratius, quid acceptius*

ptius eſſe poteſt, quàm ut hanc ſanctam unctionem ſuſcipiam? Orate, obſecro, pro me omnes ad Dominum, hanc enim ob cauſam ad vos reverti; veſtris apud Deum precibus juvate me. O quam bonus Iſrael Deus! *quàm bonus Deus!* ſacra deinde unctione completa: *Æternam* (inquit) *ſalutem mihi Patres fratresque omnes expoſcite, præterea nihil.* Cumque ante ſe hinc Chriſti Domini, illinc SS. Apoſtolorum Petri & Pauli imagines collocari juſſiſſet, in iis oculos mentemque defigens invictum ab oratione ſpiritum non relaxabat. Interea Patres (ut moris eſt noſtri) alii poſt alios deinceps diu noctuque morienti adſtabant, & ſacra Dominicæ paſſionis myſteria, aliasque preces, quibus eo tempore fideles juvari ſolent, legendo identidem inſinuabant, donec tandem migrationis ejus horam adveniſſe perſpectum eſt: tum verò reliqui omnes admoniti accurrunt, & numeroſa corona cingentes lectulum, abeuntem parentem optimum lacrimis uberrimis proſequuntur. Flaminius idem, quo de ſupra meminimus, ejus animam Deo Sanctisque omnibus ſolemni Eccleſiæ ritu commendare aggreditur. Quod ut videt Cæſar (ſatis namque animo vigebat, quamvis corporis ſenſus prope amiſiſſet:) *Ergo* (inquit) *ecce nunc tempus exultationis & lætitiæ. Moriamur.* His dictis, extenſis, junctisque in unum pedibus, manibus etiam ſupra pectus compoſitis in modum crucis, ad ſingulas preces, aut voce, aut nutu ſaltem reſpondere conabatur, oblatamque

que Deiparæ imaginem, ac thecam Sanctorum reliquiis plenam devotiſſime oſculabatur, denique intendens in cœlum oculos, ubi jam mentem defixam habebat, inter aſtantium preces & lacrimas placidiſſime quievit, ſabbato prid. Kal. Jul. quo die B. Paulo Apoſtolo anniverſaria commemoratione gratulamur: ut nimirum ſicut ſocius illius laborum & paſſionis fuerat, ſic eſſet & conſolationis. Defuncti corpus (quamquam ille ne id fieret, vel infimis precibus poſtulaverat) tum inſpiciendi, tum exenterandi cauſa, diſſectum eſt, mox ſacris veſtibus indutum in ſequentem diem domi ſervatum. Porro vultus ejus, quaſi adhuc viveret, ſerenus, lætusque permanſit; manus, cæteræque corporis partes candidæ, molles, ac tractabiles perinde erant, quaſi pueri. Vulgata illius morte ingens populi concurſus factus eſt, omniumque ordinum homines ad eum viſendum confluebant: hi manus, illi pedes, hi veſtes etiam deoſculantes, & amoris lacrimas profundentes. Die Dominica à prandio Patres ſolemni ritu corpus è cubiculo in Eccleſiam efferunt, Cardinales ad exequias celebrandas conveniunt, ſublatum Chriſtianæ reipublicæ grande præſidium univerſi lamentantur: multi deinde pietatis cauſa precarias coronas corpori admovere cœperunt, ſed id ne ulterius fieret, noſtrorum modeſtia vetitum eſt: quanquam effici omnino non potuit, quò minus aliqui veſtium, quibus utebatur, fruſtula, aut etiam ex capillis, atque inteſtinis ejus aliquid acciperent: quarto

to demum, poſtquam obierat, die corpus in arca plumbea, quam lignea circumdabat, incluſum in ſepulchro noſtro ad ſiniſtrum latus Aræ maximæ conditum eſt. Tertio Idus Julias Congregatio noſtra debitas illi exequias, modeſto quidem funeris apparatu, ſed ingenti pietatis affectu perſolvit; quibus interfuere Octavius Paravicinus, Franciſcus Maria Tauruſius & Hieronymus Pamphilius Cardinales, aliique Romanæ Curiæ Præſules, ac Religioſi viri frequentiſſimi: funebri autem oratione laudatus eſt à P. Michaele Angelo Buccio Romano ex noſtra Congregatione, viro juxta pio atque erudito, ſed immatura nobis morte prærepto; cujus laboribus atque induſtriæ plurimùm debere me fateor, ſiquidem ille commentariis ſuis ad ſcribendum in hac re mihi facem prætulit, & viam ſtravit. Neapoli etiam Congregatio Oratorii Cæſaris exequias celebravit, ejusque laudes coram Philippo Cardinali Spinello, ac nobiliſſima civium corona eleganter proſecutus eſt Hieronymus Binagus ejusdem Congregationis presbyter. Ad hæc Societas Jeſu in Romano Collegio eundem funebri laudatione, & carminibus cohoneſtavit. Denique Henricus IV. Galliarum Rex regias plane exequias Pariſiis celebrandas curavit, quibus & ipſe interfuit, & ſuum erga Baronium amorem atque obſervantiam præclara ſignificatione teſtatus eſt. Biennio poſt cum Franciſcus Maria Cardinalis Tauruſius, cujus de vita & moribus fortaſſe aliquando alii ſcripturi ſunt, extremum apud nos diem clau-

ſiſſet,

ſiſſet, & juxta Cæſarem fratrem ſuum longe dilectiſſimum ſepultus eſſet, ibidem Patres erecto monumento elogium hoc marmori inſcribendum curarunt, ad tantorum virorum memoriam in poſteros transmittendam.

D. O. M.
FRANCISCO MARIÆ TAVRVSIO POLITIANO
ET
CÆSARI BARONIO SORANO
EX CONGREGATIONE ORATORII
S. R. E. PRESBB. CARDINALIBVS
NE CORPORA DISJVNGERENTVR IN MORTE
QVORVM ANIMI
DIVINIS VIRTVTIBVS INSIGNES
IN VITA CONJVNCTISSIMI FVERANT
EADEM CONGREGATIO
VNVM VTRIQVE MONVMENTVM
POSVIT
TAVRVSIVS VIXIT ANNOS LXXXII.
MENSES IX. DIES XIV.
OBIIT III. IDVS JVNII MDCVIII.
BARONIVS VIXIT ANNOS LXIX.
MENSES VIII.
OBIIT PRIDIE KAL. JVLII
MDCVII.

DE VITA CÆSARIS CARDINALIS BARONII

LIBER TERTIUS.

HACTENUS Cæſaris Cardinalis Baronii vitam moresque deſcripſimus, nunc ex iiſdem quædam relegere, atque alia præterea ex ipſius factis, dictiſque colligere, & per locos exequi operæpretium duximus, quò magis ea pateant, in promptuque ſint omnibus; ac primùm de ipſius in Deum charitate dicere aggrediemur.

CAP. I.

Charitas erga Deum.

QUAMQUAM Cæſaris charitas erga Deum magna videri potuit, vel ipſo initio, quo ad ſtudium pietatis ſe contulit

tulit

tulit (cum primùm enim ad Sanctum Patrem Philippum venit, continuò rebus humanis nuntium remittere cogitavit) tamen exploratiſſimum eſt, cum annis pariter illam creviſſe, & veluti ex parvo igne magnum denique incendium excitatum eſſe. Quamobrem à Domini ſui præſentia (quod eſt fortiter amantium) fere divelli non poterat; ſive enim comederet, ſive biberet, ſive aliquid aliud faceret, de Deo rebuſque divinis ſemper cogitabat, adeo ut etiam inter ſtudendum, ſcribendumque, quamquam attento animo id faciebat, identidem ex imo pectore ſuſpiria duceret, & ſubmiſſa voce propheticum illud pronunciaret: *O Iſrael, quàm magna eſt domus Domini, & ingens locus poſſeſſionis ejus?* alias etiam breves orationes & precatiunculas ad Deum per intervalla jaculabatur hujuſmodi, ut de multis nonnullas afferamus. *Confitebor tibi in directione cordis. Portio mea Dominus, dixit anima mea, proptèrea expectabo eum. Deus cordis meì, & pars mea Deus in æternum. Ne projicias me in tempore ſenectutis. Exaltabitur ſicut unicornis cornu meum, & ſenectus mea in miſericordia uberi. Benedixiſti in juventute, benedic amplius in ſenectute. Benedic noviſſimis meis plus quàm principio. Portaſti ab utero, portaſti in juventute, portaſti in ſenectute, porta usque ad finem.* Poſtremis autem ſuæ vitæ annis, cum jam Cardinalatus dignitate atque innumeris prope occupationibus premeretur, adeo de cœleſtium contemplatione nihil remiſit,

 ut

ut cum rheda veheretur, adductis omni ex parte velis (ſic fere per Urbem incedere conſueverat adhibito nomenclatore ſi quem forte ſalutare oporteret) tota mente in Deum defixus ſanctiſſimum Jeſu nomen ingeminaret, atque illud ſæpe repeteret: *O æternitas, ò æternitas!* Sacrum quotidie (quòd ſupra diximus) pie, ac devote faciebat, dolebatque vehementer, ſi quando graviori morbo impeditus illud intermittere cogebatur. In divinis laudibus, pſalmiſque recitandis haud rarò in ſuſpiria & lacrimas prorumpebat: maxime autem cum ventum erat ad illud pſalmi: *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque*, in quo pronunciando commoveri penitus, & ſpiritu infremere videbatur. Cum ſolus orabat, ita abſtrahebatur à ſenſibus, ut non ſemel è famulis quiſpiam cubiculum ejus ingreſſus toto corpore humi proſtratum invenerit, immobilemque reliquerit. Divini autem amoris igne ſuccenſus tanto cor ejus æſtuabat ardore, ut vel ad extremas corporis partes pervaderet; quamobrem in Sacro præſertim faciendo, atque Evchariſtia adminiſtranda ex ore atque oculis flammas ſpirare videbatur, & ſi forte quempiam ad ſtudium pietatis adhortans, manu prehenderet, propemodum adurere. Rullenſis eremus eſt prope Sadoriam in Euganeis montibus, & loci amœnitate, & Eremitarum Camaldulenſium ſanctitate inclyta; huc aliquando Cæſar Clementem Pontificem Ferrariam ſecutus religionis cauſa ſe contulit, & ad Eccleſiam deductus

ductus in Ara maxima Miſſæ ſacrificium peregit: inter ſacrificandum autem tanto ſpiritus fervore ſuccenſus eſt, ut ex oculis vultuque quaſi ſcintillas emitteret, & cum raperetur in Deum, ſummis pedibus conſiſtere, interdum etiam à terra ſublimis in aëra levari viſus ſit. Expleto deinde ſacrificio per eandem eremum cum Patribus illis inambulans, in iisdem pietatis affectibus perſeverabat, & de rebus divinis agendo ſatis aperte oſtendit, quanto flagraret ardore, quantoque ſolitudinis deſiderio teneretur; ut nimirum uni Deo ſibique vacare liceret. Quæ omnia Frater Elias Camaldulenſis eremita ex Gallia Narbonenſi inſigni pietate vir,& vidiſſe, & audiſſe ſe ſcripto teſtatum reliquit. Hac porro occaſione (ut id obiter dicamus) Patavium quoque divertit, una cum Cardinali Bellarmino ad Joannem Vincentium Pinellum, communem amicum, hominem doctrina & humanitate celeberrimum, quemadmodum narrat Petrus Gaſſendius in vita Nicolai Fabriciii de Peireſc: *Cum autem* (inquit) *ad illum veniſſent tacitis nominibus, habituque diſſimulato, adeo ut ſe presbyteros ſimpliciter aſſeverarent: ipſe ex eorum iconibus, quas animo præſentes habebat, qui viri eſſent, ſtatim agnovit; ſed fingens tamen ſe ignorare, in eam Muſæi partem deduxit, in qua virorum illuſtrium, ac ipſorum ſpecialiter imagines erant conſpicuæ. Oſtenſa autem Baronio Bellarmini effigie, num hæc imago (inquit ò bone!) ſocium iſtum tuum repræſentat eximie? &*

oſtenſa Bellarmino, quæ Baronii aderat, num hæc quoque, inquit, ſocium iſtum tuum exquiſite refert? Ac tum illi deluſos ſe, cum deluderent, agnoſcentes, in amplexus prolapſi ſunt. Seceſſit aliquando in Tuſculanum, valetudinis cauſa, cumque egrederetur ad meditandum in agro, in ſylvas, & nemora ſeſe abdere ſolebat, ut Patrem ſuum oraret in abſcondito. Hic autem admirabili quadam ſpiritus dulcedine delibutus in ſuſpiria & gemitus reſolvi, hac illac diſcurrere, quercus, & fagos amplexati, denique prono vultu in terram ſeſe proſternere, divinumque auxilium cum lacrimis & clamore valido implorare: quos quidem divini amoris impulſus, quanquam pro viribus coërcere, & reprimere ſtudebat, ne juſtitiam ſuam faceret coram hominibus; tamen ex improviſo erumpentes flammas usquequaque occulere non poterat. Illud autem ardentem Cæſaris charitatem erga Deum præcipue oſtendit, quod ad illius gloriam ad extremum usque ſpiritum egregie laboravit. Si quisquam enim noſtræ Congregationis bonus operarius dicendus eſt, is profectò dicendus eſt Cæſar, qui primo mane conductus in vineam, portavit pondus diei & æſtus, & procul dubio plus omnibus laboravit: quamobrem ut ſuorùm aliquos ad virtutem excitaret, non ſemel libere dixit, ſe per quinque & triginta annos nunquam ſatis ſomni cœpiſſe: ſiquidem in verbo Dei prædicando, in confeſſionibus audiendis, in Evchariſtia adminiſtranda, cæteriſque functionibus Eccleſiaſticis exercendis,

ercendis, in pauperibus ſublevandis totus fuit. Sed ea nunc repetere non eſt animus, quæ ſuo loco ante narravimus: unam dumtaxat Annalium ſcriptionem hic recolendam exiſtimamus, in qua nimirum Baronio ad ultimam usque diem totis viribus deſudatum eſt. Porro tantorum laborum, tantarumque vigiliarum opus, quod ille nullius auxilio ſublevatus, ſed ſua unius uſus induſtria compoſuit, quis non videt, non aliunde, quàm ex ferventi ejus charitate profluxiſſe? ut ea ratione ſacrilegas Centuriatorum Magdeburgenſium fabulas, atque horrenda mendacia confoderet, & Dei, ſponſæque ejus Eccleſiæ gloriam longe lateque propagaret? Nec verò Cæſar vigilias dumtaxat, ac labores pro Deo libenter ſuſcepit, ſed vitæ ipſius periculum adire non dubitavit: ubi enim Dei cauſa agebatur, nullius rei rationem habebat, neminem verebatur, non Principes, non Reges ipſos. Cum ageret inter noſtros, & quadam die ſacras confeſſiones audiret in Eccleſia, videretque quendam in aula Romana gratioſiſſimum in Virgines quasdam oculos impudicè defigere, iterum ac ſæpius admonitum, demum animosè increpuit, atque correxit. Qua re ſtatim commotus homo ſuperbus ac procax exclamare, & minari graviter, ſi de templo exiret, eum ſe male accepturum; cui Cæſar fortiter conſtanterque reſpondit, Chriſtum pro ſe foras proditurum, & ſuam ipſius cauſam defenſurum. Nec dicto fides abfuit: ſiquidem Deus ſacerdotalem conſtantiam divinitus comprobavit:

vix dum enim ille templo pedem extulerat, cum repente ab equo in quem conſcenderat excuſſus, alteram tibiam fregit, quamobrem incredibili dolore correptus, afflictus, exanimis domum defertur. Hic verò ubi nunc ſe proſtratum videt, qui modò alios proſternere ſe poſſe gloriabatur, ad mentem redit, factique pœnitens ſtatim ad ſe Cæſarem accerſit, delicti veniam petit, eidemque præterea totius anteactæ vitæ peccata multis cum lacrimis confitetur; quem ipſum deinde in ſpiritu patrem habere voluit, & caſtigato vetere luxu, Chriſtianæ diſciplinæ induta ſeveritate, in frequenti Sacramentorum uſu, in Dei verbo audiendo, aliiſque bonis operibus ad ultimum usque diem conſtanter perſeveravit. Ex hac denique vehementi charitate fiebat, ut diſſolvi cuperet, & eſſe cum Chriſto. Quamobrem nihil unquam habuit antiquius, quàm ut de tabernaculi ſui depoſitione aut ediſſereret, aut cogitaret: & quod alii fere exhorreſcunt, hoc ille maxime delectabatur. Itaque & in ſigillo, quo litteras ante Cardinalatum obſignabat, non aliam, quàm mortis effigiem incidi juſſit, & ubi cum viris religioſis privatim agebat, abſolutis negotiis, hæc ſtatim ſubjiciebat: *Nunc verò quæſo, de morte ſermonem inſtituamus.* Ut propterea Auguſtinus Cardinalis Valerius Veronenſis Epiſcopus, vir doctrina & pietate ſpectabilis, non immeritò dixerit, nusquam alibi Baronium, niſi in contemplandis feretris, ſepulchriſque oblectari; hinc etiam quotidie, antequam lectulo ſe componeret, animam Deo commen-

commendare conſuevit iis precibus quibus Eccleſia moribundos rite commendat. Scilicet excelſus animus, & charitatis igne ſuccenſus de cuſtodia hac quam primum educi, & cum Deo ſuo eſſe geſtiebat.

CAP. II.

Charitas erga Proximos.

QUoniam verò (ut ait Joannes Apoſtolus:) *Hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum*, ad hunc tam incenſum in Deum amorem Cæſar & proximi amorem adjunxit, cujus ſalutem & vehementer optabat, & curabat diligenter. Quamobrem aliorum neceſſitates quodammodo in ſe transferebat, nec minus alienis, quàm propriis malis ſollicitabatur: ut plane non immeritò exclamare poſſet cum Apoſtolo: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* In publicis Eccleſiæ calamitatibus aſperrimum cilicium induebat, & ad Deiparam confugiens affectu & fiducia plane filiali dicere ſolebat: *Ego verò (Sanctiſſima Mater) cilicium hoc nunquam exuam, niſi prius afflictis Eccleſiæ rebus opem feras.* Annus erat MDXCVII. quo Clemens VIII. Pontifex Maximus ad recuperandam Ferrarienſem ditionem juſtiſſimum bellum parare cogebatur: qua re commotus Cæſar, incredibile dictu eſt, quantam animo triſtitiam, quantumque dolorem

rem perceperit: extant ejus litteræ hoc tempore datæ ad Antonium Talpam, in quibus hæc ſcribit: *Deus tibi notas faciat curas, quæ me ſollicitum atque anxium tenent, ob novam hanc rerum Ferrarienſium turbam: alterum enim ex his conſilium dare cogor, aut bona & jura Eccleſiæ dimittenda, ut bellum vitetur; aut certe bellandum, ut eadem recuperentur, quæ quidem aliter obtineri non poſſint. Inter hæc duo extrema nihil reperitur medium. O Pater, ò Pater, ut quid ego ad hanc dignitatem evectus ſum cum tanto periculo infelicis animæ meæ? quæ verò intus in mente agito, litteris committere non auſim; ſed ſi ſecretò tecum agere liceret, næ illa magnam apud te commiſerationem excitarent: etenim omnium fere Cardinalium ſententia decretum eſt bellum. Itaque toto pectore laborandum, & à Deo precibus contendendum, ut imminentia mala prohibeat: ſatis enim exploratum eſt, quantum malorum importet bellum: Deum rogo, rogaboque ſemper, ut iram ſuam in me convertat; dum bene conſultum ſit paci Eccleſiæ: De his hactenus. Oremus, oremus, oremus.* Hanc ipſam curam, & ſollicitudinem demonſtravit, dum de reconciliandis inter ſe Mantuæ & Parmæ Ducibus agebatur, quorum animos exaſperatos aſſiduis apud Deum precibus delinivit, & ad pacem concordiamque revocavit: quæ res quemadmodum geſta fuerit, Jo. Juvenalis Ancina teſtatum reliquit in quadam epiſtola, ubi poſt multa: *Libet* (inquit) *his adjungere*

aliud quiddam fortaſſe longe omnium præclariſſimum, æternaque memoria digniſſimum, nimirum Cardinalem Baronium (quemadmodum ipſemet ore ſuo mihi narravit) calidiſſimis precibus obſecraſſe glorioſos martyres Nereum & Achilleum ipſa die, qua eorum corpora ex Diaconia Sancti Adriani ad antiquam Eccleſiam ſuam translata ſunt, ut adeſſe dignarentur Cardinali Avenionenſi in re difficillima, quam tractabat, de conciliandis inter ſe Mantuæ & Parmæ Principibus, id quod humanis rationibus obtineri omnino non poſſe, Purpuratorum prope omnium judicio cenſebatur. Ecce autem ipſa die, qua iisdem Martyribus ſolemni officio gratulamur IV. *Id. Majas, pacem ex improviſo factam eſſe apparuit: venit enim Mantuam, qui erat Parmenſi Duci à ſecretis, atque initæ concordiæ leges attulit ejusdem Principis manu ſubſcriptas, ſignoque munitas, ut videre eſt ex iis litteris, quas Cardinalis Avenionenſis Mantua Romam ad Cæſarem ſcribit eadem die, aitque, ſeſe diluculo eorundem Martyrum ſingulare patrocinium præſidiumque imploraſſe: nec ita multo poſt nuncius affertur, eoſdem Principes in ea re omnia Cardinalis Avenionenſis arbitrio, ſapientiæ, fidei, poteſtatique permittere.* Quamquam autem ille de omnium ſalute ſollicitus eſſet, tamen de Clemente VIII. Pontifice multo ſollicitiorem ſeſe oſtendit, cujus curæ atque ſaluti invigilabat plurimùm, quaſi rationem apud Deum pro anima illius redditurus. Itaque & viven-

viventem (quod antea diximus) quà conſilio, quà monitis ſalutaribus juvit; & denique morientem ad ultimum usque ſpiritum nunquam deſeruit; ſed graviter laboranti quinque & ſex horas continuas aſſidebat, ejusque animam Deo ſuperisque omnibus dies noctesque precibus & lacrimis commendabat. Hoc ipſum pietatis & charitatis officium in amicos & ſocios exercebat; quibus ubi corpore, & manu præſtò eſſe non poterat, animo & precibus ſemper aderat: Orabat nocte quadam ad Dominum de Cardinalis Antoniani morbo graviſſimo valde ſollicitus, quem, & doctrina & morum probitate ſibi conjunctiſſimum fratris loco diligebat; cumque deinde ſomno ſe dediſſet, ecce tibi per quietem illum videt pulcherrima facie, & ſacerdotali candida veſte indutum unà cum miniſtris, quaſi rem divinam ſolemni more facturum. Itaque primo mane ſomno excitus ad Cardinalis ædes ſtatim mittit, qui de ejus ſtatu inquirat, atque explorata renunciet; compertumque eſt, eodem puncto temporis illum vita exceſſiſſe, quo per ſomnum viſus fuerat. Hunc ipſum Cardinalem non multo poſt iterum ſe vidiſſe, data occaſione, teſtatus eſt cuidam ex noſtris, & quidem eodem ornatu, aſpectuque, ſed rubris veſtibus indutum: voluit nimirum Deus hac ratione (ut conjicere eſt) Cæſaris charitatem remunerari, & de fratris ſalute ſollicitum ejusmodi viſo intime conſolari; atque in hiſce rebus tam præclara aliquando acciderunt, ut ſatis aperte declarent, quàm accepta Deo eſſent

optimi

optimi viri ſtudia, atque facta. Margarita erat quædam in familia Matronæ nobiliſſimæ piiſſimæque Juliæ Urſinæ Rangonæ, nato ulcere & carcinomate ad mammam ſiniſtram graviſſime affecta: ad hanc cum veniſſet Joſephus Zerla nobilis Chirurgus, atque ulcus diligenter inſpexiſſet, illius curandæ onus ſuſcipere recuſavit, quòd non modò periculoſum, ſed omnino inſanabilem morbum eſſe intelligeret. Adeſt interea Cæſar, & miſeratione commotus ſuper ægram manus imponit, aitque: *Nos cum prole pia benedicat Virgo Maria;* quibus dictis abſcedit: nec dum limen exceſſerat, cum illa ſtatim exilit, & gaudio triumphans: *En*, ait Dominæ cæteriſque qui aderant, *ſalva & incolumis ego ſum*: inſpectoque ulceris loco ſanus atque integer repertus eſt. Tum verò Julia: *Haud miror*, inquit, *factum, quandoquidem & majora conſpexi: cum enim acuta febri laboraret Fabius Latini Urſini fratris mei filius, deque ejus ſalute à Medicis omnibus jam conclamatum eſſet, rogavit me plurimum, ut ad ſe Baronium quamprimum adducerem, cujus virtuti & ſanctitati maxime confideret; cumque ille rogatus multiſque precibus fatigatus venire omnino recuſaret, tandem B. P. Philippo jubente mecum venit, eumque intrò in cubiculum duxi, clauſoque oſtio foras exeo, & cum per rimulas introſpicerem, vidi illum à terra ſublimem ſublatis intentiſque in cælum oculis Deum orantem: advenientibus interea Medicis & Principibus aliquot viris Cæſar è cubicu-*

cubiculo ſtatim ſe proripit, & per occultas quaſdam ſcalas elabitur. Quid multa? Accedunt Medici, venarum pulſus explorant, diſcuſſa febri ſonum ac liberum magna cum omnium admiratione reperiunt, quem paulo ante ſemivivum, ſine voce, ſine ſpiritu reliquerant. Hæc illa, ut præclarum ejusmodi factum comprobaret. Nec prætermittendum hoc loco, quod Iſabellæ Merulæ Carandinæ illuſtri fœminæ apud eandem Juliam Urſinam ægrotanti uſuvenit: Annus erat jam, cum illa gravi morbo detinebatur, cumque paulatim deficientibus viribus intelligeret, inſtare ſibi ſupremum vitæ diem, nimiam quandam fiduciam de Dei miſericordia concepiſſe animo videbatur: quamobrem, qui erat ei à ſacris confeſſionibus, veritus dæmonis artes, quibus eo maxime tempore mortalium mentes oppugnare conſuevit, objecto timore gehennæ immoderatiorem illam ſpem cohibere, & temperare ſtudebat. Quare ægrota (ut erat animo parum firmo puſilloque) ex nimia illa ſpe in tantam repente deſperationem delapſa eſt, ut omnem ſibi viam ad ſalutem intercluſam eſſe pro certo haberet, palamque prædicaret. Accurrit interea Cæſar, & quibus poteſt verbis eam conſolatur; cui illa: *Deſine plura, Pater, ego enim æternis ignibus addicta jam ſum.* At Cæſar: *Cave, filia, poſthac unquam tale verbum ex te audiam: nequaquam infernis ignibus damnata es, immo verò neque per ignem purgatorium, Deo miſerante, tranſibis; ſiquidem iſtiusmodi ægritudo tibi pro*

purga-

purgatoria pœna data eſt: quamobrem cum primum illuxerit dies ſabbati, ex hac vita migrabis in cœlum. Nec dicto fides abſuit, ea enim qua ille prædixerat hora, maxima cum ſpiritus exultatione dulciſſimum Jeſu nomen ingeminans expiravit; nonnullique viri religioſi, ſanctitate inſignes, illius animam rectà in cœlum evolaſſe teſtati ſunt; in primisque P. Angelus de Pas, Ordinis Reformatorum S. Franciſci, vir celebris ſanctimoniæ, idipſum ſe vidiſſe affirmavit. Nec verò Cæſar univerſam tantummodò Eccleſiam, & Principes viros, ſuosque in Chriſto filios, ſed ſingulos etiam homines, quicumque tandem il eſſent, ampliſſimo illo charitatis ſuæ ſinu complectebatur. Quamobrem nemini prorſus aditus ad illum erat laborioſe quærendus, aut amicitiæ fores pulſandæ, ſed unicuique facilem, ac promptum ſeſe exhibebat: neque verò (qui fere aulicorum mos eſt) diligebat *verbo atque lingua*, ſed (quod Chriſtianorum eſt) *opere & veritate.* Igitur ad ſe adeuntibus, aut aliquid rogantibus verba dare, & inani ſpe animos lactare, nefas putabat; ſatiusque eſſe ducebat aperte negare quod non poſſis, quàm quod nolis falsò polliceri: domum ejus publicum hoſpitium diceres, præſertim religioſorum hominum, quorum aliquot ſuæ menſæ quotidie adhibere ſolebat. Viros doctos, & Chriſtianis virtutibus inſignes variis honoribus, atque Eccleſiaſticis dignitatibus exornandos curavit; & Clementi VIII. Pontifici auctor fuit, ut ex iis nonnullos ad Cardinala-

tum extolleret, non ſine ingenti Chriſtianæ reipublicæ bono; inter quos maxime enituere Robertus Bellarminus, cujus admirabilem doctrinam cum morum ſanctitate conjunctam ignorat nemo, Hieronymus Pamphilius & Alphonſus Vicecomes, ipſi quoque eo tempore præſtantiſſimi viri: quanquam autem pro ſe nihil omnino unquam rogavit, pro aliis tamen multa & rogavit & impetravit; cum enim Clemens hominis charitatem perſpectam haberet, facile illi tribuebat quæcumque poſtulabat. Hæc porrò charitas, & beneficentia ſingularis non ad noſtrates tantùm, ſed ad exteros etiam omnes ſeſe longe lateque extendebat; quamobrem ſi quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut etiam laicus ex Gallia, Germania, aliiſque Provinciis Transalpinis ad Urbem veniret, ferme omnes ad ejus ædes ſtatim convolabant, quos ille & humaniter excipiebat, & menſa ſua communicabat, & denique omne genus officiis proſequebatur: Teſtis eſt Juſtus Calvinus Veteracaſtrenſis, vir genere & doctrina clariſſimus, qui, ut ſupra innuimus, ex hæretica pravitate Annalium Eccleſiaſticorum lectione ad Catholicam fidem excitatus Romam cum veniſſet, auctore Baronio large liberaliterque à Clemente Pontifice tractatus eſt, mox in Baſilica Lateranenſi ab eodem Pontifice ſolemni ritu ſacro Chriſmate confirmatus, eundem Baronium patrinum habuit, quem patrem fidei ſuæ pauló ante habuerat, cujus & in familiam cooptatus, ex Calvino deinde Baronius dici voluit, & tanquam filius chariſſi-

chariſſimus innumeris prope beneficiis auctus, atque exornatus eſt. Videre eſt ejus epiſtolas, & Parentalia in obitu Cæſaris Cardinalis Baronii, ubi effuſiſſimam tanti parentis charitatem, & beneficentiam ad cœlum extollit. Hanc ipſam charitatem expertus eſt Caſpar Scioppius Francus, vir doctiſſimus eorundem Annalium beneficio ad veram ſalutis ſemitam revocatus, quem ille velut filium de regione longinqua revertentem affectu plane paterno complexus eſt: pro quibus omnibus quid reponeret, non inveniens, niſi quod, facto naufragio, præter ſuam ipſorum ſpem liberati, factitare conſueverunt: *Hanc* (inquit in libello edito de ſua ad Orthodoxos migratione) *Cardinali Baronio ob devitatum æternum animæ naufragium, velut votivam in æde memoriæ & æternitatis tabellam ſuſpenſam, dedicatamque volo.* Sed antequam huic capiti finem imponamus, præclarum illius facinus par eſt recenſere, quo profligatiſſimum ac perditiſſimum hominem ab errore & inſania ad officium, ſanitatemque reduxit: cum enim Bartholomæus quidam, cognomento Catena, de Monte S. Joannis in Campania, inſignis latro, in ſuos cives, alioſque plurimos graſſaretur, & jam finitima Soræ loca cædibus incendiiſque oppleviſſet, Cæſar & delictorum indignitate, & delinquentis ipſius miſeratione commotus, primò quidem jejuniis, eleemoſynis, orationibus, peregrinationibus, ſacrificiis tum per ſe, tum per alios adhibitis hominem aggreditur; deinde paræneticam longiorem

epiſtolam, quam à Tauruſio ſcriptam eſſe ferunt, quippe qui in ea re plurimum valeret, ad Patrem quendam ex Cappuccinorum familia mittit, qui tunc temporis haud procul ab Sora eorundem Fratrum cœnobio præerat, & cum epiſtola pariter precarias coronas octo, Pontificiis indulgentiis inſignitas, rogatque plurimum, ut pro ſingulari ſua charitate Catenam quamprimum conveniat, eique ſacra illa munuſcula offerat, litteras aperiat, legat, hominem ad ſtudium Chriſtianæ pietatis hortetur, inprimisque ad cultum Virginis Deiparæ, cujus patrocinio atque auxilio à Deo omnia ſperare liceret. Ille, ut erat ad charitatis officia paratus ac promptus, ſtatim è cœnobio proficiſcitur, profugum, ſedibus incertis vagantem diligenter quærit, inventumque demum dulciter affatur, ſacra munuſcula humaniter offert, & quibus poteſt verbis auget, atque ornat; litteras deinde explicat, legit; neque enim ille per ſe legere poterat, interque legendum mirum eſt, quantum ferox animus deſiderio pietatis exarſerit: ſiquidem (quod ipſemet poſtea retulit) in eam cogitationem & ſpem venit, fore aliquando, ut abjecto tam pernicioſo, tamque periculoſo vitæ genere alio migraret, & Chriſti militiæ adſcriptus ad religioſa caſtra tranſiret. Et quidem ex eo tempore etſi illam ferociam omnino non exuit, tamen adeo ſibi temperavit, ut & ab injuriis ac cædibus abſtinuerit, & præteritorum pœnitentia ductus miſeram ſuam ſortem ſæpius deploraverit: ſenſit nimirum ille

oppor-

opportunum Dei Matris auxilium, cui & ipſemet dono acceptam coronam digitis pertractans, Angelicam ſalutationem ingeminando identidem ſupplicabat, & Cæſar ſtudio ejus ſalutis incenſus quotidie vota faciebat: ſed quæ humana fragilitas eſt, ad ingenium rediit, & cum forte per eos dies quendam ſibi propinquitate conjunctum interfectum eſſe intellexiſſet, tam graviter in iram, atque ultionem exarſit, ut non modò in hoſtem ipſum ſævire, ſed etiam bona ipſius devaſtare tentaverit, & quacumque poſſet ferociam ſuam exercere: ſed iterum poſt menſes aliquot Cæſaris monitis, atque orationibus incitatus ad frugem bonam ſe recepit, & quietæ vitæ deſiderio tactus mutare cœlum, atque aliò ſe transferre decrevit. Ecce autem lictores per agrum Romanum de more excurrentes hominem offendunt, & nullo negotio cognitum armis ſpoliant. Vinciunt, ac de ſui defenſione nihil plane cogitantem, perinde ac ſi animum viresque amiſiſſet, Romam in carcerem deducunt. Id quod ubi Cæſar intellexit, continuò, facta ſibi poteſtate, ad eum adiit, & quaſi prodigum illum de regione longinqua revertentem conſueta pietate complexus, ac *miſericordia motus cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eum;* mox ut hominem vidit conſcientiæ ſtimulis, aculeisque compunctum, ut totius anteactæ vitæ noxas per ſacram confeſſionem expiaret, facile perſuaſit: cumque jam biduum ipſum ad id peragendum animum præparaſſet, denique non ſine ingenti dolore

ſenſuque pietatis perfecit. Videre erat hominem ex fero illo & immani, non Deum, non homines timente, in alium repente mutatum, factumque mitem, & manſuetum, usqueadeò, ut aſſidua peccatorum ſuorum recordatione doleret jugiter, & ferme per ſingulas noctes lavaret lectum ſuum, lacrimisque ſtratum ſuum rigaret. Porro Cæſar ut euntem jam, & ſponte currentem acrioribus ſtimulis ad pietatem incitaret, ante diem octavum, quàm ſupplicio afficeretur, pias quasdam meditationes exercitationesque illi propoſuit, quibus ad ſui ipſius contemptum, Deique amorem penitus inflammaretur. Igitur pridie ejus diei, quàm duceretur ad mortem, Cæſarem enixe rogavit, ut illos omnes quibus cum graves inimicitias exercuerat, ſuo ipſius nomine per litteras pacem, & veniam infimis precibus oraret, atque à Prorege Neapolitano tot tantorumque delictorum, quæ in ditione ejus admiſerat, indulgentiam ſuppliciter expoſceret: optare ſe, ſi fieri poſſet, toties ſanguinem vitamque profundere, quoties humanum ſanguinem effudiſſet: denique morti addictus, atque in ſacellum deductus, totam fere noctem pervigil una cum Cæſare ſibi adſtante prætetitorum veniam demiſſe precari, divinum auxilium implorare, ac Beatam præcipue Dei Matrem propitiare non deſtitit: ſummo mane Miſſæ ſacrificio interfuit, & ſanctiſſimum Chriſti corpus eximia quadam reverentia ſumpſit: interea carnifex laqueum illi de more injecturus cum acceſſiſſet, non modò non exhorruit,

aut

aut refugit, ſed ultro ſeſe obtulit, & collum præbuit; quin etiam cum jam proceſſurus eſſet, atque à carnifice ſpoliaretur candenti forcipe torquendus, admonitus, ut rem patienter ſuſtineret; ſublatis in cœlum oculis, elataque voce reſpondit: *Fiat voluntas Dei: equidem ſpero illum mihi benigne adfuturum, ut omnia patienter feram.* Nec vana fuit ſpes ejus: cum enim per Urbem circumveheretur, atque identidem candenti ferro vellicaretur, nullum unquam, ne minimum quidem doloris indicium dedit; itaque ad ſupplicii locum deductus, pauliſper oravit, peractaque brevi peccatorum ſuorum confeſſione, circumſtantium precibus ſe commendans, delictorum pœnam morte perſolvit; & ſatis certam de ſua ſalute ſpem, atque opinionem reliquit. Multi præterea hujus ipſius charitatis fructus dulciſſimos perceperunt; ſed ne longius, quàm par eſt, progrediamur, eos conſultò omittendos exiſtimavimus.

CAP. III.

Miſericordia in Pauperes.

EX hac porrò charitate, qua omnium animos ad pietatem inflammare cupiebat, incredibilis ille amor in pauperes redundabat, quo eorum inopiam ſublevare ſtudebat: Omittimus nunc, quæ olim ab ipſo tum puero, tum etiam adulta jam ætate geſta ante narravimus, multa enim adſcribi præterea poſ-

ſunt ad ejus miſericordiam, & beneficentiam in pauperes demonſtrandam, quibus ubiubi haberet obvios, ſtatim ſine ullo diſcrimine eleemoſynas diſpergebat: ſiquidem in ea re erratum ipſum pietatem eſſe dicebat, ac longe melius exiſtimabat tribuere interdum etiam non indigenti, quàm aliquem præterire, qui verè auxilio indigeret. Quamquam autem initio, ut diximus, domeſticis facultatibus minime abundabat, tamen quæcùmque poterat, omnia libenti animo largiebatur; quæ verò ipſe non poterat, hæc ab aliis emendicare pro Chriſto non erubeſcebat; & quò in alios liberalior, hòc in ſe ipſum parcior erat, ita ut præter ea, quæ ſunt ad uſum vitæ neceſſaria, nihil omnino retineret: quamobrem una tantùm veſte contentus, cumprimùm novam induerat, quam interdum ſæpe ab amicis loco eleemoſynæ accipiebat, continuò veterem pauperibus tradere conſuevit; atque illud ſæpe affirmabat, ſi ſuo arbitratu viveret, non modò pecuniam, libros, cæteramque omnem ſupellectilem iisdem ſeſe daturum, ſed ex ore cibum ſibimet detractuum, ut miſeris atque egentibus impertiretur. In quo quidem parum, aut nihil apud Deum mereri ſe dicebat, quòd ex ingenita quadam animi propenſione, & materna inſtitutione à teneris miſericordiæ aſſuetus, longe admirabilem in ea re delectationem perciperet. Erat annus ſalutis noſtræ MDXCI. Gregorio XIV. Pontifice, annonæ caritate memorandus, eratque

que in Urbe præſertim tanta frugum inopia, ut pauperes fame confecti paſſim languerent, atque jacerent: qua re commotus Cæſar, tantæ calamitati omni ope ſubveniendum putavit. Itaque cum nihil jam ſibi pecuniæ ob id reliquum eſſet, argenteam thecam affabre factam, atque ornatam, in qua Sanctorum reliquias aſſervabat, quaque nihil pretioſius, nihilque carius apud ſe habebat, vendidit; deinde cum in tanta miſerorum multitudine largiori pecunia opus eſſe intelligeret, haud levem ſummam ab amicis mutuatus eſt, bonamque frumenti copiam coëmit, ac piſtori tradidit, à quo ſubinde confectos panes accipiebat, eosque incluſos ſacco huc illuc quotidie per Urbem diſcurrens ad pauperes deferebat: ſi quæ autem Virgines (quod ipſe noſſet) frumenti, veſtium, aut aliarum rerum inopia laborarent, iis ſtatim quibus poterat modis ſubveniendum curabat. Ægrotabat extra Urbem in Janiculo prope viam triumphalem Virgo quædam, quò morum honeſtate ditior, hòc rebus omnibus indigentior: id ubi Cæſar intelligit, veritus, nequid mali neceſſitatis cauſa meditaretur, ſtatim ad eam mittit pias fœminas, quæ miſeram in ſuas ipſarum ædes deducant, & modis omnibus recreare ſtudeant. Hæ porro, quòd & ipſæ minus commode viverent, & curta ſupellectili uterentur, lectulum, in quo ægrotantem Virginem collocarent, non habebant: quamobrem ille lectulo ſuo culcitram ſubtrahit, atque indigenti tradit; ſui prope oblitus, dum commoditati pro-

ſpicit alienæ. Audivit aliquando honeſtæ cujusdam puellæ rei familiaris anguſtia caſtitatem periclitari: qua re ſtatim commotus, ad eam venit, & comperto ita plane rem ſe habere, quemadmodum acceperat, aureos nummos quinquaginta illi elargitus eſt, atque amicis quibusdam libere affirmavit, niſi ea ratione miſellæ illius ſaluti conſuluiſſet, timendum ſibi fuiſſe, ne ea ipſa nocte tanti criminis reus ad infernum raperetur. Familia erat ſatis numeroſa, in qua videlicet maritus, & uxor cum filiis octo, ex his mares duo, fœminæ ſex, & præterea neptes duæ; nec quidquam omnino habebant, quo egeſtatem ſuam tolerarent. Horum omnium ille patrocinium, curamque ſuſcepit, & corrogatis undique eleemoſynis, per annos plurimos aluit, ac puellas præſertim ad Chriſtianam diſciplinam ita inſtituit, ut ob ſingularem modeſtiam, morumque puritatem S. Philippo apprime charæ extiterint, & ferme omnes in ſacris cœnobiis Deo virginitatem conſecraverint: iis autem veſtiendis ſua ipſe indumenta, & ſacerdotales etiam amictus lineos non ſemel exhibuit. Multas præterea pauperes Virgines, in timore Dei educavit, & conquiſitis undique dotibus ſub clauſtris perpetuæ Religioni, & caſtitati ſacrandas curavit: ut nullum ferme ſit in Urbe cœnobium, in quo earum aliqua hodie non ſuperſit. Ubi vero inopes puellas nec ſuis ipſe pecuniis, nec alienis juvare poterat, non idcirco animum deſpondebat, ſed divina fretus bonitate fidem ſuam obligare non dubitabat. Virgo erat pauper-

aupercula, cujus ſacras confeſſiones Cæſar udiebat, ob eximiam corporis pulchritudinem perditis quibusdam hominibus vehementer ollicitata: quamobrem niſi præſens remedium adhiberetur, & quamprimum nuberet, certiſſimum pudicitiæ periculum adire videbatur. Quid faceret pius Pater, aut quò ſe verteret, neſciebat: indotatam nuptui daret? at nemo accepiſſet: dotaret? at de ſuo non ſuppetebat, de alieno non poterat: Denique, *ut erat cor ejus fiduciam habens in Domino*, de ea in matrimonium collocanda agere cœpit, & cum probum quendam hominem reperiſſet, qui nuptias ejusmodi non recuſabat, modò cùm idonea dote Virginem duceret, quingentos aureos intra menſes quinque ſe daturum promiſit. Quid multa? ſponſione facta nuptiæ celebrantur, & cum jam præteriiſſent menſes quatuor, vir ille Cæſarem de dote ſolvenda primùm quidem admonere, deinde rogare, denique urgere & ſollicitare cœpit: at Pater negotium extrahere, & bona ſpe eum ſuſtentare, donec ad ultimum prope pactionis terminum perventum eſt; tum verò (rem miram) ecce tibi nobilis quidam, nemine prorſus aut monente, aut rogante, ad Cæſarem venit, eique quingentos aureos ſponte ac libere offert, ſuo ipſius arbitrio in eleemoſynam elargiendos: quibus acceptis, & fidem ſuam liberavit, & Dei bonitati gratias egit, *qui non deſeruit ſperantes in ſe.* Hanc porro ſingularem in pauperes pietatem deinde ad Cardinalatum evectus adeo non immi-

imminuit, ut etiam miris modis amplificaverit: domus ejus publicum externarum Nationum veluti diverſorium fuit: ad eum quotidie peregrini homines ex variis Orbis partibus veniebant, quos ille non ſolùm benigne excipiebat, ſed etiam ſua ipſius menſa communicabat, atque omni humanitatis genere complectebatur. Externus quidam ſacerdos pauperrimus ad Urbem venit, & ſpirituali quadam neceſſitate compulſus ad Pontificem adiit (erat tunc Clemens VIII. & in Tuſculanum ſeceſſerat) is auditum Presbyterum ad Cæſarem mittit, qui non modò illum humaniter excepit, ſed & menſa ſua dignatus eſt; quin etiam veſperi pridie quam ex Urbe diſcederet, ſuis ipſe manibus pedes ejus lavit; quæ res, incredibile dictu eſt, quantam Baronio benevolentiam, quantamque reverentiam apud hoſpitem conciliaverit. Illud etiam extat in hoc genere longe præclarum charitatis & pietatis exemplum, quòd cum audiſſet, mulierem quandam, olim ſuam in ſpiritu filiam, occulto Dei judicio à dæmone arreptam, & diu vexatam, denique ad ultimum vitæ diſcrimen adductam eſſe; aſſumpto comite ad eam convolavit: erat tum forte intempeſta nox, & clauſum undique cœlum, imbribus, tonitruis, fulguribusque mortales perterrebat; nec tamen continere ſe potuit, quin ſtatim ad miſeram pedibus ſe conferret, eamque opportuno auxilio & conſolatione ſublevaret: nimirum *aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina illam obruere.* Au-

guſtinus

guſtinus Cardinalis Cuſanus vir raræ probitatis, & Baronio amicitia conjunctiſſimus, dono miſit ad illum domeſticam veſtem ex panno Segobienſi ſatis ornatam, & ad arcendum frigus aptiſſimam: hanc Cæſar jam Cardinalis libenter accepit, quòd eleemoſynæ loco ſibi traditam intelligeret, ſed cum longior, & ſpecioſior videretur, præcidi eam juſſit, mox veritus fortaſſe paupertatis propoſitum offendere, cum viduam quandam pauperculam, & male veſtitam conſpexiſſet, ſtatim ad eam miſit, qui eandem veſtem deferret, ſeque ipſum expolians Chriſtum pauperem texit. Fulvia quædam vidua habitabat in Quirinali, & cum plures filias jam adultas haberet, ob penuriam ſummam ſuſtentare non poterat: quamobrem ſeminudas in publicum educere erubeſcebat; æſtas erat, & Pontifex in Quirinalem ſe receperat, & cum Pontifice etiam Cæſar, cui forte fortuna ædes in ea parte Palatii ſunt aſſignatæ, quæ domum viduæ exadverſo deſpiciebant: igitur die quadam (Deo ita volente) è feneſtra miſeras puellas aſpexit, deque earum paupertate, atque honeſtate morum certior factus, primùm quidem illas decenter veſtiendas, deinde data etiam dote honeſte in matrimonium collocandas curavit. Cæca mulier ad portam Templi Vaticani ſedebat, & cum parvulo filio ſtipem ab accedentibus mendicabat; hanc cum videret Cæſar (quotidie enim, ut diximus, eam Eccleſiam viſitare conſueverat) miſeratione commotus, puerum illum alendum, veſtiendumque ſuſcepit; deinde

de litteris etiam erudiri juſſit, denique ejus curam uni ex ſuis familiaribus demandavit, qui ter in hebdomada illum inviſere, deque ejus profectu referre ſolebat. Tempus me deficiet, ſi voluero ſingula, quæ ab eo perpetrata ſunt, dicere: quotidie enim non unum aut alterum beneficiis demerebatur, (quod de ethnico illo Principe cum laude narratur) ſed longe multos ſibi amicos faciebat, qui *recipere illum in æterna tabernacula:* neque iis contentus, qui ſeſe ultro offerebant, ipſemet pauperum neceſſitates diligenter inquirere atque indagare conſueverat. Quamobrem tum ex noſtris aliquot, tum etiam ex aliis, maxime autem Bernardinum Caſtellanum ſuum tunc temporis Medicum ſæpe interrogabat, num quos miſeros, aut infirmos haberent, quibus opem ferre neceſſe eſſet, ipſiſque ea de cauſa bonam pecuniæ ſummam diſtribuendam tradebat. Ad hæc ipſemet, quanquam in tali dignitate conſtitutus, ægrotos, quacumque illi eſſent conditione, non raró inviſebat, ut eos non modò pecunia, ſed & ſui præſentia ſublevaret. Quòdſi forte miſerum quempiam viribus corporis deſtitutum per Urbem offendiſſet, exiliebat è curru, in eumque imponi jacentem, & ad Noſocomium deportari jubebat. Interim ipſe, dum ad ſe currus rediret, in proximum aliquod templum ſeſe recipiebat, & miſericordiæ orationem jungebat. Inter alias autem eleemoſynas, ſabbato cujusque hebdomadæ certam panis quantitatem viduis, atque virginibus diſtribuendam cura-

curabat: ad hæc ſingulis annis recurrente natali die S. Joſephi multis pauperibus epulum exhibebat; cæteris autem omnibus, qui ad menſam recipi non poterant, panem, & legumina cocta, conditaque dari jubebat; quæ quidem pietatis opera ad ultimum usque vitæ finem exercuit. Poſtquam verò Cœnobiarchia S. Gregorii ad Clivum Scauri inſignitus eſt, ea die, qua eidem ſancto Pontifici annua exultatione gratulatur Eccleſia, convivium pauperibus parari jubebat in antiquo illo triclinio, in eademque menſa, in qua olim Gregorius ipſe ſæpiſſime pauperes, aliquando etiam Chriſtum Dominum ſpecie pauperis accepit; quem locum Cæſar (ut infra dicturi ſumus) ob præclaram Magni Pontificis memoriam inſtaurandum exornandumque curavit: reliquos verò omnes, quos menſa capere non poterat, pane, & leguminibus donari præcipiebat; quotidianas ejus eleemoſynas referre nimis longum eſſet, nemo enim pauperum ad illum veniebat, qui pecuniarum aliquid non acciperet, quas quidem ipſemet è re nata ab Oeconomo ſuo deſumebat; nec earum rationem aliquam aut haberi, aut reddi volebat; ut nimirum evangelicum illud quodammodo impleret: *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua:* quanquam ab aliquibus affirmatum eſt, centum, eoque amplius aureorum in ſingulos menſes privatim, ac minutatim illum elargiri conſueviſſe. At verò præclara iſthæc miſericordia in religioſorum virorum, ſacrarumque virginum cœtibus juvandis, alendiſque

que præſertim enituit. Quæcumque enim in Urbe ſunt pauperiora cœnobia, iis omnibus ille & pecuniam, & victum liberaliter ſubminiſtrabat. In primis verò magnam curam adhibuit, ut pueri, quos à Litterato parente, viro ſingulari, Litteratos vocant, & commode alerentur, & partim litteris, partim etiam neceſſariis ad uſum reipublicæ artibus imbuerentur: itaque cum primum creatus eſt Cardinalis, ſtatim eorum patrocinium ſuſcepit. Ad hæc, Puellas Sanctæ Euphemiæ, quas vulgò diſperſas vocant, primus omnium in tutelam recepit, atque omni ope contendit, ut in unum locum colligerentur, ibique victu cultuque neceſſario ſuſtentarentur. Quamobrem cum earum numerus in dies ſingulos excreſceret adeo, ut anguſta domo contineri vix poſſent, novas, atque ampliores ædes parandas curavit, mulamque ſuam eisdem dono dedit, quæ calcem & cæmenta deferret, aliisque neceſſariis operibus deſerviret. Denique Cæſaris pietas, & miſericordia non ad viventes modò, ſed ad mortuos etiam ſeſe extendebat, quorum corpora, ut ad Eccleſiam Chriſtiano ritu deferrentur, ſacrisque exequiis cohoneſtarentur, diligenter curabat.

CAP. IV.

Religio, & cultus in Sanctos.

HUic porro tam incenſæ in Deum, & proximos charitati adjunctam habuit religionem, atque obſervantiam ſingularem,

qua

qua Sanctos viros, Deique amicos mirifice coluit. In primis verò Deiparam ipſam ſummo ſtudio, ſummoque honore proſecutus eſt, cujus patrocinio vitam, ſcientiam, & quæcumque demum haberet, accepta referebat. Teſtantur hoc Annales Eccleſiaſtici, quos ubique reſperſos videas ejusdem Virginis laudibus atque præconiis; hanc enim initio cujusque tomi præfatur, hanc inceſſanter loquitur, atque concelebrat, huic demum in fine gratias agit. Ad hæc, ejus imaginem, ſacrique veli particulam collo appenſas ad pectus diu, noctuque geſtabat, atque identidem in vehementes quosdam affectus erumpens, veluti gemmam pretioſiſſimam, utraque manu ſtringebat, deoſculabatur; & plane quaſi matrem ſuam dilectiſſimam, ita Dei Matrem dulciter alloquebatur. Denique ut obſequium ſuum erga Deiparam perpetuò aleret, ac foveret, quasdam occultæ ſignificationis notas in tabulis, libris, aliisque ejusmodi rebus, quæ ad manum eſſe ſolent, inſcribebat in hunc modum C I M / M I C cujus rei myſterium ut aperiret, rogatus, atque obſecratus: *Nihil aliud* (inquit) *arcanis hiſce notis ſignificatur, quàm Cæſar Servus Mariæ.* Principes etiam Apoſtolorum maximo in honore ſemper habuit, quorum ſepulchrum quotidie inviſebat, & toto corpore proſtratus pie, ac devote oſculabatur. Sanctos præterea Gregorios, Magnum illum Pontificem, & Thaumaturgum præcipuo quodam cultu proſecutus eſt, eosque ſibi propitios in ſummis difficultatibus ſenſit. Glorioſos quoque

que Martyres Nereum & Achilleum tanquam patronos eximie coluit, eorumque templum vetuſtate collapſum (quod infra dicturi ſumus) magnifice inſtauravit. Sanctiſſimas denique Virgines Theclam & Flaviam Domitillam devotiſſime coluit: hanc, quòd una cum ſanctis Martyribus Nereo & Achilleo ejus Evnuchis quaſi patronam agnoſceret; illam, quòd veteri Eccleſiæ prece morituris adeſſe intelligeret; quamobrem recurrente ejus natali, in cœna ſocios de ſuo pauló liberalius accipiebat, qui mos eſt noſtris, vel in aliquo ſolemniorum dierum, vel in die feſto ejus ſancti, cujus quis nomine appellatur, vel quem majori præ cæteris cultu veneratur. Ad hæc Dei ſervos, & ſanctitatis (ut ita dixerim) candidatos, quos nimirum omni virtutum laude ſpectabiles fidelium pietas veneratur, necdum tamen in album Sanctorum adſcriptos renunciavit Eccleſia, religioſiſſime obſervabat, eorumque cultum quotidie magis magisque amplificandum curabat. Quamobrem cum de Carolo Cardinali Borromæo Archiepiſcopo Mediolanenſi inter Sanctos referendo ageretur, quem ille agentem etiam inter homines unice dilexit, ut res quamprimum ad optatum finem perduceretur, omni ſtudio ac labore contendit, atque à Pontifice (erat tum Leo XI.) reſponſum accepit, ſeſe propediem, Deo dante, id perfecturum; quod quidem re ipſa effeciſſet, niſi immatura morte præoccupatus eſſet; ſed quod Leo non potuit, hoc deinde Paulus, qui ei in Apoſtolica Sede ſucceſſit,

ſumma

ſumma cum exultatione totius Eccleſiæ feliciter implevit. Hunc porro virum ſanctiſſimum, ſibique olim amicitia conjunctiſſimum ob ſingularem virtutem, quam in Eccleſia Mediolanenſi adminiſtranda demonſtraverat, alterum Ambroſium appellare conſueverat, utque de ejus vita & moribus publico omnium bono copioſe ſcriberet, Jo. Petro Juſſano nobili Mediolanenſi aſſiduus hortator atque auctor fuit. Præterea cum ad illius ſepulchrum religionis cauſa ingens fieret hominum concurſus, nec initio probaretur iis, qui Eccleſiæ illi præerant, ne quid ſcilicet contra ſacros canones admitteretur; re cognita Cæſar cum Clemente ſummo Pontifice accurate & prudenter egit, ejusque nomine ad Canonicos illius Eccleſiæ ſcripſit, ne ulterius ejusmodi populi pietati, ac devotioni obſiſterent: *Scitote enim* (inquit) *quia mirificavit Dominus ſanctum ſuum.* Denique cum ad illum veniſſet Marcus Aurelius Grattarola Oblatorum Mediolanenſis Eccleſiæ Præpoſitus, eique Stolam ſacerdotalem, qua olim idem ſanctus Cardinalis frequentiſſime utebatur, dono obtuliſſet, genibus ſtatim ſubmiſſis pronus & ſupplex ſacras reliquias veneratus eſt, neque eas attingere auſus, in ſuam thecam recondi juſſit. Hanc ipſam ſtolam Cæſaris beneficio hodieque nos poſſidemus, atque una cum aliis ejusdem S. Caroli reliquiis veluti theſaurum pretioſiſſimum aſſervamus. Nec verò minorem pietatem oſtendit erga B. Ignatium Loiolam Societatis Jeſu ſanctiſſimum Fundatorem,

quem non coluit ipſe modò, verum etiam aliis omnibus colendum propoſuit: ſiquidem cum de illius vitæ, morumque ſanctitate ſatis jam ſuperque conſtaret, nec tamen aliqui ex ſacra Rituum Congregatione importuna quadam religione publicum illi honorem, aut cultum adhibendum putarent; Cæſar, ut erat in ſacris ritibus inſtructiſſimus, & maxima apud cæteros, ad quos negotium ſpectabat, auctoritate, quadam die ad Eccleſiam ejusdem Societatis venit, ac zelo pietatis accenſus Ignatii imaginem petiit, & conſcenſa ſcala ſuis ipſe manibus ſublimem in pariete locavit, ut publicæ omnium venerationi pateret. Beatum quoque Aloyſium Gonzagam ejusdem Societatis, floremque fœcundiſſimi illius agri longe pulcherrimum, maxime reverebatur, cujus res ſanctiſſime geſtas cum legiſſet, tanto erga eum incenſus eſt devotionis affectu, ut & illius reliquiarum aliquid flagitaverit, & delatas deinde ad ſe genibus flexis exceperit: quin etiam capiti ſuo, ut eum Chriſtiana ſimplicitas, & pius animi ſenſus admonebat, religioſe impoſuerit: & ad illius ſepulchrum ſæpius adire,& prolixius orare conſueverit. Denique B. Philippum Parentem noſtrum, quem viderat, quem audiverat, cujus vitæ ſanctitatem ipſemet manibus ſuis contrectaverat, adeo reveritus eſt, ut ad ejus ſepulchrum veniens (veniebat autem ſæpiſſime) in terram ſeſe proſterneret, & toto procumbens corpore cum gemitu & lacrimis, quaſi prodigus ille filius identidem inclamaret: *Pater peccavi in*

cælum,

cælum, & coram te: jam non ſum dignus vocari filius tuus. Recurrente autem anniverſaria illius obitus die poſt veſperas ſolemniter in Eccleſia decantatas, quotannis ad populum & Cardinales, qui frequentes aderant, de laudibus ejus copioſe, luculenterque dicere conſuevit; & quidem in dicendo adeo exardeſcebat, ut erumpentes ex oculis amoris lacrimas cohibere non poſſet. Hunc ipſum in ore atque oculis ſemper habebat, &, cum ſe dabat occaſio, tum privatim, tum publice præclara illius facta prædicabat. Hinc porro factum eſſe meritò exiſtimari poſſit, ut idem S. Pater, quaſi pro impenſo obſequio aliquid reponens, illi identidem per viſum ſeſe offerret, & modò hominem benigne complecteretur, modò ab ejus conſpectu longe remota nunciaret. Quamobrem cum quodam die Antonius Gallonius & Franciſcus Zazzara noſtræ Congregationis presbyteri ad ipſum adiſſent, & de Philippo ſermo incidiſſet, rogavit candide ſimpliciterque, quampridem illos S. Pater viſitaſſet, & dulci alloquio (ut olim vivens in terris aſſolebat) recreaſſet: *Diu enim* (inquit) *ad me non venit, nec conſolatus eſt me, cum enim multis ab hinc diebus à prandio in cubiculum me recepiſſem, & quietis gratia in capſa lignea decubuiſſem, antequam ſomnum caperem, ecce tibi S. Pater ad me venit, accedit, utraque manu caput demulcet, & quemadmodum antea ſolebat, cum inter nos degeret, mihi ſuaviter blanditur; cumque illum fruſtra manibus appeterem, ſtatim*

 evanuit,

evanuit, meque cæleſti quadam jucunditate perfuſum reliquit. Præterea idem S. Pater Cæſari cum Ferrariæ eſſet, nocte quadam apparuit, atque his vocibus excitavit: *Extingue lampadem illam;* cumque ille circumſpiciens quæreret, quænam eſſet illa lampas, iterum Pater: *Extingue lampadem illam.* Itaque experrectus, incertusque, quid miri ea verba portenderent, poſt aliquot dies, multasque preces ſecundò Philippus ſeſe illi per viſum obtulit, atque aperte ſignificavit, Cardinalem Cuſanum vita eſſe defunctum, compertumque eſt poſtea, eadem ipſa hora Mediolani illum expiraſſe, qua S. Pater Cæſari primò apparens id obſcurè indicaverat.

CAP. V.

In Catholica fide, & Eccleſiaſtica poteſtate tuenda zelus, & ardor.

QUemadmodum autem Cæſar Sanctos viros mirifice obſervabat, ſic etiam eorundem virtutes ſollicite imitari ſtudebat: quamobrem cum de tuenda Religione atque Eccleſiaſtica diſciplina & poteſtate agebatur, incredibili quodam zelo totus ardebat. Annales ipſi loquuntur, in quibus videas hominem modò Eccleſiæ hoſtes ad prælium provocantem, modò increpantem illos, & aggredientem, modò ferientem, & ad terram denique proſternentem. Hinc ira, & lacrimæ, atque ardentiſſima illa deſideria fundendi ſanguinem pro Eccleſia Dei, quam ipſius ſanguine acqui-

acquiſitam & non niſi Sanctorum ſanguine plantatam, irrigatamque fuiſſe intelligebat: *Dixi* (inquit alicubi) *& dicam ſemper, Domine, ecce venio; teſtaturus tua gratia, ſi liceret, multò melius ſanguine, quàm ſcriptis Catholicam veritatem: ſiquidem voce ſanguinis nulla potentior, quæ jugiter de terra clamans audiatur in cælo.* Hæc ille: nec minorem plane animi ardorem oſtendit in tuenda Eccleſiaſtica poteſtate; quandoquidem, ubi ubi ſeſe offert occaſio, adverſus Reges & Principes (ſi qui fuerint) cæteroſque Eccleſiaſtica jura infringentes, eaque ſibi temere uſurpantes, acerrime invehitur, admonetque illos, ne quid in hac re, quovis prætextu, aut ratione tentare audeant, ſi ſecus fecerint, extrema denuntiat: ait enim: *Timeo timeo iſtis, nequando, ſi hæc facere perſeverent (quod abſit) Deus vindex tandem exurgens virga furoris ferrea, ſecundum illud Davidicum:* tanquam vas figuli confringat eos. *Unde & ob imminens, quod adſtat periculum æque cum eodem ipſo ex alto vociferor:* Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui judicatis terram: *& exemplo diſcite Caroli, magni ſcilicet Imperatoris, ex obedientia & obſervantia erga Apoſtolicam Sedem regna & imperia propagare, atque firmiter ſtabilire.* Illud etiam non raro graviter deplorat, ac deteſtatur, quòd in electione Romani Pontificis immiſcere ſe aliquando ſæculares Principes auſi fuerint: *Ob id* (inquit in undecimo Annalium tomo) *declamavi ſæpius,*

& exclamare non deſinam, & commonere præſentes, & poſt futuros fratres meos S. R. E. Cardinales, ut pro viribus ad ſanguinem usque certare laborent, quò omnem Principibus aditum ad electionem Romanorum Pontificum obſtruant; cum nihil hoc funeſtius pati Romana Eccleſia conſueverit, & pluribus ſummo ipſius damno contigerit demonſtrari, cum eos non Principes adjutores, ſed tyrannos perſecutores in electione Pontificum eſt experta. Quid potuit Romanæ Eccleſiæ durius ac luctuoſius contigiſſe, quàm ut qui tyrannide lupi ſunt, de paſtore creando decernant, & curent? quorum illud unum ſtudium ſit, ut præficiatur ovibus paſtor ignavus, quò ipſis liberum ſit, cum velint, in oves irrumpere? nunquam audiatur amplius tyrannis iſta in Eccleſia Dei, ut Pontificem cogatur accipere à Principibus. Hæc Cæſar, quæ quidem alibi etiam haud ſemel intonat: denique quantus fuerit ejus ardor in defendendis Romanæ Eccleſiæ juribus tunc maxime intelligi potuit, cum de Sicula Monarchia (quod ſupra etiam innuimus) longam illam tractationem inſtituit, in qua ea eſt uſus libertate dicendi, quæ & Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptorem, & S. R. E. Cardinalem plane decebat. Quamobrem poſteris omnibus teſtatum reliquit, nihil ſe antiquius habuiſſe, quàm ut exulantem poſtliminio reduceret veritatem, & obſitam tenebris in priſtinam lucem, & libertatem vindicaret: id quod tunc etiam ſatis apertè demonſtravit, cum poſt Clemen-

tis

tis VIII. Pontificis mortem ea de re negotium illi faceſſitum eſt. Novendiales feriæ agebantur, & die quadam Cardinales, (ut moris eſt) in unum convenerant, cum duæ epiſtolæ à Prorege Siciliæ (ut credebatur) in medium afferuntur, quarum altera Pontifici jam defuncto: altera ſacro Cardinalium Collegio inſcriptæ legebantur, ambarum hoc unum erat argumentum, Cardinalem Baronium quæcumque ſcripſerat adverſus Siculam Monarchiam, temere, & imprudenter ſcripſiſſe: quapropter jure, ac merito corrigi atque emendari oportere: lectis hujusmodi litteris Cynthius Cardinalis Sancti Georgii ſatis ille quidem rerum gnarus, & ad conſilia prudens, rem, ut erat, ſuſpicatus: *Mihi ſane* (inquit) *haud veriſimile videtur, has litteras, vivente Pontifice, fuiſſe conſcriptas, tum quòd citius ad Urbem afferri debuerant, tum quòd alteræ ad Pontificem, alteræ ad nos dari ſupervacaneum videbatur.* Movit hæc ſuſpicio cæterorum animos ad veritatem veſtigandam: itaque ſtatim accerſitur is, qui litteras attuliſſe dicebatur, cumque ille affirmaret, eas ſe neque accepiſſe unquam, neque reddidiſſe, detecta fraude, gravioribus etiam ſuſpicionibus relictus eſt locus. Igitur multa inter Cardinales ediſſeruntur, aliis aliter rem interpretantibus, atque hi quidem, qui partem alteram tuebantur, longe mitius modeſtiusque in ea ſcriptione Baronio agendum fuiſſe dicebant, cum Rege præſertim de ſe, deque Catholica Religione optimè merito; alii contra, Cardinalem, ju-

bente Pontifice, in re graviſſima, alia ratione nec potuiſſe ſcribere, nec debuiſſe. Interea dum Patres ex ordine ſuam quisque ſententiam dicunt, Hieronymus Cardinalis Pamphilius, ut Baronium unice diligebat, ejusque ingenium præfervidum optime noverat, amice admonet, ut nequid iratius in adverſarios effundat; ille quanquam hominis prudentiam & conſilium cæteroqui probaret maxime, tamen ea occaſione, nequaquam ſibi tacendum eſſe exiſtimavit, ſiquidem non tam ſua ipſius, quàm Eccleſiæ cauſa agebatur: itaque, ut erat divino ſpiritu plenus, & in ſacris litteris apprime verſatus, ſtatim ab illis prophetæ verbis exorſus eſt: *Deus laudem meam ne tacueris;* tum Apoſtolicum verbum adjecit: *Expedit mihi magis mori, quàm ut aliquis evacuet gloriam meam:* alia deinde, atque alia ſacræ Scripturæ loca ſuo more ſubtexuit. Ad hæc apertiſſimis rationibus oſtendit, tractationem illam de Sicula Monarchia non ab aliis ſeſe accepiſſe, qui res Hiſpanicas haud æquis oculis aſpicerent (quod falsò aliqui exiſtimabant) ſed ſuo ipſius ingenio partam, atque ex vetuſtis codicibus Bibliothecæ Vaticanæ depromptam fuiſſe, iisque præſertim, qui in Archivo Arcis S. Angeli diligentiſſime aſſervantur, ad quem locum ſingulari quodam beneficio ipſe duntaxat, tanquam Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptor, aditum habuiſſet. Denique illorum, quæ in ea ſcriptione continebantur breviter dilucideque rationes expoſuit, ſeque in id opus diligenter incubuiſſe teſtatus eſt, hortante, atque adeo

adeo jubente Pontifice, qui ſuis ipſe oculis omnia legerat, iterumque perlegerat: mox tribus S. R. E. Cardinalibus examinanda, & diſcutienda commiſerat, demum ſuo ipſius aliorumque judicio comprobata, & commendata typis mandari voluerat, atque inſeri in undecimum Annalium tomum: Hæc Cæſar, atque alia ejusdem argumenti, ut oſtenderet, quàm eſſet incongruum rationi, ſi éa quæ nuper auctoritate Sedis Apoſtolicæ fuerant ſcripta, recenſita, atque probata, ad trutinam atque cenſuram ſæculari poteſtate intercedente revocarentur. Itaque tanto cum ſpiritus ardore, ac libertate, tanta cum verborum, & ſententiarum copia dicentem admirati ſunt omnes; adeò ut Octavius Cardinalis Bandinus palam affirmaverit (ſi fas eſſet eo loco & tempore) Baronium è veſtigio Pontificem renunciandum, atque adorandum fuiſſe: cumque inter Cardinales plurima in utramque partem differerentur, Alexander Cardinalis Medices, qui deinde iisdem comitiis Summus Pontifex renunciatus, ac Leo XI. appellatus eſt, ut erat ingenio ſolerti, ac lepido: *Equidem Patres* (inquit) *in hac re libere dicam, quod ſentio: quas habemus ad Pontificem datas litteras, ad illum plane, ut opinor, vel ſi rogetur, allaturus eſt nemo, nec temerè inter nos quisquam invenietur, qui cum eodem agere, aut velit, aut poſſit. Igitur novus Pontifex expectandus eſt, & ad illum cauſa iſtiusmodi deferenda:* hac ratione toti controverſiæ finis imponitur, cœtusque dimittitur. Quæ quidem

dem omnia quòd Cæſaris animum in Eccleſiaſtici juris defenſione intrepidum conſtantemque demonſtrant, & ad vitam moresque ejus penitus dignoſcendos haud leve momentum afferre videbantur, prætermittere nobis religio fuit.

CAP. VI.

Obedientia.

CUm Obedientiæ virtus (teſte Auguſtino) mater quodammodo ſit omnium, cuſtosque virtutum, ad illius ſtudium Cæſar totum ſe contulit, & initio quidem, ut diximus, in Beati Patris Philippi poteſtatem, ac diſciplinam ſe tradidit, mox in arctiorem aliquam religioſorum familiam ſe recipere cogitavit, in qua ſcilicet propriam Deo voluntatem ſolemni voto ſacrificaret. Sed cum Philippus abnueret, & ſæpius, licet rogatus, obſiſteret, eidem ſeſe obedientiæ vinculo obſtrinxit, eique in terris, tanquam Chriſto, parere decrevit: Itaque illius nutum, ac voluntatem inſtar divini cujusdam oraculi habebat. Cum ad Eccleſiam Florentinorum non ita pridem ſe recepiſſet, pervigilio SS. Apoſtolorum Philippi & Jacobi ecce tibi nuncius à Philippo, qui Cæſarem poſtridie mane pro ſuggeſto ſolemni more concionem ad populum habere jubet. Nox erat, & ille alias res agebat, nihilque tale cogitabat; neque enim aliàs unquam in Eccleſia è ſuperiori loco concionatus fuerat, tamen

men ubi Philippi præceptum audivit, continuò parendum eſſe intellexit, & ſequenti mane ſuggeſtum conſcendit, ac feliciter peroravit. Cum aliquando B. Pater puellam quandam pauperem ex honeſta familia, cujus ipſe paternam curam ſuſceperat, defuncto patre, in matrimonium collocandam curaſſet, ejusque nuptias præſentia ſua cohoneſtare voluiſſet, Cæſarem ſecum adduxit, utque ipſum exerceret, in mediis epulis pro nuptiali carmine totum, quantus quantus eſt, pſalmum *Miſerere* elata voce, ut decantaret, imperavit, quod ille continuò præſtitit. Ad hæc ſæpe illum Pater ad cauponas miſit, atque ea quidem lege, ut primùm grande quoddam œnophorum (id erat ſextariorum ferme duodecim) diligenter inibi purgandum atque abluendum curaret, deinde in cellam vinariam cum caupone ipſo deſcenderet, deinde minimam omnium vini menſuram expoſceret, denique pretii loco aureum nummum perſolveret, & quidquid ſupererat de pretio, reciperet: qua re ſtomachati caupones, &, quòd derideri ſe crederent, iracundia permoti, non modò conviciis hominem inſectari, ſed etiam verbera interdum minari conſueverant: quæ quidem omnia etſi optime intelligebat, tamen libenti atque alacri animo obtemperabat, doctus nimirum captivare intellectum in obſequium Chriſti. Illud autem in Cæſare admirere, quòd præ obedientiæ virtute ſalutem corporis vitamque ipſam pro nihilo duxerit. Laborabat ille tum capitis dolore, tum etiam ſtomachi, & quidem

quidem adeo graviter, ut vix tenuiſſimum cibum ſumeret, & in eo concoquendo cruciatus aſperrimos pateretur. Quodam die à prandio de more ad Philippum venit; cui Pater: *Sume* (inquit) *malum illud citreum, & cum pane integro totum comede.* Quid faceret Cæſar? hinc Philippi præceptum urgebat, illinc certiſſimum vitæ periculum deterrebat; ſed tamen in fide nihil hæſitans utrumque manu prehendit ac ſtatim devorat, nec plus eo cibo gravari ſe ſentit, quàm ſi cruſtulum comediſſet: deinde domum revertitur, & nihilominus, dato cœnæ ſigno, cum aliis in triclinium deſcendit, cœnat, dormit; atque ex ea die ab omni prorſus ægritudine convaleſcit. Illud præterea ſummam in eo, & plane cæcam obedientiam oſtendit, quòd cum videret ſe *ſupra modum gravari ſupraque virtutem* (ut ait Apoſtolus) tamen ne hiſcere quidem audebat, ſed totum ſe ad ſuperioris nutum ac voluntatem conformabat: quamobrem reſcribens Neapolim ad Tauruſium, poſt recenſitos labores occupationesque, quibus dies noctesque diſtinebatur: *Quamquam* (inquit) *auctoritate Pontificis intercedente facili negotio expedire me ab omnibus poſſem, non tamen committam, ut me poſtulante, aut admonente id fiat; abſit hoc procul à me: quandoquidem, ſi ita Deo placuerit, hanc ipſam mentem injiciet ei, qui me gubernat ac regit. Etſi enim multi probatiſſimi viri quotidie mihi religionem objiciunt, ſiquidem relictis omnibus Annalium ſcriptioni totus non vacem; tamen, ita me*

me Deus amet, ut alium plane neminem unquam audiam, præter unum Philippum Patrem meum: & ille quidem de hac re adhuc nihil. Plura ibi in hanc ſententiam Cæſar, quibus apertiſſime demonſtratur, quantum ille ſuperioris judicio tribueret, cui non voluntatem modò, ſed etiam intelligentiam, mentemque ſubmiſerat.

CAP. VII.

Amor Paupertatis.

VOluntariam paupertatem, tanquam charitatis altricem, ad extremum usque diem conſtantiſſime coluit, atque ex Apoſtoli præcepto ita utebatur hoc mundo, ac ſi non uteretur. Cumprimum Philippum audivit, continuò mortalibus rebus nuntium remittere cogitavit, ut nudum Chriſtum nudus & ipſe ſequeretur; politiorem elegantiam, quam fere omnes juvenes affectare ſolent, omnino negligebat, & in corporis cultu tam incurioſus erat, ut à Camillo patre per litteras graviter increpitus ſit, propterea quòd ſordidis, ut ille ajebat, veſtibus uteretur, & quæ nimiam, atque affectatam quandam ſanctitatem redolerent. Factus presbyter ex obedientia, privato quodam voto ſeſe obſtrinxit, quantum ille ſtatus patiebatur, in paupertate perpetua ſerviendi Deo, & proximorum ſaluti: quamobrem una tantum tunica, unoque pallio contentus erat, quæ ſæpe illi ultro ab amicis,

amicis, aliisque piis hominibus dabantur, & cumprimum veſtem depoſuerat, ſtatim pauperem aliquem, aut nudum operiebat. Obtulerat ei aliquando laneam telam è ſuis unus, ut ſæviente hyeme ex illa ſibi faciendum thoracem curaret; nec recuſavit Cæſar amoris & pietatis munus, ſed præclaro quodam invento veſtem hujusmodi ſibi ipſe ſtatim confecit, ſine moleſtia, ſine ſumptu, ſine diſpendio; ſiquidem telam mediam perforavit, atque ita induit, quaſi ſaccum; ne videlicet, quam propoſuerat animo, paupertas, aliqua ex parte læderetur. Reliqua ejus ſupellex brevis ac vilis, lectulus, ut ſupra narravimus, qui vix hominem capiebat, & feretri potius imaginem repræſentabat; armariola aliquot ex ligno rudi, atque impolito, in quibus libri reponebantur, ſedeculæ itidem ex ligno cancellatim fabrefactæ, atramentarium fictile, quo ad extremum usque diem uſus eſt, atqua alia hujuſcemodi, quæ religioſo cuique viro, & quidem paupertimo ad inſtruendam cellulam vix ſufficerent. Adlectus deinde à Clemente VIII. Pontifice inter Protonotarios Apoſtolicos ex numero, ut vocant, participantium, adeo mores atque animum non mutavit, ut veſtes ejusmodi dignitati convenientes, quas aditurus Pontificem induere cogebatur, ſtatim cum ad Vallicellam redibat, exueret, propriasque, id permittente Pontifice, reſumeret, antiquas, obſoletas, & tanquam unus ex aliis omnia Congregationis munia libenter obiret: quin etiam cumprimum ea dignitate ornatus eſt, continuò Virgini

gini cuidam ex iis, quas ille, ut diximus, tuendas alendasque ſuſceperat: *Eja*, inquit, *quoniam Pontifex me in numerum Protonotariorum aſcribi voluit, interiores etiam veſtes dignitati congruentes facere oportet: igitur pannum illum ex lino, quem trilicem appellant mihi emito* (eſt id genus lintei craſſioris & rudioris) *ex eoque induſia mihi conficito.* Hæc Cæſar, & ſtatim quæ habebat apud ſe induſia, & linteamina quæque ſubtiliora ad virginem mittit, ut omnia pauperibus diſtribuat: nec ita multo poſt creatus ab eodem Pontifice Cardinalis, huic ipſi virgini mandat, ut ex materia eò aſperiori alia induſia atque alia linteamina faciat, quæ nimirum tantæ convenirent dignitati: cumque illa adverſari videretur; ni faciat, multa ac metuenda minatur: quamobrem ex ſacco eas conficere oportuit: ajebat enim, nolle ſe Eccleſiaſticos reditus prodigere, & patrimonium pauperum in delicias luxumque conſumere. Igitur cum jam purpuratus in Palatium, jubente Pontifice, commigraſſet, ædesque ſibi aſſignatas Pontificiis proximas ſatis commode inſtructas vidiſſet, ſtatim cellulam quandam ex tabulis compingi ſibi juſſit, in eamque brevem ſupellectilem ſuam transferri: quò nimirum inter pretioſas veſtes algeret, paupertate inter divitias premeretur; quod quidem graviſſimum martyrii genus eſſe S. Bernardus exiſtimavit. Ad hæc purpureas veſtes, quibus initio Cardinalatus à Pontifice donatus fuerat, ad ultimam usque diem nunquam mutavit, quan-

quam longo uſu, & vetuſtate detritas: quòd ſi forte aliqui interdum objicerent, interpolari eas amplius non poſſe: *Quieſcite*, ajebat, *& ad interitum usque meum duraturas eſſe pro certo habete:* thorace, & femoralibus pelliceis, eisdemque antiquis utebatur, calceis, & crepidis laxioribus, quæ deinde attrita iterum atque iterum ad ſutorem redibant. Qua re cum è ſuis aliquis offenderetur, ac propterea nonnihil obmurmuraret: *An tu*, inquit, *neſcis, Eccleſiaſticos reditus ſanguinem eſſe Chriſti!* Frugalitatem in menſa eandem retinuit, quam in Congregatione noſtra ſervari mos eſt, ipſeque cum domeſticis ſuis prandebat, adhibita inter comedendum lectione, & collatione aliqua de rebus ſpiritualibus, atque moralibus. Veſperi ſolus eorundem domeſticorum conſulens commoditati in cubiculo cœnitabat, & plerumque nihil, præter panis fruſtum cum duobus ovis, & pomo ſumebat, Cum aliquando ægrotaret, & propter ſtomachi imbecillitatem vix cibum caperet, Bernardinus Caſtellanus, quo medico (ut diximus) utebatur, pullum gallinaceum quotidie ſumi, ex eoque conſumpto juſculum confici juſſerat, ad vires corporis reficiendas: id cum reſciſſet Cæſar, extemplo Oeconomum accerſit, & ne quotidianum hunc ſumptum fieri ultra permittat, apertiſſime jubet; dein Bernardino eidem atque aliis qui ejus curæ præerant: *En rectas*, inquit, *hominum mentes, qui ob unius homuncionis ſalutem, in ſingulos dies tantundem inſumitis, quantum ad alendas duas familias*

milias

milias pauperum ſatis eſſet. Quamquam autem multis rationibus oſtenſum fuerat, ejusmodi ſumptum plane neceſſarium eſſe, quandoquidem vitæ periculum agebatur, nunquam tamen acquieſcere potuit, quin ſorbitionem illam invitiſſimus ſumeret. Ædes ſibi, ſuisque ad habitandum nunquam coëmit, ſed cum è Palatio diſceſſit, decentem domum conduxit, nec illam quidem aulæis textili auro illuminatis, aut velis acu pictis ornavit, atque veſtivit; non ebore, argento, atque auro implevit; non ſignis antiquorum artificum, non pictis ſoleriter tabulis: ſed præter neceſſariam ſupellectilem, & pias aliquot Sanctorum imagines, nihil quicquam in ædes ſuas admiſit: denique in domum quandam Congregationis noſtræ propriam, Eccleſiæque contiguam, quemadmodum ſemper optaverat, migravit, ut nimirum (quod ipſe ajebat) in nidulo ſuo moreretur: quamquam illa quidem anguſtior erat, quàm ejus dignitas, & familia poſtulabant. Initio Cardinalatus, etſi tenues habebat reditus, & qui ad eam dignitatem ſuſtinendam non ſufficerent, nunquam tamen adduci potuit, ut à Pontifice quicquam peteret, ſed paupertate ſua contentus erat, & ex Dei providentia usquequaque pendebat. Abbatiam in Hydruntino ſatis opulentam à Clemente Pontifice oblatam libere recuſavit, quòd Epiſcopali juriſdictione gauderet; Titulum duntaxat Sanctorum Nerei & Achillei ab eodem Pontifice petiit, ſed eum plane, quem cæteri omnes reſpuiſſent, omnium ſcilicet pauperrimum, in quo

nihil admodum erat, præter Eccleſiam vetuſtate collapſam, & propemodum ſolo æquatam: huic porro inſtaurandæ animum adjecit, & ad opus perficiendum magnam pecuniæ vim licito fœnori accepit. A muneribus tum Principum, tum etiam aliorum, tanquam à rebus pernicioſiſſimis ſemper abhorruit, divinum illud mente revolvens: *Non accipies perſonam, nec munera; quia munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba juſtorum:* quamobrem cum illi ab Henrico IV. Galliæ & Navarræ Rege Chriſtianiſſimo ob nonum Annalium tomum ejus nomini dedicatum, ſupellex elegantior ex argento atque auro ad inſtruendum domeſticum ſacellum dono transmiſſa eſſet, quæ quidem amplius duobus aureorum millibus æſtimabatur, eam, laudata Regis munificentia, non modò recuſavit, ſed iterum iterumque ab ejusdem Regis Oratore ſibi oblatam rejecit, denique, jubente Pontifice, quaſi violenter illatam invitus accepit, ea conditione, ut eodem momento in Eccleſiæ noſtræ uſum poteſtatemque tranſiret: nec ita multo poſt cum Rodulpho II. Romanorum Imperatori decimum Annalium tomum obtuliſſet, ab eoque muneris loco Crucem cryſtallinam affabre elaboratam ægre accepiſſet, eam ſtatim Capuccinorum familiæ, quam in patriam ſuam recens deduxerat, dono transmiſit. Hanc porro conſtantiam in recuſandis muneribus, præſertim Principum virorum initio Cardinalatus usque adeo ſervavit, ut nimiæ cujusdam auſteritatis, atque adeo ruſticitatis

citatis offenſionem incurrerit: quamobrem de illa, hortantibus amicis, aliquantulum remiſit, eumque ſibi in hac re modum retinendùm eſſe cenſuit, ut neque reſpueret omnia, neque omnia admitteret, ſed ea duntaxat, quæ ad animi benevolentiam ſignificandam potius, quàm ad augendam rem familiarem ſpectarent. Igitur leviora quædam munuſcula ab amicis accipiens, aut pares, aut cumulatiores etiam gratias referebat; & ut paupertati ſuæ pariter, ac liberalitati conſuleret, quæcumque ſibi dono offerebantur, ea ſtatim pauperibus, aut religioſorum familiis dilargiri conſuevit. Sed ne longius fortaſſe, quàm par eſt, in hac re progrediamur, audiamus illum de ſua ipſius paupertate ediſſerentem, & veluti apud Judicem rationem reddentem. Reſcribens igitur ad Jo. Juvenalem Ancinam hæc ait: *Quod paupertatem ſuades, optime quidem facis, ſed ſcito me eſſe pauperrimum: quòd ſi forte quidem brevi ſim moriturus, nullam aliam habeo, quàm meis relinquam hæreditatem, niſi ipſam paupertatem: ac proinde neminem puto fore mihi hæredem, cum deteſtentur hanc omnes. Tu, cum veneris, videbis ridebisque ſub purpureis indumentis latere pannoſum; O ſi liceret quod nec modò loqui fas eſt. Tu in iſta luce vive, & Deo gratias age. Vale, mi Ancina, accelera adventum tuum cum licebit, te enim cupio non ſemel ſed ſæpe amplecti: iterum Vale.* Hæc paupertatis amator ad virum paupertatis amantiſſimum hanc ipſam virtutem ab ſe vehemen-

ter efflagitantem; & certe rem probavit eventus, quandoquidem moriturus nihil reliquit, niſi brevem vilemque ſupellectilem, qua divendita vix tantundem pecuniæ coactum eſt, quantum faciendo funeri ſatis eſſet.

CAP. VIII.

Qualis fuerit erga Propinquos.

NEc verò Cæſar divitiis ſolùm, & Satanæ pompis renunciavêrat, ſed etiam omnibûs, quibus Evangelica paupertas & nuditas lædi poteſt: in primis verò carni & ſanguini, à quibus tanquam ab inimicis domeſticis præcavendum eſſe maxime intelligebat. Itaque ipſo initio ſuæ vocationis obſtrepentem patrem, ut diximus, non audiit, & quamquam tum verbis, tum etiam factis ira tùm ſeſe graviter oſtenderet, adeo ut filio vel neceſſaria alimenta ſubtraxerit, quòd nimirum, ut ipſe ajebat, legum ſtudia negligeret, atque aſperum nimis vitæ genus ſequeretur, nihil ea re commotus modeſte admodum Patri, conſtanterque reſpondet, de ſtudiis ſeſe nihil remiſiſſe; de cætero hoc ſibi jam olim ſtetiſſe, bonorum virorum inſtituto vivere, atque à frequenti Sacramentorum uſu nunquam recedere; id ſibi certum, ac deliberatum eſſe, etſi hæreditate, ac bonis omnibus ſpoliari neceſſe ſit: igitur ex ea die ſummo omnium Parenti tota mente inhærere cœpit, cumque in Philippi fidem, & clientelam ſe dediſſet, eodem

duce,

duce, atque hortatore ſacris initiari voluit, inſcio prorſus patre, qui carnali affectu ductus longe alia cogitabat, atque ab unico filio labentem domum fulciri vehementiſſime cupiebat. At verò tunc maxime Cæſaris animus erga parentes & propinquos apparuit, cum ad honores & dignitates evectus eſt: neque enim ad ſe illos ſtatim evocavit, aut divitiis & honoribus augendos curavit, ſed de ſuo ipſorum ſtatu ne tantulum quidem eos dimovere decrevit: quamobrem ipſo initio Cardinalatus ad Fulginii præfectum ſanguine ſibi conjunctum reſcribens ait, propinquis omnibus ſeſe per litteras jam præcepiſſe, ut nemo, niſi accepta à ſe facultate, ad Urbem veniret, eamque regulam perpetuò obſervandam ſibimet propoſuiſſe. Ad hæc non ſemel rogatus nunquam adduci potuit, ut ſuæ ipſius conſanguineæ cum viris principibus connubio jungerentur, ſolitus dicere, ſeſe eſſe pauperem civem Soranum, & in ſuo ſtatu manere decreviſſe; in quam ſententiam ad Talpam reſcribens ſic ait: *Quod ſpectat ad meam neptem nuptui collocandam, ſatis aperte jam me tibi locutum eſſe existimabam, nimirum cum ſim Cardinalis, non ideo velle me ſanguine conjunctos opibus, atque honoribus augere, ſed in quo ſtatu eos reperi, in eodem plane relinquere animus eſt, ea duntaxat, quæ ſunt ad victum neceſſaria ipſis ſubminiſtrando: itaque cum pauperes ſint, naturæ legibus ſatisfeciſſe mihi videor, ſi fœminarum ſingulis quibusque, cum ad nubilem ætatem venerint,*

 mille

mille aureos attribuero, qua quidem ſumma Soræ nobiles viri dotare filias ſuas fere conſueverunt: de cætero nemo mihi moleſtus ſit, nolo ambulare in magnis, neque in mirabilibus ſuper me; ſatis hoc tibi ſit, & nunc, & in perpetuum: quod ſi forte alia unquam mihi mens fuerit, acriter me corripito, tanquam ſtultum hominem ferro dignum, atque compedibus. Sed ut ſpero, id facto opus non erit; hanc igitur animi deliberationem firmiter retinuit, niſi quòd eam dotem, quam neptibus in matrimonium collocandis decreverat, hanc ipſam iisdem in ſacrarum Virginum cœtus cooptandis attribuit, eòque libentius, quò ea ſanctioribus nuptiis Chriſto deſponſas, atque dicatas intelligebat: itaque quatuordecim virgines ſanguine ſibi conjunctas in variis Urbis Monaſteriis Deo conſecratas vidit. Cæterùm quod ad reliquos propinquos pertinet, etſi eis ſubvenire ſolitus fuit, ubi neceſſitas expoſcebat, id tamen caute admodum, prudenterque faciebat, ne ſcilicet, natura ſuaviter impellente, metas neceſſitatis transgrederetur, & plus eis tribueret, quàm par eſſet. Roganti eum aliquando Auguſtino Manno, ut ex his quempiam commendatum haberet: *Ne quæſo*, inquit, *Pater, hæc mihi loquere, ſiquidem ingratiſſima ſunt auribus meis;* tùm ad Franciſcum Zazzaram ſe convertens, enixè illum rogavit, ut homines noſtros ſigillatim ſuo nomine obſecraret, ne de cognatis ſuis ſibi unquam in poſterum mentionem facerent, ſi ſanum ſe ac ſalvum tum animo,

animo, tum etiam corpore eſſe vellent: optime ſeſe intelligere, quanam ratione ſibi cum illis agendum eſſet, ſiquidem à matre ſua hoc potiſſimum acceperat, ut ſi forte clericus fieret, à ſuis ſibi maxime caveret; ne ſcilicet (quod vulgò dicitur) oculos illi de capite eruerent: quamobrem vehementer ſe ſollicitum eſſe de Abbatia, quam in Octavianum patruelem ſuum tranſtulerat, quamquam enim hortantibus & deprecantibus Patribus noſtræ Congregationis id fecerat, ad ſublevandam adoleſcentis inopiam, ejusque domum ſuſtentandam; tamen utrum Dei judicio res probaretur, valde incertum eſſe: id quod ne forte ſubiratus, aut aliud agens dixiſſe videretur, brevi temporis ſpatio ſepties idem hoc ipſum eidem Zazzaræ affirmavit. Illud præterea argumento eſſe poteſt, quàm longe Cæſar abeſſet ab omni affectione erga propinquos, quòd cum in Tuſculano fundum emiſſet, in quem ex iis aliqui ſe reciperent, ſic enim ratio, & bonorum virorum conſilium ſuadere videbantur; ut nimirum ea ratione ab inimicitiis, quas Soræ contraxerant, illos averteret; ab amico quodam ſapientiori admonitus, factum ejusmodi humani aliquid ſapere, & nequaquam à Dei ſpiritu immiſſum fuiſſe conſilium iſtud, ſed carne potius & ſanguine dictante ſuſceptum, continuò absque ulla controverſia: *Vide*, inquit, *quæſo, & tecum ipſe delibera, quo pacto in meliorem uſum fundus iſte converti poſſit: neque enim ædificia, & poſſeſſiones in terris habere meum un-*

quam conſilium fuit : eodemque tempore fundum in aliquot pia loca diſtribuit, partemque illius præcipuam Tuſculano Archipresbytero attribuit, ad conſtruendum in ea Urbe ſacrarum Virginum Monaſterium. Quemadmodum autem à locupletandis propinquis abstinuit, ſic etiam eisdem honores & dignitates affectantibus omnem aditum obſtruxit; quamobrem cum accepiſſet, Octavianum patruelem ſuum, de quo paulo ante mentionem fecimus, relicta ſanctiori diſciplina, per ſpeciem ægritudinis, ad Eccleſiaſtica's dignitates occulte ſibi viam ſternere, quamquam alioqui juvenis & ingenio & cæteris animi dotibus non mediocrem ſui expectationem faceret, tamen à ſe longius ſtatim ejecit, atque ex ea die ad mortem usque in conſpectum ſuum venire prohibuit. Venit aliquando ad eum inviſendum è ſuis quidam domi, militiæque nobilis, & forte incidit, ut eo tempore Cæſar in publicum egrederetur. Aderant de more familiares, qui Cardinalem deducerent, omnesque pariter, ſic enim fieri decebat, domini propinquo locum cedebant, tunc ille rhedam conſcendit, hominem advocat, & digito infimum locum demonſtrans: *Sede*, inquit, *ibi*, *nolo enim*, *ut mei me propinqui in exitium pertrahant* : Porro hunc ipſum morem tenuit cum aliis omnibus ſibi ſanguine conjunctis, quos ad ſe interdum venientes acerbius duriusque tractabat, ne ſcilicet ſuperbe ſaperent, neve ulla de re temere præſumerent. Martia erat Cæſaris amita, antiquæ probitatis fœmi-

fœmina, quam ille olim juvenis ad viduitatem ſervandam per litteras vehementer hortatus erat, quæque, relicta patria, ad Urbem ſe contulerat, ubi in domuncula quadam juxta noſtram Eccleſiam ſita, Deo & pauperibus inſerviebat, hanc Cæſar ipſe honorabat, quia *vere vidua erat*, adeo ut etiam ſenex, & purpuratus flexis genibus ab illa benedictionem expoſceret; tamen cum ab aliquibus, ut mos eſt, dominam eam appellari audiſſet, titulum ejusmodi averſatus: *Cur* (inquit) *dominam, cur dominam appellatis? Martiam dicite, & ſatis eſt.* Hanc ipſam deinde per ſummam injuriam à fœmina quadam nobili, ſed arrogantiæ plena publice in templo noſtro contumeliis affectam, non modò qua pollebat auctoritate tueri noluit, ſed perinde ac ſi nihil prorſus accidiſſet, ne minimum quidem perturbati animi indicium dedit: ut nimirum oſtenderet, ſe Mundo crucifixum eſſe & plane mortuum, qui neque ſuorum honore, neque contemptu moveretur.

CAP. IX.

Humilitas.

QUoniam autem, teſte Gregorio, *fortaſſè laborioſum non eſt homini relinquere ſua, ſed valde laborioſum eſt relinquere ſemetipſum;* idcirco Cæſar in hac re totus fuit, & ad ſui contemptum acquirendum, in quo Chriſtiana humilitas ſita eſt, velis, ut ajunt,

ajunt, remiſque contendit. Igitur adoleſcens cum in legalibus ſtudiis ſeſe diu exercuiſſet, quamquam invitus, jubente patre, Doctoratus lauream ſumpſit, non tamen publice, ut mos eſt, & cum ſolemni pompa, ſed privatim, & intra domeſticos parietes: nec ita multo poſt diploma, quo poſt ſuſceptam lauream impertitus fuerat, in fruſta concidit, iisque tanquam ſignis ad notanda librorum loca utebatur: omnis cultus negligens humili veſtitu gaudebat, quamobrem aſperam patris reprehenſionem incurrit. Per hos ipſos dies Chriſtianæ humilitatis ſtudio inflammatus de ſuo (quod eſt difficillimum) ingenio triumphavit: cum enim volumen quoddam haud parvum apud ſe haberet, in quo multa carmina diligenter Italicis rythmis à ſe compoſita conſcripſerat, & ut partum ingenii ſui unice diligeret, reputare ſecum ipſe cœpit, num ſibi ad ſeſe edomandum, contemnendumque, expediret, ejusmodi carmina diſperdere, atque igni tradere. Et primò quidem hærere, & in diverſas partes torqueri, denique ex longa concertatione, Deo adjuvante, victor evaſit, arreptumque manibus librum in flammas conjecit; qua re tantam in animo perturbationem, ac repugnantiam paſſus eſt, ut majorem nullo unquam tempore ſeſe expertum fuiſſe Angelo Salutio libere affirmaverit. Ad hæc cum jam eſſet ſacerdos, Philippo jubente, non ſemel in publicis exequiis, dum defunctorum corpora per Urbem deportabantur, crucis vexillum deferens funebrem pompam præire conſpectus

ctus eſt, quod clericorum pauperum eſt, & ferme adoleſcentium, qui humilioribus Eccleſiarum miniſteriis addicti ſunt. Sæpe etiam, more pauperum, panem, & veſtimenta emendicavit, atque alia ejusmodi ſexcenta humilitatis officia identidem obivit. Cum autem in ædes Florentinorum ſe recepiſſet non modò in Eccleſia ornare altaria, campanas pulſare, parietes, & pavimenta ſua manu everrere conſuevit; ſed etiam domi vilia quæque miniſteria libenter obire, & coquinariam exercere; adeo ut, quod alias retulimus, in anteriori parte camini litteris uncialibus feſtive inſcripſerit: *Cæſar Baronius Coquus perpetuus.* Ad Vallicellam cum veniſſet plus omnibus laborabat, minus omnibus accipiebat; ubicumque eum quæreres, aut in Eccleſia, aut in cubiculo invenires: inter presbyteros ſociosque primus in opere, extremus in ordine: quicquid boni fecerat, ad alios referebat: quamquam autem occupationibus tam graviter premeretur, ut reſpirare libere non poſſet, nunquam tamen potuit adduci, ut ex noſtris hominibus quisquam illi aut lectum ſterneret, aut cubiculum verreret, aut aliud quicquam faceret ad eum ſublevandum. Ad Annales ſcribendos vi atque imperio Philippi compulſus, etſi res feliciter ceſſerat, & viros doctiſſimos ad ſui admirationem converterat, de illis tamen rarus, aut nullus ſermo, niſi forte ſecus neceſſitas cogeret: nihil enim quicquam magis timebat, aut longius fugiebat, quàm ſuam ipſius laudem & gloriam; id quod cum optimo

me intelligeret Philippus, ut hominem more ſuo ſalubriter excruciaret, ejus ingenium & doctrinam coram ipſomet, aliisque viris eruditione & nobilitate conſpicuis extollere ad cœlum ſolebat, hanc veluti laciniam ad finem ſermonis annectens; Cæſarem quidem virum eſſe doctum, ſed tamen immitem, ac plane barbarum. Porro ejus doctrina tam longe aberat à faſtu, atque arrogantia, ut nihil haberet antiquius, quàm ut ab omnibus admoneretur, & corriperetur; quamobrem illud Auguſtini crebris ſermonibus uſurpabat: *Verum & ſeverum diligo correctorem meum.* Hoc domi, hoc in Urbe ab amicis omnibus requirebat; hoc etiam foris per litteras undecumque flagitabat: quod ſi forte aliquid in ſuis ſcriptis deprehenderet, quod veritati minus conſentaneum videretur, aperte, atque ingenue retractabat: in ſermocinando autem ſimplici quodam ſtilo utebatur, & ad vulgi captum accommodato; cumque ingenio, eruditione, memoria polleret plurimum, tamen ex induſtria intra certos quosdam limites ſe continebat, atque omnem prorſus verborum pompam, populique plauſum declinabat; quo quidem genere dicendi vere fructuoſo audientium animos vehementer commovebat. Ad Cardinalatum evectus alternis diebus feſtis, ut antea ſolebat, accepta à Pontifice facultate, verba ad populum faciebat; cum autem animadverteret, multos conſultò ad ſe audiendum concurrere, palam edixit, ex improviſo atque inexpectato in poſterum ſer-

mones

mones habere ſe velle; abſolutisque comitiis, quibus Summus Pontifex Paulus Quintus creatus eſt, Pontificem ipſum rogare decrevit, ut liberam ſibi poteſtatem faceret ſermocinandi, profeſtis etiam diebus, quibus S. Gregorii Papæ dialogos narrandos ſuſcipere conſilium fuit; humilem ſcilicet facilemque materiam, quæ animos virtutibus magis, quàm doctrina & ſcientia excoleret, planctumque potius, quàm plauſum audientium excitaret. Annus erat à partu Virginis ſexcenteſimus ſupra milleſimum, quo temporis ſpatiis legitimis expletis Clemens VIII. Pontifex Maximus ſolemnem Jubilei celebrationem indixerat univerſis Christi fidelibus, qui præcipuas quatuor Urbis Baſilicas devote inviſerent, cum Cæſaris virtus maxime enituit, quippe qui quantò magis appropinquabat ad mortem, tantò vehementius naturæ tarditatem incitabat. Agebat jam tertium & ſexageſimum ætatis annum, & quamquam debilitato vigiliis & laboribus corpore, tamen de ſtudio pietatis & charitatis nihil remiſerat. Cum igitur religionis cauſa multitudo hominum prope infinita ad Urbem undequaque conflueret, domi ſuæ nonnullos ferme quotidie recipiens, omni officio, atque obſequio fovebat, aliis autem ſedulò miniſtrabat in publico Xenodochio Sanctiſſimæ Trinitatis Peregrinorum & Convaleſcentium, quod opus Beati Philippi conſilio, atque opera nuper incœptum, brevi maximum incrementum accepit, quò multi pariter ejusdem Ordinis viri ad id pietatis officium obeundum

ferme

ferme quotidie conveniebant: quin Summus ipſe Pontifex eòdem ſæpiſſime ſe contulit, & peregrinorum pedes ſuis manibus lavit, & iisdem in menſa ſtudioſe humaniterque miniſtravit. Illud autem in primis admirandum videtur, quòd Cardinalis, ſenex, & infirmus, quatuor illas, quas prædiximus, Eccleſias, octo fere milliarium itinere, tricies hoc anno pedibus acceſſit. Neque ea tantùm occaſione, ſed aliàs quoque jam Cardinalis ſeptem etiam Urbis Eccleſias multo longiori itinere pedes obivit, quando ſcilicet Congregatio noſtra, cum bacchanalia maxime fervent, ex ſancti Patris inſtituto magno populi comitatu easdem Eccleſias inviſere conſuevit; eaque occaſione diſcumbentium in prato multitudinem Dei verbo reficiebat. Sed & hoc humilitatis ipſius præclarum eſt argumentum, quòd cum ætate jam gravem malus dæmon, Deo ita permittente, turpibus ſuggeſtionibus ſtimularet, patribus Congregationis libere rem aperuit, omniumque orationibus ſeſe humillimis precibus commendavit; id quod olim etiam adoleſcens cum Camillo patre per litteras fecerat: noverat quippe bonus Chriſti miles, ad corporis cordisque munditiam cuſtodiendam, quantum valeat humilitas. Adverſus Beatum Patrem prope incredibilem reverentiam ſemper præ ſe tulit, atque itidem ſenex, ut olim juvenis, ad ejus pedes ſeſe abjiciebat, illosque oſculabatur; ut nimirum ea ratione intimam animi ſui ſubmiſſionem, ac devotionem oſtenderet: quapropter Philippus idem, cum hominem

minem videret jam longævum, ſed morum ſimplicitate atque humilitate plane puerum; dicere conſueverat: *Ecce novitium meum!* Quin etiàm interdum colaphum illi nec opinato impingebat: quo ictu tantùm abeſt, ut doleret, ut divina quadam conſolatione ſeſe intime perfundi ſentiret. Tunc verò Cæſaris humilitas maxime apparuit, cum & oblatas primarias dignitates rejecit, & ad eas denique ſuſcipiendas compulſus, animum, moresque nihil omnino mutavit. Primum igitur à Gregorio XIII. Pontifice Maximo ſua ipſius ſponte Soranus Epiſcopus deſtinatus, deinde Theanenſis à Sixto Quinto, inſtante Julio Antonio Sanctorio Cardinali S. Severinæ, denique Senogallienſis à Gregorio XIV. poſtulante Urbini Duce, nunquam adduci potuit, ut aſſenſum præberet, ſed excuſavit tum paupertatem, & humilitatem, quas voverat; tum etiam Annalium opus, quod præ manibus habebat, quodque totum hominem requirere videbatur. Adlectus deinde, vi, & minis à Clemente Pontifice inter Protonotarios Apoſtolicos, adeò mores non mutavit, ut nec etiam veſtes ejus dignitatis proprias induere voluerit, niſi cum adeundus eſſet Pontifex; id quod quàm occultiſſime facere ſolebat: denique ab eodem Pontifice diu reluctatus, & pro imperio creatus Cardinalis, perpetuam quandam triſtitiam pariter cum purpura induere viſus eſt, & ad ultimam usque diem nullum querelarum modum fecit. Noſtros hoc tempore ad eum adeuntes, & ſacras veſtes de more oſculantes

O non

non modò humaniter excipiebat, ſed flexis etiam genibus dulciter amplectebatur dicens: *Fratres, Fratres ſumus*: quin etiam inviſenti eum Angelo Vellio, qui poſt illum Congregationis noſtræ præpoſitus electus fuerat, ſtatim occurrit, atque intrò in cubiculum ducit, ubi remotis arbitris in genua procumbens quam fortiter prehenderat dexteram iterum ac ſæpius exoſculatur; teſtatus, ſe, tanquam Congregationis filium, debitam illi obedientiam ac reverentiam perpetuò exhibiturum. Porro hanc ipſam animi demiſſionem litteris etiam teſtatam reliquit; ſcribens enim Ferraria, quò cum Clemente Pontifice conceſſerat, ad Petrum Conſolinum noſtræ Congregationis presbyterum, egregiæ doctrinæ & ſanctitatis virum, tunc temporis tironibus præfectum, hæc ait: *Arguere me ipſe debeo, & veniam poſtulare, quòd nullas ad te litteras dederim, ſaltem ut tibi gratias agerem pro precibus, quas pro me ad Dominum effudiſti; facio nunc, & quàm maximas poſſum gratias ago, rogoque, ut in ea re etiam in poſterum perſeveres, cum omnibus pariter tironibus tuis mihi chariſſimis, quibus omne incrementum gratiæ ſpiritualis exopto. Inſere, Pater, inſere novas plantas, ad inſtar magnæ illius arboris, cujus iſthæc ſunt germina: & quibus ipſe inſtructus es artibus, cæteros quoque pro viribus inſtrue; certumque habeto, beatum Patrem noſtrum, & vivere adhuc, & videre, & regere filios ſuos; flagellumque in manu habere ad dyſcolos corrigendos. Quod*

ad me attinet, oro te, ut novitiorum tuorum numero me adſcribere velis, atque ubicumque opus fuerit, libere reprehendas. O utinam mihi in hunc modum juveneſcere in ſenectute contingat, & propheticum illud de me impleatur: Renovabitur ut aquilæ juventus tua; *id enim, ſi ad ſpiritualem ſenſum reſpicimus, ſignificare videtur Abiſac dormiens cum David ſene; nimirum fervorem ſpiritus cum ſenectute conjunctum. Vere Abiſac cum ſancto Patre noſtro dormiebat, ſiquidem (quod probe noſti) adeo fervebat in ſenectute, ut ſe profecto inflammari incendique ſentiret. Haud fovent ſenes purpura, & lacernæ pelliceæ, ſed una duntaxat Abiſac: hanc utinam mihi ſociam habere liceat ſeni jam frigidiſſimo: hoc mihi apud Dominum impetres velim, propterea enim hæc ad te ſcripſi: ſic te Deus conſoletur, & ſanctum faciat.* Nihil igitur antiquius habuit, quàm ut ab amicis omnibus corriperetur, Davidicum illud corde atque ore ſæpiſſime repetens: *Corripiat me juſtus in miſericordia; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Et quò propiores honoribus ac dignitatibus adulationes eſſe noverat, hòc longius fugiebat, & pernicioſam hanc peſtem quàm diligentiſſime præcavebat: quamobrem nonnullis è ſuis in Chriſto filiis id nominatim præceperat, ut ubiubi illum offendere intelligerent, ſumma cum libertate corriperent; utque ea res facilius ex voto cederet, ſimplici ac piæ cuidam virgini, cujus ipſe curam gerebat, ſanctæ ob-

edientiæ nomine imperavit, ut ſiquid illa aut videret, aut audiret, in quo ipſe offendere videretur, ſibi continuò denunciaret; quò nimirum ſua ipſe vitia corrigere atque emendare poſſet. Itaque cum quadam die ſciſcitaretur ab illa, ecquid eſſet, de quo admonere eum deberet, libere reſpondit, hac una re nonnullos offendi, quòd homo ætate jam gravior, & qui ſanctitatem profitebatur, byſſinam tunicam ſuperindueret manicis nimis eleganter ornatis, quòdque anteambulones haberet gladio præcinctos; quibus auditis: *Quàm doleo* (inquit) *filia fratres meos & proximos meos mea cauſa conſtrictatos eſſe? ſed, Deo bene volente, ac Dei Genitrice dulciſſima, emendabo erratum meum: ſcito enim, filia, nihil horum unquam me animadvertiſſe, ac perinde mihi accidiſſe, atque olim Sancto Bernardo, quem tota die equitaſſe ferunt, nec tamen equi phaleras vidiſſe, & cum ſpatio unius diei juxta Lauſannenſem lacum iter feciſſet, ad aquas nunquam oculos advertiſſe; ſed ille ſanctus erat, ego autem pejor ſum Catena.* Fuit is latro inſignis, quode ſupra meminimus. Id verò omittendum non eſt, quòd cum à quoquam corripiebatur, aperto capite, demiſſoque in terram vultu, quaſi reus aliquis ante Judicem ſtare conſueverat. Præterea (quod in S. Martino Epiſcopo Turonenſi ſummopere laudatur) cubiculario cuidam veſperi, ſummotis omnibus, calceamenta quotidie detrahere ſolebat, nec à ſuis unquam, niſi ægritudo & neceſſitas cogeret, veſtibus aut

aut exui aut indui ſe paſſus eſt. Iturus cubitum à Reginaldo quodam, quem à manu habebat, & crucis ſigno muniri ſe, & aqua benedicta aſpergi jubebat. Venit aliquando ad Monaſterium ſacrarum Virginum, in quo una ex neptibus ſuis ſolemni profeſſione religionis vota ſuſceptura erat, ingreſſusque Eccleſiam vidit in anteriori parte altaris affixa inſignia domus ſuæ, ſtatimque inanem illum honorem averſatus coram populo, qui frequens aderat, inſignia illa detrahi jubet, aitque, indigna eſſe, quæ vel infimo quoque loco ponerentur; egreſſusque foras animo vultuque irato, non antea rediit quàm ſibi obtemperatum eſſe intellexit. Incredibile autem dictu eſt, quantam ille animi demiſſionem, ad devotionem oſtenderet erga viros religioſos, & Chriſtianam perfectionem ſectantes, ſiquidem illos omne genus officiis proſequebatur. Ex his unus fuit Joannes Baptiſta Vitellius Fulginas, vir eximiæ probitatis, quem ſanctus Pater Philippus quaſi filium dilexit unice, & veluti proprio nomine *Sanctum* vocare conſuevit, ac denique futura præſentiens in patriam remiſit, ubi innumeros Chriſto filios peperit, extructoque Oratorio Boni Jeſu (hoc namque vocabulo appellari illud voluit) ad ultimam usque diem piè enutrivit verbo, & exemplo; qua re ingentem apud Deum atque homines gloriam adeptus eſt: hunc igitur Baronius, & commorantem olim in Urbe mirifice coluit, & redeuntem poſtea religionis cauſa anno Jubilei M DC. humaniſſime accepit, ſecumque

prandere voluit, denique argenteam crucem ejus collo ſuſpendit, nec ſine magna amoris ſignificatione à ſe dimiſit. Fratrem Innocentium Panhormitanum ex Franciſcana familia, quam reformatam vocant, laicum illum quidem & ſimplicem, ſed magnæ virtutis virum non ſemel apud ſe prandere voluit, eique accumbenti cibos, & pocula ſuis ipſe manibus miniſtravit. P. Bernardum Colnagum è Societate Jeſu morum ſuavitate, ac ſanctitate ſpectabilem officii cauſa ad ſe adeuntem non modò humaniſſime excepit, ſed genibus etiam advolutus pedes ejus exoſculatus eſt. Verum quò officioſior in cæteros, hoc erat ſancta quadam ruſticitate, citra omnem contemptum, ſeverior erga principes, & nobiles viros, quibuſcum raro, & parum libenter agebat: neque enim ille (ut mos eſt hominum aulicorum) videri & videre, ſalutari & ſalutare quotidie ſolebat; ſed niſi ratio, & neceſſitas cogeret, adibat plane neminem. Ab inanibus quoque officiis tum coram, tum etiam per litteras abſtinebat, & rudem quandam ſimplicitatem affectabat, adeo ut eum qui ſibi erat ab epiſtolis ſæpius correxerit, quòd politius, atque elegantius ſcriberet, quàm ipſe vellet: dicebat enim, nihil ſibi optatius accidere poſſe, quàm ut ab omnibus ineptus, & rudis exiſtimaretur: Denique, ne longius in hac re progrediamur, quemadmodum ille toto vitæ ſuæ curriculo ad humilitatem quotidie ſeſe exercuit, ita & in morte plane humillimus apparuit. Paucis ante diebus, quàm ex hac vita

migra-

migraret, cum in lectulo decumberet (quod fuſe ſuo loco narravimus) aſtante atque audiente Angelo Salutio clamare cœpit: *Nihil eſt plane, nihil eſt, quod in hac vita majorem mihi moleſtiam, atque dolorem attulerit, quam Cardinalatus. Cavete dæmonis inſidias, cavete; is enim dumtaxat verus honor eſt ſervire Deo cum omni humilitate. Pudet me Cardinalem fuiſſe, dignus quippe non eram, qui eſſem vel ſimplex ſacerdos, ò me nequiſſimum!* hæc atque his ſimilia identidem repetebat, quæ intimam & profundam animi humilitatem demonſtrant: advocans præterea ad ſe Camillum Baldinum propinquum ſuum, primùm quidem ſuæ ipſius paupertatis hæredem illum inſtituit, deinde *Audio* (inquit) *te nimio plus, quàm oporteat ad litterarum ſtudia incumbere, incumbe potius, fili, ad Chriſtianas virtutes, & ad eam præſertim quam mortificationem appellant, non alta ſapiens, ſed humilibus conſentiens.* Accedentes verò ad ſe omnes enixe rogabat, ut peccatorum veniam ſibi à Domino precibus expoſcerent, & ſacerdotes quidem ab ſe non dimittebat, niſi antea ſibi benedixiſſent, laicos autem noſtræ Congregationis, ut ſe aqua benedicta aſpergerent, & rogabat, & jubebat. Denique de ſuo ipſius funere cogitans, Franciſcum Zazzaram obſecravit, hoc ſibi beneficii loco à Patribus impetraret, ut ſe in Eccleſia Sanctorum Martyrum Nerei & Achillei, omiſſa funeris pompa, tanquam pauperculum hominem ſepeliendum curarent: ibi enim ille

jampridem, juxta tutelares Martyres ſepulchrum ſibi paraverat ſola modeſtia atque humilitate conſpicuum.

CAP. X.

Patientia ejusdem, & manſuetudo.

AD hanc Cæſaris humilitatem ſociam ſe adjunxit patientia, quæ quidem eo laudabilior in illo videri poteſt, quò erat ſuopte ingenio fervidior, & proclivior ad iram. Quanquam enim aliquando iraſcebatur, tamen intra rationis terminos ſe continebat, propheticum illud altè retinens: *Iraſcimini, & nolite peccare.* Quo tempore Congregationi noſtræ præerat, ſi forte quempiam pro ſuo munere acriter reprehenderat, dimiſſo illo, remotisque arbitris, ſeſe in terram dejiciebat, & quaſi contemptæ miſericordiæ reus divinam clementiam precibus, & lacrimis implorabat; quamobrem *tunc proprior erat veniæ* (quod olim de Theodoſio dixit Ambroſius) *cum fuiſſet commotio major iracundiæ prærogativa ignoſcendi erat, indignatum fuiſſe, & optabatur in eo quod in aliis timebatur, ut iraſceretur.* Qnin etiam ſi à quopiam dicto vel facto læſus fuiſſet, beneficiis compenſabat injurias, novoque prorſus genere ulciſcendi, quò offendebatur gravius, hòc diligebat impenſius. Qui adverſus illum ſcripſere, & canino dente Annales Eccleſiaſticos invaſere,

eos

eos ipſe, etſi tuendæ veritatis cauſa refellere coactus eſt, tamen usque adeo non referiit, aut male accepit, ut ſingulari quadam obſervantia, ac beneficentia coluerit: Vir erat in Urbe princeps, qui ſuis rationibus ductus in illius ſcripta acriter ſtilum ſtrinxit, hunc Cæſar edita pro ſe luculenta defenſione fraternæ charitatis admonuit, atque ex eo tempore tanto amore complexus eſt, ut quotidie pro illo ad Deum funderet preces. Hanc porro incredibilem patientiam ac lenitatem memoria repetens ſacerdos quidam ex noſtris, qui olim fuerat ei chariſſimus atque amiciſſimus, me audiente, dicebat, dolere ſe vehementer, quòd aliquid in illum grave atque moleſtum non admiſiſſet, quò ſcilicet ad ultionem hujusmodi hominem provocaret. Cum domeſticis interdum vehementer agebat, iracunde nunquam, nec aliquando ex ore ejus excidit verbum, quod contumeliam redoleret. Rixatus fuerat è ſuis unus ſanguine ſibi conjunctus cum Sorano cive, ab eoque per ſummam injuriam ſpectantibus multis alapam acceperat: nec mora, ad Urbem ſe confert, ad Baronium convolat, ratus nimirum, facinus ejusmodi eum indigne laturum, &, qua præſtabat auctoritate ac dignitate, meritas pœnas de improbo cive ſumpturum: at ille, cui longe alia mens erat, ubi hominem videt iratum, & vindictæ cupidum, ſtatim recedere à ſe longius jubet, nec, niſi pace facta, in conſpectum ſuum venire; itaque in patriam reverſus, pacem init, mox Romam ad Cæſarem redit, ab eoque benigne

acceptus ſolum vertere jubetur; ut nimirum ea ratione temerarii hominis præſentiam declinaret, omnemque rixarum materiam ſubmoveret. Vir quidam magnus erat in Urbe, & ad Pontificem Orator, hic multa adverſus Baronium temere injurioſèque & dixit & fecit: poſtea verò pœnitentia ductus ad illum venit, flexisque genibus veniam poſtulavit; quem Cæſar injuriæ immemor non modò humaniter excepit, ſed omnibus etiam charitatis officiis proſecutus eſt. Corporis autem dolores, aut ægritudines æquo animo tolerabat, eodemque vultu de manu Domini bona pariter ac mala ſuſcipiebat: quamobrem Bernardinus Caſtellanus teſtatum reliquit, ejus patientiam, præſertim in corporis infirmitatibus perferendis, fuiſſe plane incredibilem; quam quidem Deus ipſe ſibi gratam acceptamque fuiſſe non ſemel evidenti prope miraculo demonſtravit: nam, ut cætera ſileam, cum aliquando ardentiſſima febri laboraret, idque de Petro Conſolino Beatus Pater reſciſſet: *Abi* (inquit) *& dic Cæſari, ut febrem extemplo abire, nec amplius redire, jubeat:* hæc cum Cæſar accepiſſet, Philippi nomine imperavit febri, quæ dicto audiens, ſtatim receſſit, nec ulterius, eo quidem tempore, reverſa eſt. Ille autem de ſtrato exiliens ſumptis veſtibus ipſa die, more ſuo, Apoſtolorum limina viſitavit. Hanc porrò virtutem Cardinalatus dignitas adeo non imminuit, ut etiam auxerit vehementer: non modò enim medicis, amicisque omnibus dicto audientem ſeſe omnino præbebat,

bat; ſed infimo cuique famulorum ſuorum, queis etiam pro iis, quibus fungebantur officiis continuas gratias agebat. Poſtremis ſuæ vitæ diebus cum febri, & ſtomachi dolore graviter cruciaretur, videretque omnes de ſua ipſius ſalute ſollicitos: *Nihil eſt* (inquit) *quod ultra de me ſolliciti ſitis; ſiquidem paucis hiſce diebus mihi laborandum eſt:* cumque multi ex religioſis Ordinibus, qui ad eum inviſendum undique confluebant, preces, & ſacrificia pro illius valetudine Deo oblaturos ſe eſſe dicerent: *Nolite quæſo* (inquiebat) *de corporis ſalute cogitare, animæ potius ſalutem à Domino mihi expoſcite:* quamobrem Davidicum illud identidem corde atque ore repetebat: *Benedicam Dominum in omni tempore;* & quaſi ſuperabundans gaudio in omni tribulatione cantabat dulciter: *O amor, ò amor, ò Jeſu amor meus!* Quamquam autem Cæſar tum in dicendo, tum in agendo ſummam patientiam oſtenderit, non defuerunt, qui illius acrimoniam in ſcribendo accuſaverint, quaſi animi minus patientis indicium, revera tamen id totum zelo ipſius adſcribendum eſt, quo nimirum, cum ſe dat occaſio, pie ſanctèque iraſci, atque exclamare compellitur. Præſtat illum ipſum audire de hac re diſertè loquentem in apologia, quam ſcripſit pro Tractatu de Sicula Monarchia: *Habeo* (inquit) *quem Magiſtrum imiter, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, de cujus dicendi modo hæc habet Evangeliſta:* erat docens, tanquam poteſtatem habens, non tanquam Scribæ, *nempe quòd*

Chriſtus

Chriſtus eſſet magna libertate (ut omnes docent interpretes) in veritate prædicanda ; Scribæ autem Herodi Regi adulantes, omnia pararent ad guſtum ipſius: abſit, abſit (iterum dico) ut ſicut Scribæ ſcribam, & non ſicut Chriſtus annunciem libere veritatem. Habeo poſt Chriſtum ſanctiſſimos patres, quorum in ſcribendo ſequar exemplum, qui infracta animi conſtantia pro tuenda veritate adverſus eam impugnantes, non humili, enervato, molliqueſtilo ſunt uſi, ſed grandi, fortique, miſcentes etiam reprehenſionum acrimoniam, in eos ſententias aculeates inſtar fulminis intorſerunt: ſunt innumera horum exempla annis ferme ſingulis in ipſis Annalibus Eccleſiaſticis recenſita, quorum ex uſu, dum lego frequenter, & deſcribo, idem mihi dicendi genus inhæſit, quod haud deſpiciendum putavi; probe ſciens, illud dono ſpiritus potius, quàm humana induſtria comparatum: ſed ea menſura diſcretionis adhibita tunc ſum uſus eo ſcribendi genere, cum ſive adverſus novantes hæreticos, ſchiſmaticosque agendum fuit, aut in Principes jura Eccleſiæ labefactantes, & in ſervitutem eandem Eccleſiam redigentes; vel cum dicendum adverſus diſciplinæ Eccleſiaſticæ corruptores, tuba cæleſti auribus meis importune nimis illud propheticum perſonante: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, annuncia populo meo ſcelera eorum, *& quæ ſequuntur. Ad hanc nempè formam compoſitos eſſe debere; quin ſunt eligendi S. R. E. Cardi-*

Cardinales, S. Bernardus Eugenium Romanum Pontificem monet: nempe, ut tales ſint; qui Regibus (inquit) Joannem exhibeant, Aegyptiis Moyſen, fornicantibus Phinees, Heliam idololatris, Eliſæum avaris, Petrum mentientibus, Paulum blaſphemantibus, negotiantibus Chriſtum: nimirum ut zelo ſemper in delinquentes armati perdant ubique & quoscunque operantes iniquitatem: hæc eſt forma noſtra Spiritus Sancti penicillo delineata, ut qui hujusmodi non ſumus, deformes eſſe convincamur. Plura ibi Cæſar lectu digniſſima, quæ cum in Hiſpaniam ad Regem fuiſſent transmiſſa ab Antonio Cardinali Zappata, Rex ipſe non ſemel ſibi perlegi voluit non ſine admiratione innocentiam auctoris teſtificatus, id quod Cæſar ipſe in litteris ad Antonium Talpam accepiſſe ſe ſcribit ab Jacobo Boncompagno Soræ Duce, qui ea de re certior factus fuerat litteris ex Hiſpania ad ſe perlatis.

CAP. XI.

Corporis maceratio.

NOn ſolum autem animum ad patientiam formabat, ſed etiam corpus, Apoſtolicum illud arctè retinens: *Sic pugno, non quaſi aërem verberans, ſed caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo.* Adoleſcens cum eſſet, tum orando, & ſtudendo, tum etiam jejunando ſæpius per hebdomadam ſeſe exercebat:

bat: nocturnas quoque vigilias agebat, cædebat ſe flagellis ſæviſſime: pro molli autem culcitra laterculos defatigato corpori ſubſternebat, ne ſcilicet graviori ſomno opprimeretur; ſacris deinde initiatus ſomni, cibique quotidie parcior, non amplius, cum plurimum, quàm quinque horas dormiebat; & quò res facile cederet, interdum à menſa prope incœnatus recedebat. Id quod præclare intelligens Philippus, ſæpe illum poſt cœnam ad triclinium redire, ac cœnare jubebat; quamobrem jure optimo Pompejus Paterius teſtatum reliquit, eum, quoad vixit in Congregatione, nec ſomni unquam ſatis cœpiſſe, nec cibi. Neque verò ad Cardinalatum elatus, quam diu tenuerat abſtinentiam, reliquit; ſed iisdem ferme epulis, ſibi, ſuisque menſam inſtruendam curavit; ſiquidem mane, ut antea dictum eſt, ſuos omnes menſæ adhibebat, tanquam pater filios, uno excepto ſtructore, atque altero ex cubiculariis, qui cibos duntaxat inferrent; neque enim ſibi unquam poculum per intervalla afferri voluit, ſed in menſa præparatum ſuis ipſe manibus deſumebat: cùm verò Pontifex de menſa ſua ad illum quotidie mitteret, anticipare prandium decrevit, ut ea ratione nimias illas delicias & ſcitamenta declinaret: quamquam autem erat in victu parciſſimus, tamen cibos ſecando, carpendo appetentiam ſimulabat; ut nimirum & abſtinentiam ſuam tegeret, & alios ad veſcendum humaniter invitaret. Cœnabat raptim panis fruſtulum cum duobus ovis, & pomo; idque ſolus peragebat,

ne

ne conveſcentibus cæteris incommodaret. Ferraria recuperata, Clemens VIII. Pontifex Maximus ad eam Urbem progredi, univerſamque provinciam luſtrare voluit, cujus itineris comites adhibuit ſexdecim Cardinales; in iis Baronium, quem à confeſſionibus, atque conſiliis ſemper habuit: cum autem pro ſua dignitate, atque ingenita liberalitate illos magnifice tractaret, eorumque menſam conquiſitiſſimis cibis extruendam curaret, Cæſar inter epulas eſurire jampridem edoctus, parce admodum & temperanter ſeſe habebat, ita tamen, ut procul omni affectatione negotium gereret. Denique quocumque loco, aut tempore à ſua continentia atque auſteritate ne latum quidem unguem diſcedebat; quamobrem poſt ejus mortem diſſecto corpore ſtomachus adeo extenuatus, atque contractus apparuit, ut ſummam hominis parcitatem in cibo potuque apertiſſime teſtaretur. Frigoris & caloris tam patiens erat, ut hyeme juxta atque æſtate iiſdem veſtibus uteretur; thorace nimirum, & femoralibus, tibialibusque pelliceis, quibus quantumlibet longo uſu attritis in ipſo etiam Cardinalatu uſus eſt; chirothecas, atque alia hujusmodi ad frigus arcendum nunquam adhibuit; pro linea interula, ut antea narravimus, ſaccum induebat, cilicio etiam ſæpiſſime corpus macerabat, quod præſertim in Eccleſiæ neceſſitatibus, quaſi loricam quandam firmiſſimam, bonus Chriſti miles contra Diabolum pugnaturus induere conſuevit, atque in ſolemnioribus diebus, quibus aut Pontifici

tifici publice aſſiſtere cogebatur, aut aliquid ejusmodi munus ſuæ dignitatis proprium obibat.

CAP. XII.

Virginalis Caſtitas.

CAſtitatem perpetuò coluit, atque ad eam maxime conſervandam, carnem ſuam (quod modò diximus) jejuniis, vigiliis, aliisque afflictionibus macerabat. Adoleſcens cum eſſet, atque apud Jo. Michaëlem Paravicinum moraretur, vidit ſeminudas quasdam corporum imagines in tabulis depictas, & quidem licentius, quàm ut ejus pudor & caſtitas ferre poſſent; nec mora (quamquam erat hoſpitio nuper acceptus) zelo caſtitatis accenſus, quæcumque honeſtos oculos videbantur offendere, offuſis coloribus audenter induxit; quæ res non modò hoſpitum animos ad iram non commovit, ſed maximam etiam illi venerationem conciliavit: tantumque profecit exemplo, ut quæcunque inibi erant fœminæ, non intortis crinibus (quod etiam vetat Apoſtolus) non intecto incederent capite, ſed ligato pariter, & velato. Quanquam autem Cæſar tam arcte oculos, mentemque cuſtodiret, ut planè impervium ſeſe hoſtium incurſionibus reddidiſſet, tamen datus eſt illi ſtimulus carnis ſuæ, qui eum colaphizaret, ut nimirum Dei virtus in ejus infirmitate perficeretur; igitur quadam die cum immundus ſpiritus titillaret ſenſus ejus

ejus, & pubeſcenti corpori ſolita voluptatum incendia ſuggereret, invenit tirunculus Chriſti, quo pacto dæmonis artes eluderet, & carnis ſpurciſſimas cogitationes a ſe procul averteret; etenim cimicem, quem forte in promptu habebat, fœdiſſimum ac fœtidiſſimum animal, & dictu quoque moleſtum, manu cœpit, atque ori admovit, præmanſumque deglutivit, ſimul indignante ſenſu, ſimul animo immundiſſimum ſpiritum exſufflante. Illud autem præ cæteris in hac re tanquam præſentiſſimum remedium adhibere conſueverat, ut ſi forte carnis illecebris impeteretur, continuò humiliaret ſe ſub potenti manu Dei, & tanquam viliſſimum mancipium ad pedes Domini ſeſe abjiceret, atque ita humi proſtratus lapſum & ruinam non timebat. Quamobrem ſuas ipſe tentationes interdum patefacere, atque intimos animi ſenſus aperire ſolebat, iis præſertim, quorum conſilio, aut precibus apud Deum juvari ſe poſſe ſperabat; id quod non modo adoleſcens facere non erubuit; ſed neque etiam ſenex: ſanctiſſimum virum Gregorium Nazianzenum imitatus, cujus vitam, moreſque, & in hac re præſertim ſingularem virtutem ſuſpexerat, atque laudaverat. Cum aliquando una ex neptibus ejus intra Monaſterii clauſtra ſe reciperet, ſolemnique ritu, ſanctimonialium cœtui aſcriberetur, accivit Cæſar jam tum Cardinalis cantores aliquot Pontificios, qui ſacras Virginis nuptias de more in Eccleſia modulando cohoneſtarent; quibus peractis eoſdem convivio liberaliter excepit, expletiſque epulis

ad recreandos animos, ut canerent aliquid, rogavit: illi, ut advenerant imparati, cantiunculas quaſdam ad muſicos modulos concinnatas, quas tum forte ex iis unus ſecum habebat, ſtatim arripiunt, & canere aggrediuntur: ad primas autem voces, *Satis* (inquit) *ſatis cantatum eſt.* Scilices caſtiſſimus, ac pudiciſſimus animus ferre non potuit cantilenam, non impudicam illam quidem, aut obſcœnam, profanam tamen atque amatoriam, quales nimirum ſunt, quæ pueris etiam honeſtiſſimis primò canendæ offeruntur. Quid ni autem caveret ab omni ſpecie mala, atque ab omni impudicitiæ nebula, qui virginitatem perpetuò illibatam ſervaverat ab utro matris ſuæ? cujus rei teſtem liceat nobis advocare Deiparam ipſam Virginem, cui nimirum ipſummet Cæſarem hanc præ cæteris omnibus virtutem acceptam retuliſſe compertum eſt. Cum enim annum ageret jam ſexageſimum nonum, eundemque ſibi extremum eſſe intelligeret, paucis ante menſibus, quàm ex hac vita migraret, quaſi commeatum petiturus, ad Monaſterium Purificationis ſe contulit, inviſurus præſertim Franciſcam Cheliam probatæ virtutis Virginem Deo ſacram, cujus antea, tacito nomine, mentionem fecimus. Quamque ille olim cum eſſet presbyter noſtræ Congregationis in Chriſto filiam aluerat, atque educaverat. Poſt multam verò diſſertationem de rebus ſpiritualibus, *O quantum* (inquit) *filia, debemus Deo, qui e tantis malis, tantiſque periculis nos eripuit, qui talia ac tanta in nos beneficia contulit?* tum

tum illa ſecum cogitare cœpit, ideo Cæſarem hæc dicere, quod virginitatis donum a Deo accepiſſet; & fortaſſe Deus ipſe injecit illi hanc mentem, ut ea ratione ſervuli ſui virtus omnibus patefieret; igitur ea fiducia & libertate, quam Chriſtiana charitas, & ſpiritus dare ſolent, ſic eum interpellat: *Dic, amabo, Illuſtriſſime Domine, tu virginitatem cuſtodis, nonne?* at ille probe intelligens, *& ſacramentum abſcondere bonum eſſe, & opera Dei revelare, & confiteri honorificum eſſe*, ſtatim erexit ſe, aperuit caput, & ad Deiparam Virginem, cujus imago erat in altari proxime ſito, oculos animumque convertens ait; *Dei & ſanctiſſimæ Matris beneficio virgo ſum, neque præter matrem meam quiſquam tetigit unquam corpus meum.* Id ipſum paulò antequàm ex hac vita migraret, data occaſione, communicavit cum ſacerdote quodam religioſiſſimo: & cum aliquando hortaretur quendam ad caſtitatem, quò facilius rem homini perſuaderet, teſtatus eſt, carnem ſuam unius duntaxat genitricis ſuæ oculis patuiſſe, præterea nemini.

CAP. XIII.

Pietatis opera per eum publice inſtituta.

Quamquam antea ſæpius de Cæſaris pietate tractatum eſt, tamen aliqua conſultò omiſſa in hunc locum rejecimus, quæ

joribus erectus eſt, & Faſciolæ appellatus. Quid dicent hæretici, qui quotidie ad Urbem veniunt, & nos undique calumniantur? Tu ſcis, Domine, quid ego facturus eſſem, ſi animo ſuppeterent vires. Igitur cum primùm ſeſe obtulit occaſio (fuit autem nondum elapſo menſe) Eccleſiam reficiendam curavit, ac prope a fundamentis excitatam ornavit, perfecit, ſervata tamen veteri forma, atque inſtauratis quibusdam antiquis imaginibus in abſide ejusdem Eccleſiæ muſivo opere delineatis: deinde annuente Clemente VIII. Pontifice, corpora SS. Martyrum Nerei, Achilei & Flaviæ Domitillæ ibidem olim ſepulta, ex Diaconia S. Adriani, quò ſub Gregorio IX. translata fuerant, in ſuum priſtinum locum celebri pompa reduxit quinto id. Majas MDXCVII. qua die quotannis eorum natalitia ibidem celebrare, atque ipſemet ſolemni ritu ſacrum facere, dum veſperæ canerentur intereſſe, & homiliam ad populum habere conſuevit. Hæc Cæſar ad Cardinalatum nuper aſſumptus, cum adhuc nullos haberet Eccleſiaſticos reditus, ſed ea tantum a Clemente Pontifice acciperet, quæ erant ad vitam, dignitatemque, ſuſtentandam neceſſaria. Factus deinde Abbas S. Gregorii ad clivum Scauri, & quidem tam ſingulari privilegio, ut illi Clemens Pontifex tanquam ſuo & Apoſtolicæ Sedis delegato liberam & amplam auctoritatem, & jurisdictionem in temporalibus, & ſpiritualibus in Eccleſiam ipſam, Monaſterium, Monachosque contulerit; ad eum etiam locum inſtaurandum continuò

ſeſe convertit, eòque libentius, quò magni illius Pontificis memoriam ſtudioſiſſime coluit. Primo igitur ingreſſu cum ne obulum quidem ex reditibus ejus Eccleſiæ accepiſſet, duo ferme aureorum millia in illius inſtaurationem impendit, quantum ſcilicet toto biennio ex ea vix accipere poterat: iterum deinde tria aureorum millia adjunxit, imprimisque eam partem ſacrarum ædium reficiendam curavit, in qua menſa illa e marmore aſſervatur, qua S. Gregorius Chriſti pauperes accipere ſolebat, & aliquando Chriſtum ipſum recepit: hunc locum non modo picturis, & tecto, cælatoque laqueari ornavit, ſed etiam ſtatua marmorea affabre exculpta ſanctiſſimi hujus Pontificis imaginem ad vivum repræſentante. Aliam præterea ædiculam huic proximam in honorem S. Silviæ Magni Gregorii magnæ parentis ædificari voluit, in eaque ejus ſimulacrum e marmore collocavit: cæmeterium quoque amplificavit; Sacellum S. Andreæ, cujus nomini, & patrocinio olim ab ipſomet S. Gregorio Monaſterium illud dedicatum fuerat, marmoreis columnis, picturisque decoravit, denique reliquam Eccleſiam variis monimentis e marmore, ad retinendam loci religionem, auxit, & ornavit, cujus etiam anteriorem partem, in ampliorem formam ædificare animus erat, niſi mors hæc, & majora quotidie molientem occupaſſet: quamobrem, quod ipſe inchoaverat, perfecit demum noſtra memoria Scipio Cardinalis Burgheſius, qui deceſſoris ſui pietatem, & gloriam æmulatus ampliſſimam

tem-

templi frontem à fundamentis erexit, & ſingulari plane magnificentia ad finem usque perduxit. Nec modo intra Urbis mœnia Cæſaris pietas & liberalitas ſeſe continuit, ſed longe etiam lateque diffuſa eſt, quandoquidem Soræ Franciſcanis Fratribus Cappuccinis templum domumque fundavit, quibus præter librorum copiam, & multam ſacrarum rerum ſuppellectilem donavit etiam cryſtallinam crucem, & materia ipſa inſignem, & Dominicæ paſſionis myſteriis in ea mira arte cælatis, quam illi dono miſerat Rudolphus II. Romanorum Imperator ob decimum Annalium tomum ſuo nomini dedicatum: ad hæc ut civium ſuorum ſaluti usquequaque proſpiceret, jam tum juvenis Sorano Epiſcopo auctor fuit, ut in ſuam diœceſim evocaret clericos illos, qui per eos dies tum in Urbe, tum etiam alibi, laudabili plane inſtituto, rudiores imbuere cœperant Chriſtiana doctrina, a qua & nomen ſortiti ſunt: eoque annuente Marcum quendam ex iisdem clericis unum, ſpectatæ fidei & probitatis virum, illuc ac Urbe transmittendum curavit, cujus opera, atque induſtria non ſine magno animorum fructu in vinea Domini laboratum eſt. Denique, ut multa paucis complectar, Clericorum matris Dei Congregatio ejus conſilio, atque auxilio ſtetit, quandoquidem jubente Clemente VIII. Pontifice Joanni Leonardo ſpectatiſſimæ virtutis viro ejusdem Congregationis fundatori tum in condendis conſtitutionibus, tum etiam in re promovenda diligenter adfuit. Puellas S. Euphemiæ (vulgo

gendas curavit, ſed etiam collectas, pecunia, & patrocinio ſemper adjuvit: iisdemque Monaſterium ad Eccleſiam S. Urbani, ut extruerètur obtinuit, quò illæ reciperentur, quæ Deo ſub ſuavi religionis jugo famulari deſiderarent. Pueros pauperes, quos Litteratos vocant, cum primùm factus eſt Cardinalis, in tutelam ſuam recepit, ac modis omnibus fovit, unde pium iſtiusmodi opus, quod hodieque viget, originem duxit. Alia inſuper multa pietatis opera, tum in Urbe, tum etiam alibi, aut excitavit ipſe, aut excitantibus aliis præſto ſemper fuit.

CAP. XIV.

Fama, & exiſtimatio de ejus pietate, & ſanctitate.

QUanquam ex iis, quæ hactenus dicta ſunt ſatis apertè intelligitur, quanta fuerit hominum opinio de Cæſaris pietate, & ſanctitate, nihil enim ſcribere auſi ſumus, quod teſtimonio graviſſimorum virorum nobis aut dicto, aut ſcripto non fuerit comprobatum; tamen ut res luculentius pertractetur, conſultò aliqua ſelegimus, atque in hunc locum rejecimus, ex quibus facile appareat, quantam ille virtutibus ſuis apud omnes admirationem excitaverit. Illud autem primo loco proponendum videtur, quod vel per ſe ſolum ſufficere poſſit ad rem demonſtrandam, nimirum quanti eſſet ille apud S. P. Philippum, cui in pene-

penetrandis intimis animi ſenſibus, ſpiritibusque diſcernendis ſimilem inventum non eſſe ſacra rituum Congregatio pronunciavit. Is igitur cùm plures haberet in ſua Congregatione filios virtute, & morum ſanctitate ſimiles ſibi, unum Cæſarem elegit, apud quem conſcientiam ſuam deponeret, atque expiaret, huic uni biennio ante quam ex hac vita diſcederet, Congregationem ipſam commendatam voluit, profeſſus, ſe tum demum libentiſſime moriturum, cum videret jam Congregationem in Baronii manu ac tutela repoſitam. Clemens VIII. Pontifex Maximus, ſpectatiſſimæ pietatis ac prudentiæ Princeps, ad ultimam usque diem illum ſibi a conſiliis & confeſſionibus adeſſe voluit, quicum de rebus graviſſimis quotidie conſultabat; nec diu latere lucernam ſub modio paſſus eſt, ſed ſupra candelabrum poſuit, ut luceret omnibus, qui in domo Dei eſſent. Quin etiam eidem reluctanti, atque obſtinate purpuram recuſanti palam teſtatus eſt, ſeſe eo conſilio id facere, ut omnes cognoſcerent, Eccleſiaſticas dignitates cum probitate & ſanctitate poſſe congruere. Robertus Cardinalis Bellarminus pietate pariter & doctrina longe clariſſimus, Baronii virtutem eò usque ſuſpexit, ut illum pomparum mundi magnum contemptorem appellaret, ejusque judicio & conſilio prope in omnibus uteretur. Quamobrem ad Cardinalatum evectus, domum & familiam ſuam ad illius familiæ normam modumque compoſuit. Hinc porro factum eſt, ut cum Baronius idem ſenio laboribusque con-

fectus graviter ægrotaret, & ad illum inviſendum quotidie Bellarminus veniret, quamquam hominem amiciſſimum videre, & amplecti ſummopere cupiebat, tamen ne languenti quoquomodo moleſtus eſſet, ſeſe ab ingreſſu cubiculi cohibebat, domeſticosque interrogabat, ut valeret; ubi acceperat, illum graviter laborare. *Igitur hæc illi*, inquiebat, *meo nomine nunciate; Memento mei, dum veneris in regnum tuum.* Mortuum deinde effuſis lacrimis proſecutus eſt, quas vel in publico funere continere non potuit; quin etiam domi per eos dies cum domeſticos ſuos de more ad Chriſtianas virtutes hortaretur erumpentibus extemplo lacrimis ſermonem quoque abrumpere coactus eſt; quod quidem flagrantiſſimi amoris indicium videri poteſt, in homine præſertim cordatiſſimo conſtantiſſimoque, qui amiſſionem ſuorum, etiam conjunctiſſimorum facillime pertulit. Henricus IV. Francorum & Navarræ Rex Chriſtianiſſimus cum olim ex litteris & nunciis Cæſaris virtutem optime perſpectam haberet, non modò illum dilexit unice, ſed & ſacra argentea ſupellectili donavit C C. librarum pondo, quæ nimirum regiam munificentiam decebat: denique illud edixiſſe fertur, ut ſi eſſet aliquando futurum, ut Baronius inter Sanctos ſolemni Eccleſiæ ritu referretur, id totum Regni ſumptibus fieret. Petrus a Matre Dei Hiſpanus, divinis virtutibus & ſingulari ſapientia inſignis, qui Ordinem Carmelitarum Diſcalceatorum in Italiam primus invexit, & in Urbe concionator Apoſtolicus

ma-

magno cum omnium plauſu & fructu id munus implevit; dicere ſolebat, præter unum Cæſarem, audiſſe ſe omnino neminem, qui tanto ſpiritu, tantoque ardore verbum Dei prædicaret, atque animos ad pietatem, & pœnitentiam inflammaret: quamobrem loco viri Sancti atque Apoſtolici illum habebat. Bernardus Colnagus e Societate JEſu doctrina & morum ſanctitate laudabilis, cujus mentionem antea fecimus, usque adeo illum veneratus eſt, ut cum ad eum veniret, veniebat autem ſæpiſſime, ejus pedibus provolveretur, eosdemque oſculatus benedictionem ſupplex rogaret. Jacobus Sirmondus ex eadem Societate vir in primis eruditus & pius, Cæſarique chariſſimus, cujus laudes & merita ipſe in ſuis Annalibus proſequitur, teſtatum nobis, ſuaque manu conſignatum reliquit, ſeſe tot annorum ſpatio, quibus familiariter eo uſus eſt, nunquam ad illum adiſſe, quin melior redierit, ob præclaras ejus virtutes, & ferventiſſimam charitatem, qua tum in Deum, tum etiam in proximos æſtuabat: quamobrem cum de ejus morte nuncium accepiſſet (erat tum forte cum Claudio Aquaviva ejusdem Societatis Præpoſito Generali) in hæc verba prorupit: *Enimvero Pater, ſi tanta virtus, tamque perfecta vivendi ratio, quantam adhibuit Baronius, ad ſalutem requiritur, & quis (oro) perveniet ad regnum Dei? profectò deſperanda res eſſet, niſi ſciremus ſupra id, quod ſatis eſt, multa illum ſupererogaſſe.* Stanislaus Reſcius probitate & doctrina conſpicuus, ſcribens ad Cæſarem ipſum

non

non ita pridem Protonotariatus Apoſtolici titulo illuſtratum. *Rurſum* (inquit) *Moyſes, rurſum Hieremias, rurſum Eſdras, rurſum Baſilius, rurſum Nazianzenus, rurſum ſuperiora ſæcula; ſed cur non Moyſes, cur non Hieremias, ubi Dominus? cur non Eſdras, ubi Angelus? cur non Baſilius, Nazianzenus, ubi rurſum Petrus, rurſum Sylveſter, rurſum Leo, & Clemens? Narro tibi, Cæſar, egi Deo gratias, cum quæ Clementi Vicario ſuo Deus de te inſpiravit, ex R. P. Juvenale pio ac docto ſacerdote, ac ſi olim fuiſſet, audivi: plane ævi prioris exempla, cum throni & cathedræ digniorum eſſent, non potentiorum; cum ſtabant merita, ſtrata jacebat ambitio; cum a præfecturis & dignitatibus arcebantur, qui ad illas nihil afferebant præter velle, ipſam etiam ſuam ignorantes inſcitiam; cum ſacerdotes quærebantur, ut loquitur Theologus, non rectores: animarum diſpenſatores, non pecuniarum cuſtodes, puri ſacrifici, non fortes & robuſti defenſores. Nunc mihi Cæſare major Cæſar es, non quia viciſti, cum oblatos honores ab optimo Pontifice refutaſti, ſed quia vinci te paſſus es a Clementis clementia, a qua vinci ipſa etiam cupiat victoria: quo uno facto tu Annales, te Pontifex, Pontificem Chriſtus magis etiam tibi Orbi Chriſtiano ſtupendum, ſpectandumque propoſuit. O mihi alter Eſdra: non te oblati Protonotariatus gradus ob altioris cupiditatem puduit: ſcis nullum in Eccleſia parvum gradum eſſe, magnumque exiſtimari debere procreatæ naturæ,*

vel

vel quoquo modo ad Deum appropinquare: in quo facto, & his timidior inventus es, qui ad Eccleſiaſticas præfecturas ſine linea & perpendiculo proſiliunt, & his viciſſim audacior, qui omnes fugiunt; factum ſanæ animæ naturaliter Chriſtianæ, quippe difficile eſt ſacerdotem agere ei, qui libenter aliud eſt, quam ſacerdos: Quid jam expectemus aliud, niſi ut poſt eruditiſſimos commentarios tuos apice Apoſtolico digniſſimos Eccleſia Dei per orbem Chriſtianum reædificetur, ſicut poſt inventa in Echatanis, & lecta commentaria reædificatum eſt templum in Hieruſalem. Sed hæc olim de te, deque tuis Annalibus liberius apud alios cantabuntur; quamvis nunc etiam mihi circum linguam calamumque verba volitent ad pangendas tibi pro tam illuſtribus in Eccleſiam Dei meritis gratiarum, hymnorumque illecebras. Sed, quæ tua tua eſt humilitas, non poſſum non vereri, ne vel ad laudum tuarum memoriam jam etiam erubueris. Hæc Reſcius, qui deinde paucos poſt menſes non tam Cæſari Cardinalatum gratulatur, quàm toti Eccleſiæ Dei, aitque: *Vellem & ſine litteris, ſi fieri poſſet, oſtendere cordi tuo, Deo dilecte Cardinalis, lætitiæ meæ magnitudinem ex tuis ornamentis acceptam, in quibus ego non te ſolum, ſed ipſam adeo virtutem, pietatem, litteras, purpura donatas arbitror, & illa reſuſcitata ſæcula, cum iis ſolis omnia debita ornamenta putabantur qui fidem antiquam, Eccleſiam pacatam, & ne quid nimis, nimis ſemper amaverunt; nec idem illis*

erat

erat meritorum in rem publicam Chriſtianam, qui dignitatis primus dies. Gratulor in Eccleſia Dei tam ſolidam erectam columnam, Pontifici, tam prudentem additum ſenatorem, collegio tam illuſtre ornamentum, Congregationi tam ſolidum gaudium, tibi tam amplam de tota re Chriſtiana bene merendi occaſionem, mihi, reliquis omnibus, quos iſte ſol aſpicit anteponendam lætitiam: magno judicio delectus ad priores creditur, qui novis honoribus cumulatur; ſed rerum tempus verbis non teramus in tanta præſertim piorum omnium lætitia, quorum ſinguli in te uno ornatos ſe, purpuratosque arbitrantur. Habes graulationem, quam noſtra conjunctio poſtulat forte breviorem, ſed tamen ſilentio longiorem; mens & deſiderium tui loqui vellet, ſed corporalis infirmitas, & in primis labris anima vocem negare pectori compellitur, ſic enim valeo, nihil ut aliud expectem: quàm efferri. Sola nobis cogitatio de Sanctis ſimilia paſſis. Job nobis medicus, Rex & Propheta aliptes, quem ſive ſumo, ſive pono toties exclamare neceſſe habeo, ò David, ò Propheta quàm tu piis duntaxat animabus haud prolixe cantaſti? ſervet te Chriſtus JEſus incolumem, ut ſacram hanc veſtem, thronumque purpureum, quem tibi, ſudoribusque tuis per Clementem Vicarium ſuum commiſit, eruditionis tuæ præſtantia, vitæque meritis magis atque magis exornes. Utere moribus tuis, & omnia compleſti. Hactenus Reſcius in ipſo jam mortis limine conſtitutus, quamobrem tantum

ab-

abeſſe ab omni fuco, & adulatione cenſendus eſt, quantum aberat ab occaſione. Paulus Epiſcopus Ravellenſis itidem gratulabundus ad Cæſarem hæc ſcribit: *Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio, te in purpuratis Patribus annumeratum audiens; magnum certè lætitiæ fontem recluſerunt, & ſingularis vetusque mea in te obſervantia, & uberrimum quod inde ſperatur totius Chriſtianæ reipublicæ commodum. At quidem tibi Cardinalis ampliſſime, non eo nomine gratulor, quod byſſo, & purpura induaris, quòd cum Principibus ſedeas, quòd ſummo in terris Principi ſemper charus aſſiſtas: hæc enim omnia gentes inquirunt, magnifaciunt, admirantur: caduca autem hæc & momentanea, & ipſe jampridem deſpexiſti, & pie ſanctiſſimeque tuæ viæ inſtitutæ rationes patefaciunt, & aliis, me ſæpe audiente, graviſſima illa tua dicendi ratione id ipſum perſuadere ſtuduiſti: ſed eo potiſſimùm, quod magnum tibi, & evidens oſtium apertum eſt, quo incenſum illud, & immenſum animi tui deſiderium juvandi Eccleſiam Dei aliquo pacto explere potes.* Plura ille, & quidem præclara in Cæſaris laudem, quæ nos in aliud tempus conſultò rejecimus, ne forte plus juſto Lectorem hic detineamus. Nicolaus Serarius e Societate JEſu vir doctiſſimus, & religioſiſſimus eodem argmento, ſed non eodem genere litteras non tam gratulatorias, quàm conſolatorias ſcribens hæc dicit: *De purpura deque tanto tanti Pontificis judicio tibi Reverendiſſime & Illuſtriſſime Domine, certatim gratulantium vide-*

videre videor tot amiciſſimorum vultus, voces, litteras: ego verò cui aliquot jam litteris intimos animi tui receſſus, triſtiſſimosque gemitus, & ſuſpiria indicaſti, gratulari an debeam, animi pendeo. Tibi caduci iſti honores inſidioſa Aegyptii Potipharis uxor, tibi caſſes, funes, vincula, compedes: an ego amoris, meritorumque tot & tantorum in me ſuorum adeo immemor, tantis te malis implicatum ut læter? an parum recte dignitatis, præſtantiæque naturam a te, cui tam in omni genere multa, cæleſtia etiam & abſtruſiſſima perveſtigata, minus perſpectam ſuſpicer? neutrum ſane, ſed duo alia: ipſe enim ſanctiſſimæ Dei Eccleſiæ, reique publicæ Chriſtianæ gratulor, quæ etſi tuis a lucubrationibus plurimum hactenus accepit, multo tamen deinceps lucis plus a conſiliis optimis, exemplisque ſanctiſſimis acceptura eſt. Audite Inſulæ, & attendite populi de longe. Dominus e *Vallicula Cæſarem* vocavit: *de cellulæ angulo* recordatus eſt nominis ejus, & poſuit os ejus, quaſi gladium acutum, in umbra manus ſuæ proteget eum, & poſuit eum ſicut ſagittam electam, in pharetra ſua abſcondit eum. *Deinde verò tibi etiam ipſi Illuſtriſſime, & Reverendiſſime Domine, gratulor, quòd etſi plurimos, maximos, utiliſſimosque ad Dei optimi maximi gloriam hactenus labores exantlaſti, plurium tamen, majorum, utiliorumque in Urbis & Orbis totius oculis campus longe datur ampliſſimus. Gaudeo ſapientiſſimi Pontificis eam in partem iiſſe ſententiam, ut*

omni

omni jam metu, & angore abjecto modeſtis quidem illis, ſed moleſtis tamen mæſtisque cogitationibus noſtro cum Apoſtolo reſpondere poſſis. Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? ego enim non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum propter nomen Domini JEſu. Multa præterea Serarius, quibus Cæſaris virtutem ad cœlum tollit: id quod & alii quam plurimi præſtitere tum litteris ad ipſum datis, tum etiam libris in lucem editis, quorum in præſentia indicem texere ſupervacaneum exiſtimavimus. Denique ea fuit opinio de illius virtute, & ſanctitate apud exteros omnes: ut multi ex remotiſſimis regionibus ad Urbem venirent hoc uno nomine, ut Baronium viderent, & *quos ad contemplationem ſui Roma non traxerat* (quod olim de Livio dictum eſt) *unius hominis fama perducebat.* Alii etiam depictam ejus imaginem, quaſi rem pretioſiſſimam, in patriam deferrent, domique apud ſe tanquam aliquid ſacrum venerabundi aſſervarent. Hinc porro Franciſcus Villamena nobilis noſtri temporis artifex, ut exterarum gentium deſiderio ſatisfaceret, Baronii & Bellarmini imagines ære inciſas & ad vivum expreſſas edidit, cum eorum uterque inter homines eſſet, atque ambo ad purpuram coacti, lucerent in Eccleſia Dei tanquam geminum lumen oculorum. Fuit autem Cæſar grato & pleno majeſtatis aſpectu, colore candido, corpore nec obeſo, nec gracili, ſed quadrato, procero, & robuſto; oculos habuit cæruleos, & nitidos, quos ingenita quadam, &

virginali modeſtia demiſſos, & prope clauſos ſemper habebat: frontem amplam, & rugoſiorem; capillum hiſpidum, natura quidem nigrum, ſed in ſenectute prorſus candidum; denſa ſupercilia; naſum oblongum, & ſubaduncum; mediocres aures; promiſſam incultamque barbam, quæ utramque malam veſtiret. Denique is erat habitus oris, & vultus, ut intimam animi ſanctitatem præ ſe ferret, & qui in illum intuebantur, Baſilios, Chryſoſtomos, Ambroſios uno aſpectu, præſertim cum ſacerdotalibus indumentis ornatus eſſet, ſibi videre viderentur. Hæc nobis de viro pietate, & doctrina præſtantiſſimo dixiſſe ſufficiat, neque enim omnia, quæ ſuppetunt ex ejus vita nunc perſequi animus eſt: quædam enim admirabilia, quæ de ilio prædicantur modeſto ſilentio diſſimulare conſultius viſum eſt, atque in aliud tempus reſervare, ſi quando Dominus ſervum ſuum mirificare, gloriaque & honore coronare voluerit.

FINIS.

AUTORIS PROTESTATIO.

ADVERTE, Lector, in Elogiis Virorum Illuſtrium, quos hiſce Hiſtoriis complexus ſum, nonnulla me obiter attingere, quæ ſanctitatem ipſis videantur adſcribere, perſtringo nonnunquam aliqua ab iis geſta, quæ cum vires humanas ſuperent, miracula videri poſſunt, præſagia futurorum, arcanorum manifeſtationes, revelationes, illuſtrationes, & ſi quæ ſunt alia hujusmodi: beneficia item in miſeros mortales eorum interceſſione divinitus collata. Demum nonnullis ſanctimoniæ, vel martyrii videor appellationem tribuere. Ceterùm horum pleraque jam ante hac ab aliis Scriptoribus prodita fuerunt, ea vero quæ addidi, a viris probæ fidei, ut exiſtimo, accepi. Verum hæc omnia meis Lectoribus ita propono, ut nolim ab illis accipi, tanquam ab Apoſtolica Sede examinata, atque approbata; ſed tanquam quæ à ſola ſuorum Auctorum fide pondus obtineant; atque adeo non aliter, quam humanam hiſtoriam. Proinde Apoſtolicum Sacræ Congregationis S. R. & Univerſalis Inquiſitionis decretum A. 1625. editum, & Anno 1634. confirmatum, integre, atque inviolate, juxta declarationem ejusdem decreti à Sanctiſſ. D. N. Urbano VIII. Pont. Max. Anno. 1631. factam, ſervari me omnes intelligant: nec velle me, vel cultum, aut venerationem aliquam per has meas narrationes ulli arrogare, vel famam & opinionem

ſanctitatis aut martyrii inducere, ſeu augere, nec quidquam ejus exiſtimationi adjungere; nullumque gradum facere ad futuram aliquando ullius Beatificationem, vel Canonizationem, aut miraculi comprobationem; exceptis tantummodo iis, quos jam eadem Sedes, Beatorum catalogo adſcripſit: ſed omnia in eo ſtatu a me relinqui, quem ſecluſa hac meo lucubratione obtineret. Hoc tam ſanctè profiteor, quàm decet eum, qui Sanctæ Sedis Apoſtolicæ obedientiſſimus haberi filius cupit; & ab ea in omni ſua ſcriptione, & actione dirigi.

ELO

ELOGIA

Quibus ſummi, tum dignitate, tum doctrinâ, & pietate viri BARONIUM ornârunt, quæ paſſim in Eorundem libris, Epiſtolisque tum publicis, tum privatis ad Autorem ex univerſis totius orbis Chriſtiani partibus conſcriptis, continentur.

OPERA

R. P. GREGORII FRITZ, Oratorii Viennenſ. Presbyteri.

AD LECTOREM.

JLluſtria Variorum de Cæſare Baronio, Ejusque Scriptis Elogia hic adnectere ſupervacuum forſan plerique exiſtimabunt laborem, dicent namque: Famam tanti viri toto jam paſſim orbe ſat illuſtrem non egere novis præconiis. Ita eſt, Candide Lector! poteram ſuperſedere iſto qualiquali labore, ſi tam

 tæ-

tædio mihi fuiſſet labor, uti multis etiam ultrò, & gratis oblata faſtidio ſunt; Sat jam pridem laudatus, fateor, eſt Baronius (nec enim aliter poterat) quid tamen vetat aliqua in ipſius laudem addere teſtimonia, quæ, quia à viris laude digniſſimis procedunt, novum Ejus libros percurrentibus calcar addere poſſunt, ut deinceps Baronius legatur ſtudioſius, diligatur impenſius. Collegi pleràque hæc Elogia ex inſtructisſima RR. PP. Ord. SS. Trinit. de Redempt. Captiv. Convent. Vienn. Bibliotheca, plura colligere haud difficilè fuiſſet, cùm tot ante oculos poſitæ ſegetes ad meſſes & ſpicilegia facile invitare ſoleant. Aſt Benevolus Lector hiſce ſit contentus, eaque unà cum antepoſita hiſtoria vitæ percurrat, & Baronium conſtanter amare pergat, de quo juſtius illud dici poteſt, quod alius quispiam de Principe Eloquentiæ: *Ille ſe* (in hiſtoria Eccleſiaſtica) *profeciſſe ſciat; cui BARONIUS placebit.*

SIXTUS V. Pontifex

Epiſtol. ad Baronium.

DIlecte Fili, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem. Cùm dilectus filius noſter Antonius tit. Joannis & Pauli Presbyter Cardinalis Carafu nuncupatus Bibliothecarius Apoſtolicus nobis retulerit, à te primum Annalium Eccleſiaſticorum volumen editum, aliaque propediem edenda eſſe, opus non minus doctè, quàm fideliter à te ſcriptum, & ad totius antiquitatis Eccleſiaſticæ notitiam comparandam valdè utile:

utile: Quibus nimirum non tantum res geſtæ exactè per annos ſingulos recenſentur, & quæ de his ortæ ſunt controverſiæ elucidantur, ſed etiam ipſi Apoſtolicarum traditionum fontes puriſſimi aperiuntur, atque hæreticorum mendacia confundantur: Nos qui eruditorum omnium fovere ſolemus ingenia: cùm tuam inprimis induſtriam, & egregiam pro Catholica Eccleſia navatam operam magnopere in Domino commendemus: Cupientes, ut iidem â te editi, vel edendi Annales Eccleſiaſtici ad integram rerum veritatem cuſtodiendam ſerventur penitus incorrupti, & quàm diligentisſime fieri poteſt, typis excudantur &c. *Ex Epiſt. Romæ dat. apud S. Marc. ſub Annulo Piſc. die 26. Junii Ann. 1588.*

GARSIAS de LOAYSA S. R. E. Cardinalis & Confeſſarius Philippi II. Regis Hiſpan. ex ord. Prædicat.

CÆſar Baroni doctisſime. Magna cum animi voluptate legi Epiſtolam tuam, tibique immortales gratias ago, quod in orbe Chriſtiano ſcribendo occupatus, calamum ad me deflexeris, librosque meos legendo honoraveris, & commentariis tuis immortalitati mandaveris. *Et poſt pauca:* Annales tuos avide lego, redolent pietatem, & eruditionem, & Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, quod difficillimum eſt, veritatem. Excuſos usque ad quintum Tomum habeo, alios ſi miſeris erit mihi jucundiſſimum. Nullum enim gratius munus, quàm ingenii

 fœtus

fœtus ab auctore donatus. Ex Epiſtol. ad Bar. dat. Madriti 13. Calend. Jun. 1595.

ROBERTUS CARDINALIS BELLARMINUS Soc. J.

CÆſar Baronius Congregationis Oratoriæ Presbyter, & poſtea S. R. E. Cardinalis incredibili labore, & diligentia hiſtoriam Eccleſiaſticam univerſam ab Adventu Domini usque ad Annum milleſimum ducenteſimum tomis duodecim comprehendit. *Tom. 7.*

STANISLAUS CARNCOVIUS

Archi-Epiſcopus Gneſnenſis S. R. E. Card. Legatus natus Regni Poloniæ Primas, Primusque Princeps.

In Epiſt. ad Autorem de transl. Annal. in linguam Polonam inter cætera ſic habet:

CUm primum atque alterum Annalium volumen avide perlegiſſem, egi tantas, quantas animus meus agere potuit, Deo bonorum omnium auctori gratias, qui in neceſſariis Eccleſiæ ſuæ providit opportuno tempore, tibique non modo mentem, & voluntatem indidit ad opus arduum, difficile propeque immenſi laboris, inquo annos, ut ſcribis, triginta deſudâſti, ſuſcipiendum; ſed etiam vires facultatemque præſtitit ad perficiendum. Tuum verò pectus plenum pietatis, & amoris in Deum, plenum omnis doctrinæ, ac ſcientiæ, abſens, abſen-

abſentis tamquam præſentis, dum libros evolverem, cupidiſſime ſum exoſculatus, atque incredibili tui ſtudio accenſus. *Poſt pauca:* Jam pridem ego de te multa à noſtris hominibus, qui te in noſtram gentem ſvaviter effuſum narrabant, mea magna cum voluptate audieram, perſpexeramque emendato martyrologio tuam pietatem, & ſtudium DEI gloriæ propagandæ, ejusque Eccleſiæ ornandæ; ſed cùm Annalium volumen primum, & poſtea alterum in manus noſtras veniſſet, hæc mihi tanto illuſtriora viſa ſunt, quanto es vaſtius pelagus non modo ingreſſus, ſed propè emenſus. *Et poſt aliquas lineas:* Cùm Centuriatores figmentis mendaciisque his hiſtoriis Eccleſiaſticis tenebras offudiſſent: te potiſſimum elegit Dominus, qui tenebras iſtas depelleres, lumen clariſſimum Orbi Univerſo offerres: totumque Eccleſiaſticum ædificium, tecta nimirum, parietes, & fundamenta, atque adeo Hierarchiam ipſam, non modo vallo, murôque inexpugnabili, hiſtoriæ nimirum veritate, cingeres & munires, ſed etiam armatura adverſus hæreſes, dum controverſas quæſtiones doctisſime pertractas, & explicas, cumulare inſtrueres. Oſtendiſti igitur, ut optimus artifex, auguſtisſimi ædificii, militantis nimirum Eccleſiæ origines, pugnas, victorias, trophæa, & incrementa: Oſtendiſti perpetuam & non interruptam Romanorum Pontificum à Petro Apoſtolorum Principe ſucceſſionem: Oſtendiſti denique ſumma noſtræ fidei firmamenta, utpote traditiones Apoſtolicas, fidei dogmata, Petri in Eccleſia primatum.

SS. Romanæ Eccleſiæ Majeſtatem, Conciliorum auctoritatem, vetuſtisſimumque ſanctorum Patrum de divinis ſcripturis ſenſum: Quibus omnibus Catholica fides magnopere firmatur, omnisque impietas, & hæreticorum ità deficiunt, ſicut defuit fumus, & ſicut fluit cera à facie ignis, ſic illa quòque peribunt, & evaneſcent. Jam ſi tuæ narrationis modum, genusque dicendi, quo ego magnopere delector, depredicem; principium facilius, quàm finem inveniam; tuque ipſe fortaſſe, quamlibet veriſſima ſcriberem, aſſentari me tibi putares. Sed verè tibi à me dictum velim credas, admirari me in hoc immenſo opere magnarum, variarumque rerum in te ſcientiam, multarum linguarum peritiam, hiſtoriarum tam ſacrarum, quam profanarum cognitionem, accuratamque & exactam antiquitatis inveſtigationem, ſive ex veterum lectione, ſive ex numismatibus, ſive deniique ex vetuſtisſimis arcuum triumphalium, columnarum, porticuum, templorum, aliarum vetuſtisſimarum ædium inſcriptionibus; quæ omnia ità hiſtoriæ tuæ accomodas, ut manifeſtum ſit, neceſſaria eas res unicuique fuiſſe ad texendum tantum opus. Igitur tam magna, & ampla talenti tibi crediti lucra, atque proventus, bonorumque omnium ſtudia, qui pro tua incolumitate mecum una Deum optimum maximum precantur, ex animo gratulor. Et ut alia omnia, quæ reſtant volumina, quæque te facturum, editurumque promittis, quàm citisſimè nobis prodas, ad Jeſu Chriſti gloriam ex animo opto, atque abs te maximum in modum peto: Operam-

ramque tibi meam, & facultates omnes, tantæ quantæ ſunt, ad eam rem polliceor, & defero &c. *Dat. ex Arce Lovicien. 5. Auguſt. Ann. 1592.*

WILHELMUS DAMASUS LINDANUS,

Epiſcopus Ruremundenſis.

INſunt in hujus Auctoris lucubrationibus erudita in primis, præclara & incredibili Chriſtianæ antiquitatis ſtudio in lucem eruta; quæ admirandam ſcriptoris in Eccleſiaſticis hiſtoriis aut corrigendis, aut conciliandis, aut de caligine, morſuque blattarum eruendis induſtriam, ſicuti & rarum ejusdem, idque argutum variis de hiſtoricis æquo minus exactis, ut fide dignis judicium, & elaboratiſſimum antiquitatis Eccleſiaſticæ inter tot ſalebroſa, & ſpinoſa veluti dumeta inveſtigandæ ſtudium. *Ità Lindan. ad Lectorem ad Martyrol. Fuit Lindanus ſcriptor celeberrimus, & præter alia in lucem edidit Panopliam Evangelicam: Tabulàs analyticas hæreſium hujus ſæculi; vitas ſanctorum.* Vid. Andreæ Biblioth. Bell. & Ghilini Theatro d' Homini lettecati.

THEOPHILUS EPISCOPUS ELBURENSIS.

In Epiſtola ad Baronium præter alia ſic ſcribit:

NOminis tui fama, quæ per univerſas mundi

di partes ſumma cum gloria pervagatur, pietasque illa tua, qua in Catholicæ Religionis utilitatem diu noctùque incumbis &c.

HENRICUS SPONDANUS Mauleoſolentis Appiarum in Gallia Narbon. Epiſcopus, & Regi Chriſtianiſſimo à Sanctioribus Conciliis. Celeberrimus Epitomiſta Annalium Baronii.

Baronii diligentiam, fidem, eruditionem, ac judicium, non Catholicis tantum, ſed etiam plurimis hæreticis, quibus cor magis ſapit, placuiſſe, publica ipſorum teſtimonia prædicant; atque etiamnum placere ſcimus, æternum autem placitura piis omnibus, nulla eſt dubitatio. Cujus nobilisſimos illorum 12. Annalium Tomos, tot dixeris lapides (*Joſua cap.4.*) de abysſis antiquitatis extractos, poſt transmiſſos magno miraculo cum ſacra ſarcina ſicco veſtigio turgentes ejus vortices; eosdemque ad memoriam ſempiternæ ejus gloriæ in caſtris Eccleſiæ ſublimes collocatos. Hæc Spondanus in Præf. ad Lectorem.

Idem in Compendio Vitæ ſic habet: Quis ipſo dilucidius Apoſtolicas traditiones & Ritus Chriſtianos explicavit? Sacras Synodos egregius illuſtravit? impias hæreſes fortius confutavit? Catholica dogmata firmius ſtabilivit? Eccleſiæ majeſtatem ſolidius conſtituit? SS. Martyrum, Confeſſorum, Pontificum, Doctorum, aliorumque toto orbe Chriſtianis ſæculis illu-

ſtrium

ſtrium virorum res geſtas aptiùs diſpoſuit? temporum difficultates felicius enodavit? plura optimæ notæ abdita venerandæ antiquitatis monumenta publicavit? Quis non ejus in his exequendis extulerit peritiam divinæ & humanæ ſcientiæ, gravitatem dictionis, fidem narrationis, judicium ſelectionis? Quod ſi hæc externa cunctis patentia, ſuffecerint ad immortalem viri laudem: quid ſi virtutes addantur internæ, quæ ipſum immarcesſibilis gloriæ feliciſſimum poſſesſorem reddiderunt? Prolixa laudatio eſt, quæ non quæritur, ſed tenetur. Sanè dicere fas ſit de illo, quod de magno Athanaſio, Gregorius Naz. *Orat. de laud. Athan.* ATHANASIUM *laudans, virtutem laudabo, idem enim eſt illum dicere, quod virtutem laudibus effenre; quoniam virtutes omnes in unum collectas tenebat.* Etenim quot homines BARONIUM noverunt, tot fuerint præcones ejus immenſæ pietatis in DEUM, piæ venerationis in ſanctos, ardentis charitatis in proximos, humilis reverentiæ in ſuperiores, ſinceræ amicitiæ in æquales benevolæ humanitatis in inferiores, perfecti contemptus mundi, divitiarum, honorum, dignitatum, ſuimet ipſius: Præter jugem rerum æternarum meditationem, ac cõtinua ad eas vel violenter rapiendas certamina vigiliarum, orationum, jejuniorum, eleemoſynarum, ciliciorum, flagellorum, aliarumque aſperitatum, eò quidem difficiliora, quò ſecretiora. *Hæc Spondanus.*

MAR-

MARCUS FUGGER
Baro in Kirchberg & Weiſſenhorn, Rudolphi Cæſaris Aug. à Conſiliis, in Epiſt. ad Baron. de transl. Annal. in linguam Germ. inter cætera hic habet.

CUm in primum tomum tuorum Annalium incidiſſem; ſtatim intellexi me id inventurum, quod tantopere deſiderabam, nempe veram & ſolidam narrationem rerum Eccleſiaſticarum, ex qua prima principia, & incrementa multis poſſent innoteſcere. Nam licet multi hiſtorias ſcripſerint Eccleſiaſticas: animadverti tamen multos erroribus implicitos minus dextrè, aliquos autem negligentiores in Chronographia minus verè, aliquos verò ità obſcurè ſcripſiſſe, ut quid velint, à paucis intelligatur. In tuis autem Annalibus nihil horum invenitur: omnia ſunt dextrè, & maxima obſervatione temporum verè & lucidè ſcripta, ut nihil amplius in illis deſiderari poſſit. Quà re ità ſum permotus, & in eam ſpem erectus, quod dubitare non auſim, me magnam utilitatem multis, qui præter patriam, linguam nullam callent, allaturum ad antiquitatem Eccleſiaſticam cognoſcendam. *Loquitur hìc de translatione in linguam germanicam, & poſt paucas lineas hic claudit* : Ego Deum optimum maximum precabor, ut tibi & ætatem, & gratiam largiatur, quo omnes tomos, ſicut incepiſti, perficias: magnum enim Reſpublica Chri-

ſtiana

ſtiana acciperet detrimentum, ſi tantum opus permanneret imperfectum. *Data eſt hæc Epiſt. Auguſtæ 16. Decembr. Anno Dom. 1589.*

ALPHONSUS CIACONIUS.

Biacenſis Pœnitentiarius Apoſtolicus ex Ord. Prædic. lib. de Vit. & rebus geſtis Pontific. Roman. & S.R.E. Card. tom. 2.

Mirum Eccleſiaſticorum Annalium opus ſacræ eruditionis & præſtantium diſputationum plenum BARONIUM celebrat; hoc ille impias Hæreſes jugulavit, Apoſtolicas traditiones, ſacrasque S. R. E. ritus dilucidè in medium prorulit, ſacroſancta Concilia defendit, illuſtravit, Catholica dogmata communivit, Eccleſiæ Romanæ Majeſtatem ab impoſterum calumniis vindicavit, immunitatem defendit, ſanctorum virorum res præclarè geſtas, ſublatis tenebris in apertam lucem adduxit, abdita priſcorum temporum monumenta ad publicum jus revocavit, temporum difficultates in extricabiles ferè diremit; in eo ſolertis ingenii, acrioris judicii lumina, & infiniti plene laboris indicia conſpiciuntur. Cardinalis creatus vix erat: cùm voto ſe Deo obſtrinxit, nihil unquam ſe facturum; quo ſibi ad Apoſtolicæ ſedis faſtigium viam muniret.

Idem. Magnus Henricus Chriſtianiſſimus Rex, tanti viri obitu cognito, exequias regiâ magnificentiâ Pariſiis celebrari juſſit, iisdemque interfuit.

Idem

Idem. Laudatus eſt etiam Baronius (præter alios plurimos) à Nicolao Orlandino. Jacobo Gretſero, à Jacobo Raultherio, Joanne Baptiſta Villalpando, Famiano Strada, à Paulo Benio. à Myræo, à Matthæo, ab Arcudio, à Bacio: *Spondanus* Collegii Cardinalium inclytum decus, *Strada* virum eruditione, & ſanctitate clariſſimum, *Villaipandus* bene de univerſa Chriſtiana Republica meritum, & ob præclara ſcripta toti orbi notiſſimum.

Miræus omni laude majorem. *Petramellarius* humanarum divinarumque ſcripturarum ſublimem interpretem, & antiquitatum Eccleſiaſticarum clariſſimum indagatorem.

Petrus Arcadius eum cum omni antiquitate de gloria eruditionis contendere poſſe teſtatus eſt. Novi, ait præfatus Ciaconius: Novi virum probitate, doctrinâ & prudentiâ notum, qui, cùm Baronium Eccleſiaſticæ hiſtoriæ oraculum vocâſſet, dici poſſe cenſuit: *Plura Baronium ſcripſiſſe, quàm alii legerint, plura legiſſe, quam alii ſcripſerint.* Hæc & plura Ciaconius.

JACOBUS SALIANUS celeberrimus Sco. J. ſcriptor

In Annalium Vet. Teſt. Præfat. ad Lectorem ſic ponit:

VIr immortali memoria digniſſimus Cæſar Cardinalis Baronius, curſum ſuum à Chriſti natalibus exorſus, duodecimo ferè ſæculo terminavit. Ejus viri, de Chriſtiana Republica nobi-

liſſimis illis Annalibus optimè meriti labor, & gloria multorum exacuit induſtriam, multorum ſtudia variè excitavit, vel ut ejus dicta examinarent, vel ut fuſius enarrata contraherent, vel ut certatim in varias linquas converterent, nonnullos etiam incitavit, ut idem in veteri teſtamento, quod ipſe in novo feliciter confecerat, præſtare conarentur.

JACOBUS QAULTERIUS Annonæenſis Soc. Jeſu.

In ſuo præſtanti opere, quod intitulatur: *Tabulæ Chronol. ſtatûs Eccleſ. Cathol.* Sæcul. 17. hic habet.

CÆſar Baronius Cardinalis vitæ ſanctitate, ac Doctrinâ conſpicuus, ità tamen modeſtus & humilis, ut in eo habeant, quod admirentur, imitenturque omnes, qui ſimilia à D. O. M. talenta acceperunt. De doctrina quidem illud facilè judicabunt, qui attentè perpenderint, quo labore, quâ induſtria, qua fide duodecim primorum ſæculorum Annales Eccleſiaſticos collegerit, concinnârit, comprobârit; Baronium in hoc genere parem habere neminem, nedum ſuperiorem.

NICOLAUS ORLANDINUS, Soc. Jeſ.

Lib. 16. Hiſtor. Soc. Jeſ.

ROmæ, & Neapoli funebribus laudationibus

bus (BARONIUS) vir animo, doctrina, & pietate magnus celebratus fuit.

NICOLAUS SERRARIUS

Famoſus Auctor è Soc. Jeſ. in Epiſtola 14. Calend. Octobr. Ann. 1593. ad Baronium data hic Scribit:

ADmodum, Reverende, ac Doctisſime Domine Cæſar! Quot, & quanti jam ad te Salutatores. Futurum planè puto, ut, quod de Livio Div. ſcripſit Hieronymus de ultimis Hiſpaniæ, Galliarumque finibus te videre, tecumque agere cupiant quàm plurimi. Certè quidem de Germania noſtra ità eſt: Is ipſe, qui has defert R. P. Franciſcus Coſterus *(etiam hic Author celeber eſt)* tui in iſta ſua ſenectute, judiciique maturitate, ſtudiô et amore totus ardet. Tua ſic admiratur, & prædicat, ut eorum Epitomen rogitaret, niſi eam iſtic adornari audiſſet &c.

JOANNES BISSELIUS è Soc. Jeſ.

in Medulla Hiſtorica Septen. 1. Ann. 1607:

NActus quidem Baronius erat omnis Poſitivæ (quam vocant) item Agoniſticæ ſeu Religionis controverſiarum, & præter has Theoricæ, Practicæque divinorum Scientiæ profundisſimam notitiam. Quo nomine Clementis Octavi ſacris confeſſionum arcanis admotus eſt: Simul & Eccleſiæ publicis conſiliis adhiberi cæptus.

Idem,

Idem. Tantus ac talis, cùm eſſet ingenii Baroniani partus, jure meritò cum luce pariter favorem quòque totius orbis orthodoxi tulit: ut jam ægrè quidquam Antiquitatis Eccleſiaſticæ, geſtorumque priſcis à Chriſtianis gratiam habere, ſaporemque crederetur, niſi quod ab approbatione Baroniana pondus, & auctoritatem traxiſſet.

JANUS NICIUS ERYTHRÆUS,

aliàs Victor Roſſi nobilis Romanus, Scripſit præter Epiſtolas, Dialogos, & Exempla Virtutum & vitiorum, Pinacothecam imaginum Illuſtrium virorum, ubi de Baronio hæc habet:

OMnibus legendis ſcriptoribus, tum græcis, tum latinis, tum ſacris, tum prophanis, tum veteribus, tum novis, tum typis impreſſis, tum nondum editis, omnium Eccleſiæ temporum hiſtoriam complexus eſt animo, eamque Dei ope, ac Philippi (Nerii) precibus adjutus æterhis literarum monumentis conſignare conſtituit.

Idem. Atque me cum in ejus ſcripta, mente, & cogitatione conjicio, planè vehementer exhorreo, neque ſatis aſſequi intelligentia poſſum, unde homini in excipiendis confeſſionibus, in ſermonibus habendis, in ſacroſancto miſſæ ſacrificio faciendo, in horariis precibus recitandis, in rebus ſuis naturæ ac neceſſitati tradendis occupato, tantum ſpatii contigerit, ut infinitam vim rerum ac varietatem, per infinitos pene libros diſſipata colligeret, intelligentiâ com-

prehenderet, & de unaquaque earum judicaret, ac denique litteris doctè accuratèque mandârit. Equidem quocunque cogitatione me flecto, nihil aliud comperio, niſi opus Eccleſiæ imprimis neceſſarium, non potuiſſe niſi præcipuo Divini Numinis inſtinctu, auxilio, atque adeò miraculo ſuſcipi, expoliri atque ad abſolutionem, perfectionemque perduci. Multa partim levia, partim nugatoria, partim à veritate prorſus aliena, ſive Æthnicorum perfidiâ, ſive hæreticorum fraude, in Eccleſiaſticam hiſtoriam irrepſerant magno Chriſtianorum cum detrimento; quæ ille omnia, ſuâ illic mirifica ad refellendum conſuetudine uſus, inſcitiæ, fraudis, falſitatisque coarguit, ac convincit; atque à Chriſto nato ortus usque ad Innocentii tertii tempora hiſtoriam perduxit. *Et paulò poſt:* Sedis autem Apoſtolicæ dignitatis, majeſtatisque tuendæità erat acer propugnator, ut contra ejus minuendæ auctores nullam potentiæ, amicitiæ, gratiæque rationem haberet, nihil cujusquam periculi metu perterreretur; adeò ut diuturna Regum maximorum imperia adverſus ſedis Apoſtolicæ decus, non dubitaverit ſcriptis ſuis labefactare, atque convellere. *Hæc Nicius.*

RUDOLPHUS BOTEREJUS Gallus ſcripſit opus hiſtoricum:

cui tit.: *De rebus in Gallia, & penè toto orbe geſtis, commentariorum Lib. 18.* Ubi de Baronio hæc inter cætera habet:

Lugen-

LUgendam planctu publico præmaturam tam utilis, & ſolertis hiſtoriographi mortem eſſe, cujùs, ut vix quisquam indefeſſam diligentiam, ſic nemo ſucceſſum ſit æquaturus: ut unus idemque vir opus tam ingens cœpiſſe ſolus, ac ſolus finiiſſe dici queat. Difficillimam Baronicanæ continuationis provinciam ſucceſſori, quicunque demùm eo titulo ſeſe venditare ſuſtineret, futuram eſſe: ſive ſtyli quis, æqualiter incedentem per tot tomos, conſtantiam; ſive maturrimam argumenti gravitatem ac delectum, ſive judicii canum ubique ſenſum, & lucubrationum laborem inimitabilem; ſive denique ſcriptorum veterum pariter & recentium incomparabilem evolutionem, & omnis humanarum juxta, divinarumque rerum, notitiæ ſolidiſſimam poſſeſſionem extenderet. *Hic Botereji de Baronio ſenſus èſt.*

GEORGIUS JOSEPHUS EGGS.

SS. Theol. Doct. Cæſareo-Archiducalis Collegiatæ Eccleſiæ ad S. Martinum Rheinfeldæ Cuſtos & Senior. in ſua *Purpura Docta.* lib. 5. hæc ponit:

CUm Magdeburgenſes Lutherani duodecim Centurias condidiſſent, & evulgâſſent quibus depravata hiſtoriâ Eccleſiaſticâ, traditiones evertere fucatis rationibus contendiſſent; Divina inſpiratione irradiatus S. PHILIPPUS NERIUS opponendos illis cenſuit veros Annales Eccleſiæ, quibus ejus in fide & diſcipli-

na antiquitas, ac ſinceritas palàm univerſo mundo fieret. *Baronium* autem ſuæ ſodalitatis alumnum ad hoc opus cenſuit inter omnes maximè idoneum inſtrumentum, à quo tantæ molis machina in Eccleſiæ commodum, laudem, & utilitatem conſtrueretur, utpote qui ad ejusmodi ſcriptionem ab adoleſcentia ſua non modo propenſus eſſet, ſed etiam factus videretur. Quod opus ſacræ eruditionis, candoris, fidei, & præſtantium diſputationum plenum, mirum in modum Cæſarem commendat; Nam hoc ipſum centuriarum impoſtores detegit, hæreſum variarum monſtra jugulat, Apoſtolicas traditiones propugnat, &c.

Idem. Præter Annales ſcripſit Annotationes & obſervationes utiliſſimas in Martyrologium Romanum à ſe magno labore inſtauratum, quæ Annalibus anſam, & occaſionem dedêre. Reliquit etiam alia ad Annales ſpectantia, ſed Manuſcripta, & non abſoluta. Edidit quòque Paræneticam inſtar voluminis Epiſtolam ad Rempublicam Venetam; & atteſtante Ludovico Morerio Vitam S. Ambroſii. Quin & Sermones ſacros de tempore, & de Sanctis, &c.

JUSTUS BARONIUS

Vetera Caſtrenſis, Theologus, Juriſconſultus & Conſiliarius Mogunt.

NOtandum, quòd non pauci in Scriptis Baronii perlegendis oblatum divinæ gratiæ lumen recipientes, ab hæreſibus, quas ſectabantur

bantur ad Eccleſiæ Romano Catholicæ fidem ſponte redierint, è quibus memorare cum honore licet Doctiſſimum hunc Juſtum, Calvinum *cognomine antea dictum, quod tamen poſtea depoſuit, poſtquam Ipſum Baronius Romæ in Baſilica S. Joannis Lateran. Sacramentô Confirmationis ſolenniter ſibi quaſi filium adoptivum genuit, impreſſoque perpetuo cognominis arrhabone in familiam ſuam cooptavit; quod ipſe* Juſtus *publicis ſcriptis teſtatur.* Vol. Epiſt. Cathol. ep. 5. & Epiſt. Sacrar. l. 2. Epiſt. 16.

In Parental. autem ad Nicolaum Serarium *S. Th. D. de obitu Cæſaris Baronii hæc præter alia de illo ſcribit:*

Poſteaquam mihi renunciatum eſt, SERARI, de obitu Illuſtriſſimi & Reverendisſimi Cardinalis D. CÆSARIS BARONII SORANI, viri ſicut ipſe noſti, longè maximi, & quod ipſa invidia teſte aſſeveraverim, pientisſimorum omnium doctisſimi, & doctisſimorum omnium pientiſſimi: ſane quam pro ea ac debui, quamque res ipſa ac jactura tanti Principis poſtulabat, vulnere doloris perculſus ſum acerbiſſimo, majoremque eam calamitatem exiſtimavi, quam quæ vel verbis à me exprimi, vel ullo lacrymarum fonte ſatis digne deplorari, atque expiari poſſet.

Idem ibid. Animum omni virtute ſcientiarumque genere habebat excultisſimum, atque inſtructisſimum, ut cum magnis illis & doctrinæ & ſapientiæ heroibus, quos etiamnum hodie admirabunda veneratur Eccleſia, quos-

que maximis undiquàque proſequitur laudibus, haud infeliciter comparari poſſit.

idem ibid. BARONIUS: ex innata ſibi atque imperata humilitate & modeſtia, & (quæ nova ipſius laus eſt) continentisſima quoque vitæ ratione, jejuniis & eleemoſynis, hoſpitalitate, & benignitate ergà pauperes, peregrinos pariter, & indigenos, viduos & Orphanos, ſacrificiis quotidianis, & Sacrorum locorum, maximè Baſiliæ SS. Apoſt. *Petri & Pauli* viſitationibus, & ſupplicationibus frequentiſſimis, templorumq́ diverſorum reparationibus, nec non aliorum magnificorum operum in honorem Dei & ſanctorum cum *Romæ*, tum *Soræ* factis præclaris extructionibus, tantum ſibi authoritatis atque admirationis apud omnes conciliavit pondus, ut in iſta adhuc carnis ſarcina, quæ *animam* non immeritò *gravare* fertur, ἀναμάρτητος propemodum, & vivus crederetur ſanctus. *Et poſt paucas lineas.* Sed jam dudum me ingens illa ſcriptorum BARONII atque ANNALIUM in primis ECCLESIASTICORUM magnitudo avocat, quæ tanta eſt ad 12. usque tomum producta (in quo non ſinè miraculo, quod omnis obſtupeſcet ætas, proſpecto, atque etiam in veſtibulo ejusdem Tomi diſertis verbis prænunciato, ac præſcripto vix menſtruo vitæ ſuæ reliquo ſpatio, calamum poſuit, & quaſi 12. labores Herculis terminavit) ut cum quovis mortalium trophæo, cum quibusvis literatiſſimorum virorum, & hujus & ſuperiorum ſæculorum monumentis certare queat. —— At ſanè, ſi quis vel rerum hoc opere digeſtarum, id eſt

id eſt univerſæ hiſtoriæ Eccleſiaſticæ à primis naſcentis Evangelii incunabilis, ad ſeram usque ipſius 12. ſæculi ac propè devexam ætatem continuo filo deductæ præſtantiam, atque utilitatem ſecum ponderare; vel ſtyli, atque ordinis, quo hæc ab Authore noſtro digeſta ſunt, elegantiam, & gravitatem conſiderare, vel in ſolvendis ſubinde pro tanta rerum, ac temporum varietate occurrentium difficultatum nobis, purgandisque hiſtoriis, & ſpuriis à genuinis diſcernendis adhibitam ſingularem induſtriam æſtimare; vel denique molem ipſius operis, ac fructum inde uberrimum ad totius Eccleſiæ florem, & ſplendorem, hæreticorumque opprobrium, & conſarcinatas in primis illas merisque dolis, & mendaciis conſutas *Magdeburgenſium Centurias* penitus conculcandas atque extirpandas, jugiter redundantem rectis intueri oculis velit: cui dubium eſſe poteſt, quin omnes æqui rerum æſtimatores huic judicio noſtro ſubſcripturi, nihilque à nobis vel falſi, vel hyperbolici dictum omnibus libere calculis comprobaturi ſint? ——— Hujus nomen celebre in Eccleſiis, celebre in Scholis, celebre in Curiis & Tribunalibus, celebre inter magnates, & Principes, celebre inter cives & plebejos. Summa, omnes paſſim BARONIUM, omnes velut ſingularis exempli, & Sanctimoniæ virum, germanùmque *Nerianæ* plantationis florem ſuſcipiunt.

ANTONIUS PAGI, SS. Theol. Dr. Ord. Min. Convent. S. Franciſci.

In Præfat. Tomi I. Critic. ad Annal. Baronii ſic habet:

CÆſar Card. Baronius Congr. Orat. à *S. Philippo Nerio* inſtitutæ, ac Sacri Collegii lumen, & ornamentum, poſtquam primum Annalium Eccleſiaſticorum tomum publicavit, tanto omnium applauſu, ut fuerint etiam ex Proteſtantibus, qui ejus diligentiam, fidem, eruditionem, judicium commendârint; & re verâ tam in eo, quam in ſequentibus undecim tomis innumeras difficultates, quæ antea diſſolvi non poſſe credebatur, enodavit, complura denſis tenebris circumfuſa in manifeſtam lucem eduxit, tantùmque rerum Eccleſiaſticarum cognitionem promovit, quam ante eum nemo. Omnes qui adverſus Annales Baronii ex profeſſo ſcripſêre, parum aut nihil ad eorum emendationem, ac illuſtrationem contuliſſe, cùm nec eorum materiam, nec eorum formam ferè adiegerint, ſed ipſis rei neglectis capitibus, acceſſionibus occupati fuerint; quod quidem nullo negotio demonſtrari poteſt.

ODERICUS RAYNALDUS. Continuator Annal. Baron. è Congr. Orat. tom. 13. ad Lectorem ait:

CÆSAR BARONIUS univerſæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ parens, ac Princeps, magno atque æterno Annalium Opere non ſolum laudem

dem immortalem ſibi, & Congregationi noſtræ peperit; ſed etiam quodammodo hæreditarium ejusdem Operis propagandi, & abſolvendi munus penes nos reliquit. &c.

Idem, Hiſtoriam Eccleſiaſticam Cardinalis Baronius duodecim voluminibus eſt proſecutus, quibus tot velut ſyderibus Eccleſiam DEI illuſtravit, eamquefirmiſſimis propugnaculis contrà Hæreticorum impetus communivit. *In Præf. ad tom. 13.*

MICHAEL ANGELUS BUCCIUS. è Congregat. Orat. in Oratione funebri de Baronio habita Romæ in Eccl. S. Mariæ & S. Gregorii in Vallicella. 3. Idus Julii Anno 1607.

SI Apoſtolicas traditiones, & Eccleſiæ ritus ità explicatos jam, & illuſtratos eſſe gaudemus, quis magis explicuit & illuſtravit, quàm Baronius? Quis ſacras pleraſque ſynodos in occultis tenebris deliteſcentes, & ob præpoſterum ordinem, vel altum ſilentium, haud ſatis manifeſtos, accuratius conquiſivit, & quodammodo redivivos fecit, quam Baronius? Quis præterea ſanctorum Martyrum rès præclarè geſtas, labores, victorias, & ſuo ordine aptè diſpoſuit, & majore veritatis luce colluſtravit, quam Baronius? Denique quis ejus doctiſſimos evolvat Annales, qui expreſſum ubique non videat acerrimum Catholicæ fidei propugnatorem, defenſorem Antiquitatis, hæreticorum malleum, veritatis cuſtodem, vindicem Eccleſiaſticæ poteſtatis? O virum æternâ memoriâ dignis-

digniſſimum! qui ea facere potuiſti, quæ ſemper omnis ætas admirabitur, quæ poſteritas alet, quæ vigebunt immortalitate omnium ſubſequentium ſæculorum.

LÆVINI TORRENTII Epiſcopi Antverpienſis in Elegia ad Annal. Cæſaris Baronii circà finem:

Hiſtoricos inter tanto caput altius effers,
Quotquot habet Latium, Græcia quotquot habet,
Seu domitos narrent Medos, ſeu Punica fata,
Pyrrhumque, & belli fulmina Scipiadas:
Quando ſplendidius lucent vaga ſydera, quam qua
Accenſa eſt noſtris parva lucerna focis.
Macte igitur virtute, juvet ſe incumbere chartis,
Tam bene dum cœptum perficiatur opus.
Grandis adhuc ſuperat via, ſed tu perge: laboris
Quid tibi principium eſt, ſic quoque finis erit.

CONSALVI PONCE DE LEON Hiſpalenſis in Annal Baronii.

Quid potuit madidum ſacrato ſanguine ferrum
Tela, feræ, famæ, ſpicula, ſaxa, cruces?
Obruta quid tenebris, multisque oppreſſa ſepulchris
Invidia Gentis, NOMINIS acta pii?
Ecce renaſcuntur tempus victura perenne,
Qua ſurgit lucis, qua requieſcit honos.
CÆSARIS id præſtat calamus præſtantior enſe
Cæſaris: hic vitam ſuſtulit, *ille* dedit.

ALO-

LOYSII VALMARANÆ Soc. JEſu Profeſſoris in Annal. Baronii *Epigramma.*

FErt fluvium tranans, ſua commentaria CÆSAR,
Nec, ſua nè pereant, ipſe perire timet.
i tamen Annales committis, cautior illo,
Non tibi, ſed Petri, dum furit unda, rati;
iid ſi iterum tumidis *Petrus* titubaret in undis?
Hos, mihi crede, ſua nollet abire manu.

Privatis Virorum tum pietate, tum doinâ conſpicuorum acclamationibus adjungo olicum honorem, quem Baronio una ex celerrimis totius Europæ Univerſitatibus exuit; Hæc eſt celebratiſſima *Univerſitas Lonienſis*, quæ ipſum, licet abſentem, in primo *rum* ordine, & gradu adſcripſit: patet ex eris ab *Henrico Granio* prælaudatæ Univertis Ampliſſimo Præſide ad Eum datis, in bus poſt ſat latè depredicatam *Cæſaris* ſantiam, indefeſſumque pro Chriſtiana Relica laborem, ſic concludit: *In primo norum ordine* Te *adſcribimus*, *quod*, *ut nos es lubentes facimus*, *ità*, *ut te volente*, *lubente fiat*, *amantiſſimè rogamus.* Ex- apud Joan. Marcianum. nelle Memor. hiſt. a Congr. dell' Oratorio Tom. 1. Lib. 3.). 14.

Pro

Pro coronide addo quaſi pro corona gloriæ Baronii Epiſtolam ſancti FRANCISCI de SALES Epiſcopi, & Principis Gebbenenſis. & eſt ſequentis tenoris.

Illuſtrisſime, & Reverendisſime Domine mi Colendiſſime.

BEnevolentia illa, & ſancta humanitas, qua me dum Romæ verſares excepiſti, audentiorem nunc efficit ad opem, operamque tuam implorandam. Cum fratrem iſtum meum germanum Eccleſiæ meæ Canonicum ad viſitanda ſanctiſſimorum Apoſtolorum limina, & pleraque hujus Eccleſiæ inſtauranda neceſſaria remedia à ſancta ſede Apoſtolica impetranda mitto. Neque eſt, quod apud Illuſtriſſimam, & Reverendiſſimam Dominationem tuam multis explicem, quanta ſit aut oneris gravitas, aut Provinciæ difficultas, aut Diæceſis neceſſitas, paucis dicam, cum Genevam filiam illam Babylonis miſeram conſpicio, aliaque circum oppida hæreticorum faucibus abſorpta, non poſſum non cogitare miſſum me ad gentem apoſtatricem, duram facie, indomabilem corde, ad domum exaſperantem, & ad Scorpiones! Quare rogo te Illuſtriſſime, & Reverendiſſime Domine, conſurge mihi adverſus malignantes, eſt ſta mihi apud ſanctam Sedem adverſus operantes iniquitatem. Sic enim fiet, ut quemadmodum ſpiritum oris Chriſti, ac gladium illum ancipitem ex *Annalibus tuis ſuper aurum*

um, & topazion pratioſis tam facili ſucceſſu
ictenus vibrâſti, ſic etiam nunc, qua polles,
ictoritatem exeras ad faciendam vindictam
nationibus Schiſmaticorum, & increpatio-
es in populis hæreticorum. Vale Illuſtriſſi-
e, ac Reverendiſſime Cardinalis, & me cul-
rem tuum addictiſſimum tua benevolentia
mplecti, ac fovere non deſine, Chriſtumque
omnibus habeto propitium: Anneſii Allo-
ogum die 28. Nov. 1606. Humillimus, &
ſequentiſſimus ſervus FRANCISCUS EPI-
COPUS Gebbennenſis. *Conſervatur Ori-
nale hujus Epiſtolæ in Archiv. Cong. Orat.
eapol.*

i moroſos Cenſores, Crimina-resque BARONII, *hæc pauca ex Spondano delibâſſe, cordato Lectori ſufficiant.*

HAbet Sol ſplendidiſſimum illud cœli ſydus
ſuos amatores, habet & ſuos oſores, quid
rum ſi & illi, qui velut ſplendentes ſtellæ in
mamento Eccleſiæ *multos erudiunt ad ju-
tiam.* Habet Baronius, ut hujusque vidi-
is, ſuos Laudatores; habet & Objurgatores,
os inter ſunt *Hæretici*, ſunt & quidam *Ca-
olici*: quod ad hos attinet, penſent, velim,
o jure ſententiarum ſuarum aculeos in Cæ-
em conjiciant? Annè temporum hiſtoriâ
idpiam impeditus? ſanè plerique omnes
eo diverſi abeunt, ut inter omnes convenire
poſſibile ſit. Si quid verò certi, & indubi-
i in tanta caligine videri potuit, omnino
Baro-

Baronius id vidit. Qui & in iis, quæ erravit, haud improbabiliter erravit, dum nihil aſſerit, quod vel ratione, vel gravium ſcriptorum auctoritate non probet. At eſto non omnia perviderit, aut in omnibus rem acu tetigerit Baronius, an tamen ei continuò inequitandum? Quis demum iſte modus vel legendi, vel ſcribendi? Vel quotusquisque ex iisdem ipſis ejusmodi Criticis, qui trium foliorum libellum conſcripſerit, & unicam tantummodo quantumlibet vulgatiſſimam quæſtiunculam, aut materiolam tractandam ſuſceperit, audeat profiteri ſe ſcopum attigiſſe, & punctum tuliſſe? imò non illicô alios ſubeat rigidiores cenſuras? Quid verò ſi duodecim prægrandes Annalium Tomos confecerit; Sanctorum ferè omnium vitas, & alia non pauca tractaverit de cunctis, quæ unquam, vel usquam in Eccleſia occurerunt quæſtionibus; & in rebus ex profundiſſimis antiquitatis abyſſis; & abſtruſiſſimis receſſibus eruendis, ac per infinita multiplicium, & involutiſſimarum difficultatum ſpineta deducendis laboraverit? Et quantula ſunt, ac quàm levia ea, quæ in Baronii ſcriptis reprehendi poſſint, præ illa immenſa rerum graviſſimarum numeroſitate, quæ inoffenſo decurrantur pede? Moroſos hos Cenſores quis ferat, quibus id tantummodo ſapit, quod ipſi condiunt, quorum & plerique cum pleraque ſua ex ipſis Annalibus Baronii hauſerint, turpi tamen ingrati animi vitiô eidem inſultare non ceſſant, ſtudioſi nimirum Lethæi *, vel oblivionis fluvii pota-

* Strabo l. 3. & 14.

:atores. Quod attinet Baronii Criminatores
ıd eorum mirandum eſt os impurum, quo
:um debacchati ſunt. Hæretici enim ſunt: lo-
ıntur linguam, quam didicerunt. Et ſicut
ı poteſt æthiops mutare pellem ſuam, &
dus varietates ſuas; ſic nec ipſi poſſunt be-
acere, cum didicerint malum. At verò
lam habet auctoritatem ſententia, ubi, qui
ınatus eſt, damnat. Et ſapientis unius lau-
oni plus tribuendum eſt, quam ſexcento-
ı hominum ludibriis. Quis ædificatores
s Babylonicos audiat? qui in ſuiſmet ipſis
chenſionibus adeò ſibi invicem adverſantur,
uod unus adſtruit, alius deſtruat. *Terri-
æ pereunt per mutua vulnera fratres.* Ne
lem mirum: quandoquidem plerique eo-
, telo Baronium petere ſimulantes, Eccle-
ipſam Catholicam, ejusque ſacra dogmata,
ımpoſitiſſimam œconomiam à Baronio de-
ıtam impetant. Qua etiam ex parte feli-
te, *Baroni*! ad quem non poſſit accedi,
per medios Eccleſiæ cuneos, imo cujus
sverberandum prius ſit pectus, quam ad
eſiam penetrari poſſit. Sed confide: ſa-
e parvulorum factæ ſunt plagæ eorum, &
matæ ſunt contra eos linguæ eorum. Sic-
ıim qui contra hunc inexpugnabilem mu-
præſumpſerunt aliquando arietare, con-
i ſunt: ita, & qui in te collimabunt, ja-
in ſe ipſos retorta ſentiènt. Incident in
as, quas faciunt, convertentur dolores eo-
in capita eorum. Nec magis gloriam
ı denigrabunt atræ lividorum nubes, quam

S fumus

fumus ſolem. Sicut enim deficit fumus à facie ſolis, ſic illæ deficient, & ſicut fluſt cera à facie ignis, ita peribunt; & tanquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ, ita diſparebunt. Nunquam efficient, nunquam, ut memoria tua bonis, & litteratis excidat, deſinatque aliquando in benedictione, & ſanctificatione perſeverare in Eccleſia Dei. Etenim: *In memoria æterna erit juſtus, ab auditione mala non timebit.* Pſalm. 3. *Collaudabunt multi ſapientiam ejus, & usque in ſæculum non delebitur. Non recedet memoria ejus, & nomen ejus requiretur à generatione in generationem. Sapientiam ejus enarrabunt gentes, & laudem ejus enunciabit Eccleſia.* Eccl. 39.

A. M. D. C.

Index

INDEX CAPITUM
LIBRI PRIMI.

ORtus Cæſaris, & educatio. Cap. I. Pag. 1
Ad Verulanam Urbem, mox Neapolim, deinde Romam ſtudiorum cauſa mittitur. Cap. II. 4
S. Philippum adit. Cap. III. 5
Ægrotos viſitare jubetur. Cap. IV. 7
Ardor charitatis in adoleſcentia. Cap. V. 9
Propter Chriſtum vexatus miris modis ad virtutem proficit. Cap. VI. 12
In ædibus Charitatis de rebus divinis ſermones ad populum habet. Cap. VII. 17
Quæ vitæ ratio ſibi ineunda eſſet mirabiliter edocetur. Cap. VIII. 19
ït clericus, propterea patris offenſionem incurrit, quem litteris placat. Cap. IX. 22
arentes & cives ſuos ad omnem virtutem inſtituit. C. X. 26
ćta ejus in ædibus S. Joannis Florentinæ Nat. Cap. XI. 28
onciones ad populum habere & ſacras confeſſiones audire jubetur. Cap. XII. 31
blatum ſibi in patria canonicatum recuſat. Cap XIII. 34
morbis graviſſimis divinitus ſervatur. Cap. XIV. 36
Vallicellanam Eccleſiam venit. Cap. XV. 38
ſilicam Principis Apoſtolorum quotidie viſitat. C. XVI. 41
tris animam in cœlum abeuntem videt. Cap. XVII. 43
nales Eccleſiaſticos ſcribere jubetur. Cap. XVIII. 47
Annalibus componendis Cæſaris labor atque induſtria Cap. XIX. 50
cribendo quantum veritati ſtuduerit. Cap. XX. 58

LIBRI SECUNDI.

CLementis VIII. confeſſionibus audiendis eligitur, Cap. I. 70
Præpoſitus Congregationis eligitur. Cap. II. 74
Protonotarius Apoſtolicus efficitur. Cap. III. 79
Cardinalis creatur. Cap. IV. 89
Quemadmodum ſe geſſerit in Cardinalatu. Cap. V. 98
Cura Domeſticorum. Cap. VI. 103
De accepto Cardinalatu dolere pergit & ab eo ſe abdicare contendit. Cap. VII. 106
A Pontificatu appetendo quam fuerit alienus. Cap. VIII. 114
Ad Vallicellam redit, in morbum incidit, moritur. Cap. IX. 131

LIBRI TERTII.

CHaritas erga Deum. Cap. I. 148
Charitas erga proximos. Cap. II. 155
Miſericordia in pauperes. Cap. III. 167
Religio & cultus in Sanctos. Cap. IV. 176
In Catholica fide, & Eccleſiaſtica poteſtate tuenda zelus & ardor. Cap. V. 182
Obedientia. Cap. VI. 188
Amor paupertatis. Cap. VII. 191
Qualis fuerit erga propinquos. Cap. VIII. 198
Humilitas. Cap. IX. 203
Patientia ejusdem & manſuetudo. Cap. X. 216
Corporis maceratio. Cap. XI. 221
Virginalis Caſtitas. Cap. XII. 224
Pietatis opera per eum publice inſtituta. Cap. XIII. 227
Fama & exiſtimatio de ejus pietate & ſanctitate. Cap. XIV. 232

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

A

ABBAS Maſſa. pag. 85
Abbas Creſcentius. Vide Jacobus.
Abbatiam recuſat Baronius. 102
Abſtinentia & ſobrietas Baronii. 39. 194. 221
S. Adriani Diaconia. 229
Admoneri & corripi ab omnibus cupit Baronius Cardinalis. 99
Adulationes longiſſime fugit. 211
Ægrotos quotidie viſitat, manè & veſperè, Baronius. 7
Ægrotos pauperes inviſit Baronius Card. 174
Obvios in ſuum currum imponit, & ad noſocomium deportari jubet. ibid.
Ægrotis miniſtrando ſanus efficitur Baronius. 11
Ægroto mirabiliter ſubvenit Baronius. 8
Ægrotat ad mortem Baronius. 111
Alexander Card. Medices. 85
De eo ad Pontificatum extollendo agit Baronius. 119
Adnitente Baronio Pontifex creatur, & Leo XI. nuncupatur. 120. 122. 187
Ejus laudes. 102
Ejusdem venuſtè dictum. 187
Menſtruum Pontificatum gerit & moritur. 124
Alimenta Baronio ſubtrahit iratus Pater. 13
B. Aloyſium Gonzagam maximè veneratur Baronius. 180
Ejus res geſtas legit. ibid.
Reliquias optat & veneratur. ibid.
Sepulchrum ſæpe viſitat. ibid.
Alphonſus Lupus, egregius concionator. 10
Baronium complectitur ejusque liberalitatem palam prædicat. 11

De Baronio magna & mira prædicit. ibid.
Alphonſus Vicecomes Baronii opera ad Cardinalatum evectus. 162
Ambitio Eccleſiaſtico viro indigna. 96
Anathemate intentato Cardinalatum ſuſcipere cogitur Baronius. 94
P. Angelus de Pas. 161
Angelus Salutius Baronio carus. 135
Eidem ægrotanti aſſiſtit. 139
Animæ Baronii commendatio. 144
Animam ſibi quotidie tanquam moribundus commendat Baronius. 154
Annales Eccleſiaſticos ſcribere jubetur Baronius. 47
Quâ occaſione. ibid.
Recuſat. 48
Iterum per viſum juſſus acquieſcit. 42
In his componendis multum deſudat 50. 59. 64
Semel atque iterum ſua manu conſcribit. 53
Singulos tomos Sancto Philippo offert. ibid.
Præmii loco ab eo quid accipiat. ibid.
Deo potius, quam humanæ induſtriæ adſcribendos affirmat S. Philippus. 61
S. Philippo attribuit Baronius. ibid.
Annalium durus exactor S. Philippus. ibid.
In iis elaborandis aliquid humani patitur Baronius. 65
Iisdem invidioſe detrahunt hæretici. 93
Eorum lectione Juſtus Calvinus ex hæretico fit Catholicus. 104 162
Itidem, Gaſpar Scioppius Francus. 163
De Annalibus ſuis Baronio rarus, aut nullus ſermo. 205
Iis detrahentes diligit & obſervat Baronius. 216
Piè ſanctèque in iis interdum iraſcitur Baronius. 219
Sanctorum Patrum ſtylus ſcribenti inhæſit. 220
Annalium laudes ex Reſcio. 237
Annonæ caritas Romæ. 73
Annos vitæ ſuæ prævidet Baronius. 136
Antonius Facchinettus, Pontificis Nuncius, de Sicula Monarchia cum Hiſpano Rege pertractat. 95
Antonius Card. Carrafa Bibliothecarius Apoſtolicus. 102
Antonius Card. Zappata. 221

Antonius Talpa Baronii amiciſſimus. 80
Apologiam pro tractatu de Sicula Monarchia ſcribit Baronius. 117
Aqua benedicta aſpergi ſe jubet à famulo cubitum iturus Baronius. 215
Eadem à laicis omnibus moriens. 215
Auguſtinus Cardinalis Cuſanus. 85
De ejus morte S. Philippus in ſomniis admonet Baronium. 182
Auguſtinus Mannus S. Philippi diſcipulus. 135
Auguſtinus Card. Valerius. 85. 154

B

BArea Soranus vir clariſſimus. 1
Baronorum, ſive Baroniorum familia nobilis. 2
Baronii ortum prodigia & præſagia præcedunt. 2
Bellarminus Card. vide Robertus.
Bellum parare cogitur Pontifex ad Ferrarienſem ditionem recuperandam. 155
Id omnium ferè Cardinalium ſententia decernitur. 156
De ea re valde ſolicitus Baronius. ibid.
Benedicere ſibi jubet omnes ſacerdotes moribundus Baronius. 215
Benedictionem ſummi Pontificis expoſcit moribundus Baronius. 141
Beneficiis compenſat injurias Baronius. 216
Beneficia Eccleſiaſtica nunquam petiit Baronius. 102. 196
S. Bernardi factum. 212
Ejusdem dictum de Cardinalibus. 221
P. Bernardus Colnagus magnæ virtutis vir, Baronii pedes exoſculatur. 235
Bernardinus Caſtellanus Medicus Baronii. 174. 218
Bibliotheca Vaticana ditiſſimum antiquitatis promptuarium. 51
Bibliothecarius Apoſtolicus eligitur Baronius. 103
Buecius. Vide Michael Angelus Buecius.

C

CÆſar Coſta Archiepiſcopus Capuanus Baronii præceptor. 4

Calcea-

Calceamenta cubiculario detrahit quotidie Baronius Card. 213
Camaldulenſes Eremitæ. 150
Camillus Baronius, Cæſaris pater. 2
Canonicatum recuſat Baronius. 34
Cantilenam profanam audire recuſat Baronius. 226
Cappuccinis templum domumque fundat Soræ Baronius. 231
Iisdem multa largitur. ibid.
Cardinalis Antonianus. Vide, Silvius.
Card. Bandinus. Vide Octavius.
Card. Bellarminus. Vide, Robertus.
Card. Burgheſius. Vide, Scipio.
Card. Carrafa. Vide, Antonius.
Card. Palæotus. Vide, Gabriel.
Card. Valerius. Vide, Auguſtinus.
Card. Yoyeuſa. Vide, Franciſcus.
Card. Zappata. Vide, Antonius.
Cardinales quales eſſe debeant. 225. 226
Cardinalatum declinare conatur Baronius. 90
Nomen ipſum exhorreſcit. 89
Suſcipere cogitur ex obedientia. 94 108
De eo dolet, & queritur. ibid. 114
Cardinalem creatum Baronium omnes gratulantur. 97. 237. 239
Eius promotionem prævidet, prædicitque S. Philip. 97
Quemadmodum ſe geſſerit in Cardinalatu. 98
Eo ſe abdicare conatur. 106
Cardinalatum crucem ſuam, compedes ſuos appellat. ibid.
De eo graviter queritur cum Clemente Pontifice ibid.
In Cardinalatu nunquam pacem, aut quietem invenit. 112
Eam dignitatem nequaquam rejiciendam eſſe, Tauruſius & Talpa docent Baronium. 113
De Cardinalatu dimittendo non ſemel cum Clemente Pont. agit Baronius. ibid.
Non audit illum Pontifex. 114
Periculoſa res eſt Cardinalatus, Baronii dictum. 137
Carmina multa à ſe diligenter compoſita & conſcripta in ignem conjicit Baronius. 204
Carnis tentatione appetitus Baronius. 224
Fortiter pugnat & rejicit. ibid.
S. Caroli Card. Borromæi litteris Mediolanum evocatur Baronius.

Ut

Ut inter Sanctos referatur omni ſtudio contendit. 178
Joann. Petrum Juſſanum ad ſcribendam ejus vitam compellit. 179
Ne populo venerationem erga virum ſanctum impediant Mediolanenſes Canonicos monet. ibid.
Ejus ſtolam ſacerdotalem ſupplex accipit & veneratur. ibid.
Caſemarii Monaſterium. 2
Catena inſignis latro Baronii litteris & precibus ad frugem bonam redit. 163
Cellam ſuam ſuſpirat Baronius Cardinalis. 114
Ejus clavem ſemper apud ſe retinet. 74
Cellam ligneam in Palatio parari ſibi jubet Baronius. 193
Centuriæ Magdeburgenſium. 47
Charitas Baronii & Sociorum. 28
Charitas Baronii in Deum. 148
In Proximos. 155
Chriſtus docet tanquam poteſtatem habens, non tanquam Scribæ. 219
Chronologiam condere difficile. 50
Cilicio utitur in Eccleſiæ neceſſitatibus Baronius. 155. 223
Cimicem deglutit Baronius, ut immundum ſpiritum a ſe depellat. 225
Clavem cubiculi ſui ſecum perpetuò defert Baronius. 74
Clemens VIII. Cardinalem creat Baronium nolentem & contradicentem. 91. 106
Cardinalatum dimittere cupientem Baronium non audit. 114
Confeſſarium ſuum eligit Baronium. 70
Quotidie ante illum conſcientiam ſuam expiare ſolitus. 71. 233
Protonotariis Apoſtolicis eundem adſcribit repugnantem. 79
Ad recuperandam Ferrarienſem ditionem juſtiſſimum bellum parare cogitur. 155
Ferrariam venit. 150. 223
Secum ducit Baronium. ibid.
De ejus ſalute ſolicitus Baronius. 157
Morienti aſſiduè aſſiſtit Baronius. 158
Jubilæi celebrationem indicit. 207
Collegium Rom. Soc. JEſu Baronii defuncti laudes celebrat. 146

Concionatur ex improviſo Baronius. 31
Concionatur alternis diebus feſtis. 32
Confeſſarii munus optimè implet Baronius. 33. 70. 71. 72. 73
Confeſſiones audire jubetur Baronius. 33
Confeſſiones quotidie audit Baronius. 52
Confeſſiones S. Philippi audit Baronius. 233
Confeſſiones Pontificis audire compellitur Baronius. 70
Confeſſionem peccatorum ſuorum in Eccleſia peragere ſolitus Baronius Card. 101
Congregatio Clericorum Matris Dei Baronio adnitente fundatur. 231
Congregatio Oratorii à Gregorio XIII. Pont. inſtituta. 39
Congregatio Oratorii ſolis aſtricta vinculis charitatis. 30
Congregationem in manu Baronii repoſitam relinquit S. Philippus. 233
Conſilia amicorum in ſcribendo exquirit Baronius. 51. 58
Conſtantia ſacerdotalis Baronii. 72
Conſtantia Baronii. 117. 126. 127
Conſanguineas ſuas ſplendidè maritare recuſat Baron. 199
Conſtantius Taſſonius S. Philippi diſcipulus. 20
Contemplationi cœleſtium deditus ab adoleſcentia Baron.
Contributionem annuam a ſuis exigit S. Philippus. 56
Coquinariam ſponte facit Baronius. 30. 205
Corpus macerat Baronius. 221
Corporis cultum negligit adoleſcens Baronius. 13. 191
Corripi ab omnibus flagitat Baronius. 96. 206. 211
Corripi ſe jubet à ſuis Baronius. ibid.
De hac re pulchrum exemplum. 212
Aperto capite demiſſoque vultu corripientem ſe audire ſolitus Baronius. ibid.
Credulitas innocentiam ſequitur. 78
Credulus interdum Baronius. ibid.
Crucem portans præire funebrem pompam jubetur Baro. 204
Cubiculario calceos quotidie detrahit Baronius Card. 212
Cubiculi ſui clavem perpetuò ſecum defert Baronius. 74
Curias Principum averſatur Baronius. 77. 214
Cuſanus. Vide, Auguſtinus Card. Cuſanus.
Cynthius Card. S. Georgii. 95

D

DEtrahentes ſcriptis ſuis diligit atque obſervat Bar. 217
Diaconia S. Adriani. 283

Dia-

Dialogos S. Gregorii PP. narrare cogitat Baron. Card. 131. 207
Dicendi ardore multorum depravatos mores corrigit. 18
Didacus de Campo. 83. 85
Diligit inimicos Baronius. 216. 217
Dionyſius Halicarnaſſeus. 51
Diploma doctoratus ſui in fruſta concidit. 204
Doctoratus lauream invitus ſumit & intra domeſticos parietes Baronius. ibid.
Doctrinæ Chriſtianæ ſocietas. 28
Domeſticorum curam maximam habet Baronius Card. 104
In iis corrigendis durus atque auſterus. 103
Timore & amore eos ad virtutem impellit. 104
Iisdem Evchariſtiam ſingulis menſibus adminiſtrat. ibid.
Sabbatis ſingulis verbo Dei reficiendos curat. 105
Veſperi quotidie cum iis ſacras preces recitat. ibid.
Menſam ſuam illis communem facit. ibid.
Ægrotantes quotidie viſitat. ibid.
Remediis omnibus juvat. 106
Domum ad habitandum nunquam coëmit Baronius. 195
Domus Baronii publicum externarum nationum diverſorium. 172
Dotes pauperibus virginibus conquirit Baronius. 171

E

Eccleſiæ altaria ornare, campanas pulſare, parietes & pavimenta everrere conſuevit Baronius. 205
Eccleſiaſtica jura uſurpantibus extrema denunciat Baronius. 183
Eccleſiaſticos reditus nunquam petiit Baronius. 195
Effigiem Baronii multi privatim venerantur. 241
Effigiem Baronii & Bellarmini ære inciſam edit Franciſcus Villamena. ibid.
Electioni Romani Pontificis ſæculares principes ne ſe immiſceant graviter monet Baronius. 183
Eleemoſynæ Baronii in adoleſcentia. 10
Eleemoſynas ſine ullo diſcrimine diſtribuit Baronius. 168
Ab aliis emendicare quod pauperibus diſtribueret, non erubeſcit Baronius. ibid.
Iisdem veſtes largitur. 10. 170. 173
Panem defert. 169
Diſtribuit. 174

Culci-

Culcitram ſuam tradit. 169
Sacerdotales amictus. 170
Integras familias ſuſtentat. ibid.
Pauperes virgines dotandas & Deo ſacrandas curat. ibid.
Quingentos aureos in dotem virginis promittit. 171
Mirabiliter ſolvit. ibid.
Domi externas omnes nationes hoſpitio recipit. 172 207
Hoſpitum pedes lavat Baronius Card. 172
Pauperes viduas alit & veſtit. 173
Pauperum neceſſitates inquirit. ibid.
Eosdem ægrotos inviſit. 174
Obvios in ſuum currum imponit, & ad noſocomium deferri jubet. ibid.
Eleemoſynarum rationem nullam haberi aut ſibi reddi vult. 175
Cœnobiis pauperum victum ſubminiſtrat. ibid.
Litteratorum puerorum curam ſuſcipit. 176
Elias Camaldulenſis Eremita. 150
Emendicare panem & veſtimentum jubetur Baronius. 205
Epiſcopatum non ſemel recuſat Baronius. 209
Epiſcopos advenas ſemper adhibet menſæ ſuæ Baronius Cardinal.
Epiſcopus Transalpinus Baronii immenſos labores admiratur. 52
Epitaphium Tauruſii & Baronii ſepulchro appoſitum. 147
Eremitæ Camaldulenſes. 150
Errata ſua corrigit ac retractat Baronius. 59
Evchariſtiam frequentat adoleſcens Baronius. 13
Sæpe eam in Eccleſia populo adminiſtrat idem Card. 101
Singulis menſibus domeſticos ſuos eadem reficit. 104
Eam ſumit quotidie dum ægrotat. 139. 140. 143
Euganei montes. 150
S. Euphemiæ puellas primus omnium in tutelam recipit Baronius Card. 176. 231
Iisdem novas ædes parandas curat. 232
Mulam ſuam donat ad cæmenta deferenda. 176
Extremam unctionem ſuſcipit S. Philippus. 78
Eandem ſuſcipit Baronius. 144

F

FAbius Urſinus. 159
Fama & exiſtimatio de pietate & ſanctitate Baron. 232

Fami-

Familiæ gubernandæ operam dat Baronius Card. 103
Febrim incurrit ex nimia corporis maceratione Baron. 36
Febrim S. Philippi juſſu a ſe expellit Baronius. 218
Ferrariam cum Clemente Pontifice venit Baronius. 150
Flaminius Riccius Præpoſitus Congreg. 143
Ejus adventu valdè lætatur moriens Baronius. ibid.
Ex ejusdem manibus ſanctiſſimum viaticum ſumit. ibid.
Idem animam Baronii Deo commendat. 144
S. Flaviam Domitillam devotiſſime colit Baronius. 178
Florentini novum Oratorium excitant. 29
Templum nationis ſuæ S. Philippo gubernandum tradunt. 28
Florentinorum ædes cum ſociis habitat Baronius. 29
Forma & ſtatura Baronii. 241
Franciſca Chelia probatæ virtutis virgo. 226
Franciſcus Card. Sfortia. 91
Franciſcus Card. de Yoyeuſa cum Baronio agere de Pontificatu ipſius non audet. 120
Franciſcus Maria Tauruſius ex primis S. Philippi diſcipulis. 18
Sermones ad populum habere jubetur. ibid.
Ad Avenionenſem Archiepiſcopatum compellitur. 82. 86
Clementi VIII. ob virtutem charus. 91
Ab eodem Cardinalis creatur. 97
Ejus Cardinalatum prævidet prædicitque S. Philip. ibid.
Ejus adventu recreatur Baronius. 110
Mantuæ & Parmæ Duces ad pacem & concordiam revocat. 157
Moritur, & juxta Baronium ſepelitur. 147
Franciſcus Villamena nobilis ſculptor. 241
Franciſcus Zazzara Baronio amiciſſimus. 124
Fugam meditatur ad Cardinalatum devitandum Baronius 90
Funebrem pompam præire jubetur Baronius. 204

G

GAbriel Card. Palæotus. 85
Galeſinus rerum Eccleſiaſticarum ſcriptor. 81
Gratias agit S. Philippo pro Annalibus Eccleſiaſticis Baronius. 62
S. Gregorius P. P. ſcripturus dialogos receſſum petit. 60
S. Gregorio Magno Vallicellanum templum dedicatur. 39

Eum

Eum Patronum agnoſcit Baronius. 177
S. Gregorii ad Clivum Scauri Abbatia inſignitur Bar. 175. 229
Ejus templum inſtaurat. 175. 229. 230
Item Triclinium. ibid.
S. Andreæ ſacellum. ibid.
Cœmeterium. ibid.
S. Silviæ matris ædiculam. ibid.
Ejus die natali convivium pauperibus parat. 175
Panem & legumina diſtribuit. ibid.
Ejus dialogos narrandos ſuſcipere cogitat 131. 207
Gregorio XIII. annuente Congregatio Oratorii erigitur. 39
Ejus liberalitate novum templum Vallicellanum extrui cœptum. ibid.
De Martyrologio Romano reformando cogitat. 54
Ad id Baronium eligit. ibid.
Annuam penſionem eidem offert. ibid.
De Sicula Monarchia per Nuncium Fachinettum agit. 115
S. Gregorius Nazianzenus S. Baſilium jam mortuum habet monitorem. 68
Ejus vitam conſcripſit Baronius.
S. Gregorium Nazianzenum imitatur Baronius. 225
S. Gregor. Thaumaturgum præcipuè colit Baron. 127. 177
Ad eum confugit in ſacris comitiis. 127
Guilielmus Card. Sirletus. 54

H

HÆreditatem nullam relinquit Baronius. 197
Hæretici Annalium ſcriptioni invidioſe detrahunt. 93
Henricus Borbonius Navarræ Rex. 71
De eo cum Catholica Eccleſia reconciliando magna contentio. ibid.
A Pontifice abſolvitur ſuadente Baronio. 72
Argenteam ſacram ſupellectilem offert Baronio ob librum dedicatum. 196. 234
Defuncto Baronio exequias perſolvit. 146
Ejus præclarè dictum de Baronio. 234
De Baronii futura canonizatione cogitat. ibid.
Hieronymus Binagus mortuum Baronium laudat Neapoli. 146
Hieronymus Card. Pamphilius. 58. 162. 186
Hiſpaniarum Rex apologiam Baronii laudat. 221
Hiſtoriam ſcripturus otio & receſſu indiget. 60

Hiſtoriam Eccleſiaſticam percurrit Baronius. 47
Eandem in Oratorio narrare jubetur. 48
Eandem per triginta annos ſepties repetit. 50. 53
Hoſpitio recipit externos homines Baronius Card. 172
Eorum pedes lavat. ibid.
Humilitas Baronii. 203
Humilitas multum valet ad corporis cordisque munditiem. 208
Humilitatem magnam præ ſe fert in morte Baronius. 214
Humiliora quælibet munia libenter exercet Bar. 30. 204

I

S. JAcobi Eccleſia nationis Hiſpanæ Romæ. 10
Jacobus Sirmondus Baronio charus. 235
De ejus virtute quid ſenſerit. ibid.
Jacobus Abbas Creſcentius. 114
Jacobus Boncompagnus Soræ Dux. 221
Jaculatorias preces inter ſtudendum ad Deum effundit Baronius. 40
Jaculatoriis precibus utitur Baronius. 149
Janitori domus ſe parem facit Baronius Card. 99
Jejunat ſæpè Baronius. 221
S. Ignatium Loyolam præcipuè colit Baronius. 179
Ejus imaginem publicæ venerationi exponit. 180
Imaginem Baronii multi privatim venerantur. 241
Imagines licentius depictas obtegit Baronius. 16. 224
Imaginem Virginis Deiparæ oſculatur moriens Baron. 145
Inferni ſupplicia auditoribus ſæpè proponit Baronius. 48
Infirmitates corporis æquo animo perfert Baronius. 218. 219
Inimicum benignè excuſat Baronius. 121
Inimicos diligit Baronius. 216. 218
Fr. Innocentius Panormitanus magnæ virtutis vir. 214
Ei accumbenti apud ſe cibos non ſemel miniſtrat Baronius Cardinal. ibid.
Inſignia domus ſuæ in publicum expoſita detrahi jubet Baronius Cardinal. 213
S. Joannis Baptiſtæ templum nationis Florentinæ. 28
Joannes Baptiſta Modius ex primis Philippi diſcipulis. 18
Joannes Baptiſta Vitellius Fulginas eximiæ probitatis. 213
Eum S. Philippus Sanctum appellat. ibid.
Oratorium boni JEſu inſtituit. ibid.

A Baro-

A Baronio humaniter accipitur. ibid.
Joannes Franciſcus Aldobrandinus. 97
Joann. Franciſcus Bordinus Philippi diſcipulus. 32
In ædes Florentinorum cum Baronio & aliis comigrat. ibid.
Alternis diebus feſtis cum Baronio in templo concionatur. ibid.
Caballionenſi, mox Avenionenſi Eccleſiæ invitus præficitur. ibid. & 86
Joann. Leonardus Congregationis Clericorum Matris Dei fundator. 231
In condendis conſtitutionibus ſocium habetBaronium. ibid.
Joann. Matthæus Ancina Foſſanenſis. 41
Joann. Michael Paravicinus Baronium domi recipit. 13
Ejus filios ad omnem virtutem inſtituit Baronius. 14
Joann. Vicentius Pinellus. 151
S. Joſephi die natali pauperibus epulum exhibet Baronius Cardinal.
Joſephus Zerla nobilis Chirurgus. 159
Iram miſericordia vincit Baronius. 216
Iraſcitur piè ſanctèque in annalibus Baronius. 219
Iſabella Merula Carandina. 160
Jubilæi celebratio. 207
Eo tempore quatuor Urbis Baſilicas tricies pedibus accedit Baronius Card. 208
Judicium extremum auditoribus ſuis intonare conſuevit Baronius. 48
Julia Urſina Rangona Matrona nobiliſſima. 159
Jura Eccleſiæ uſurpantes acriter arguit Baronius. 183
Juſtus Calvinus annalium Baronii beneficio ex hæretico Catholicus efficitur. 104
A Clemente Pontific. Max. liberaliter tractatur. 162
Solemniter confirmatur. ibid.
Patrinum habet Baronium. ibid.
In ejus familiam cooptatur ex Calvino Baronius appellatus ibid.
Cardinalis Baronis Parentalia ſcribit. 163
Ejus beneficentiam extollit. ibid.
Domum Baronii deſcribit. 104
Omnium virtutum pietatisque ſacrarium appellat. ibid.

Lat-

L

Latronem inſignem in viam ſalutis reducit Baron. 163
Laudes divinas ſuſpirans & lacrimans recitat Bar. 149
Lectioni & ſcriptioni orationem admiſcet Baron. 40
Lectus Baronii anguſtus & brevis. ibid.
Leo XI. creatus adnitente Baronio. 120
Librum carminum à ſe compoſitum & conſcriptum in ignem projicit Baronius. 204
Litanias aliasque preces cum domeſticis ſuis recitat quotidie Baronius Card. 105
Litteratus miræ probitatis homo. 41
Pueros per urbem vagantes colligit atque alit. ibid.
Ab eo Litterati adpellantur. ibid.
Eorum protectorem futurum aliquando Baronium prædicit. ibid.
Eos deinde in tutelam recipit Baronius Card. 42. 176. 232

M

Maſſa. Vide Abbas Maſſa.
Magdeburgenſium Centuriæ. 47
Mantuæ & Parmæ Duces inter ſe diſſidentes ad concordiam revocat ſuis precibus Baronius. 156
Marcus Soranus Baronium ad Philippum adducit. 6
B. Mariæ Virgini Baronius infans offertur. 2
Ejus patrocinio ſanitati reſtituitur. ibid.
S. Mariæ ad Vallis radicem ædes Soræ. ibid.
Maria Virgine intercedente mortis periculo liberatur Ba. 37
S. Mariæ in Vallicella templum atque ædes. 39
Maria Virgo Cardinalatum prænuntiat Baronio. 109
Ejus imaginem ſæpe oſculatur vivens ac moriens Baronius. 145. 177
Filiali fiducia ad eam confugit. 155
Ejus auxilio latronem inſignem ad ſalutis ſemitam reducit. 163
Eidem vitam, ſcientiam & omnia accepta refert. 177
Ejus laudibus annales paſſim reſpergit. ibid.
Cæſar ſervus Mariæ Baronii compendioſa inſcriptio. ibid.
Martia Baronii amita raræ probitatis. 203
Deo & pauperibus inſervit. ibid.
Eam reveretur Baronius. ibid.

T Domi-

Dominam appellari vetat. ibid.
Matris animam in cælum abeuntem videt Baronius. 43
Ejus ſepulchro epitaphium imponit. 44
Eidem annuas exequias celebrari jubet. 45
Illius nobilitas. ibid.
Ejusdem miſericordia in pauperes ſingularis. ibid.
Pietas illius miraculis comprobata. 46
Cum Baronio & ſociis prandere eam S. Phil. jubet. 47
S. Martinum Turonenſem Epiſcopum imitatur Boron. 212
Martyrologium Romanum notationibus illuſtrat Bar. 54
Melitenſem obſidionem minatur Turcarum Imp. 36
Menſam ſuam domeſticis ſuis communem facit Bar. Card. 105
Menſæ lectorem adhibet Baronius Card. ibid.
Menſam parat ciboſque miniſtrat Baronius Card. 101
Michael Angelus Buccius funebri oratione laudat Bar. 146
Mira quædam de Baronii charitate. 159
Miſericordia Baronii in pauperes. 167
Item Matris Baronii. 44
Miſſæ ſacrificium primò celebrat Baronius. 29
Miſſam celebrare certa hora cogitur Baronius. 53
Miſſæ ſacrificium ſæpè celebrat in Eccleſia Baron. Card. 101
Modius. Vide Joann. Baptiſta Modius.
Monarchiam Siculam impugnat Baronius. 115
Monaſterium Caſemarii in Soranis finibus. 2
Monaſterium Purificationis B. M. V. Romæ. 226
Morbis graviſſimis liberatur Baronius. 36
Mortem meditatur aſſiduè Baronius. 137
Eam Sororem ſuam chariſſimam appellat. ibid.
Mortis periculo divinitus eripitur Baronius. 37
Mortis ſpeciem audientibus offerre ſolitus Baronius 48
Mortis effigiem in ſigillo ſuo incidi jubet Baronius. 154
De ea ſemper loquitur. ibid.
Feretris ſepulchriſque mortuorum contemplandis oble-ctatur Baronius. ibid.
Mortuos pauperes ſepeliendos curat Baronius. 176
Morti proximus mira quædam in ſomnis videt Baronius. 37
Moritur Baronius. 144
Mortuo Baronio exequias celebrant Cardinales. 145
Congregatio Oratorii Romæ. 146
Eadem Neapoli. ibid.
Henricus IV. Galliarum Rex Pariſiis. ibid.

Munera

Munera non accipit Baronius. 196

N

NAviculæ Petri imago in atrio ipſius Baſilicæ poſita fuit. 42
Eam venerari ſolitus Baronius. 43
Neapolim mittitur ad legum ſtudia Baron. 4
SS. Nerei & Achillei Eccleſiam Titularem petit à Pontifice Baronius Card. 102. 228
Eam obtinet. ibid.
Reficit atque ornat. ibid.
Eorum patrocinio pax & concordia inter Mantuæ & Parmæ Duces initur. 156
Eos tanquam patronos eximiè colit Baronius. 178
In eorum Eccleſia humile ſepulchrum ſibi parat. 215
Ibi privatim ſepeliri præoptat. 216
Ibidem S. Gregorius PP. homiliam ad populum habet. 228
SS. Martyrum Nerei & Achillei & Flaviæ Domitillæ corpora eodem transfert Baronius. ibid.
Nicolaus Serarius magna de Baronio ſcribit. 241
Noſocomia Urbis frequenter adire ſuos jubet S. Philippus. 9
Noſocomium S. Spiritus quotidie adit Baronius. 8
Notationes ad Martyrologium Romanum conſcribit Bar. 53
Novatores noſtri temporis impugnat Baronius. 50

O

OBedientia mater eſt omnium cuſtosque virtutum. 188
Obedientiæ voto S. Philippo ſe obſtringit Bar. 22
Jubente S. Philippo ex improviſo concionatur Baronius. 188
Gravia & difficilia exequitur. ibid.
Obedientia ejus cæca. ibid. 189
Obedientiam a ſuis maxime exigit S. Philippus. 8
Obedientia atque obſervantia erga ſedem Apoſtolicam regna & imperia propagantur. 183
Octavius Card. Bandinus. 187
Octavii Card. Paravicini matris egregie dictum. 17
Octavii Paravicini Patrinus Baronius. 14
Octavii Card. Paravicini virtutes laudesque ex Baronio. 16
Offredus de Offredis. 91
Oleum infirmorum. 78
Eo linitur S. Philippus a Baronio. ibid.

Eodem inungitur Baronius. 144
Onuphrius Panvinus hiſtoriam Eccleſiaſticam aggreditur. 48
Orando a ſenſibus abſtrahitur Baronius. 149
Orationem lectioni & ſcriptioni admiſcet Baronius. 40
Oratorium in ædibus S. Hieronymi a S. Phil. conſtruitur. 17
Oratorium S. Hieronymi maxime frequentatur. 38
Oratorium S. Joann. Florentinæ nationis. 28. 39
Ordinibus ſacris initiatur Baronius. 22
Ortum Baronii præſagia quædam præcedunt. 2

P

Pacem & concordiam inter Mantuæ & Parmæ Duces concludit Baronius. 156
Pacem aut quietem nunquam invenit in Cardinalatu Baronius. 112
Panem & veſtimenta emendicat Baronius. 205
Panem & legumina cocta diſtribuit pauperibus Bar. Card. 175
Paravicinus. Vide, Joann. Michael Paravicinus.
Paravicinus Card. Vide, Octavius Paravicinus Card.
Parciſſimus in victu Baronius. 282
Parentes ad pietatem hortatur Baronius. 26
Ad Urbem ſuos venire vetat Card. creatus. 199
Abbatiam in Patruelem ſuum ſe transtuliſſe dolet. 201
Tuſculanum fundum propinquis adimit & monaſterio extruendo attribuit. 202
Iisdem dignitates affectantibus aditum obſtruit. ibid.
Ad ſe venientes durius accipit. ibid.
Amitam ſuam contumeliis affectam æquo animo acci. 203
Parochi munus exercet Baronius. 52
Patavium venit Baronius. 151
Pater Baronii propter Chriſtum vexatur. 26
Patris iram Baronius patientia vincit. 12
Patri juſta perſolvit Baronius. 44
Patiens frigoris ac caloris Baronius. 223
Patientia & manſuetudo Baronii. 216
S. Pauli Eccleſia extra Urbem. 21
Paulus Epiſcopus Ravellenſis Baronium mirificè laudat. 239
Paulus V. Pontifex creatur. 128
Ei duodecim Annalium tomum offert Baronius. ibid.
Pauperes mortuos ſepeliendos curat Baronius. 176

Pau-

Pauperum neceſſitates inquirit. 173
Paupertatem & humilitatem Deo vovet Baronius. 30. 57. 82
Emendicat panem & veſtimenta. 205
Paupertatis amator Baronius. 191
Renuntiare omnibus cogitat. ibid.
In corporis cultu & veſtitu elegantiam fugit. ibid.
Certam quandam paupertatem vovet. ibid.
Abbatiam opulentam recuſat. 195
Titulum Cardinalitium omnium pauperimum petit. ibid.
Eccleſiaſticos reditus nunquam quæſivit. ibid.
Munera recuſat. ibid.
Una veſte contentus. 158
Suppellex ejus brevis ac vilis. 192
Ex panno rudi & craſſo induſia ſibi confici jubet Bar. 193
Paupertatem ſuadet Joann. Juvenalis Ancina Baronio. 197
Pedes hoſpitum lavat Baronius. 172
Peregrinus quidam de Baronio puero mira prædicit. 3
S. Petri Baſilicam quotidie viſitat Baronius. 41
S. Petri naviculam in atrio Baſilicæ ipſius depictam frequenter veneratur Baronius. 42
S. Petri ſtatuam ſubmiſſo capite exoſculari ſolitus Bar. ibid.
SS. Petri & Pauli ſepulchrum humi proſtratus adorat Ba. ibid.
SS. Petri & Pauli imagines ſibi ante oculos poni jubet moribundus Baronius. 144
Petrus Aldobrandinus immerito queritur de Baronio. 73
Is ei conſtanter reſpondet. ibid.
Eum rogat Baronius ad Cardinalatum declinandum. 93
Ejus dictum de Baronio ad purpuram evecto. 95
Ad Pontificatum evehere Baronium cogitat. 119
Petrus à Matre Dei Carmelitarum diſcalceatorum ordinem in Italiam introducit. 234
Concionator Apoſtolicus inſignis. ibid.
De Baronio quid dixerit. 235
Petrus Conſolinus. 210. 218
Tironibus Congregationis præficitur. 210
Iis aſcribi cupit Baronius. 211
Petrus Gaſſendius. 151
S. Philippus Romæ in ædibus S. Hiero. Charitatis habitat. 6
Multos Chriſto filios parit. ibid.
Ad ſe euntem Baronium complectitur. ibid.

Religionis ingreſſu prohibet. ibid. 20
In ædibus S. Hieronymi Charitatis Oratorium excitat. 17
Exercitationes aliquot ibidem inſtituit. 18
Ad eum audiendum multi conveniunt. ibid.
Ejus arbitrio regitur Baronius. 245
Florentinæ nationis templum gubernandum ſuſcipit. 28
Ex improviſo Baronium concionari jubet. 31
Eidem vitam & ſanitatem a Deo mirabiliter impetrat. 37
Zelo Eccleſiæ laborantis exæſtuat. 48. 64
Annuam contributionem a ſuis exigit.
De antiqua Chriſtianorum charitate revocanda cogitat. 7
In diſcretione ſpirituum non eſt inventus ſimilis illi. 233
Colaphos impingere ſolitus Baronio. 309
Hiſtoriam Eccleſiaſticam primo percurrere, deinde in Orat. narrare, demum conſcribere Bar. præcipit. 48. 49. 65
Laudum ſuarum acerrimus hoſtis 22. 62
Annalium ſcriptionem per viſum Baronio imperat. 49
Annalium ſeverus exactor. 65
Ejus imperio febrim a ſe abire jubet Baronius. 218
In ſenectute ſpiritu maxime fervet. 211
Baronium ſtimulat ad abſolutionem Henrico IV. Galliarum Regi impetrandam, 71
Præpoſiti munus dimittit, 75
Baronium ſucceſſorem optat. 76
Facile obtinet. ibid.
Confeſſarium ſibi eligit Baronium. 233
In ejus manu Congregationem relinquit. ibid.
A Baronio moribundus oleo ſancto inungitur. 78
Moritur. ibid.
Illius dictum de Baronio ſene: Ecce novitulum meum. 209
Ad ejus ſepulchrum venerabundus ſæpiſſime proſternitur Baronius. 180
Ejus ſepulchrum votivis tabellis & ſignis affixis effulget. 67
Non ſemel per viſum ſeſe offert Baronio. 187
Ad ejus pedes crebro ſeſe abjicit Baronius. 208
Annalium ſctiptionem Deo attribuit, ſecundum Deum Philippo Baronius. 61
Ei gratias agit pro iiſdem annalibus Baronius. 62
Ejus natali die de ipſius laudibus ad populum copioſe dicit.. 181

Ad-

Admonet in ſomnis Baronium de futura Cardinalatus dignitate. 89
Picturas laſcivas coloribus tegit Baronius. 16
Pietatis opera multa publicè inſtituit Baronius. 187
Pinellus. Vide, Joann. Vincentius Pinellus.
Pius V. Cardinalem Alexandrinum in Hiſpaniam legatum mittit. 116
Pompejus Paterius. 92. 222
Pontificis Romani electioni dum immiſcere ſe volunt Principes ſæculares arcendi. 183
Pontificatus dignitatem averſatur Baronius. 115
De hac re ejus votum. 114
Ut eam dignitatem effugiat, de Sicula Monarchia tractationem non declinat. 115
De eo ad Pontificatum extollendo ſermo omnium & opinio. 119
Eam dignitatem declinare divinitus edocetur. 124
Multorum ſuffragio non ſemel Pontifex petitur. 126. 127
Elabi e conclavi & fugere cogitat. 126. 129
Portia Phœbonia Baronii mater. 2
Præpoſitus Congregationis invitus eligitur Baronius. 74
Id munus qua ratione adminiſtraverit. 57
Præpoſitus Congregationis iterum renunciatur Baronius. 79
Principum præſentiam declinat Baronius. 77. 214
Principum gratiam haud quærit Baronius. 115
Protonotarius Apoſtolicus fit invitus Baronius. 79
Puellas S. Euphemiæ in unum colligendas curat Bar. 231
Patrocinio & pecunia juvat. 232
Iisdem monaſterium ut extruatur, enititur. ibid.
Purpuram & colorem ipſum purpureum averſatur Bar. 113
Purpuram ſibi detrahit atque abjicit Baronius. ibid.

Q.

QUadraginta horarum ſupplicatio. 140

R.

REligionem aliquam ingredi vehementer cupit adoleſcens Baronius. 6
Prohibitur. ibid.

Religioſos viros ſemper adhibet menſæ Baronius Card. 105
Eosdem obſervat & colit. 213
Reliquias Sanctorum veneratur moriens Baronius. 145
Reſpice de cælo &c. (præcatiuncula divinitus inſpirata Baronio.) 79
Retractat ingenue, quæ male ſe ſcripſiſſe advertit Bar. 206
Rex Hiſpaniarum apologiam Baronii probat & laudat. 221
Robertus Bellarm. Bar. opera ad Cardinalatum evectus. 162
Pomparum mundi magnum contemtorem Baronium appellat. 233
Ejus conſilio maxime utitur. ibid.
Ægrotantem ad mortem quotidie inviſit dicens: memento mei, dum veneris in regnum tuum. 234
Defunctum luget, tum privatim, tum etiam publice. ibid.
Rudolphus II. Rom. Imperator crucem cryſtallinam mittit Baronio. 196
Is ægre tandem acceptam Capuccinis ſtatim donat. ibid.
Roma Urbs morum & litterarum magiſtra. 5
Romam venit Baronius. ibid.
Romæ legum ſtudia proſequitur Baronius. ibid.
Romam veniunt multi exterorum, ut Baronium videant. 241
Rullenſis Eremus. 150
Ruſticitatem affectat Baronius. 214

S

Sabbatis ſingulis panem virginibus & viduis pauperibus diſtribui jubet Baronius Card. 174
Sacerdos effiicitur Baronius. 149
Sacerdotes omnes ſibi benedicere jubet ægrotans Bar. 215
Sacramentis Eccleſiæ frequenter utitur adoleſcens Bar. 13
Sacrum facere certo tempore jubetur Baronius. 53
Sacrum quotidie facit Baronius. 150
Sadoria locus in Euganeis. ibid.
Sanctorum reliquias oſculatur moriens Baronius. 145
Sanguinem fundere pro Eccleſia Dei vehementer cupit Ba. 182
Scipio Cardinalis Burgheſius. 230
Scriptioni & lectioni orationem adjungit Baronius. 40
Septem Urbis Eccleſias pedibus viſitat Baron. Card. 208
Eaſdem viſitare conſuevit Congregatio Oratorii ex S. Philippi inſtituto, cum bacchanalia maxime fervent. ibid.

Eaſdem nudis pedibus ſeſe obiturum vovet Baron.
Sepulchrum humile ſibi parat Baronius. 216
Sepulchrum juxta Titulares Martyres parat Baronius. 141
Sermocinari in Oratorio S. Hieronymi Baronium Philippus jubet. 18
Quo fructu. 19
Sermocinatur alternis prope diebus Baronius. 52
Sermocinatur ſimplici ſtylo & ad vulgi captum accommodato Baronius. 206
Sermocinatur alternis diebus feſtis Baronius Card. ibid.
Sermocinando quantum valeret Baronius. 234
Sermone plano & facili in Oratorio utitur Baronius. 33
Sermones frequenter ad populum habet in Eccleſia Bar. 101
Servilia Sorana Virgo. 1
De Sicula Monarchia jubente Pontifice copioſe ſcribit Baronius. 115. 184
Impugnatur. 117
Conſtanter reſpondet. ibid. 188
Simplicitatem affectat Baronius. 214
Sirletus. Vide, Guilielmus.
Sixtus V. oblatas ſibi a Baronio notationes ad Martyrologium Rom. laudat. 54
Annuam penſionem eidem attribuit. ibid.
Solymannus Turcarum Tyrannus. 36
Somniantium viſis fidem habere periculoſa res eſt. 38
Somni parciſſimus Baronius. 39
Sora Campaniæ urbs antiquiſſima. 1
Soræ Dux Jacobus Boncompagnus. 221
Soram revocatus adire recuſat Baronius. 24
Soranum populum Chriſtiana cathecheſi erudiendum curat Baronius. 28
Soranus Epiſcopus Canonicatum offert Baronio. 35
Spoletinorum duorum civium egregia charitas. 27
Stomachi dolores acutiſſimos patitur Baronius. 140
Stanislaus Reſcius magna de Baronio ſcribit. 235
Suppellex Baronii brevis & facile parabilis. 100
Sylvas & nemora quærit ad meditandum Baronius. 151
Sylvius Antonianus Apoſtolici cubiculi præfectus. 70. 84. 95
Ob eximiam virtutem evectus ad purpuram. 70
Moriens inſomnis apparet Baronio. 158

T

TAuruſius. Vide, Franciſcus Maria Tauruſius.
Tentationes ſuas humiliter patefacit Baro. 208. 225
S. Theclam virginem præcipuo cultu veneratur Baronius. 178
Timet in morte Baronius. 142
Titulus SS. Nerei & Achillei. Vide, SS. Nerei & Achillei Eccleſia.
Traditiones ſacras maxime tuetur Baronius. 50
Triclinium S. Gregorii Magni. 175
Tuſculanum fundum monaſterio ſacrarum virginum conſtruendo attribuit Baronius. 202

V

VAletudinaria Urbis ſuos viſitare jubet S. Philippus. 8
Vallicellana Eccleſia Deiparæ Virgini & S. Gregorio Magno dedicata. 39
Vallicellanam Eccleſiam lætus ingreditur Baronius ibid.
Ad Vallicellam ſe recipit Baronius Card. 131
Sermones profeſtis etiam diebus habere cogitat Bar. ibid.
Sermones quotidie audire cogitat. ibid.
Verbo Dei domeſticos ſuos reficiendos curat Baro. Card. 104
Veritati in ſcribendo maxime ſtudet Baronius. 58
Verulos ſtudii cauſa mittitur. 4
Veſpertinis horis celebrandis ſæpe intereſt Baron Card. 101
Ejus Exemplo idem præſtant alii Cardinales. ibid.
Veſtes antiquas obſoletas induit Baronius. 192
Veſtes purpureas initio acceptas nunquam mutavit Baronius Cardinal. 101. 193
Veſtitu vulgari atquè ineleganti utitur adoleſcens Baron. 191
Veſtitu interiori vili & obſoleto utitur Baronius Card. 101. 194
Vigilias agit Baronius. 222
Virginalis caſtitas Baronii. 224
Virginitatem perpetuo colit Baronius. 226
Virgines pauperes dotandas curat Baronius. 171
Viſa quædam Baronio divinitus oblata. 37
Vota Deo facit ad Cardinalatum evitandum Baronius. 90
Vota quædam a Baronio ſuſcepta ſponte, non ex Congregationis inſtituto. 30
S. Urbani Eccleſia & monaſterium extruitur adnitente Bar. 232

Xeno-

X

XEnodochium Sanctiſſimæ Trinitatis convaleſcentium & peregrinorum S. Philippi opera inſtitutum. 207
Ibi Summus Pontifex Clemens VIII. peregrinis miniſtrat. 208
Idem peragunt Cardinales. ibid.
Baronius. 207

Z

ZElo Dei ſuccenſus nobilis cujusdam petulantiam mirabiliter corrigit Baronius. 153
Zelo tuendæ Eccleſiaſticæ libertatis ardet Baron. 115
Zelus & ardor Baronii in catholica fide & Eccleſiaſtica poteſtate tuenda. 182

FINIS

MAG 2020076

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E.
ROMA

616.

Digitized by Google